

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**MODERNLEŞME KURAMI PERSPEKTİFİNDE KIR VE
KENT TOPLUMLARINDA 65 YAŞ VE ÜSTÜ
BİREYLER İLE GENÇ NESİLLER ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN SOSYOLOJİK ARAŞTIRMASI**

Sena Nur ŞEN AKKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI

Çankırı – 2024

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MODERNLEŞME KURAMI PERSPEKTİFİNDE KIR VE
KENT TOPLUMLARINDA 65 YAŞ VE ÜSTÜ
BİREYLER İLE GENÇ NESİLLER ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN SOSYOLOJİK ARAŞTIRMASI

Sena Nur ŞEN AKKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI

ankırı – 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iv
TEZ KABUL VE ONAY.....	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
KISALTMALAR	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Yaşlanma ve Yaşlılık Olgusu.....	7
2.2. Kırsal ve Kentsel Alanlarındaki Yaşlı Nüfusun Karşılaştırması.....	9
2.3.Yaşlılık Sosyolojisi	13
2.4.Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış	16
2.4.1. Psikolojik Özellikleri Açısından Yaşlılık Olgusu	16
2.4.2. Sosyal Özellikleri Açısından Yaşlılık Olgusu.....	16
2.4.3. Fiziksel Özellikleri Açısından Yaşlılık Olgusu.....	17
2.5.Yaşlılığın Sınıflandırılması	18
2.5.1.Biyolojik Yaşlanma.....	18
2.5.2.Sosyal ve Kültürel Yaşlanma	19
2.5.3.Kronolojik Yaşlanma	21
2.5.4.Ekonomik Yaşlanma	22
2.5.5.Psikolojik Yaşlanma.....	23
2.6. Sosyolojik Olarak Kır ve Kent Olgusu	25
2.7. Kırsal ve Kentsel Toplumlarda Aile ve Yaşlılık	29
2.8.Yaşlılık Kuramları.....	32
2.9.Sosyolojik Yaşlanma Teorileri.....	32
2.9.1.Yaşamdan Geri Çekilme\Kopma Teorisi	34
2.9.2.Aktivite Teorisi	36
2.9.3.Süreklilik Teorisi.....	38
2.9.4.Rol Bırakma Teorisi	40
2.9.5.Modernleşme Teorisi	41
2.9.6.Sosyal Alışveriş Teorisi	43
2.9.7.Eksiklik Teorisi	44
2.10.Yaşlılıkta Kültür, Değer ve Normlar.....	45
2.11. Yaşlılık Döneminde Toplumsal Roller, Statüler ve Beklentiler	47
3.YAŞLILIK OLGUSUNUN TOPLUMDAKİ YERİ.....	49

3.1.Yaşlılık Dönemi Problemleri	49
3.1.1.Kır Kent Toplumunda Yaşlıların Sağlık ve Bakım Problemi	50
3.1.2.Kır Kent Toplumunda Kuşaklararası Çatışma Problemleri	53
3.1.3. Kır Kent Toplumunda Yaşlıların Çalışma Hayatı ve Emeklilik Sonrası Yaşanan Sorunlar	57
3.1.4.Kır ve Kent Toplumunda Yaşlıların Sosyal Uyum ve Ayrımcılık Problemleri	60
3.1.4.1. Sosyal Uyum:	60
3.1.4.2. Sosyal Ayrımcılık:	62
3.1.5.Kır ve Kent Toplumunda Yaşlıların Yalnızlık ve Sosyal İzolasyon problemleri	64
3.1.6. Kır ve Kent Toplumunun Yaşlılarda Yoksulluk Problemi	66
3.1.7.Kır ve Kent Toplumlarında Yaşlıların İhmal ve İstismar Problemleri	68
3.2.Türkiye'nin Yaşlı Nüfusa Bakış Açısı	71

4.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ 73

4.1.Araştırmanın Konusu	73
4.2.Araştırmanın Amacı	74
4.3.Araştırmanın Önemi	74
4.4.Araştırmanın Yöntemi	75
4.5.Araştırmanın Modeli	75
4.6.Araştırma Soruları	76
4.7.Araştırmanın Evren ve Örneklemi	79
4.8.Veri Toplama Araçları	79
4.9.Analiz Tekniği	80
4.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	82

5.ARAŞTIRMANIN BULGULARI: MODERNLEŞME KURAMI PERSPEKTİFİNDE KIR VE KENT TOPLUMLARINDA YAŞLILAR İLE GENÇ NESİLLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN: SOSYOLOJİK ARAŞTIRMASI 83

5.1. Yaşlılara İlişkin Bulgular	83
5.1.1. Yaşlıların Sosyodemografik Özelliklerin Analizi	84
5.1.1.1. Yaşlı Bireylerin Genel Demografik Özellikleri	84
5.2. Katılımcıların Kır ve Kent Yaşamına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi	87
5.2.1. Kır ve Kent Alanlarında Toplumun Yaşlı Bireye Bakış Açısı	87
5.2.2. Kır Toplumunun Avantaj ve Dezavantajları	93
5.2.3. Kent Toplumlarının Avantaj ve Dezavantajları	97
5.2.4. Kır ve Kentte Yapılabilecek Aktiviteler	100
5.2.5. Kır ve Kentte Yaşanılan Sorunlar ve Üretilen Çözümler	103
5.2.6. Emekli Olduktan Sonra Yapılan Planlar ve Karşılaşılan Durumlar	106
5.2.7. Emekliliğin Avantaj ve Dezavantajları	108
5.2.8. Gençlik Döneminden Yaşlılık Dönemine Kadar Oluşan Değişimler	112
5.2.9. Mekân Değişiminde Yaşanılan Sosyal Uyum Sorunu, Ayrımcılık ve Yalnızlık Hissi	115
5.3. Katılımcıların Modernleşme Etkisi İle Nesiller Arası İlişkilere Yönelik Görüşlerinin	117

5.3.1. Yaşlı Bireylere Toplumun Bakış Açısının Geçmişten Bugüne Değerlendirilmesi.....	117
5.3.2. Yaşlı Birey ve Gençler Arasındaki İlişkinin Geçmiş İle Şimdiki Zamana Göre Değerlendirilmesi.....	121
5.3.3. Yaşlıların Birbirleri ve Diğer Yaş Gruplarıyla Olan İş Birliği ve Dayanışması	123
5.3.4. Kırsal Yaşamın Getirdiği Değerler ve Kentsel Yaşamın Sunduğu Fırsatlar Arasındaki Dengenin Önemi.....	125
5.3.5. Teknolojik İlerlemeler ve Kentleşmenin, Yaşlı Bireylerin Aile İçindeki Rolüne Etkisi	126
5.3.6. Geçmiş ve Şimdiki Zamanda Yaşlı Bireyin Aile İçindeki Söz Hakkı, Saygınlığı ve Konumu	128
5.3.7. Yaşlı Bireylerin Gençlere Aktardığı Tecrübelerde Karşılaşılan Durumlar....	129
5.3.8. Yaşlı Bireylerin Gelecekte Hayattan Beklentisi	130
5.3.9. Günümüz Toplumlarında Aile ilişkileri.....	132
5.3.10. Ailelerin Küçülmesi Hakkındaki Değerlendirmeler	134
5.3.11. Geleneksel Toplumlarda Yaşlılara Verilen Görev ve Sorumlulukların Günümüzdeki Etkisi.....	135
5.3.12. Toplumdaki Değişimin Değerlendirilmesi.....	137
5.3.13. Toplumdaki Değişimin Zorunluluk Ya Da Tercih olmasının Değerlendirilmesi.....	138
5.3.14. Genç ve Yaşlı İnsanların Uygun Yaşam Alanları Değerlendirmesi	138
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
KAYNAKÇA	145
EK-1- GÖRÜŞME FORMU	154
ÖZGEÇMİŞ.....	159

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır Ve Kent Toplumlarında Yaşlılar İle Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin Sosyolojik Araştırması*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

19 / 03 /2024

İmza

Sena Nur ŞEN AKKAYA

TEZ KABUL VE ONAY
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sena Nur ŞEN AKKAYA tarafından hazırlanan “*Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır ve Kent Toplumlarında Yaşlılar ile Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin Sosyolojik Araştırması*” başlıklı bu çalışma, 19.03.2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Şahin DOĞAN	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Filiz KUTLUAY TUTAR	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/....../ 2024 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisans ve Yüksek Lisans eğitimimde her daim benim yanımda olup destekleyen, rehberlik eden, bilgilerinden yararlandığım ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI ‘ya sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Akademik yolculuğum boyunca bana bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yardımcı olan, desteğini esirgemeyen ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum saygı değer hocam Doç. Dr. Şahin DOĞAN ‘a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Jüri üyeliğimi kabul eden sayın hocam Doç. Dr. Filiz KUTLUAY TUTAR ‘a teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Akademik hayatımda derslerde vermiş olduğu örnekler ile sosyolojinin hayatımızın her alanında olduğunu öğreten, deneyimleri ve tekniklerinden yararlandığım Karatekin Üniversitesi Sosyoloji bölümü hocam sayın Prof. Dr. Zuhâl Yonca ODABAŞ ‘a sevgi, saygı ve minnettarlığımı sunarım. Üzerimde emeği olan ve bilgilerinden yararlandığım Karatekin Üniversitesi Sosyoloji bölüm hocam Doç. Dr. Kemal DİL ‘e saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yer alan üzerimde emeği geçen bütün hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam boyunca “sen yaparsın” diyerek her zaman destek olan ve büyükbabamın bana emaneti olan kıymetli babaannem Melahat ŞEN ‘e sevgi ve saygılarımı sunarım. Tez çalışmamın özellikle son aşamalarında yanımda olan, sevgi ve yardımını esirgemeyen sevgili eşim Arda AKKAYA ‘ya sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamda sabırla ve sevgiyle destek olan annem Selver ŞEN ve babam Kamil ŞEN ‘e minnettarım. Bilgisayar programlarında bana yardımcı olan kardeşlerim Abdulgani ŞEN ve Yiğit Alper ŞEN ‘e sevgilerimi sunarım. Tez çalışmamda ailemin desteği ve yanımda olması ile çalışmamda her ne kadar zorlansam da yorulsam da asla pes etmedim ve başarılı bir şekilde çalışmamı bitirmeme ve çalışmamın anlam ve öneminde ailem çok etkili oldu. Bu tez çalışmam bana bilgi, beceri, tecrübe sağlayarak hayatım boyunca unutamayacağım bir hatıradır.

19/03/ 2024

Sena Nur ŞEN AKKAYA

ÖZET

Tezin Başlığı :Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır ve Kent Toplumlarında Yaşlılar ile Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin Sosyolojik Araştırması
Tezin Yazarı :Sena Nur ŞEN AKKAYA
Danışman :Dr. Öğretim Üyesi Hakkı KALAYCI
Anabilim Dalı :Sosyoloji Anabilim Dalı
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 19/03/2024

65 yaş ve üstü bireylerin nesiler arası ilişkileri geleneksel dönemden modern döneme geçtiğinde kır ve kent toplumlarında farklı değişimler meydana gelmektedir. Bu çalışmanın amacı 65 yaş ve üstü bireylerin modernleşme kuramı çerçevesinde kır ve kent toplumlarında nesiller arası ilişkilerin incelenmesidir. Bu çalışmada 65 yaş ve üstü bireylerin kır ve kent toplumlarında yaşadığı sorunları ve nesiller arası ilişkilerini nitel araştırma yöntemi ile ele alınmaktadır. Çalışmada araştırma deseni olarak fenomenoloji kullanılmakta ve bireylerin duygu ve düşünceleri ortaya çıkarılmaktadır. Araştırmanın örneklemi Ankara ve Çankırı illerinde kır veya kentte yaşayan 65 yaş ve üstü toplam 30 katılımcı ile oluşturulmuştur. 65 yaş üstü bireylere 28 soruluk bir mülakat formu hazırlanarak bireylerin görüş ve düşünceleri alınmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda ana temalar oluşturularak veriler betimsel analiz edilmiştir. Kod açma yöntemi kullanılarak verilerin analizinde ortak örüntüler ile çıkarımlar sağlanmıştır. Elde edilen veriler ile 65 yaş ve üstü bireylerin kır ve kent toplumlarında modernleşmenin etkisi ile nesiller arasındaki ilişkileri vurgulanmaktadır. Çalışmanın bulguları arasında yaşlı bireylerin eskisi kadar saygı ve sevgi görmediği ve bu durumun kır ve kent alanlarında farklılık gösterdiği yer almaktadır. Bu bulgular 65 yaş üstü bireylerin şimdiye kadar yaşadıklarından elde ettiği bilgiler ve görüşler doğrultusunda ortaya konmaktadır. Araştırmanın sosyoloji literatürüne ve yaşlı bireylere yönelik yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlılık Sosyolojisi, Kır Toplumu, Kent Toplumu.

ABSTRACT

Thesis Title : Sociological Research on the Relationships Between Elderly and Young Generations in Rural and Urban Societies in the Perspective of Modernization Theory

Author : Sena Nur ŞEN AKKAYA

Supervisor : Dr. Instructor Member Hakkı KALAYCI

Department : Sociology Department

Thesis Type : Master's Thesis

Date : 19/03/2024

When the intergenerational relations of individuals aged 65 and over transition from the traditional period to the modern period, different changes occur in rural and urban societies. The aim of this study is to examine the intergenerational relations of individuals aged 65 and over in rural and urban societies within the framework of modernization theory. In this study, the problems experienced by individuals aged 65 and over in rural and urban societies and their intergenerational relationships are discussed with a qualitative research method. Phenomenology is used as the research design in the study and individuals' feelings and thoughts are revealed. The sample of the research was created with a total of 30 participants aged 65 and over living in rural or urban areas in Ankara and Çankırı provinces. An interview form with 28 questions was prepared for individuals over the age of 65 and their opinions and thoughts were received. The data were analyzed descriptively by creating main themes in line with the research findings. By using the decoding method, common patterns and inferences were obtained in the analysis of the data. The data obtained emphasizes the relationship between generations of individuals aged 65 and over with the impact of modernization in rural and urban societies. Among the findings of the study are that elderly individuals do not receive as much respect and love as before, and this situation differs in rural and urban areas. These findings are presented in line with the information and opinions of individuals over the age of 65 obtained from their experiences so far. It is thought that the research will contribute to the sociology literature and studies on elderly individuals.

Keywords: Old Age, Sociology of Old Age, Rural Society, Urban Society.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
Akt.	Aktaran
Bkz.	Bakınız
K.	Katılımcı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK.	Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. 2022, TÜİK, kır- kent nüfus istatistikleri toplam nüfus	9
Tablo 2.2. TÜİK, 2022, kır- kent nüfus sınıflandırması	10
Tablo 4.1. Katılımcılara yöneltilen sorular, temalar ve kodlar	80
Tablo 5.1. Katılımcıların genel demografik özellikleri.....	84

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No:

Sayfa

Şekil 2.1. Kır- kent sınıflandırmasına göre nüfusun dağılımı, 2022.....	11
Şekil 2.2. Kent- kır sınıflaması ve geniş yaş grubuna göre nüfus.....	12

1.GİRİŞ

Yaşlılık olgusu, yaşam sürecinin son dönemidir. Bu dönemde 65 yaş üstü bireyler sağlık sorunları yaşamakta, hayattan geri çekilmekte ve hem gelişimsel hem de sosyal olarak gerileme durumu ile karşılaşmaktadır. Yaşlılık döneminde kültürel, ekonomik ve çevresel kayıpların yanında fiziksel ve bilişsel sorunlar da ortaya çıkabilmektedir.

Yaşlılık sosyolojisi, yaşlı bireylerin sosyal çevresi ile etkileşimini konu alan sosyolojinin bir alt disiplini. Sosyolojik analizde bireylere, öznel olarak mikro boyutta ve toplumsal ilişkilerde makro boyutta bakılmaktadır. Her birey yaşam süreci içerisinde hem sosyokültürel anlamda hem de sosyoekonomik anlamda bireysel ve aynı zamanda toplumsal etkileşim halindedir. Toplum içerisinde bireyler belli rollere sahip olmakta ve bu roller yaşam sürecinde farklılık göstermekte ama özellikle yaşlılık döneminde rol kayıpları yaşanmaktadır. Rol kayıpları sebebi ile yaşlı bireyler sosyal çevresinden uzaklaşmakta ve kendilerini yalnız hissetmektedirler.

Genel olarak dünyanın çoğu toplumlarında kırsal toplumlar, geniş aile yapısı ile aile içerisinde dayanışma, paylaşım ve iş birliğinin yüksek olduğu toplumlardır. Yaşlı bireyler geleneksel aile yapısında otorite sahibi ve saygın bir yerde bulunmaktadır. Kırsal kesimde tarımsal üretim yapılırken, tarımda makineleşme süreciyle birlikte kentleşme olgusu ortaya çıkmakta ve bunun sonucunda toplumsal, kültürel, ekonomik olarak değişim yaşanmaktadır. Kırsal kesimde yer alan geleneksel aile yapısı yerini modern çekirdek aile yapısına bırakmaktadır.

Yaşlı bireyler kır ve kent toplumlarında farklı sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar kır ve kentte olduğu gibi nesiller arasında da yaşanmaktadır. Nesiller arasında hem bir çatışma hem de bir dayanışma hâkimdir. Yaşlı bireyler modernleşmenin etkisi ile genç nesillerden geçmiş zamanda gördükleri saygıyı görememekte ve şimdiki zamanda kendilerine karşı saygının özellikle kent toplumlarında daha az olduğu görülmektedir. Yaşlı bireyler eskiden tecrübe ve bilgilerinden yararlanan bireyler iken, şimdiki zamanda işe yaramaz olarak görülmektedirler. Bu durum kır ve kent yaşamına göre farklılık göstermektedir.

Yaşlılık olgusu incelemelerinde sosyal, biyolojik, psikolojik, ekonomik ve benzeri çeşitli faktörlerin de etkisi ile birçok kuram ve yaklaşım söz konusudur. Bu kuramlar yaşlı bireylerin yaşlılık döneminde çevreleri ile giriştikleri etkileşim ve iletişimlerin sonucu oluşan tutum ve davranışların değişimini anlamaya çalışmaktadır. Örneğin, yaşamdan geri çekilme\ kopma teorisine göre, yaşlı birey kendini toplumdan geri çekmekte ve toplum da kendini geri çeken yaşlı bireyden uzaklaşmaktadır. Yaşamdan geri çekilme teorisi ile birey pasif bir yaşamı tercih ederken, bir başka kuram olan aktivite teorisinde bireyler aktif bir yaşlılık sürecini tercih etmektedir. Böylelikle aktivite teorisinde yaşlı bireyler topluma uyum sağlamak için aktif bir hayat tercih ederek, toplumla iç içe ve mutlu bir yaşam sürmeyi hedeflemektedir.

Konu ile ilgili bir başka teori de süreklilik teorisidir. Buna göre yaşlı bireylerin geçmişten gelen bilgi, beceri ve rolleri yaşamlarında korunarak devam etmektedir. Rol bırakma teorisinde ise yaşlı bireylerin toplum ve aile içerisinde rollerinin değişmesi ile eski rol ve statülerini bırakarak yeni rollerini kabullenmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Modernleşme teorisine göre, modernleşmenin etkisi ile yaşlı bireye olan saygının azaldığı, bilgi ve tecrübelerinden daha az yararlanıldığı, teknolojik değişimlere bağlı olarak aile içi sorunların meydana geldiği düşünülmektedir. Modernleşme kuramında teknoloji ve sanayinin gelişmesi ile birlikte kırdan kente göçler yaşanmakta ve aynı zamanda geleneksel yapının çözülüp modern toplum yapısına geçildiği görülmektedir.

Sosyal alışveriş kuramına göre bireylerin ilişkilerinin güçlü olması ile toplumsal birlik ve bütünlük sağlanmaktadır. Eksiklik teorisine göre, yaşlı bireyler yaşlılık dönemi sebebi ile fiziksel olarak yetersiz kalmakta ve kendilerini eksik görmektedirler.

Kültürel değişim bireyleri hem maddi hem de manevi olarak etkilemekte ve özellikle bireyler arası ilişkilerde değişime sebep olmaktadır. Kültürel değişim ile aile yapısında daha çok çekirdek aile yapısına geçiş sonucu olarak bireylerin, yaşlandıklarında eşleriyle yalnız kalmalarına sebep olmaktadır. Kültürel değişim ile değerlerde de değişimler meydana gelmektedir. Değer değişimi ile yaşlı bireyler eski rollerini kaybetmekte ve tecrübelerinden yararlanılmamaktadır. Kültürler, değerler ve normlar toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Kültürel etmenlerle değişen roller, toplumsal beklentilerin de değişimine sebep olmakta ve bu değişime ayak

uydurmakta en çok yaşlılar zorlanmaktadır. Çünkü yaşlı bireylerin toplumsal konum ve statüsünde geleneksel davranışlar önemli yer oynamaktadır. Bu durumda bireylerin rol ve beklentileri kır ve kent yaşamında farklılık göstermektedir.

Çalışmada yer alan yaşlı bireyler toplumda, sağlık ve bakım, kuşaklararası çatışma, çalışma hayatı ve emeklilik sonrası, sosyal uyum ve ayrımcılık, yalnızlık ve sosyal izolasyon, yoksulluk, ihmal ve istismar sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar kır toplumlarında ve kent toplumlarında farklılık göstermektedir.

Yaşlı bireylerin kırsal alanda, sağlık hizmetlerine erişimi kentsel alana göre daha azdır. Bireylerin sağlığında sosyoekonomik durumları etkili olmakta ve sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireyin sağlık durumu kötü olmaktadır. Kırsal alanda yaşlı bireyler kentsel alana göre daha çok sağlık sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Kentsel alanda yaşlı bireyler fiziksel olarak yetersizlik çekmekte ve sorunlar yaşamaktadır.

Yaşlı bireylerin genç kuşaklarla aralarında bir mesafe bulunmaktadır. Bu mesafe toplumsal değer, tutum ve yaşam biçimindeki farklılıklardan oluşmaktadır. Modern zamanlarda yaşlı bireye bakım söz konusu olduğunda bakımların kurumda yapılması toplum tarafından yadırganmaktadır. Kuşaklar arasında her ne kadar çatışma olsa da aile kurumu çerçevesinde bir beraberlik söz konusudur. Günümüzde toplumda oluşan değişimler ve topluma giren yeni değerler, kuşak çatışmasının oluşmasında etkilidir. Bu olgu, kır ve kent yaşamında da farklı düzeylerde kendini göstermektedir. Yaşlı bireyler kente uyum sağlamakta güçlük çekerek yeni değerlere yönelik aile üyeleriyle bazen bir çatışma içerisine de girebilmektedirler.

İş hayatından sonra emekli olan yaşlılar iş yaşamındaki sosyal çevresiyle aralarına mesafe koymaktadır. Boş zamanlarını değerlendirecek aktiviteleri planlamayan ve gelirinde azalma olan emekli bireyler emeklilik sonrasında olumsuzluklar ile karşı karşıya kalmaktadır. Kır ve kent toplumlarında emekliliğe yaklaşan bireylerin bazıları kentten kır yaşamına geçmek isterken, bazılarının da çocukları kentte olduğu için kırdan kente geçtikleri görülmektedir.

Yaşlı bireyler yaşamlarında oluşan rol ve statülerindeki değişimler, yakın çevrelerini kaybetmeleri, teknolojik değişimlerin meydana gelmesi gibi sebeplerden dolayı sosyal uyum sorunu yaşamaktadır. Kır ve kent alanlarında yaşlı bireylerin sosyal uyumlarında farklılıklar olmakta ve kent toplumunda kır toplumuna göre daha fazla

sosyal uyum sorunu yaşanmaktadır. Kırsal alanda toplumsal bağların yüksek olması, komşuluk ilişkilerinin fazla olması sebebi ile sosyal uyum kente göre daha fazladır. Yaşlı bireylerin toplum içerisinde güçsüz, zayıf, hasta olarak görülmesi ve bazı fonksiyon kayıpları ile sosyal ayrımcılığa maruz kaldıkları da görülmektedir. Kırsal ve kentsel alanda gelir düzeylerinin farklı olması bireyler arasında bir ayrımcılığa sebep olduğu gibi teknolojinin değişimine yaşlı bireylerin uyum sağlayamaması da bir sosyal ayrımcılık sebebidir.

Bu çalışmada araştırmanın odak noktasını 65 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada 65 yaş ve üstü bireylerin modernleşme etkisi ile kır ve kent toplumlarında nesiller arası ilişkileri ele alınmaktadır. Nitel araştırma yöntemi ile görüşme tekniği kullanılarak, Ankara ve Çankırı ilinde yaşayan 65 yaş üstü bireylerin görüşleri alınarak araştırmada 65 yaş üstü bireylerin kır ve kent toplumlarında yaşadığı sorunlar ve geçmişten bugüne yaşanan değişimler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışmasının alanda yapılan diğer çalışmalarla birlikte, 65 yaş ve üstü bireylerin hayatlarında karşılaştıkları durumlar hakkında bir boşluğu dolduracağı ve sosyoloji literatürüne önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Aşağıda bazı literatür çalışmalarına yer verilmektedir.

Gönüllü Taşkesen (2017) tarafından kırsal ve kentsel alanda yaşlanma konusunda Denizli ilinde yapılan çalışmada, yaşlı bireyler ve yaşlıların demografik özelliklerine ve aynı zamanda tecrübelerine göre farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Bu araştırmaya göre yaşlı bireylerin kır ve kent alanlarında bakım sorununda bir yük olarak görüldüğü belirtilmektedir.

Tekten Aksürmeli (2017) tarafından yapılan “yaşlılık ekseninde Türkiye’de iç göç ve kent” adlı çalışmada kent ve kentleşmeyi yaşlılık olgusu çerçevesinde ele alarak, Türkiye’deki yaşlıların kentte yaşadığı sorunlar ortaya konulmaktadır.

Özkul ve Kalaycı (2017) tarafından yapılan “*Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri*” çalışması ile geleneksel ve modern toplumda yaşlı bireylerin statü, rol, konum ve becerileri ele alınmaktadır. Geleneksellikten modernliğe geçiş sürecinde sonuç olarak toplumsal değişme üç koşulda ele alınmaktadır. Birinci olarak geleneksel toplumda yaşlı bireylerin bilgi, becerilerinden yararlanıldığı, saygınlığının korunduğu sonucuna varılmaktadır. İkinci olarak ise; geleneksellikten modernliğe geçiş ile yaşlı bireylerin konumlarında bir

değişim olduğu, bilgi ve becerilerinden yararlanılmadığı, ekonomik kaynaklarını yalnız kalmamak ve kendilerine baktırmak için genç aile üyelerine verdikleri ortaya çıkmaktadır. Son olarak ise yaşlı bireylerin modern toplumdaki konumlarında yaşlılar sadece biyolojik ve fizyolojik yetersiz olarak görülmekte ve kuşaklararası mesafenin dar olduğu ortaya konmaktadır.

Sarıçam (2021) tarafından yapılan “genç yetişkinler ile yaşlıların otantiklik, yaşamda anlam, mutluluk, affedicilik ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılması” konulu doktora tezinde yaşlılık teorileri çerçevesinde tartışılan bulgular elde edilmektedir. Bu bulgular doğrultusunda otantikliğin yaşa bağlı olduğu, yaşlı bireylerin yaşlandıkça yalnızlığının farkında olduğu, kent yaşamının imkânlarının çok olmasına rağmen hem genç hem de yaşlı bireylerin kırdaki yaşam kadar mutlu olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Müftüler (2018) tarafından 2018 yılında İstanbul ilinde yaşlılık ve yaşlılığın yapısal değişimine yönelik yapılan çalışmada yaşlılık, sosyolojik ve kuramsal yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Modernleşme beraberinde toplumsal değişimi meydana getirmektedir. Geleneksel yaşlılık değişerek, yaşlılıkta yalnızlık, farklılık, bireysellik gibi yapısal değişimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yaşlıların yaşamış olduğu maddi ve manevi yetersizliğin, kurumsallaşma ile yaşlıların sorunlarının azalacağı ve sosyal bütünleşmenin oluşacağı beklentisi ifade edilmektedir.

Nazlı (2016) tarafından yapılan “yaşlanma, birey ve toplum: yaşlanmaya sosyolojik bakış” çalışmasında yaşlılık olgusunun sosyal içeriğini, bireysel ve toplumsal olarak, sistemli bir şekilde açıklanarak ve aynı zamanda yaşlılık sosyolojik olarak ortaya konmaktadır.

Üçok (2018) tarafından yapılan; yaşlılık olgusuna yaşlıların bakış açısı ile sosyolojik yaklaşım üzerine Gaziantep’te kamu ve özel huzurevleri örnekleri ele alınarak, yaşlılığın farklı boyut ve yaklaşımlardan oluştuğu çalışmada görülmektedir. Yapılan çalışmada temel olarak aktivite kuramı ele alınarak, yaşlıların pozitif yönde etkinliklerinin ortaya çıkarılması ve yaşlı bireylerin kendini toplumdan soyutlamamasını sağlamaktır. Araştırma verilerine göre yaşlı bireyler geçmişte aileleriyle olan mutlu anılarından bahsederek, ailelerinin yanında kalmayı tavsiye etmektedir. Huzurevinde yaşayan yaşlı bireyler ise tam tersi olarak aile ilişkilerinin

şimdiki zamanda daha az olduğunu belirtmektedir. Ailesiyle yaşayan yaşlı bireyler ile huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin görüşlerinde farklılıklar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Canatan (2008) tarafından toplumsal değeri ve yaşlılar üzerine yapılan çalışmada yaşlı bireyler toplumun devamı olarak görölmektedir. Toplumsal değeri koruyup, sürdürmek nedeniyle kuşaklar arası ilişkileri güçlendirecek projeler geliştirilmesinin faydalı olabileceği düşünölmektedir.

Küçük (2021) tarafından yapılan “ yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunların çözümünde sosyal ve politik çevrenin rolü: Konya ilinin Beyşehir ve Hüyük ilçeleri örneği” adlı doktora tez çalışmasında nitel ve nicel veriler ile değeriendirmeler yapılmaktadır. Yaşlı bireylerin Konya ilinde “ulaşım, sağlık, yalnızlık ve ekonomik” sorunlar ile karşı karşıya kaldıkları elde edilen bulgular arasındadır.

Yukarıda yer alan bazı literatür çalışmalarından farklı olarak bu tez çalışması Çankırı ve Ankara illeri içerisinde yer almakta ve sadece 65 yaş ve üstü bireyleri içermesiyle çalışmanın özgünlüğü ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda 65 yaş ve üstü bireylerin genç nesiller ile ilişkisi ve modernleşmenin bireyler üzerine etkisi de araştırmaya diğer çalışmalardan farklı bir katkı sağlamaktadır.

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yaşlanma ve Yaşlılık Olgusu

Yaşlılık 65 yaş ve üzerini ifade eden bir olgudur. Yaşlanma, yaşamda bir süreç iken; yaşlılık, yaşam sürecinin son dönemidir. Yaşlanma, evreler halinde gerçekleşen bir süreçtir. Bu evreler farklı kaynaklarda ele alınmaktadır. Bunlar 3'lü, 5'li ve 8'li evrelerdir. 3'lü evreye göre gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemi olarak ele alınmaktadır. 5'li evrede bebeklik döneminden başlayarak, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve son evre olarak yaşlılık ele alınmaktadır. 8'li evreye bakıldığında ise; bebeklik, çocukluk, erinlik, ergenlik, gençlik, genç yetişkinlik, orta yaşlılık ve yaşlılık dönemi şeklindedir. Bu evrelere genel olarak bakıldığında son evre yaşlılık ile bitmektedir. Yaşlanma sürecinde her dönemin özelliği farklıdır ve bir dönemden diğer döneme geçiş arasında bir bağlantı vardır. Geçiş dönemlerinde bir önceki dönem bir sonrakine gelişimsel olarak hazırlık sağlamaktadır. 65 yaş üzeri bireylerde yaş itibarı ile fonksiyon kayıpları yani gerileme, ekonomik hayattan geri çekilme ve sağlık sorunlarında artış görülmektedir. Bu durumda da yaşlanan bireylerde gelişimsel, fiziksel ve sosyal olarak bir gerileme durumu söz konusu olmaktadır.

Yaşlılık döneminde yaşanan fonksiyonel kayıpların yanında kültürel, çevresel ve ekonomik etmenler de etkilidir. Yaşlılığın öznel tanıma sahip olması sebebiyle birçok tanım yer almaktadır (Yumurtacı, 2013, Önal, 2006; aktaran Sarıçam, 2021, s. 30). Yaşlılık döneminde bireylerin gelir düzeyi, sosyal yaşamları, statüleri, rollerinin ve saygınlığının azalması gibi sosyal ortamda yaşanan sorunların yanında bilişsel ve fiziksel olarak yaşadıkları sağlık sorunları ve fiziksel kayıplar gibi birçok sorunla karşı karşıya kalınan bir dönem olmaktadır (Çiğdem ve Konak, 2005; aktaran Sarıçam, 2021, s. 30). Yaşlı bireylerde fiziksel olarak yürümede güçlük çekmeler, fiziksel ağrılar ve bu ağrılar sebebiyle üşengeçlik durumu görülmekte, bilişsel olarak ise unutma eğilimi gözlenmektedir. Bunun yanı sıra evrim biyologlarına göre yaşlılığa bakıldığında, yaşın artması ile birlikte fiziksel işlevlerin ve üretkenliğin azalması bunun yanında ölüm oranının arttığı dönem olarak kabul edilmektedir (Flatt ve Schmidt, 2009; Rose, s. 199; aktaran Sarıçam, 2021, s. 30). Yaşlılık sadece

fiziksel ve bilişsel etkilerle gerçekleşmez. Kültürel, çevresel ve ekonomik faktörlerin etkisi ile de gerçekleşmektedir (Sarıçam, 2021, s. 30).

Yaşlılığın tanımlandırılması geçmişten bugüne gelmekte ve birçok anlamlandırma içermektedir. Yaşlılık konusu tek bir tanım ile kalmamakta ve yaşlılığın manası farklı farklı olmaktadır. Yaşlılığa tarihsel süreçte öne çıkmış ünlü isimler pek çok farklı anlam yüklemektedir (Küçük, 2021, s. 36). Bunlara bakıldığında; Platon, Aristoteles, Galen, Goethe, Çiçero, Homeros ve benzeri yer almaktadır.

Yaşlılıkla ilgili farklı yazarların yaptığı tanımlamalar şu şekildedir; Platon'un yaşlılığa verdiği anlam, yaşlanma dönemi öncesinde yer alan yetişkinlik ve gençlik dönemlerinin yaşlılığın bağlı olduğu dönemler olarak görmekte ve yaşlanmanın bireysel olduğunu öne sürmektedir. Burada yaşlanmaya etki eden sosyal boyutu görmezden gelmektedir (Çağlar, 2017, s. 22). Bireyler yetişkinlik ve gençlik dönemleri ile yaşlılığa temel hazırlamaktadır. Bundan dolayı da yaşlılık yetişkinlik ve gençlik dönemine bağlıdır. Fakat bireyler sosyal çevresinden etkilenerek erken bir yaşlanma dönemine girebilmektedir. Aristoteles'in yaşlılığa verdiği mana, hastalık ile ilişkilendirilmektedir. Aristoteles, *"Hastalığı zamansız gelen yaşlılık, yaşlılığı ise doğal bir hastalık"* olarak görmektedir (Kalkan, 2008, s. 2). Galen yaşlılık olgusunu *"doğal bir süreç"* olarak görmekte, hastalığı ise *"doğaya karşıt bir süreç"* olarak anlamlandırmaktadır (Kalınkara, 2016, s.5). Galen bu durumda yaşlılığı bir hastalık olarak görmemekte ve doğal olarak ilerlediğini ileri sürmektedir. Goethe yaşlılığı, *"bireyin deneyimlerinin zirveye ulaştığı bir dönem"* olarak anlamlandırmaktadır. Bu dönemin bireyler tarafından olumsuz algılanmasına karşı durmaktadır (Kalkan, 2008, s. 2). Bireylerin deneyimlerinin zirvede olması aslında bilgi ve birikimden gelmektedir. İnsanlar yaş ilerledikçe daha deneyimli ve bilgili olmaktadır.

Çiçero'nun yaşlılık manasına bakıldığında, yaşlılık olgusunu *"psişik ve toplumsal değişimler içeren bir dönem"* olarak ele almaktadır. Çiçero, yaşlı bireylerin tarihteki başarı ve performansına vurgu yapmaktadır (Kalınkara, 2016, s.5). Çiçero yaşlı bireylerin bu dönemde sosyal hayat ve yaşamlarına kapalı olmadıklarını, başarı ve performansları ile aktif olduklarını ifade etmektedir. Homeros ünlü bir tarihçi olarak yaşlı bireylerin, bilgi ve yeteneklerine vurgu yaparak, onların bu tecrübelerinden yararlanılması gerektiğini belirtmektedir (Kalınkara, 2016, s. 4). Yaşlı bireyler yaş ilerledikçe bilgileri katlanarak artmaktadır. Bu bilgi ilerlemesi ile yaşlı bireyler

hayatta karşılarına olumlu ya da olumsuz çıkan olay ve durumlardan bir ders çıkararak daha bilgili bir hale gelmektedir.

Bireylerin yaşlanma sürecini hızlandıran psikolojik durumlar olmaktadır. Bunlara örnek olarak stresli olmak, negatif düşünmek, sürekli hasta olmak, fazla çalışarak kendini yormak ve duygusal problemlerdir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015c, s. 310; aktaran Küçük, 2021, s. 39).

2.2. Kırsal ve Kentsel Alanlarındaki Yaşlı Nüfusun Karşılaştırması

TÜİK,2022 kır-kent nüfus istatistiklerine göre,

Tablo 2.1.2022, TÜİK, kır- kent nüfus istatistikleri toplam nüfus

TOPLAM NÜFUS			
Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
65-69	1 523 412	1 661 877	3 185 289
70-74	1 031 897	1 232 222	2 264 119
75-79	617 021	827 777	1 444 798
80-84	353 290	540 167	893 457
85-89	165 676	284 407	450 083
90+	58 952	154 971	213 923

Kaynak: TÜİK 2022, kır- kent nüfus istatistikleri

Tablo 2.1. incelendiğinde, TÜİK 'in 2022 kır-kent nüfus istatistiklerine göre, yaşlı nüfusun kırsal ve kentsel alandaki dağılımında dikkate değer farklılıklar göze çarpmaktadır. İlk olarak, 65-69 yaş aralığındaki toplam nüfus içinde kadınların sayısı erkeklere göre daha yüksek görülmektedir. Bu durum, kadınların yaşlılık döneminde genellikle daha uzun ömre sahip olduklarını ve toplam nüfus içindeki kadınların yaşlanma sürecinde daha fazla temsil edildiğini göstermektedir. Diğer yaş

gruplarında da benzer bir eğilim gözlenmektedir. 70-74, 75-79 ve 80-84 yaş aralıklarında da kadın nüfusu erkek nüfusunu geçmektedir. Özellikle 75-79 yaş aralığında bu fark daha belirgin hale gelmektedir. Ancak, 85-89 yaş aralığından itibaren kadınların nüfus içindeki oranı daha da artmaktadır. Bu yaş grubunda kadınların sayısı, erkeklerin neredeyse iki katına ulaşmaktadır. Bu durum, yaşlılık döneminde kadınların daha uzun yaşam süresine sahip olduğunu ve bu nedenle nüfus içinde daha fazla kadın yaşlı bireyin bulunduğunu göstermektedir. Son olarak, 90 yaş ve üzeri yaş grubunda da kadın nüfusu erkek nüfusunu açık bir şekilde geçmektedir. Bu yaş grubunda kadınların sayısı, erkeklerin yaklaşık üç katına ulaşmaktadır. Bu durum, yaşlılık döneminin ilerleyen aşamalarında kadınların daha uzun süre hayatta kaldığını ve bu nedenle 90 yaş ve üzeri nüfus içinde kadınların daha fazla temsil edildiğini göstermektedir. Bu istatistikler, yaşlı nüfusun kırsal ve kentsel alandaki dağılımını analiz ederken kadınların yaşlılık döneminde daha fazla temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Kadınların yaşlanma sürecinde daha uzun ömre sahip olmaları, yaşlılık döneminde kadın nüfusunun toplam nüfus içinde daha fazla olduğunu göstermektedir.

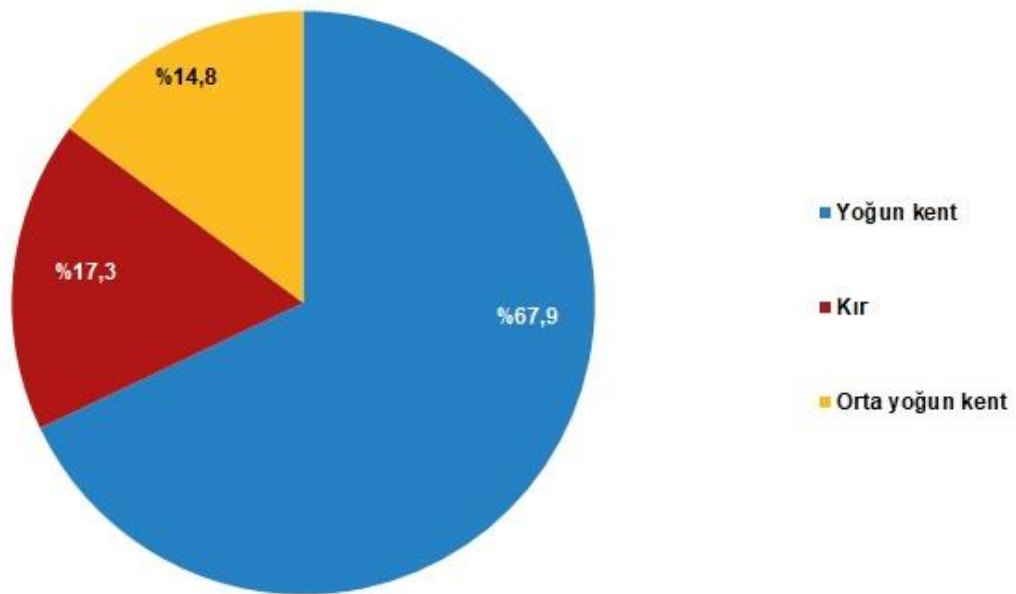
Tablo 1.2. TÜİK, 2022, kır- kent nüfus sınıflandırması

KIR-KENT SINIFLANDIRMASI									
	Yoğun Kent			Orta Yoğun Kent			Kır		
Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
65-69	872 657	970 362	1 843 019	229 136	243 599	472 735	421 619	447 916	869 535
70-74	567 362	691 161	1 258 523	153 237	177 368	330 605	311 298	363 693	674 991
75-79	326 444	447 322	773 766	90 982	117 622	208 604	199 595	262 833	462 428
80-84	177 128	282 597	459 725	51 836	75 740	127 576	124 326	181 830	306 156
85-89	79 822	148 514	228 336	24 231	40 481	64 712	61 623	95 412	157 035
90+	28 086	80 197	108 283	8 468	21 987	30 455	22 398	52 787	75 185

Kaynak: TÜİK 2022, kır -kent nüfus sınıflandırması

Yukarıdaki tablodan çıkan verilere dayanarak yaşlı nüfusun cinsiyet analizi edildiğinde orta yoğun kentte, yoğun kentte ve kırdaki kadınların nüfusu erkeklerin nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Yoğun kent yaşlı nüfusunda erkeklere göre kadınların fazla olduğu ve yaş arttıkça nüfusta da bir azalma olduğu görülmektedir. Orta yoğun kent ve kır yaşamında da kadınlar erkeklere göre daha fazladır. 65-69 yaş arasında olan bireylerin yoğun kent nüfusu, orta yoğun kent ve kır nüfusuna göre daha fazladır. Bu durum orta yoğun kentte en az nüfusa sahiptir. Kır nüfusu ne az ne de çok ortada kalmış bir yapıya sahiptir. Cinsiyet olarak baktığımızda hem yoğun kentte hem orta kentte hem de kırdaki kadınlar erkeklerden fazla bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. 70 ve 89 yaş aralığına baktığımızda kadınların nüfusu yüksek iken erkeklerin nüfusu azdır. Bu yaş gruplarında orta kent nüfusu en az nüfusa sahiptir. Yoğun kent nüfusu bu yaş grubunda da diğerlerine göre yüksektir. Kır nüfusu orta yoğun kent nüfusuna göre daha fazladır. 90 yaş ve üzerine baktığımızda nüfus olarak yaşlı nüfusun iyice azaldığını ve burada da kadın nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. 90 yaş kadın nüfusun yoğun kentte fazla olduğu görülürken, orta yoğun kentte daha az olduğu görülmektedir. Bu yaş grubunda olan erkek nüfus orta yoğun kentte az iken, yoğun kentte daha fazladır. Genel olarak baktığımızda, en fazla nüfus yoğun kentte görülürken, en az nüfus orta yoğun kenttedir. Kır nüfusu ortada kalmış ne çok fazla ne de çok az bir nüfusa sahiptir.

Şekil 2.1 . Kır- kent sınıflandırmasına göre nüfusun dağılımı, 2022

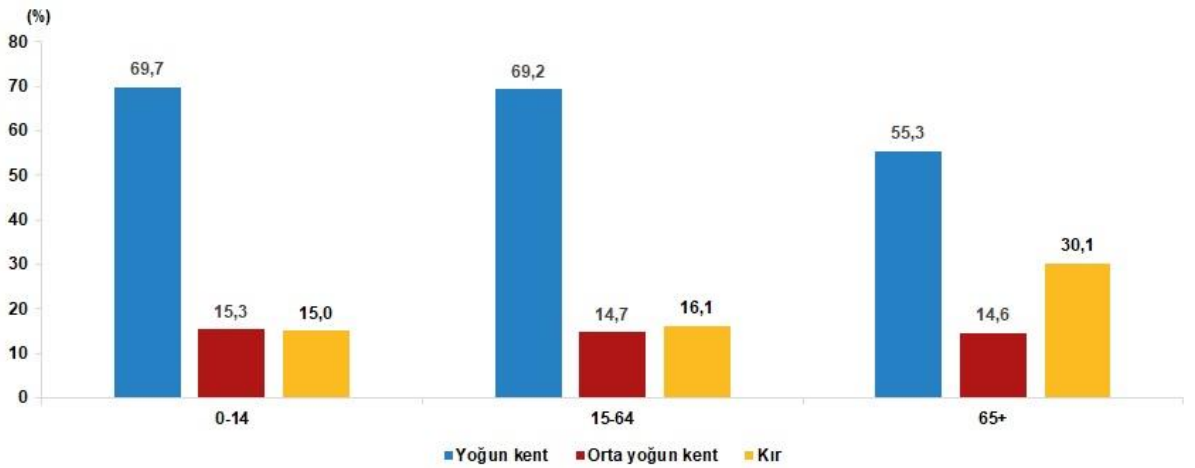

Kaynak: TÜİK 2022, kent- kır sınıflamasına göre nüfusun dağılımı

2022, Kır-kent nüfusunun daire grafiği ve yüzdelik olarak gösterimi yukarıda verilmektedir. TÜİK verilerine göre yoğun kent nüfusu %67,9 iken, kırdaki %17,3 ve orta yoğun kentte %14,8 olarak ele alınmaktadır. Bu durumda en yoğun nüfus yoğun kentte görülmektedir.

Şekil 2.1’deki veriler incelendiğinde, Türkiye’de yoğun kent nüfusu daha fazladır. TÜİK verilerine göre, yoğun kent nüfusu yüzde 67,9, kırsal alanda yaşayan nüfus ise yüzde 17,3 ve orta yoğunlukta kent nüfusu ise yüzde 14,8 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre en yoğun nüfus yoğun kent alanlarında bulunmaktadır. Bu durum, kentleşme süreci ve ekonomik faktörler gibi etkenlerin kent nüfusunu artırdığını göstermektedir. Pasta grafiği kullanarak bu verilerin görselleştirilmesi, nüfusun yoğunluk durumunu daha anlaşılır bir şekilde ortaya koymaktadır. Yoğun kent nüfusunun diğer bölgelere göre daha büyük bir yüzdeye sahip olması, kentsel yaşamın etkisini ve nüfus dağılımındaki eşitsizliği vurgulamaktadır.

Şekil 1.2. Kent- kır sınıflaması ve geniş yaş grubuna göre nüfus

Kaynak: TÜİK 2022, kent – kır sınıflaması ve geniş yaş grubuna göre nüfus

Şekilde 2022 de yapılmış olan kır-kent sınıflaması ve bu sınıflandırmanın yaş grubuna göre dağılımı yer almaktadır. Türkiye’de toplam nüfusunun %9,9 unu 65 yaş ve üzeri oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun ikamete göre nüfusunun %30,1’inin kır yerleşim yerinde olduğu görülmektedir. Orta yoğun kentte yaşayan yaşlı nüfusun yüzdelik oranı ise, %14,6’dır. Yoğun kent nüfusundaki yaşlı bireyler %55,3 oranını

oluşturmaktadır.15-64 yaş grubu Türkiye içerisinde %68,1'ini oluşturmaktadır. 0-14 yaş grubu, 15-64 ve 65 yaş üzeri nüfusunun yoğun kentte daha fazla olduğu görülmektedir. Yukarıdaki grafik incelendiğinde 65 yaş üstünün nüfusu orta yoğun kente göre kırdan daha fazla olduğu görülmektedir. Orta yoğun kent ve kır nüfusu karşılaştırıldığında 0-14 yaş da hemen hemen aynı iken bu durum 15-64 yaş da kır nüfusu daha fazladır. Bireylerin yaşı ilerledikçe orta yoğun kentten kır yaşamına geçiş görülmektedir. Fakat nüfusun büyük çoğunluğu yoğun kentte bulunmaktadır.

2.3.Yaşlılık Sosyolojisi

Yaşlılık bir süreçtir ve bu süreçte birey sosyal çevresi ile etkileşim halindedir. Sosyoloji bireylerin toplumla olan ilişkilerini inceleyerek ortaya çıkarmaktadır. Burada da yaşlı bir bireyin toplum içerisinde, sosyal hayatta yaşadığı problemler, ihtiyaçlar ve beklentileri ele alınmaktadır.

Nazlı'ya göre yaşlılık sosyolojisi, yaşlı bireyin sosyal hayatta toplum ile etkileşiminin sosyolojik bakış açısıyla incelenmesidir. Yaşlı birey hem toplumsal hem de bireysel olarak ele alınmaktadır. Yaşlanma canlıların hepsinde görülen bir durumdur. Belli bir süreç içerisinde canlılar doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreçte insanlar sosyal etkileşim içerisinde. Bu da yaşlanmayı hem bireysel hem de toplumsal olarak sosyal bir olguya dönüştürmektedir. Sosyolojide yaşlanma olgusu, sosyal birlikteliği içeren sosyokültürel, sosyoekonomik yapıları da içerisinde bulunduran bir olgudur. Toplum ve bireyi ele almaktadır. Yaşlı bireyler toplumsal yapılardan hem bireysel hem de sosyal bağlamda, dolaylı ya da doğrudan olarak etkilenmektedir (Nazlı, 2016, s. 1).

Yaşlılık sosyolojisi, kuramlarda *“yaşlılık sorunlarının araştırılmasında çıkış noktalarını oluşturmaktadır.”* (Baran, 2004, s. 56). Yaşlılığa sosyoloji makro ve mikro açıdan bakarak hem bireysel hem de toplumsal olarak bütünsel bir inceleme yapmaktadır. Mikro boyut bireysel olarak özne ilişkilerine bakarken, makro boyut toplumsal ilişkilere odaklanmaktadır. Bu sayede yaşlı bireyin toplumdaki konumu ve

bireysel inşasını açıklamak ve anlamak amacı benimsenmektedir (Bakar, 2013, s. 38).

Sosyolojik bir olgu olarak yaşlılık, bir toplumda veya bir ülkede bulunan bireyin kendi yaş grubundaki bireyler ile gerçekleştirmesi gereken tutumları ve o toplum içerisinde gösterilen önem olarak ifade edilebilmektedir. Yani yaşlı bireye toplumun bakış açısıdır (Berger ve Yavuzer, 2012, s. 1-2; aktaran Şahin, 2020, s. 58). Sosyoloji yaşlanma olgusunu toplum bağlamı içerisinde ele almaktadır. Yaşlı bireylerin toplumdaki konumu, statüsü, sınıfı, rolü, cinsiyeti ve benzeri faktörlerle nasıl bir değişime uğradığını ve nasıl şekillendiğini sosyolojik bir bakış açısıyla açıklamaya çalışır.

“Yaşlılık sadece biyolojik bir olgu olmanın ötesinde sosyolojik bir olgudur. Yaşlanma olgusuna sosyolojik açıdan baktığımızda, yapısal işlevselci yaklaşım önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım içerisinde çözülme, aktivite, süreklilik, toplumsal rol ve modernleşme teorileri yer almaktadır. Öte yandan çatışmacı yaklaşım, yaşlanma olgusunu, sınıf, eşitsizlik ve güç ilişkileri çerçevesinde ele almaktadır. Yorumcu yaklaşım ise yaşlıların, yaşam deneyimlerini ve anlatılarını konu edinmektedir” (Görgün Baran, 2018, s. 592; aktaran Şahin, 2020, s. 65).

Yaşlanma sosyolojisi, yaşlı bireyin hem öznel hem de nesnel yapılarına odaklanmaktadır. Sosyal yaşlanmanın birçok yönü vardır ve dinamik bir yapıya sahiptir. Yaşlı bireyin sosyal yaşantısındaki rolü, statüsü, toplum içerisindeki beklentisi, yaşlı bireyin istismara uğraması, etiketlenmesi, sosyal hayattan dışlanması gibi tecrübeleri konu edinir (Görgün Baran, 2018, s. 593; aktaran Şahin, 2020, s. 65).

Batı toplumlarında yaşlı bireylerin artması ile kültürel değerlerde değişimler meydana gelmektedir. Yaşlılık “işe yaramaz olunması” yerini “pozitif yaşlılığa” bırakmaktadır. Pozitif yaşlılıkta yeni yaşlanan bireyler yani gençleşen yaşlılar yer almaktadır. Onlar pozitif yaşlılığın temsilcileridir. Yüksek statü, mevki ve eğitimi ile mal varlığı çok olan bireylerin yaşlandığında da bu etkenlerin aynı olmasa da çok fazla bir düşüşün olmaması önemli niteliklerdendir. Örneğin bir birey yaşlanmadan önce nasıl ki iyi bir meslekte olup iyi bir maaş alıyor ise, emekli olduğunda da aldığı

maaşta göze çarpan bir düşüşün olmaması durumu onun pozitif bir yaşlılığa girdiğinin göstergesi olmaktadır. Gençleşen yaşlılar dinamik ve hareketli yapıları ile çeşitli sosyal aktivitelere katılım sağlamakta, boş zamanlarını hobi ve benzeri alanlar ile doldurmaktadır. Yaşlılığın sosyalleşmesi bir kültür içerisinde olmasının temel nedeni olarak sağlıklı bir sosyal ilişkisinin olmasıdır. Sağlıklı yaşam sürmek ve dengeli beslenmek bireylerin sosyal ilişkilerine etki etmektedir. Bir birey kendini ne kadar genç hisseder ise o kadar yaşlılığını gençleştirmektedir (Nazlı, 2016, s. 4).

Yaşlıların tekilleşmesinde, yaşlı bireyler çeşitli sebeplerle eşleri ile birlikte veya yalnız başlarına yaşamlarını sürdürmektedir. Emekliliğe ayrılan bireyin, çocukları ev ya da eğitim için yanlarından ayrıldığında veya eşlerinin vefatı üzerine tek başlarına kaldıklarında yaşlı bireyler tekilleşmektedir. Bu tekilleşme geleneksel aile yapılarından çok çekirdek aile yapılarında görülür durumdadır. Çekirdek aile yapısının içerisinde bulunan anne baba ve çocuk bir süre sonra boşanma veya çocuk istememe durumu ile bu yapı bozularak yerini tekil ve yalnız bir yaşlılığa bırakmaktadır. Burada kadınlar iş hayatı veya erkeklerden daha uzun yaşamaları sebebi ile yaşlı kadın oranları daha fazla olmaktadır. Yani cinsiyet olarak bakıldığında kadın yaşlıların oranı kültürel olarak fazladır. Yaşlı bireyler özel emeklilik programları ile üretim toplumundan, tüketim toplumuna geçmektedir. Aktif üretim, aktif tüketim haline gelmektedir. Örneğin yaşlı bireyler sağlıklı bireyler olmak için kültürel olarak spor ve turizm gibi alanlara yönelerek birer aktif tüketici haline gelmektedir. Yaşlanma 20. yüzyıla kadar bireysel bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Fakat modern toplum ile birlikte yaşlılık bireysellikten uzaklaşarak sosyal bir olgu haline gelmektedir. Yaşlılık hem bireysel anlamda hem de sosyal anlamda ele alınmaktadır. Yaşlı birey hem içinde bulunduğu kültürel değerlerden, hem de sosyoekonomik ve bireysel yapıların etkisi altındadır. Yaşlılık toplumdan topluma benzer ve farklı yapılar içermektedir (Nazlı, 2016, s. 4-5).

2.4.Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış

Yaşlılık olgusuna sosyolojik olarak bakıldığında; psikolojik, sosyal, fiziksel olarak üçe ayrılmaktadır.

2.4.1. Psikolojik Özellikleri Açısından Yaşlılık Olgusu

Yaşlılık sürecinde, bedensel gerilemeler yanında birey sosyal ve psikolojik sorunlar da yaşamaktadır. Yaşlılık dönemine kendini hazırlamayan bireyler psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşanılan bedensel değişikliklerin yanında yaşanan kayıplar, stres durumu, kaygı, emeklilik ile gelen gider sıkıntıları, ölüm durumları, sağlık sorunları, rol, statü değişiklikleri ve duygusal değişimler gibi etkenler psikolojik olarak yaşlanmayı hızlandırmakta ve yaşlanmaya etki etmektedir (Yurt, 1994, s. 33; aktaran Üçok, 2018, s. 9).

2.4.2. Sosyal Özellikleri Açısından Yaşlılık Olgusu

Sosyal yaşlılık bireyin emeklilik ile birlikte sosyal hayatından, iş hayatından, çevresinden uzaklaşarak, farklı bir statü ve role geçmesidir. Birey emekli olduğunda bir değişim içerisine girmektedir. Bu değişim hem maddi hem de manevi olmaktadır. Ekonomik olarak bireyin durumu azalmakta ve çevresi ile uyumu değişmektedir. Örneğin bir yetişkin birey iş hayatında edindiği arkadaşlıkları ve sıkı çalışmayı emekliliğe girdiğinde görmemekte, bunalıma girerek psikolojik sorunlar yaşamaktadır. Sosyal yaşlanmayı uyumlu bir şekilde kabul etmek hem toplum için hem de bireyler için önemlidir. Sosyal yaşlanmayı kabul eden birey toplum içinde uyumlu olmaktadır (Üçok, 2018, s. 11-13).

Yaşlı bireylerin sosyal özellikleri kır ve kent yaşamında farklılık göstermektedir. Kırsal toplumlarda sosyal olan yaşlı bireyler, kent toplumlarında sosyalliği daha çok televizyon, radyo vb. medyada bulmaktadır. Karşılıklı iletişim daha çok köylerde bulunmaktadır. İç içe yaşam tarzında, yaşlı bireylere saygı ile bakılması durumu söz konusudur. Kır toplumunda bireyler arasında uyumlu bir ilişki söz konusudur. Kent toplumunda ise bireyler evden çok fazla dışarı çıkmadıkları için insanlar yerine daha çok televizyon gibi kitle iletişim araçları ile vakit geçirmektedir.

2.4.3. Fiziksel Özellikleri Açısından Yaşlılık Olgusu

Yaşlılık dönemine girerken birtakım değişiklikler kendini göstermektedir. Bu değişimler bireyin yetişkinlik döneminde başlayarak kendini göstermektedir. Bireyler yetişkinlikten çıkarak yaşlılık dönemine girmeye başladığında kas ağrıları, iskelet yapılarının bozulması, kemiklerin incilmesi, hormonal ve benzeri değişiklikler yaşayabilmektedir. Kayıplar dönemi olarak bilinen yaşlılık dönemi fiziksel olarak olumsuzluklar oluşturmaktadır. Yaşanılan değişiklikler aynı zamanda azalma eğiliminde olan değişikliklerdir. Örneğin bir birey ne kadar kuvvetli kemik yapısına sahip ise, yaşlandığında o yapı giderek azalmaktadır. Reflekslerde de bir azalma söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla birey yaşlandığında yaşadığı fiziksel kayıp ile sağlık problemlerini beraberinde getirmektedir. Yaşlılık da bu sebepten dolayı birçok hastalıklar görülmektedir. Örneğin; kalp krizi, felç gibi hastalıklar. Bedensel olarak yaşanan kayıpların yanında hafıza kaybı ve unutkanlık gibi durumlar söz konusu olabilmektedir (Üçok, 2018, s. 8).

Yaşlı bireyler köylerde bahçe ve hayvancılık gibi bir takım ilgi ve uğraşlar ile fiziksel aktivitelerde bulunurken, şehirlerde yaşayan bireyler dört duvar arasında çok fazla hareket etmeyerek farklı fiziksel sorunlar yaşamaktadır. Yaşlı bireylerden fiziksel aktivitede bulunanlar, bulunmayanlara göre sağlık açısından daha dinç olmaktadır. Bu durumdan dolayı kırsal alanda yaşayan yaşlı bireyler aktifliği ile kentsel alanda yaşayan bireylere oranla daha dinç olmaktadır. Çünkü kentteki yaşlı bireylerin hareket alanı kısıtlıdır.

2.5.Yaşlılığın Sınıflandırılması

Yaşlılığın sınıflandırılması; biyolojik, sosyal ve kültürel, kronolojik, ekonomik ve psikolojik olarak beşe ayrılmaktadır.

2.5.1.Biyolojik Yaşlanma

İnsan bedenindeki değişimleri dikkate alan bir yaşlanma sınıflandırmasıdır. Biyolojik yaşlanma, gelişmekte olan vücudumuzun yapısal olarak ve işlevselliğinin değişip, gelişmesidir (Yerli, 2017, s. 1279).

Biyolojik yaşlanmada bireylerin vücut sisteminde azalma ve hücrel olarak kayıplar meydana gelmektedir (Şahin, 2015, s. 19; aktaran Küçük, 2021, s. 42). Biyolojik yaşlanma sürecinin bazı boyutları bulunmaktadır. Bunlar; sağlık, kültürel ve ekonomik boyutlardır. Biyolojik yaşlanma anne karnında başlayarak, hayat boyu sürmektedir (EYHGM, 2013, s. 3; aktaran Küçük, 2021, s. 42). Yaşlı bireyler psikolojik sosyal ve duygusal olarak değişmektedir.

Biyolojik yaşlanma, bedensel olarak dış görünüşte değişiklik oluşturmaktadır. Örneğin; yaşlı bireylerin saçlarının ağarması, ciltlerinde oluşan kırışıklıklar, kaslarının zayıflaması gibi durumlar oluşmaktadır. Bireyler diğer değişimlerden önce biyolojik olarak değişim göstermektedir. Bunların dışında yaşlı bireyler, görmekte ve işitmekte güçlük çekmektedir. Kaslarının zayıflamasıyla birlikte yağlanmalar meydana gelmektedir. Yaşlı bireyler nefes alıp vermekte de güçlük çekmekte ve az oksijen almaktadır. Egzersiz yaptıklarında da kalp damarları etkinliklerinde düşmeler olmaktadır (Giddens, 2013, s. 222; aktaran Küçük, 2021, s. 43). Eklemlerin iskelet yapısında bozulmalar oluşarak, kırılma ve hassasiyet meydana gelmektedir. Kan basıncında oluşan azalma ile zihin etkilenerek, kalp krizi ve felçlere sebep olabilmektedir (Üçok, 2018, s. 8; aktaran Küçük, 2021, s. 43).

Yaşlı bireylerin biyolojik yaşlanmasındaki sistem değişiklikleri, kalp damar ve kas iskelet yapısında bir değişiklik söz konusudur. Bunun yanında üretkenlik, böbrekler,

idrar kaçırma, tutamama, hormon el değışiklikler de söz konusudur. Ericsson, bireyin üretkenliğı sona erse bile farklı üretkenliklerinin de olduğunu söylemektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014, s.174; aktaran Küçük, 2021, s. 43).

2.5.2.Sosyal ve Kültürel Yaşlanma

Sosyokültürel yaşlanma, toplum içerisinde yaşlı bireylere diğer bireylerin bakış açısıdır. Birey yaşlandığında toplum içerisindeki statü, rol ve beklentilerinde değışmeler meydana gelmektedir. Bu da sosyal yaşlanmadır (Yerli, 2017, s. 1279). Bireylerin yaşları ilerledikçe toplum içerisinde farklı rol ve statülerde yer almaktadır. Örneğın; belli bir yaştan sonra dede ya da nine rolüne girilmesi.

Toplumsal yaşlanma, bireyin toplum içerisindeki diğer bireylerle olan etkileşimleri, değerlerindeki değışimlerdir. Yaşlı bireyler toplum içerisinde hayat boyu yaşam sürmektedir. Bundan dolayı da diğer bireylerin yaşlı bireylerle sağladığı iletişim, rollerine karşı bir beklenti durumu, toplum içerisindeki norm ve değerler oldukça önemli bir husustur. Toplumun yaşlılığa bakış açısı, değerleri, gelenekleri, tutum ve öğrenilerek kazanılan davranışlar yaşlılığı etkileyen durumlar içerisinde yer almaktadır (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010, s. 20; aktaran Küçük, 2021, s. 46).

Her toplumda belli yaşlarda yapılması gereken durumlar vardır. Bunlara bakıldığında, oy kullanmanın belli bir yaşı vardır, erkek çocukları belli bir yaşa geldiklerinde askere gitmektedir, her çocuk belli bir yaşa geldiğinde de okula başlamaktadır (Müftüler, 2016, s. 22; aktaran Küçük, 2021, s. 46). Değer yargıları ve normlar, toplumun belirlediğı davranış ve tutumların yanında ayrıca yaşlı bireylere verilen değer ile anlam bulmaktadır (Ceylan, 2015a, s. 37; aktaran Küçük, 2021, s. 46). Toplum yaş gruplarına ve yaşlılığa farklı anlamlar yüklemektedir ve yaşlılık kültürel anlamda toplum içerisinde rol ve beklentiler ile anlam bulmaktadır.

İnsanların toplumsal rol ve statüsü her dönem de farklılıklar içermektedir. Her bireyin farklı bir sosyal statüsü vardır. Toplum içerisinde zamanla kazanılan davranışlar ve roller toplumun bütünleşmesine yarar sağlamaktadır. Birey hayat boyu bir sosyalizasyon süreci içerisinde olmaktadır. Yaşlı bireyler bu sosyalizasyon

sürecinde çevresi ile uyum içerisinde sosyal rolünü gerçekleştirmek durumundadır (Kalınkara, 2016, s. 107; aktaran Küçük, 2021, s. 46).

Yaşlı bireylerin emekli olması ile birlikte çalışma hayatından uzaklaşarak, toplumdaki rolünün azalması ve değişmesinden dolayı kayıplar meydana gelmektedir. Emekliliğe ayrılan birey beceri ve yeteneklerini zamanla kullanmayı azaltmaktadır ve bireyin toplumdaki statü, değer ve rollünün değişmesine sebep olmaktadır. Sosyal ve ekonomik olarak kayıp yaşamaktadır. Birey kayıplarını telafi etmediğinde sosyal uyum sağlamakta güçlük çekebilmektedir ve bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu kayıplar özellikle emeklilik döneminde görülmektedir. Rol kayıpları emekliliğe ayrılan bireylerin önceden emekliliğe ayrılacak düşüncesi ile olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; bir birey önceden ben emeklilik durumunu ruhsal olarak bilip kendini bu duruma alıştırdığı zaman sıkıntı çekmemektedir. Aksi takdir de birden emekliliğe ayrılan birey ruhsal bir sıkıntı içerisine girmektedir. Bu da rol kaybını ve aynı zamanda ruhsal sıkıntıyı beraberinde getirmektedir. Yaşlılıkta bu gibi durumlarda yakınlarının desteğine ihtiyaç söz konusu olmaktadır. Yani sosyal çevre bireylerin ruhsal sağlığındaki olumsuzluğu en aza indirerek etkili olmaktadır. Yaşlı bireyler uyum ve bütünleşme süreci içerisinde, sağlık durumları, eğitim durumları, inançları, kültürleri, değer yargıları önem taşımaktadır (Küçük, 2021, s. 47).

Toplumun geleneksel yapısında yaşlanma daha erken görülmekte ve gençlik dönemi daha kısa sürmektedir. Bunun sebebi, erken yaşta üretime katılıp, evlenmektir. Sanayileşme ile bu durum değişerek, tam tersi bir durum görülmektedir. Bireyler içinde bulundukları toplumda yaşlarına, sorumluluklarına, statülerine göre rollere sahiptir. Toplumda belli toplumsal kalıplar ve kurallar bulunmaktadır. Bireyler yaşantılarını bu kurallar çerçevesinde yönlendirmektedir. Yaşlı bireylerin toplum içerisinde değişik statü ve rolleri vardır. Yaşlılık zamana, topluma, kültüre göre değişkenlik göstermektedir (Bayrak, 2018, s. 9).

Toplumun yaşlı bireylere olan bakış açısı, yaşlı bireyde olumlu ya da olumsuz bir etki oluşturabilmektedir. Toplumsal dönüşümün sonucu olarak toplumsal yaşlanma ortaya çıkmaktadır. Yaşlı nüfusunda artış oldukça yaşlılık bir sosyal sorun olarak görülmektedir. Bunun sebebi sosyal güvenlik sistemine uygulanan güç artarak, yaşlılık toplumsal hayatta sosyal sorun olarak algılanmaktadır (Küçük, 2021, s. 48).

2.5.3.Kronolojik Yaşlanma

Kronolojik yaş, bireyin doğum tarihinin ele alınıp, içinde bulunduğu yaş iken, doğum ile başlayıp yaşam süreci ile ölüme giden evreler kronolojik yaşlanmadır (Ceylan, 2015a, s. 32 ve Yerli, 2017, s. 1279; aktaran Küçük, 2021, s. 40). Kronolojik yaşlanma doğumdan sonra ilerleyen bir süreçtir ve toplum kronolojik yaşı, takvim yaşı olarak görmektedir. Yaş ilerledikçe her evrede farklı değişimler gözletilmektedir. Yaşlılığın başlama yaşı tam olarak bilinmemektedir. Fakat topluma bakıldığında yaşlılık başlangıcı 65 yaş olarak görülmektedir. Demografik olarak nüfus da yaşlanma arttığında sosyal güvenlik hizmetindeki gelirin azalması, giderin ise artmasına neden olmaktadır. Bunun için de, 65 yaşta bireyler emekliliğe ayrılmakta ve sağlık hizmetleri ile sosyal güvenlik hizmetleri konusunda bir ihtiyaç durumunda olmaktadır (Taşçı, 2010, s. 177).

65 yaş kronolojik yaşına sahip olan yaşlı bireyler, ihtiyaç durumunda hukuki olarak yaşlılık sigortasından faydalanarak sağlık ve sosyal ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Ülkeler arası farklılıklar olmasına rağmen uluslararası kronolojik yaşlanma yaşı 65 yaş olarak kabul görülmektedir (A.g.e., s. 177; aktaran Küçük, 2021, s. 41). Bu durum Birleşmiş Milletlerde 60 yaş kronolojik yaşlılık olarak görülmekte ve bu yaş emeklilik yaşı olarak kabul edilmektedir (Ceylan, 2015a, s. 32; aktaran Küçük, 2021, s. 41).

Yaşlılık üç döneme ayrılmaktadır. Bunlar, “erken yaşlılık”, “orta yaşlılık” ve “ileri yaşlılık” olmaktadır (Canatan K., 2018, s. 112; aktaran Küçük, 2021, s. 41). Bu dönemler yaşamın uzunluğuyla ilgili olmaktadır. Yaşam uzadıkça yaşlılık durumu da değişmektedir. Dünya Sağlık Örgütünün çalışmalarına bakıldığında yaşlılık başlangıcı 65 olarak ele alındığı için bu yaş kronolojik olarak yaşlılık başlangıcı olarak ele alınmaktadır.

Günümüzde kronolojik yaşlanma ifade edilse de tarihsel süreç içerisinde 16. ve 17. yüzyılda takvimsel yaş olmadığından dolayı bireylerin fiziksel güç kayıplarına bakılarak yaşlı olarak kabul görülmektedir. 20. Yüzyıl başlarına kadar hastalık ve sakatlık yaşlılık ile aynı görülmektedir. Bu zamanlarda yaşlılık kronolojik olmaktan çok biyolojik özelliğe göre belirlenmektedir. Sonraki dönemlerde ise takvim yaşı ele

alınarak yaşlılık durumu belirlenmektedir. Bunun yanında toplum giderek bilinçlenmekte ve emekliliğin sigortası ortaya çıkarak yaşlılığın kronolojisi ortaya çıkmaktadır (Kalaycı, 2015, s. 11; aktaran Küçük, 2021, s. 42).

Kronolojik yaşlanmaya genel olarak bakıldığında takvim yaşındaki sayı ele alınmaktadır. Burada bedendeki gelişim ve değişimler arka plana atılarak yaş ön planda tutulmaktadır. Her birey farklı birer bireyler olarak bir değişim ve gelişim içerisindedir. Yaşları artarken, bedenleri de gelişmektedir. Bu beden gelişimleri biyolojik bir yaşlanmadır.

2.5.4.Ekonomik Yaşlanma

Ekonomik yaşlanma, yaşlılık ile birlikte gelen maddi ve manevi kayıplar ekonomik anlamda da bir değişime sebebiyet vermektedir. Yaşlı bireyler emekli olduktan sonra ekonomik gelirleri azalarak, toplumsal statülerini kaybetmektedir. Bunun üzerine sağlık sorunları ve bakıma muhtaçlık sorunları da eklendiğinde maddi bir yoksulluğa geçiş görülebilmektedir. Yaşlılar birçok sebepten dolayı değişim yaşamaktadır (Yerli, 2017, s. 1279).

Yaşlı bireyler emekli olduklarında gelirlerinde bir azalma meydana gelmektedir. Bu azalma ile birlikte başkalarına yük olma kaygısı yaşamaktadırlar. Yaşlılık döneminde yaşanan kaygı, üzüntü, mutsuzluk durumları bireyin sağlığında da sıkıntılar meydana getirebilmektedir. Bu sorunlarla başa çıkmak için bireylerin içinde olan yetenekleri ortaya çıkarıp etkin hale getirmesi faydalı olabilmektedir (Bayrak, 2018, s. 8).

Yaşlı bireylerin gelirinin azalmasında sağlık ve bakım ihtiyaçlarının ekonomik olarak artması bireyin yaşam biçimini etkilemektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010, s. 20; aktaran Küçük, 2021, s. 49).

Yaşlılık döneminde birey aynı zamanda emeklilik dönemine girerek, bağımlı nüfus grubu olarak ele alınmaktadır (Kalaycı, 2015, s. 11; aktaran Küçük, 2021, s. 50). Yaşlı bireylerin ekonomik olarak yaşlanması ile hayat standardında değişiklik söz

konusu olmaktadır. Birey yaşlılık döneminde birçok değişiklik ile karşı karşıya kalmakta ve bunlardan biri de ekonomik olarak hayatının değişmesidir.

2.5.5.Psikolojik Yaşlanma

Psikolojik yaşlanma, bireyin gelişimiyle birlikte ilerleyen bilgi ve deneyimlerin artması sonucu davranış değişiklikleri ortaya çıkarmaktır. Bireylerin davranışsal uyumunda farklılıklar oluşmaktadır. Yaşlı bireyler korku, kaygı gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bireyin yaşlılık sürecinde depresyona ve strese girdiği durumlar olmaktadır. Bu durumda da yaşlı bireyler psikolojik yaşlanmayı iletirmektedir. Örneğin; yaşlı bir birey sevdiği birini kaybettiğinde psikolojik depresyona girmekte ve bu da psikolojik yaşlanmayı hızlandırmaktadır (Yerli, 2017, s. 1279).

Psikolojik yaşlanma, bireyin davranışsal uyum yeteneğindeki değişikliklerdir. Bu yaşam sürecinde deneyimleriyle meydana gelmektedir. Bireyin aklının geçmişte kalması, anılarını unutamaması ve gelecek kaygıları bireyde bir yıkım yaratmaktadır (Kalkan, 2008, s. 4; aktaran Küçük, 2021, s. 44). Bireylerin anılarıyla yaşaması özellikle kötü anılarını hatırlaması psikolojik olarak bir çöküşe neden olabilmektedir. Yaşlılık fizyolojik bir gerilemenin yanında psikolojik olarak da bir gelişim süreci içerisindedir. Psikolojik olarak yaşlanma, bireyin yaşlılığı kabul etmesi ve yaşlandığını hissetmesidir (Kalkınma Atölyesi, 2015, s. 7; aktaran Küçük, 2021, s. 44). Psikolojik yaşlanma, kişiseldir. Yani kişiden kişiye değişmektedir. Örneğin bir birey yaşlandığında kendisini yaşlı da hissedebilir, genç de hissedebilir. Bu kişinin psikolojisine bağlı olan bir durumdur.

Yaşlılık yaşamın son evresinde ve ölüme yakın olan bir dönem olduğu için bireylerde ölüm korkusu başlamaktadır. Bu ölüm korkusunun yanında statülerini kaybetmeleri, bedensel olarak bir değişim yaşarak kendilerini psikolojik bir bunalım içerisinde bulabilmektedirler. Bireylerin emeklilik ile birlikte statülerinde oluşan kayıplar saygınlıklarında da bir azalma meydana getirmektedir. Birey emekli olduğunda gelirinde de bir azalma söz konusu olmaktadır. Ayrıca yaşlılık döneminde meydana gelen duygusal değişiklikler yaşlı bireylerin psikolojisini etkileyen bir diğer

etken olmaktadır. Yaşlanma sürecine giren bireyler çocuklarının eğitim ya da evlilik ile evden ayrılmasına, eşlerinin vefatı gibi durumlar, yakınlarını özellikle kendi yaşlarına yakın olan insanları kaybetmeleri ile psikolojik bir çöküş yaşamaktadır (Üçok, 2018, s. 9).

Birey yaşlılıkla birlikte bir içe dönüş yaşamaktadır. Bunun sebebi de çevresine hükmetme durumunun eskisi kadar fazla olmamasıdır (Koşar, 1996, s. 7; aktaran Üçok, 2018, s. 9). Yaşlı birey kendini bundan dolayı yalnız hissetmektedir. Yalnız kalan yaşlı birey kendi içine kapanarak dünyada oluşan yeniliklere kapalı durumda olmaktadır (Emiroğlu, 1995, s. 22; aktaran Üçok, 2018, s. 9-10).

Psikolojik yaşlanma, kentlerde yaşayan bireylerin kırlarda yaşayanlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Yaşlı bireyler kentlerin kalabalık, gürültülü ve karmaşık bir yapıda olmasından dolayı psikolojik problemler yaşamaktadır. Kentlerin bu karmaşık yapısında çalışma imkânının az olması ile birlikte saygınlığın da azalması bir psikolojik soruna yol açmaktadır. Kırlarda yaşayan yaşlı bireyler ise, saygınlığını korumakta ve çalışmalarını daha fazla sürdürmektedir (Gençtan, 1978, s. 106; aktaran Üçok, 2018, s. 10).

Yaşlılık dönemi boyunca yaşanan değişme ve kayıplar ile birey kendini çaresiz, işe yaramaz ve benzeri görerek psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Say-Şahin, 2019, s. 68; aktaran Küçük, 2021, s. 44-45). Bu durumda da birey psikolojik olarak hızlı bir yaşlanma sürecine girmektedir.

Bireyler psikolojik olarak yaşlılığa kendilerini hazırladıklarında olumsuzlukları da arkalarında bırakmaktadır. Yaşlı bir birey yaşlandığını ne kadar çabuk kabul ederse o kadar olumlu bir psikolojiye sahip olmaktadır. Böylelikle psikolojik yıkımlar en aza indirilmektedir (Ceylan, 2015a, s. 35; aktaran Küçük, 2021, s. 45). Ericsson, kişinin yaşamı boyunca geçmişe takılı kalmadığında, endişe ve korkularının da kalmayacağını ifade etmektedir. Bireyin benlik duygusunun geçmişine bağlı olduğuna vurgu yapmaktadır. Bireyin geçmişinde yaşadığı olumsuzluklara çözümler üretmediği için endişe duyduğunu ifade etmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2014, s. 174; aktaran Küçük, 2021, s. 45).

Yaşlı bireyler psikolojik olumsuzluklardan uzak durmak için çeşitli aktiviteler yapabilmektedir. Örneğin; 65 yaş ve üstü bireyler emeklilik ile birlikte köye veya memleketine giderek orada bağ, bahçe ile uğraşıp, kedi, köpek, tavuk, keçi ve

benzeri hayvanlar besleyerek zaman geçirebilmektedir. Bunun yanında sosyal aktivitelere de katılarak psikolojik sorunlarını en aza indirip, duygularındaki çöküşlere de bir çözüm üretmektedirler (Küçük, 2021, s. 45-46).

Bireyler yaşlandıklarında psikolojik olarak bir çöküş halindedir. Bireylerin psikolojisini etkileyen etmenler; ölüm korkusu, yaşlanma ile birlikte gelen sağlık sorunları nedeni ile bedensel olarak kayıplar yaşamak, yeni nesil bireylere uyum sağlayamamak, depresyona girme ve intihara meyilli olma durumlarıdır (Artan, 2018, s. 85). Özellikle intihar sorunu toplumda sık karşılaşılan bir durumdur. Bireyler yaşlandıklarında intihara yönelme durumu görülebilmektedir. Toplum içerisinde yaşlı bireyler genç ve yetişkin bireylere göre daha az intihara meyillidir. Yaşlı bireyler yakınlarını kaybettiklerinde ölüm düşüncesi içerisine girmektedirler. Bu düşünce yaşlı bireylerde oldukça fazla görülen bir durum iken, bireyin ölümü intihar yolu ile gerçekleştirme durumu daha azdır. Buna sebep olarak kültürel etmenler, inançlar, din, aile içerisindeki bağın güçlü olması etkilidir. Bireyler yaşlılık dönemine girdiklerinde olumsuz düşünceleri artmakta ve bu normal karşılanmaktadır. Bireyin olumsuz düşüncede olması ve olumlu düşüncede olması kendi elinde olan bir durumdur (Aslan ve Hoccoğlu, 2014, s. 296-300; aktaran Şahin, 2020, s. 61).

Kent yaşamındaki yaşlı bireyler psikolojik sorunlarını çözümlemek için parklarda oturup etrafını izlemekte, yürüyüş yapmakta ya da torunlarıyla ilgilenmektedir. Bunlara ek olarak şehre yakın veya şehir içerisinde bulunan hobi bahçeleri adı verilen bahçelere giderek orada duygusal ve psikolojik sorunlarını önleyebilmektedirler. Yaşlı bireyler böylelikle kent içerisinde kır hayatını da yaşamaktadır. Özellikle birinin vefatı sonucu bozulan psikolojinin düzelmesinde etkili olmakta ve aynı zamanda hastalıklarını unutmalarına da yardımcı olmaktadır.

2.6. Sosyolojik Olarak Kır ve Kent Olgusu

Endüstri devrimi ile birlikte sosyologlar kent sosyolojisi üzerine araştırmalar yapmaktadır. Toplum maddi sebeplerden dolayı, endüstri devimiyle kentlere göç

etmektedir. Bu göçte bireyler kentte olanakların çok olduğunu düşünmelerine rağmen, başta şartların kötü olduğunu görmektedir. Bireyler kırdan kente göç ettiklerinde kente alışmakta zorlandıkları görülmektedir (Tunca, 2023, s. 23).

Sosyologlar kent alanındaki çalışmalarına 19. Yy da başlamaktadır. Bu alanda çalışma yapanlar arasında “*Durkheim, Weber, Simmel, Marx ve Engels*” örnek olarak verilebilir. Marx ve Engels’in kent anlayışı ele alındığında, endüstrileşme sonrası toplumu üretim ilişkileri bakımından inceleyerek kentin hem olumlu hem de olumsuz yönünden söz edilmektedir. Olumlu olarak bakıldığında, kentler iş bulma olanağı sağlamakta fakat olumsuz olarak insanı yoksulluğa çekmektedir. Kent toplumunu Durkheim, “*iş bölümü*” olarak açıklamaktadır. Weber ise kent toplumunu ideal bir “*Batı Şehri*” örneği olarak ele almaktadır. Weber, bu görüşüyle Batı’yı savunarak kent hayatının ortak yanlarını bulmaya çalışmakta ve kentler arasındaki belirleyici temel özellikleri incelemektedir. Kent toplumunu iktisadi ve siyasi açıdan ele almaktadır. Weber, kır toplumunda olan tarım yerine kent toplumunu incelerken tarımdan çok ticaret ve pazar yerini ele alarak bir ilişkilendirme yapmaktadır. Weber de iki tür ideal şehir vardır. Birincisi tüketim şehri ve ikincisi üretim şehridir. Bunlar iktisadi olarak ele alınmaktadır. Weber’e göre, “*Şehir bir iç düzene sahiptir.*” (Tunca, 2023, s. 23-24).

Durkheim, mekanik dayanışma ve organik dayanışmasında; benzerlik ve farklılıklardan kaynaklanan davranışları ele almaktadır. Buradaki mekanik dayanışma, toplumun benzerliklerinden yola çıkarak oluşan ilişkiler ve kolektif ortak bilinç hâkimdir. Mekanik dayanışmada daha çok geleneksel toplum etkileri, aynı duygular, aynı değerler ve ortak bir bilinç hâkimdir. Organik dayanışmada ise, toplumsal farklılaşma, şehir yaşamı, bireysellik yer almaktadır. Durkheim’in mekanik dayanışması, Cooley’in birincil ilişkileri ve Tönnies’in cemaat duygusu benzerlik göstermektedir. Burada köy yaşamı ve geleneksel yapılar görülmektedir. Durkheim’in organik dayanışması, Cooley’in ikincil ilişkileri ve Tönnies’in cemiyet kavramı ile benzerlik göstermektedir. Burada ise şehir hayatı ve farklılıklar yer almaktadır (Bozkurt, 2015, s. 34-36). Cooley’in birincil ilişkileri yakın insan ilişkilerini ve yüksek grup bağlılıkları ifade ederken, ikincil ilişkiler ise kişisel olmayan rol ve statüye sahip bireylerin araçsal davranışları ve kuralların hâkim olduğu insan ilişkileri yer almaktadır (Bozkurt, 2015, s. 154-155).

Spenser 'a göre, toplum basitten karmaşığa gitmekte ve organik evren anlayışına sahip olmaktadır. Toplamları askeri ve sanayi toplumu olarak ele almaktadır. Askeri dediğı toplum basit toplumlar olurken, sanayi ise karmaşık toplumları ifade etmektedir (Yaşa, 2018, s. 598). Tönnies 'in toplum anlayışı “*cemaat (gemeinschaft) ve cemiyet (gesellschaft)*” ‘dır. Cemaat’te topluluk bilinci var iken, cemiyette kapitalist sanayi toplumu yer almaktadır. Marx, “*Batı’yı üretim ilişkileri ve mülkiyet ile belirtmektedir.*” Kent ve toplum birbirinden etkilenecek değişmekte ve kentler çeşitli toplumları, sosyoekonomik ilişkilerle beraber bünyesine almaktadır (Tunca, 2023, s. 24).

Tunca’ya göre, kır toplumunda durağanlık söz konusu iken, kent toplumunda bir değişim vardır. Kentlerde iş ve yerleşim alanından farklı olarak etkinlikler düzenlenerek insanların dikkatlerini çekmektedir. Kentin topluma etkisini Simmel, metropoller ile anlatmaktadır. Metropol, kır ve kasaba hayatına karşı olan farklı çıkarları ve farklı insan gruplarından oluşan karmaşık bir hayattır. Burada insanlar çıkar ilişkisi içerisinde olup paraya göre hayatlarına şekil vermektedir. Bireylerdeki bu çıkar ilişkisi ile kendi işini yaptırma söz konusu olmaktadır. Örneğin; birey, yaşlı bireyi her gün gördüğünde onu görmezlikten gelip işe giderken, işi düştüğünde yanına gidip işini yaptırmaya çalışması durumudur. Yani bireylere sadece çıkar ilişkisi ve problemini çözmek amacıyla yaklaşmaktadır. Kentin modern bir hale gelmesi düşüncesi metropollerde görülmektedir. Simmel 'a göre, kırdaki duygular hâkim iken, kentte bu duygular yerini mantık almaktadır. Bireylerin kente uyum sağlaması ile kendi öz benliklerinden uzaklaştığı görülmektedir. Bu durumda da kentleşen bireyler ortaya çıkmaktadır (Tunca, 2023, s. 24-25).

Tunca’nın çalışmasına göre Chicago Okulu, Amerika’nın Chicago kentindeki nüfus artışıyla ortaya çıkmaktadır ve Chicago Üniversitesi’nde kent sosyolojisi üzerine çalışma ihtiyacını doğurmuştur. Bu ekol, toplumsal sağlığı gözeterek Chicago kentini inceleyerek daha sağlıklı bir toplum oluşturmayı hedefler. Başlıca temsilcileri arasında “*Park, Burgess ve McKenzie*” yer alırken, Louis Wirth de bu ekibe katılmıştır. Chicago ekolü, “*Ekolojik okul*” olarak anılmaktadır. Park, kenti bir laboratuvar gibi ele alarak toplanan verilerle incelenmesi gerektiğini savunurken, Burgess ise “*ortak merkezli daire*” kuramıyla kentin ekonomik yapısını açıklamıştır. Bu kuramda, “*kent merkezi, iş ve ticaret bölgesini, kent dışına doğru genişleyen*

daireleri ise işçi bölgeleri, yüksek oturma bölgeleri ve sanayi bölgeleri” olarak sıralanmaktadır. McKenzie ise *“kenti yoğunlaşma, merkezileşme, ayrışma ve istilardullık”* gibi çevreyle ilgili süreçlerle ilgilenmektedir. Wirth ’e göre kent, dünyanın uzak bölgelerinden insanları kendine çeken ve belli bir sistemde etkinlik yapan merkez durumundadır. Wirth, kentin toplumla olan etkisini ele aldığı çalışma *“Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme/Kentlilik”* dir (Tunca, 2023, s. 25-26).

Neo-marxist teori de kent, sermaye birikimiyle açıklanarak *“ekonomi- politik teori”* olarak da ifade edilmektedir. Kentin analizi ayrı bir biçimde yapılmakta ve analizde eleştiriler bulunmaktadır. Lefebvre, kent ve geleneklere dayalı köy yaşamını ele alarak bir ayrım yapmaktadır. Kenti farklılıklar olarak görmekte ve kenti kar edenler ve kenti kullananlar olarak ikiye ayırmaktadır. Burada kenti kullananlar, kar edenlerden bir hak olarak *“şehir hakkını”* almaları savunulmaktadır. Geleneksel köy yaşamı ile ilgili görüşü ise köy krizinin kent krizini tetiklediği düşüncesindedir. David Harvey, kenti şehir hakkını kapitalizme kaynaklık edecek toplumsal ayaklanmalara öncülük edecek bir mekân olarak görmektedir. Castells kent sosyolojisini *“Ağ toplumu”* ile toplumsal farklılıkların dijital enformasyon ve iletişimini içermektedir. Kenti toplumdan ayrı görenleri eleştirmektedir. Kenti toplumun tüketim faaliyetleri ile ele almaktadır (Tunca, 2023, s. 26-27).

Kırda olanaklar az iken, kentlerde olanakların fazla olması ile kentler kültürel bir merkez halinde olmaktadır. Kent yaşamı bireylere sosyal etkinlik ve faaliyetler sunmaktadır. Kentlerin cazibe merkezi haline gelmesinde, sağlık, ekonomik, eğitim, eğlence vb. birçok alanda olanakların olması etkilidir. Toplum bu alanlardan yararlanmak için kentten etkilenecek kırdan kente bir geçiş yaşamaktadır. Ponting ’e göre, kente yapılan maddi göçlerin, toplum bağlarına ve yeni oluşabilecek bağlara olumsuz etki ettiği görülmektedir. Burada göç ile birlikte toplum bağlarının koptuğu ve bireylerin birbirlerine destek ve yardımcı olarak edinecekleri yeni bağlara olan olumsuz etkisi görülmektedir. Kent toplumu bireylerin sorumluluklarını belirleyememesine neden olmaktadır. Toplumun kente göç etmesi ile farklı kültürel değerlerin azalmasına, toplumun ayrışmasına, kendine yabancılaşmasına ve doğa ile arasına bir mesafe koymasına sebep olmaktadır. Kır yaşamında birey toprakla iç içe iken, kent yaşamında sanayi toplumu ile iç içedir ve bu durum bireylerin doğayla arasına mesafe koymasına sebep olmaktadır (Tunca, 2023, s. 27).

Kentler toplumu etkileyen bir yapıya sahiptir. Toplumda yaşanan farklılıklar kentleri, kentlerin değişmesi ise toplumu etkilemektedir. Kentin bir sistem ve düzen halinde olması düşüncesi ile modernleşme ve sanayileşme kentin getirdiği problem haline gelmektedir (Tunca, 2023, s. 28).

Akıllı kentler, insanları duyguları yerine mantığı ile hareket ederek bireylerin yalnızlaşmasına sebep olmaktadır. İnsanların düşünmeden tüm hareketlerini planlama amacı taşımaktadır. Toplum üzerindeki etkisi ise, komşuluk ilişkileri ve genç nesillerin birbirleri ile olan ilişkilerini geliştirmesi, toplum içerisinde gerçekleşen olaylara kanıt sağlaması, yaşlı bireylerde sağlık sorunlarına mantıklı çözümler getirilebilmesi ve engellilere yönelik akıllı giyilebilir cihazlar elde etmektir (Tunca, 2023, s. 77).

2.7. Kırsal ve Kentsel Toplumlarda Aile ve Yaşlılık

Ailelerin yapı ve statüsünün değişiminde, kır ve kent yaşamı etkili olmaktadır. Kırsal toplumlar geniş aile yapısına sahiptir. Geniş aile, birçok kuşağın bir arada bulunduğu yakın ilişkileri içermektedir. Sosyal ilişkiler ailede soy çizgisi, cinsiyet, yaş ve statüleri ile düzen bulmaktadır. Aile üyeleri bu sebepten dolayı ailenin kimliği ile statü kazanmaktadır. Kırsal toplumlardaki aile yapılarında aile üyelerine göre üretim amaçlanmaktadır. Aile içerisinde iş birliği, dayanışma, birbirlerine bağlılık, dinsel normlar ve ekonomik düzen gibi nitelikli toplumsal ilişkiler vardır. Aile üyeleri arasında bireysel sorumluluk, toplumsal yaşam sorumluluklarına göre daha azdır. Kırsal kesimdeki aile üyelerinde toplumsal sorumluluk paylaşılarak yerine getirilmektedir. Geniş ailede üretime bakıldığında, üretimi aile üyeleri yapmakta ve yararlanmaktadır. Aile üyeleri üretimde tarım ve küçük toprak işletmelerinden faydalanmaktadır (Kalaycı, 2015, s. 45).

Kırsal kesimde bulunan geleneksel aile yapısında, büyüklerin küçükleri koruduğu, küçüklerin ise, büyüklerine karşı saygılı olduğu görülmektedir. Genel olarak aile içerisindeki sorunlar duygusal bağ ve yardımlaşma ile çözümlenmektedir. Bu sorunlar içerisinde çocuk bakımı, ekonomik, sağlık vb. yer almaktadır. Bu aile

yapısında çocukların anne, baba ve diğer büyük aile üyelerine karşı bağıllık ve itaat göstermeleri beklenirken, ebeveynlerin de çocuklara karşı ilgi ve sevgi göstermeleri beklenmektedir. Birbirlerine karşı destek olmaları kabul görülmektedir. Geleneksel aile yapısında bireysel ve sosyal gelişimler, kişisel özgürlükler kısıtlanmaktadır. Geleneksel kalıpların hayatın içinde yer alması ve birçok kuşağın iç içe olduğu bu aile yapısında çatışmalar hâkim olmaktadır. Burada eski kuşak olan büyük aile bireyleri otoritelerini genç bireylere karşı kullanmaktadır (Kalaycı, 2015, s. 46).

Kırsal kesimlerde toprağa bağlı üretim hâkim olmakta ve yaşlı bireyler çevresinden saygı görmekte, otorite sahibi olmakta ve üretimde bulunarak avantajlı konuma gelmektedir.

“Kırsal toplumlarda yaşlılar, ikinci kuşağı yetiştiren, toplumsallaşma bilgisini ailesine aktaran ve kültürün korunmasında toplumsal roller üstlenen bireylerdir. Yaşlı bireylerin görevi arasında, ailesine yardım etmek, çocuk bakmak, ev işi yapmak, aile gelirini düzenlemede fikir vermek, üretim faaliyetine katılmak, aile içinde ilişkileri düzenlemek, dinsel ve törensel konularda rehberlik vb. bulunmaktadır.” (Kalaycı, 2015, s. 47).

Yaşlı bireyler sorumluluklarını yerine getirerek, kendilerini işe yarar, yaratıcı ve üretken görmektedir. Yaşlı bireyler sorumluluklarını yerine getirmekte aktif bireyler olarak yer almaktadır. Kırsal toplumlarda yaşayan ailelerdeki yaşlı bireyler ve yakın ilişkide bulunan ailelerde çeşitli sorunlar meydana gelmektedir. Bu sorunlardan bir kaçına bakıldığında; genç kuşak ve yaşlı kuşak ilişkilerinde değer yargılarının değişmesinden dolayı çatışmalar olması, aile üyeleri arasındaki psikolojik sorunlar, yaşlılığa dair bilgilerin az olması vb. yer almaktadır. Fakat kent toplumuna göre kırsal toplumlarda yaşayan yaşlı bireyler daha avantajlı konumdadır (Kalaycı, 2015, s. 47).

Toplumsal ve ekonomik yapının değişmesi ile kentleşme meydana gelmektedir. Toprak üretimlerinin yerini makinelerin alması, tarımdaki gelirin azalması, iş gücünün düşmesi ve tarım topraklarının ekim alanlarının azalması nedeni ile göç olmakta ve kentleşme ortaya çıkmaktadır. Aile yapısında kentleşme ile birlikte geniş aileden çekirdek aileye geçiş görülmektedir. Dünya görüşlerinin değişmesi ile birlikte toplumsal, kültürel, ekonomik değişimler olmaktadır. Bunun yanında “göç,

savaş, yoksulluk” vb. de hızlanmaktadır. Özellikle ekonomik değişimler yoksulluk, göç ve savaş üzerinde fazla etkiye sahiptir (Duvan ve Davran, 2023, s. 248-249).

Parsons, sanayi toplumu ve çekirdek aile içerisindeki uyumlu ilişkiyi inceleyen bir kuram sunmaktadır. Parsons, *“kentsel aileyi işlevi daralmış olan uzmanlaşmış aile olarak tanımlamaktadır.”* Çekirdek aile, coğrafi ve ekonomik kesimde birlikte olan, modern endüstri toplumlarında yer alan, tarihsel, kültürel özelliği olan küçük bir birimdir. Parsons ’a göre çekirdek ailede çocuğun doğması ve yetişmesi önemli noktalardan biridir. Aile bireylerinde duygusal destek ve tatmin ağırdır. Parsons ’a göre, aile bireylerinin çekirdek aile ile sınırlandırılması, geniş ailedeki çatışmaların önlenmesine yardımcı olmaktadır (Kalaycı, 2015, s. 48).

Kırsal toplumlarda bulunan geleneksel aile yapısı yerini, kentsel toplumlarda çekirdek aile yapısına bırakmaktadır. Geniş aile yapısında birçok kuşak bir arada bulunurken, çekirdek aile yapısında anne, baba ve çocuk bulunmaktadır. Çekirdek aile yapısında çocuksuz aileler de yer almaktadır ve çocuğu yanından; eğitim, meslek, iş, evlilik ve benzeri durumlar ile ayrılan ailelerde burada bulunmaktadır. Çekirdek ailede otorite paylaşımları görülmektedir. Aile reisinin rolü bazı durumlara göre değişmektedir. Bu duruma eşlerin eğitimleri ve aralarındaki yaş farkı, kırsal veya kentsel toplumlarda yer almaları etkili olmaktadır.

Kent toplumlarında çocuklara yaşlı bireyler bakmakta, fakat yaşlı bireylerle oturma durumu düşük olmaktadır. Çekirdek ailede, yaşlı bireylerin çocuklarından ayrı bir yerde oturmaları, aralarındaki ilişkiyi sosyal ve ekonomik olarak zayıflatmakta ve bu durumda yaşlı bireylerin yaşam memnuniyetini negatif yönde etkilemektedir. Yaşlı bireyin otorite ve statüsü, kentsel ailede toplumsal koşulların etkisi görülmektedir. Bu koşullardan bazıları, endüstrileşme, toplumsal dayanışmanın çözülmesi, ekonomik değişimler, sosyal ve kültürel değişimlerdir. Toplum içerisinde yaşlı bireylerin statü ve rolü kent toplumlarında kaybolmaktadır. Buna bağlı olarak da gelirlerinin düşmesi, ekonomik ve sosyal kaynaklarda zorluk çekilmesi, sağlık sorunları, ayrımcılık, ihmal ve istismar, yalnızlık hissi, bakıma muhtaçlık, beslenme ve barınma sorunları ve politika eksiklikleri yer almaktadır (Kalaycı, 2015, s. 49-50).

2.8.Yaşlılık Kuramları

Yaşlılık olgusunda birçok kuram ortaya çıkmaktadır. Bu kuramların ortaya çıkmasında biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve benzeri çeşitli durumlar etkilidir. Yaşlılık üzerine oluşan kuramların tek başlarına bir anlamı yoktur ve yaşlılık problemleri bireysel ve toplumsal olarak ele alınmaktadır. Yaşlılık kuramları, yaşlı bireylerin bu dönemde oluşan değişimlere uyum sağlama durumlarını, yaşlı bireyin sosyal çevresindeki pozitif veya negatif ilişkilerini ve yaşlılığın görevlerini anlamaya çalışmaktadır. Yaşlı bireylerin davranışları gözlenerek onların toplum içerisindeki durumunu ortaya çıkarmaktadır. Kuramlar incelenerek yaşlı bireylerin bu dönemde çevrelerine karşı tutum ve davranışları kuramlar çerçevesinde ele alınmaktadır (Yıldız, 2017, s. 17; aktaran Şahin, 2020, s. 62-63).

2.9.Sosyolojik Yaşlanma Teorileri

Yaşlılık döneminde birey birçok alanda farklılıklar yaşamaktadır. Bunlara bakıldığında, fiziksel olarak sorunlar yaşamak, gerek toplum gerekse aile içerisinde rol ve statülerinin değişimi ve benzeri ortaya çıkmaktadır. Birey bu farklılıklar sonucunda sosyal çevresinden uzaklaşmakta ve topluma uyum sağlayamamaktadır. Bu sebeple de yaşlı birey toplumdan, sosyal çevresinden kendini geri çekerek, aktif, sağlıklı ve mutlu bir yaşam yerine pasif bir yaşam tercih eder. Bu durumda da yaşlılık dönemi olumsuz bir durum haline gelmektedir. Birey yaşlılık döneminde sağlıklı ve mutlu bir yaşam için aktif ve topluma uyumlu bir yaşamı tercih etmektedir.

Yaşlılık, yaşamın son dönemi olarak görülmektedir. Bu dönem ve diğer bütün dönemlerde toplumsal sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlardan en çok yaşlı bireyler ve çevresindeki insanlar etkilenmektedir. Bireyler yaşlandıklarında hayatlarında oluşan değişimlerle sorunları da beraberinde getirmektedir. Endüstrileşme ile birlikte aile yapıları da değişmektedir. Geniş aile yapısından, çekirdek aile yapısına ve kırsal

yaşamdan kentsel yaşama geçiş olmaktadır. Bu durumda da yaşlı bireylerin değişen aile yapısıyla saygınlığı ve önemszenmesi en aza inmektedir. Yaşlı bireyler modern dönemde sosyal çevreye uyum sağlayamamaktadır. Bunun sebebi de sanayi öncesi dönemde saygınlık görürken, sanayi sonrası dönemde işe yaramaz, gereksiz insanlar olarak görülmeleri ve hayatlarında oluşan değişimlerdir. Yaşlı bireylerin toplumla bir bütün ve uyum halinde olmasının en önemli etkeni ailedir ve değişen aile yapısıyla bireyler toplumdan kendilerini geri çekmekte, yalnız bireyler haline gelmekte ve sosyal çevreden dışlanmaktadır. Yaşlı bireyler yalnızlık sebebi ile intihara yönelme, depresyon ve bunalım yaşayarak psikolojik sorunlar yaşamaktadır (Bölüktaş, 2019, s. 47).

Yaşlı bireyler yaşlılık döneminde üretkenlikten uzaklaşmaktadır. Bireyler üretimden çok tüketim halindedir. Toplumun yaşlı bireye bakış açısı, işe yaramaz bireyler şeklinde görülmekte ve bu durumda da yaşlı birey kendini işe yaramazlık duygusu içerisinde bulmaktadır. Yaşlı bireylerin bilişsel işlevleri bu dönemde değişerek bellek zayıflığına neden olmaktadır. Örneğin; yaptığı ya da söylediği bir şeyi birey kısa süre içerisinde unutabilmektedir. Yaşlı bireyler içerisinde bulunduğu döneme ayak uydurmakta zorluk çekebilmektedir. Toplumun yaşlı bireylere olan bakış açısı yaşlıların çevrelerine karşı kuşkucu, bencil, benmerkezci olmalarına sebep olmaktadır (Bölüktaş, 2019, s. 47).

Yaşlı bireyler günlük hayatında yanlarında bir insana ihtiyaç duyabilmektedir. Çünkü bu bireyler fiziksel, psikolojik ya da sosyal olarak diğer dönemler gibi dinamik, güçlü bireyler değildir. Bedensel olarak ağırlar çekebilir, yürümekte güçlük yaşayabilir. Psikolojik olarak yakın çevrelerini kaybederek, depresyon ve bunalıma girebilirler ve bu durumda da çevresindeki insanlardan destek görme ihtiyacı duyabilmektedirler. Sosyal çevreleri eskisi kadar fazla olmasa bile bir sosyal çevre edinerek insanlarla etkileşim ve iletişim halinde olmak yaşlı bireylere iyi gelecektir.

Yaşlı bireylerin sosyal uyumu bireyler arasında farklılık gösterebilmektedir. *“Yaşlı bireylerin eğitimi, meslek, gelir durumu ve çevresel faktörleri sosyal uyumlarını etkilemektedir.”* Örneğin bireyin gelir durumu yüksek ve statüsü yüksek düzeyde ise ekonomik olarak diğer yaşlılara göre daha iyi bir yaşlılık dönemi geçirebilmektedir. Yaşlı bireyler topluma kazandırılarak toplumların sürekliliği ve yaşlı bireylerin yaşamdan tat almasını sağlamak gerekmektedir. Yaşlı bireylerin yaşam kalitelerinin

arttırılması, toplumsal kalkınmanın sürekliliğinde önem taşımaktadır (Bölüktaş, 2019, s. 47).

2.9.1.Yaşamdan Geri Çekilme\Kopma Teorisi

Yaşlı birey yaşamdan geri çekilme kuramında kendini hayattan geri çekmektedir. Bu kuramda yaşamdan kendini kopararak ölümün gelmesini bekleyen yaşlı bireyler yer almaktadır. Yaşlılık döneminde birey kendini yavaş yavaş hayattan soyutlamaktadır. Bu kurama göre, birey yaşlılık sürecinde fiziksel olarak bir yetersizlik ile karşılaşarak kendisini çevresinden soyutlamaktadır. Yaşlı birey bu dönemde dış çevresini önemsemez. Daha çok kendisini önemsemektedir. Birey yaşlandığında kendini toplumdan uzaklaşırken, toplumda bireyden uzaklaşmaktadır. Bu durumda da yaşlı birey toplumdan kopmaktadır. Yaşamdan geri çekilme kuramına göre, toplumun yaşlı bireye karşı olan negatif davranışları, yaşlı bireyden uzaklaşmaları, yaşlı bireyin hem toplumdan hem de yaşamdan uzaklaşmasına sebep olmaktadır (Artan, 2018, s. 41-43; aktaran Şahin, 2020, s. 63).

Yaşamdan geri çekilme kuramına göre birey, pasif bir yaşlılık dönemini seçerek, sosyal çevresinden kendini soyutlayıp, toplum dışında görmekte ve diğer bireylerle ilişkisini keserek hayatın sonu geldiği düşüncesine kapılmaktadır. Yaşlı bireyin kendini soyutlaması bir başka kişi tarafından veya baskı yolu ile olmamaktadır. Yani birey kendini soyutlarken özgürdür.

“Cumming ve Henry, “sosyolojide fonksiyonalist kurama dayanan yaşamdan geri çekilme ya da kopma kuramına göre yaşlılığa uyum yapmış kişi, toplumsal ve psikolojik bağlarının giderek azalmasını zihinsel olarak kolay kabul eder, toplumsal ve bireysel bakımdan ortaya çıkan değişimlere tepki göstermeden uyum sağlar.””(aktaran Emiroğlu, 1995, s. 27).

Kendi kabuğuna çekilen yaşlı bireyler burada kendilerine dönerek bazı işlevlerini kendi bakış açılarıyla görmektedir (Üçok, 2018, s. 454).

Cumming ve Henry' e göre, yaşlı bireyler sosyal hayattan anında çıkmamaktadır. Yaşlı bireyler, bedensel, toplumsal ve psikolojik olarak yavaş yavaş kendilerini soyutlayarak sosyal hayattan uzaklaşmaktadır. Bireyler kendilerini dış dünyadan soyutlayarak iç dünyaya yönelmektedir. Yaşlı bireyler kendini sosyal hayattan soyutlarken, toplum da aynı zamanda yaşlı bireyden kendini soyutlamaktadır. Bu durum ilişik kesme olarak ifade edilmektedir. Tews 'e göre, bu kuramın ortaya çıkışı yaşlı bireyin takvimsel yaşına göre oluşturulmuş ve bireyin yaşamdan geri çekilmesini doğal ve gerekli olarak değerlendirmektedir. (Üçok, 2018, s. 454-455).

Yaşamdan geri çekilme kuramında, birey yaşlılık dönemine uyum sağlayamamaktadır. Birey bu dönemde zorluk çekerek yaşamdan geri çekilmektedir. Bu kuramda bireyselleşmiş bir yaşlı birey ortaya çıkmaktadır. Yaşlı birey kendini toplumun bir parçası olarak görmez ve toplumdan uzaklaşır. Yaşlı bireyler toplumla olan ilişki ve bağlarını koparmaktadırlar (Şahin, 2020, s. 63).

Yaşlı bireyler toplum içerisinde negatif bakış açılarına maruz kalmaktadır. Bundan dolayı da kendi kabuklarına çekilmektedirler. Yaşlılığın toplumdan kendi kabuğuna çekilmesinde etken olarak en çok yaşlı bireye yönelik kalıplaşmış bazı kavramlar dikkat çekmektedir. Bu kavramların bazıları yaşlı bireylerin; *“güçsüz, yetersiz, başkalarına muhtaç, zayıf bireyler, yaşlı hastalar”* ve benzeridir. Bu ön yargı ve düşünceler yaşlı bireyleri bir hayli olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kuram hakkında araştırma yapan bilim insanlarından Elaine Cumming ve William E. Henry, yaşlı bireylerin hem sosyal hayattaki ilişkilerini hem de yaşamlarındaki rollerini olumsuz yönde etkilediklerini ileri sürmektedirler. Onlara göre bu ilişki azalmakta veya kaybolmaktadır. Bu durumda da yaşlı bireyler toplumun olumsuz bakış açısı sebebi ile geri çekilmektedir. Yaşlıların toplumdaki rolleri, aile ilişkileri, iş yaşamları, toplum içerisindeki tutum ve değerlerine olumsuz yönde etki etmektedir (Bölüktaş, 2019, s. 48).

Bilim insanları yaşamdan geri çekilme teorisini tartışmışlardır ve bu tartışma sonucunda kuram destekçileri geri adım atmışlardır. Kesinlik iddialarından vazgeçip, iddialarından ödün vermek zorunda kalmışlardır (Tufan, 2001, s. 41; aktaran Üçok, 2018, s. 455).

Yaşamdan geri çekilme teorisinde yaşlı bireylerin rol kayıpları etkili olmaktadır. Bu rol kayıpları kent toplumlarında, kır toplumlarına göre daha fazla görülmektedir.

Bunun sebebi yaşı bireylere kır toplumunda daha fazla saygı gösterilmesidir. Kent toplumlarında her ne kadar yaşı bireylere saygı duyulsa da, kır toplumu kadar olmamaktadır. Yaşı bireylerin geleneksel kır toplumundan daha fazla söz hakkı bulunmakta ve bu durumda da daha az bir rol kaybı olmaktadır. Kentte yaşayan bireyler toplumun yaşlıya bakış açısı yönünden olumsuz görüldükleri için yaşamdan geri çekilmektedirler.

2.9.2.Aktivite Teorisi

Aktivite kuramı, yaşı bireylerin aktif bir yaşlılık sürecine geçirmesini sağlayan bir kuramdır. Aktivite teorisi, üretimi temel alan bir kuram olmaktadır. Aktivite kuramı, değer yargılarıyla ilişkili olarak bireyin çevresine ve yaşlılığa uyum sağlamasının aktiflikten geçtiğini savunmaktadır. Aktif bir yaşı bireyin yaşama uyum sağlaması, pasif olan bir bireye göre oldukça fazladır. Bu kuramda, yaşı bireyin dış çevresinden dışlanmaması için aktif ve sağlıklı olması gerektiği savunulmaktadır. Birey hayatta mutlu olmak ve uyum sağlamak için aktif olmalıdır. Aksi takdirde hayattan geri çekilmektedir ve yaşamına uyum sağlayamamaktadır. Toplumsal çevresi ile pozitif ilişki yaşayan bir yaşı birey mutluluğu ve hayatın güzelliğini görmektedir. Yaşı bireyler toplumdan geri çekilmek yerine aktif bir yaşam ile toplumla iç içe olmayı ve uyum sağlamayı seçerek daha mutlu bir yaşam sürebilmektedir. Aktif bir yaşamı tercih eden yaşı bireyler zor ve yıpratıcı bir yaşamdan uzak olmaktadır (Yıldız, 2017, s. 18; aktaran Şahin, 2020, s. 63).

Aktivite kuramına göre yaşı bireyler aktif bir sosyal yaşama sahip olduklarında haz ve mutluluk duymaktadır. Yaşamları boyunca aktif olan bireyler mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmektedir. Pasiflik ise kişileri toplumdan soyutlayarak, bireylerin kendilerini işe yaramaz olarak görmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı da bireylerin yaşamları boyu aktif olması önemli olmaktadır (Tufan, 2001, s. 40-41; aktaran Bakar, 2013, s. 42).

Aktiflik teorisi, yaşamdan geri çekilme teorisine tepki niteliğinde ortaya çıkmaktadır. Yaşı bireyler aktiflik kuramı ile hayattan pes etmeyerek bir şeyler yapmak için

çabalamaktadır. Yaşlı birey bu kurama göre, kendi yaşına uygun aktiviteler ile mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir yaşam sürmektedir. Aktif yaşlanma ile yaşlı birey yaşlılık sürecine uyum sağlamaktadır (Artan, 2018, s. 43-44; aktaran Şahin, 2020, s. 63-64).

Aktivite kuramına göre, yaşlı bireyler özellikle emeklilik sonrası çeşitli aktiviteler yaparak hayattan mutluluk duymaktadır. Bu aktivitelere spor ve hobiler örnek verilebilir. Yaşlılık aktivite teorisine göre kronolojik değil, yaşlı bireyin aktifliği ile ölçülebilmektedir (Danış, 2019, s. 166; aktaran Şahin, 2020, s. 64). Bireyler yaşlılık sürecini ne kadar çok aktif geçirirlerse hayattan geri çekilmeleri o kadar zor olur. Bireyler hayattan geri çekilmek yerine aktif bir yaşamı tercih ederek daha huzurlu bir yaşamı seçmektedir. Başarılı bir yaşlanma süreci için bireyler akranları ile boş vakitlerini aktif bir şekilde geçirmektedir.

Aktivite teorisi temsilcileri, “*sosyolog Robert J. Havighurst, Bernice L. Neugarten ve Sheldon S. Tobin’dir.*” Bu teori yaşlı bireylerin aktifleşmesi gerektiğini ve yaşlılıkta pozitifliklerin ortaya çıkması gerektiğini savunmaktadır. Yaşlı birey yaşlanmadan önceki rollerinde değişimler yaparak topluma uyum sağlayıp yeni rolleriyle aktif bir yaşama başlamaktadırlar. Bu aktif yaşamda farklı faaliyetler ile olumlu bir toplum yapısı içine girmektedirler. Aktivite teorisi, insanların etkinlik ve faaliyetler ile birbirlerine yararlı olacağını ve yaş farkının bu duruma etki etmediğini öne sürmektedir. İnsanlar yaş farkına bakmadan etkinlikler ile bir araya gelerek uyum içerisinde olmaktadır. Aktivite teorisine göre pasiflik olumsuz bir kavram olarak görülürken, aktiflik olumlu görülmektedir. Pasiflik ile insanların toplumdan soyutlanması ve mutsuz bireyler olması yerine, aktiflik ile bir arada uyumlu olan ve mutlu bireyler ön görülmektedir (Bölüktaş, 2019, s. 49).

Yaşlı bireyler yaptıkları etkinlik ve aktivitelerini; arkadaş, komşu, akraba ile yapabildiği gibi dernek kulüp gibi yerlerde de yapabilmektedirler. Bu aktiviteler sayesinde yaşlı bireyler kendilerini başkalarına muhtaç hissetmeyerek, mutlu bir yaşlılık dönemi geçirmektedir. Yaşlı bireyler bu aktivitelerini toplumsal ya da kendi başlarına yapabilmektedir. “*Aktivite teorisinin en fazla eleştiriye maruz kaldığı konu “yaşlı insanı sosyal çevreye yansıtma biçimidir.”*” Bireyin yaşlılık döneminde aktif olmasını savunan bu teori bazı yaşlı bireylerin aktif iken mutsuz, pasif iken mutlu olduğu durumlar ile de karşılaştığı için eleştirilere maruz kalmaktadır (Bölüktaş, 2019, s. 50).

Aktiflik teorisinde yaşı bireylerin yaşadığı mekân olarak kırsal ve kentsel alanlara bakıldığında, aktifliğin daha çok kırsal alanda olduğu görülmektedir. Çünkü kırsal alandaki yaşı bir birey tarla veya hayvancılıkla uğraşarak sürekli bir aktif durum halindedir. Kentsel alandaki yaşı bireyler ise, yaşı bireyler bir etkinlik, bir araya gelinip yapılabilecek aktiviteler olduğunda aktiftirler. Yaşı bireyler aktif olduklarında mutlu olabilecekleri gibi, aktif olmadıklarında da mutlu oldukları karşılaşılabilen bir durum olmaktadır.

2.9.3.Süreklilik Teorisi

Bireyler toplumsallaşma içinde sadece ekonomik etkenleri değil, kültürel sermayeyi de kullanmaktadır. Bireylerin yaşam boyu statüsü, rolleri, mesleği, sosyal sınıfı bulunmaktadır. Bireyler rol ve statüleri ile birlikte güç ve desteğe sahip olmaktadır. Bu durumda bireyler yetişkinlik dönemi ve öncesi birikimlerini yaşlılık döneminde de kullanmak istemektedir. Bireylerin yaşlılık dönemine girerken her ne kadar yaşam koşulları değişse de eski birikimlerinden vazgeçmeyip sürdürmektedirler. Süreklilik teorisini geliştiren Atchley 'e göre, bireylerin zamanla edindiği bilgi ve beceriler yaşlılık döneminde de devam etme eğilimindedir (Bölüktaş, 2019, s. 50).

“Atchley’e göre, “Yaşlılıkta bazı rollerin sona ermesi, işlevini yitirmesi doğaldır. Ancak, aynı ölçüde doğal olan bir gerçek de, uzun ve çoğunlukla yaşamın akışı üzerinde çok fazla egemenlik kuran bir yaşamdan dolayı yaşlanan kimsede oluşmuş benlik ve kimlik, çevre ile ilişkiler ve yaşam alışkanlıkları olmaktadır. Belirli bir yaşam düzeninin kurulmasında psikolojik temelini ve bireyin kişiliğinin özünü oluşturan, bireyin sisteminin bir parçası olarak gelişen ‘benlik’ ya da ‘kimlik’; bireyin yaşam alanı ve kişiliğin sosyal bağlamdaki uzantısı olan ‘ilişkiler’ bireyin yaşam sürekliliğinin göstergeleridir”” . (Bölüktaş, 2019, s. 51).

Süreklilik teorisi bireyin yaşam koşullarının korunarak devam etmesidir. Bu teoride sürekliliği sağlayan içsel ve dışsal yapılar olmaktadır. İçsel yapı bireyin kimliğidir.

Yani bireyin içinde bulunduğu duygu, düşünce, sabır, tecrübe, eğilimler, seçim ve becerilerdir. Dışsal yapı denildiğinde ise ilişkiler ele alınmaktadır. Bunlar; bireyin geçmişte kazandığı beceriler, farklı roller ve etkinliklerde bulunarak sosyal ilişki içerisinde olmasıdır. İçsel ve dışsal düzen yaşam alışkanlıklarının temeli olarak görülmektedir. Bu durumun süreklilik arz etmesi yaşlı birey için en uygun durumdur. Yaşlı bireyin geçmişten gelen sürekliliğinin değişmemesi, onun için sağlıklı ve sorunsuz bir yaşlılık dönemi içerisinde olduğunun göstergesidir (Bölüktaş, 2019, s. 51).

Süreklilik teorisi, bireyin geçmişten gelen beceri, tecrübe ve rollerinin yaşlılık döneminde de sürdürülebilir nitelikte olmasını öne sürmektedir. Birey bu kurama göre çocukluk döneminden başlayarak yaşlılık dönemine kadar edindiği tecrübe ve davranışlarını şimdiki zamanda da kullanması gerekmektedir. Geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında bir bağ kurması gerekmektedir. Bireyin yaşlılık sürecinin en uygun ve doğru biçimde sürdürülmesi için bireyin geçmişte elde ettiği birikimler ile şimdiki zamanda elde ettiği tecrübeleri bir arada kullanması fayda sağlayacaktır (Yıldız, 2017, s. 22; aktaran Şahin, 2020, s. 65).

Yaşlı birey, geçmişte edindiği bilgileri ve sürekli yaşadığı şeyleri değiştirmemesi, sağlığı için oldukça önemli bir husustur. Sağlıklı ve başarılı bir yaşlılık dönemi geçirmek, bireyin geçmiş ve şimdiki zamanı bir arada kullanmasına bağlı olmaktadır (Abay, 2017, s. 22-23; aktaran Şahin, 2020, s. 65).

Yaşlı bireyler geçmişi ile birlikte yaşayan ve geçmişini sürdüren bireylerdir. Bu durumda birey kır ve kent yaşamında farklılık göstermektedir. Kırsal mekânda yaşayan yaşlı bir birey geleneklerinin etkisi ile geçmişini geleceğe taşıyabilmektedir. Kentsel mekânda yaşayan bir yaşlı birey ise, modernleşme, teknoloji ve sanayinin hızla değişmesi eskisi gibi bu değişime ayak uyduramamaktadır. Bu durumda da geçmişini eski birikimlerini geleceğe taşımakta zorlanmaktadır. Birey her ne kadar yaşadığı birikimleri ve eski zaman tecrübelerini ileriki yaşantı ve nesillerine aktarmak istese de kentsel alanda kırsal alana göre daha az aktarabilmektedir.

2.9.4.Rol Bırakma Teorisi

Rol bırakma teorisi kurucusu olan Sosyolog Z.S. Blau 'ya göre, toplumun temel yapısı olan iş ve ailenin yaşlılık dönemine geçiş ile birlikte sona erdiğini söylemektedir. Birey emeklilik dönemine girdiğinde iş yaşamından çekilerek ve aile yapısı içerisindeki rollerinin değişmesi ile yaşlılığa geçmektedir. Böylelikle yaşlı bireylerin toplum içerisindeki rolleri de değişmektedir. Blau, *“meslek ve evlilik statüsü yitimini yıkıcı nitelikte bulmaktadır.”* Meslek ve evlilik statüsü sona erdiğinde bir denge bozukluğu olarak yıkıcı bir etkisi bulunmaktadır (Bakar, 2013, s. 42).

Rol bırakma teorisi ile bireyler emeklilik, dul kalma, evlilik gibi toplum ve kültür içerisindeki konumunun, eski rollerinin bırakılması ile yeni hayat koşullarına uyan rollerini benimsemesidir. Topluma katılımda yaşlı bireyin katkısının eksilmesi ile beraber yaşlılık dönemi içerisinde hayatın gerçekleri olan hastalıklar, eş kayıpları, akran kayıpları, statü kayıpları ve benzeri durumlar karşısında yaşlı bireyin toplumdaki sosyal katılımlarında değişiklik görülmektedir. Yaşlı bireyin karşılaştığı durumlar karşısında eski rollerini bırakarak yeni rolleri kabullenmeye başlaması onun için faydalı ve daha gerçekçi olmaktadır (Bakar, 2013, s. 42-43).

Bireyler her yaşta farklı bir statü ve role sahiptir. Yaşlı bireyler emekli olduklarında yaşları gereği eski statülerinden uzaklaşmaktadır. Emekli olan bireyin geliri statüsü yüksek değil ise ekonomik olarak ailesine karşı statüsü değişerek zor bir süreç içerisine girmektedir. Bu ekonomik sorun, rol ve statü kayıplarına sebep olmaktadır. Ekonomik olarak sıkıntı çeken bireyin sosyal ilişkilerinde de negatif etkiler göstermektedir. Rol bırakma ya da rol kaybetme teorisine göre, yaşlı bireyin önceki dönemlerinde kazandığı rol ve statülerini kaybetmek yerine onları sürdürmeyi istemektedirler. Yaşlı birey, yaşı gereği işinden ayrılarak emekliliğe başlar ve hayatında eş ve iş gibi kayıplar meydana gelerek, sosyal yaşantısını olumsuz yönde etkilemektedir (Artan, 2018, s. 45-47; aktaran Şahin, 2020, s. 64).

Rol bırakma teorisi, yaşlı bireylerin rol kaybını abartması ile eleştirilmektedir. Yaşlı bireyler emeklilikleri ile birlikte rolleri belirsiz bir hal almaktadır ve bu durumda da yaşlı bireylerin rolleri eksik olarak görülmektedir. Bu rol belirsizliğinden kurtulmak

için yaşlı bireylere günümüzde farklı rol modeller geliştirilmektedir. Böylelikle bireyler rol belirsizliğinden kurtularak yeni bir rol modele geçmektedir (Canatan, 2008; aktaran Bölüktaş, 2019, s. 52).

Yaşlı bireyler kırsal alanlardaki rollerini devam ettirirken, kentsel alanlarda rol değişimleri görülmektedir. Özellikle emeklilik sonrası yaşlı bireyler rol kayıplarına uğramaktadır. Kentsel alanda yaşlı bireylerin aile içerisinde olan rolleri değişerek, söz hakkının azaldığı görülmektedir. Kent toplumlarında yaşlı bireylerin topluma etkisinin azaldığı görülürken, kır toplumlarında yaşlıya saygının daha yoğun olması ile rol kaybı daha az olmaktadır. İş yaşamına tamamen bağlı olmayan kırsal alandaki yaşlı bireylerin rol kaybı, çalışma hayatı içerisinde olup emekli olan bireye göre daha azdır.

2.9.5.Modernleşme Teorisi

Modernleşme teorisini geliştiren Cowgil ve Holmes'dir. Bu teoriye göre, yaşlıların statüsünün azalmasında temel etken modernleşmiş toplumdur. Burada "*ekonomik ve endüstriyel teknoloji, sağlık teknolojisi, kentleşme ve eğitim*" olmak üzere dört temel etken etkili olmaktadır. Modernleşme yaşlı bireyler üzerine olumsuz etki ettiği öne sürülmektedir. Modernleşmenin etkisi ile sosyal roller ve yaşlı bireylerin sosyal refahı üzerine negatif bir düşünceye sahiptir. Modernleşmenin ilerlemesi ile birlikte bu düşüncelerin iyileştirebileceğinin de mümkün olabileceği düşünülmektedir (Akça ve Şahin, 2008; aktaran Bölüktaş, 2019, s. 52).

Modernleşme teorisi, modernleşme öncesi toplumun yaşlı bireylere verdiği önem fazla iken, bu durum modernleşme sonrasında değişmektedir. Sanayi öncesi toplumlarda geçmiş ile ilgili bilgi birikimi olan yaşlı bireylere saygınlık yüksek idi. Fakat sanayi sonrası modernleşen toplum yaşlı bireyi artık işe yaramaz, gereksiz ve kendilerine yük olarak görmektedir. Modernleşme teorisine göre, modernleşmenin fazla olmasıyla yaşlıya olan saygınlık da git gide azalmaktadır (Artan, 2018, s. 47; aktaran Şahin, 2020, s. 64).

Modernleşme teorisine göre, *“yaşlıların rol ve statüsü ters orantılı olarak görülerek teknolojik ilerlemelerle bağlantılı olduğu ileri sürülmektedir.”* Teknolojik değişimler, kentleşme, sosyal hareketlilik bireyleri etkilediği gibi aileleri de etkileyerek aile içi parçalanmalara yol açmaktadır. Yaşlıların da bilgilerine ve tecrübelerine daha az değer verilmesine sebep olmaktadır. Teknoloji insanların hayatını bu yönde değiştirmektedir. Yaşlı bireylerin statü ve güç kayıpları oluşmaktadır (Bakar, 2013, s. 43).

Yaşlı bireyler modern dönemde emekliliğe ayrılmakta, ailesi ve sosyal çevresi tarafından önemsizlenmekte, gençler tarafından ihmal edilmektedirler. Modernleşme öncesinde bireyler kırsal kesimlerde yaşayarak, geniş aile içerisindeydi. Fakat modernleşme sonrasında bu durum yerini kentsel alana ve çekirdek aile yapısına bırakmaktadır. Endüstrileşmenin de etkisi ile geniş aile yapısına zarar verilerek, çekirdek aile yapısı ile birlikte yaşlı bireylerin değeri ve toplum içerisindeki yeri soyutlanmaktadır. Kırsal yaşamdan kentsel yaşama geçiş, yaşlı bireylerin durumunu zorlaştırmaktadır (Şentürk, 2020, s. 113; aktaran Şahin, 2020, s. 65).

Modernleşme kuramında, sanayi ve teknolojinin gelişmesi ile meydana gelen ekonomik sıkıntılar sebebi ile kırdan kente göç olduğu belirtilmektedir. Kırdan kente göç, ailelerin geleneksel yapıdan modern yapıya geçtiğini göstermektedir. Modernleşme ile birçok alanda değişimler meydana gelmektedir. Bireyler kırdaki ekonomik yoksulluk çektiği için kente geçmektedir. İnsanlar burada endüstrinin gelişmesiyle tarım alanlarından uzaklaşarak kent alanlarına yoğunlaşmaktadır.

Modernleşme teorisinin eleştirisine bakıldığında, sanayi öncesi dönemde bilgi ve becerisinden yararlanılarak onurlandırılan yaşlı bireylerin, modernleşme sonrası statüsünün düşürülmesinin savunması eleştiriye açık hale getirmektedir. Fakat bakıldığında modernleşme ile birlikte gelişen teknoloji ve bilgiler toplumun yaşam, nüfus ve okuryazar kalitesini arttırdığı görülmektedir. Modernleşmeyle birlikte tıbbın da ilerlemesi özellikle yaşlı bireyler için katkı sağlamaktadır (Alptekin, 2011; aktaran Bölüktaş, 2019, s. 52).

Modernleşmenin yaşlı bireylerde hem kır toplumunda hem de kent toplumunda farklı etkileri bulunmaktadır. Modernleşme ile birlikte yaşlı bireyler kır toplumlarında elde ettiği saygı, statü ve rolü korurken, kent toplumlarında bu durum fazla görülmemektedir. Modernleşmenin etkisi ile kent toplumunda bulunan yaşlıların

bilgilerinden yararlanmak yerine teknoloji ile içli dışlı olan bireyler bulunmaktadır. Kır toplumlarında, geleneksel yapılardan gelen saygı, kent toplumlarında fazla görülmemektedir. Bunun sebebi sanayileşme ve modernleşme etkisi ile nesillerinde değişerek yaşlı bireylere olan bakış açılarının farklılaşmasıdır. Kent toplumundaki genç nesiller kendilerini teknoloji yardımı ile bilgili görürken, yaşlı bireyleri işe yaramaz olarak görmektedirler. Yaşlı ve genç arasına giren modernleşme nesiller arasında çatışmaya neden olmaktadır. Yaşlı bireylerin bakış açısı ile genç bireylerin bakış açısı modernleşme ile farklılık göstermektedir.

2.9.6.Sosyal Alışveriş Teorisi

Sosyal alışveriş kuramı bir diğer adı da toplumsal alışveriş kuramıdır. Bu kurama göre yaşlı bireylerin statüsünün azalmasında, modernleşmenin ilerlemesi ve artmasının etkili olduğu görülmektedir (Emiroğlu, 1995, s. 29). Yaşlılık sürecinde insanlar toplumsal ilişkilerde kendilerine ödüller çıkarmaktadır. Bu ödüllerin olumlu olarak, ekonomik destek, güvenlik, sevgi gibi etkileri olurken, olumsuz olarak olumsuz yaşantı, yorgunluk ve benzeri durumlar görülmektedir. Endüstrileşmiş toplumlar ile birlikte yaşlı bireylerin eski statüleri önemini yitirerek yerini teknolojik gelişmeler almaktadır (Dowd 1975'den aktaran Onur, 1991, s. 191; aktaran Bakar, 2013, s. 44).

Sosyal alışveriş teorisi, bireylerin ödülleri içsel ve dışsal olarak beklentileri ile hareket etmektedir. Bu durumda birey içsel ödülleri ve dışsal ödülleri beklentileri ile karşılamaktadır. Toplum ve çevre arasında bir denge söz konusu olmaktadır. Yaşlı birey topluma ve çevreye sağlayabileceği kaynaklar az olduğu için bireyin konumu zayıflamakta ve toplumdan kendini geri çekmektedir. Bu durum alışveriş için bir denge olarak görülmekte ve sağlıklı olduğu düşünülmektedir (Kurt, 2008, s. 95; aktaran Bakar, 2013, s. 44-45).

Sosyal alışveriş kuramı ile bireyler arasındaki iletişim ve etkileşime, toplumun birlik ve bütünlük içerisinde olmasına olanak sağlamaktadır. Sosyal alışveriş kuramı, bireyler arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini savunmaktadır (Yıldız, 2017, s. 27;

aktaran Şahin, 2020, s. 65). Birey bu teoride topluma hem kazanç sağlar hem de toplumdan faydalanarak sosyal ilişkileri güçlendirmektedir. Yaşlı bireyler bu kurumda tüketici olarak görülürler ve üretimde fazla fayda sağlamayacağı ileri sürülmektedir (Artan, 2018, s. 49; aktaran Şahin, 2020, s. 65).

Sosyal alışveriş kuramının eleştirisi olarak birçok eleştiri bulunmaktadır. Bunlardan biri, endüstrileşmenin etkisi ile yaşlı bireylerin eskiden gelen geleneksel bilgi ve becerilerinin etkisinin kaybolduğu yönüdedir. Fakat bazı modern endüstri toplumlarında yaşlı bireylerin statüsü korunmakta ve bilgilerinden yararlanıldığı iddia edilmektedir (Onur, 1995, s. 238; aktaran Bakar, 2013, s. 45).

Sosyal alışveriş kuramına kır ve kent bağlamında bakıldığında; kır ve kentte değişiklik olmaktadır. Kırda yaşlı bireyler geleneklerin etkisi ile toplumsal ve çevresel bir denge ve uyum içerisinde iken, sanayileşme etkisi ile oluşan kent toplumlarında ise; yaşlıların bilgileri ve tecrübelerinin görmezden gelinmesi sebebiyle nesiller arasında bir ilişki ayrılığı olması sebebi ile sosyal çevreye uyumda sorunlar meydana gelmektedir. Bazı toplumlarda ise, yaşlı bireylerin bilgi ve tecrübeleri korunmaktadır. Kır toplumlarında yaşlı nesillerin kent toplumlarına göre geleneklerindeki tecrübelerini aktarması çevreye uyumu kolaylaştırmaktadır.

2.9.7.Eksiklik Teorisi

Eksiklik kuramı, aktifliği azalıp pasifliğe geçen yaşlı bireylerin hareket yeteneklerinin kısıtlandığı yani yetersiz kaldığı, yaşlı bireyin ilgilerinin azaldığı belirtilmektedir. Eksiklik kuramında yaşlı birey, gün geçtikçe vücut fonksiyonlarını kaybetmektedir. Bundan dolayı da kendilerini eksik bir varlık olarak görmektedirler (Artan, 2018, s. 53; aktaran Şahin, 2020, s. 65). Bu durum kır ve kent toplumlarında farklılık göstermektedir. Kent toplumlarında yaşlı bireyler hareket söz konusu olduğunda, kırdaki yaşayan yaşlılara oranla daha az hareket etmektedir. Kentte özellikle binalarda yaşayan yaşlı bireyler yürüyüş ve hareket konusunda yürüyüş alanlarında yürüyüş yapmakta iken, kırdaki yaşayan yaşlı bireyler tarla ile uğraşırken

sürekli bir hareket halindedir. Bireyler yaşları gereği eskisi kadar hareketleri hızlı olmasa da kırlarda daha fazla hareket etmektedir.

2.10.Yaşlılıkta Kültür, Değer ve Normlar

Kültür, bireylerin eskiden birbirleriyle ortaklaşa tek kuşaktan ortaya çıkarak günümüze kadar aktarılır iken, günümüzde nesillerin aynı zamanda oluşumu ile meydana getirdiği bir ürün olarak ele alınmaktadır. Yani eskiden kültür nesillerden nesillere aktarılmaktaydı ve bu ürünler korunmaktaydı. Günümüzde ise, bireylerin yaşam süreleri uzun olduğu için kültür aktarımı durumu önemini kaybetmektedir. Yaşlı bireyler ömürlerinin uzun olması ile torunlarıyla aynı yaşa kadar yaşayarak, aynı kültürel atmosferde ve tecrübelerde olabileceklerdir (Tufan, 2003, s. 71; aktaran Taşkesen, 2017, s. 96-97).

Kültürün değişmesinde çevresel koşullar etkili olmaktadır. Yaşlı bireylerin aile içerisinde otorite sağlaması, sonraki kuşaklara taklit ve öğrenme ile kültürü kabul etmeleri, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması ile değer ve öneme sahiptir. Günümüzde ise, kültür değişimi hızlı bir şekilde olmakta ve kültürün başkaları yoluyla aktarıldığı görülmektedir. Bu kültürel değişim hızı kültürlerarası etkileşim ve öğeler ile olmaktadır (Taşkesen, 2017, s. 97).

Kültürel değişimle farklı sorunlar meydana gelmektedir. Bu sorunlardan en önemlilerinden biri yaşlıların yalnızlaşmasıdır. Yalnızlaşmanın yaşlı bireyler üzerindeki önemli nedenleri olarak yaşam sürelerinin uzun olması ve boşanmaların artması ele alınmaktadır. Yaşlılık da kadınların erkeklere oranla yaşam süresi daha uzun olmakta ve bu durumda yaşlı kadınlar dul olarak yalnız bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedir. Bireyler yaşlandıklarında baş başa kalarak, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçmektedir. Maddi ve manevi kültür değişimi, özellikle aile ve sosyal ilişkilerde değişime sebep olmaktadır (Taşkesen, 2017, s. 97).

Bireylerin davranışlarına yön vermesine sahip olması değerleri ifade etmektedir. Yaşlılığa verilen değer, kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. *“Yaşlılığa yüklenen sosyal gerçeklik, bireylerin yaşlanırken yaşadıkları*

değişikliklerin önemi, anlamı ve etkileri konusunda son derece önemli bir etkiye sahiptir.” Bireyler yaşlanırken, fiziksel, sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve birçok alanda değişime sahiptir. Yaşlı bireyler yaşlandıklarında rol ve statü kayıpları da yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin toplumdaki konumunun farklılaşması ile birey toplumdan uzaklaşmakta ve soyutlanmaktadır. Yaşlıların fiziksel olarak etkinliklerinin azalması kendi kabuğuna çekilmesinde bir etkidir. Yaşlı bireylerin toplumdan uzaklaştığı gibi, toplum da yaşlılardan uzaklaşarak genç dinamik kuşaklara yönelmekte ve bu durumda da yaşlı bireyler olumsuz etkilenmektedir. Karşılıklı meydana gelen uzaklaşma bireyin kendini yaşlı hissetme duygusunu pekiştirmektedir. Yaşlı bireylerin bilgeliğinden, tecrübe, deneyimlerinden ve aynı zamanda genç kuşağın dinamikliğinden yararlanılarak ortaya verimli ve üretken bir toplum çıkacaktır. Fakat karşılıklı bir uzaklaşma söz konusu olmaktadır (Taşkesen, 2017, s. 98-99).

Normlar, toplum tarafından kabul görülüp, görülmeyen davranış kalıplarıdır. Bu kalıplar yaşlara göre ayrılmaktadır. Davranışların uygun olup olmamasının belirlenmesi, belli toplumsal gruplarda ortak paylaşılması ve sosyal ilişkilerde bulunan bazı kuralların ihlali ile sosyal kontrol ve yaptırım olması gibi üç temel yaş normu bulunmaktadır (Victor, 2005, s. 39; aktaran Taşkesen, 2017, s. 100).

Yaş normu toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Kırsal toplumlar ve kentsel toplumlarda da değişiklik gözlenmektedir. Kent toplumunda yaş normu rollerle bağlantılı olmaktadır. Örneğin; bireyin evlenme yaşı, yaş normu ile ilişkilendirilmektedir. Sosyal ilişkilerde toplumda paylaşılan fikirler doğrultusunda bireylerin hangi yaş aralığında sosyal rollere sahip olduğu yaş normunun kapsamı içerisindeydir. Kırsal kesim ile kentsel kesim arasında evlenme yaşında değişiklik söz konusu olmaktadır (Taşkesen, 2017, s. 100).

Bireylerin davranışları grup içerisinde veya tek başlarına iken değişiklik gösterebilmektedir. Bireylerin başka kişilerden etkilenecek davranışlarına yol göstermesi, sosyal etkidir. Örneğin; yaşlı bir bireye otobüste yer veren genç birey, bir başka genç bireyin yer vermemesini gördüğünde farklı bir davranış sergileyebilmektedir. Bu tür davranışlar sosyal davranış olarak adlandırılabilir. Bir başka örnek olarak, aile büyüklerinin yaşlı bireylere karşı saygılı davrandığını gören

bir çocuğun, yaşlı bireye karşı olan saygısı onun sosyal davranış sergilediğini göstermektedir (Taşkesen, 2017, s. 100-101).

2.11. Yaşlılık Döneminde Toplumsal Roller, Statüler ve Beklentiler

Toplumun bireyden bekledikleri roller ve davranışlar toplumsal rolleri oluşturmaktadır. Her toplumun farklı bir toplumsal rolü olabilmektedir. Örneğin; toplum yaşlı bireylerden yaşlılık rolü beklemektedir. Beklentiler statü ve cinsiyete göre de farklılık gösterebilmektedir (Zencirkıran, 2015, s. 86-87; aktaran Taşkesen, 2017, s. 99). Yaşlanma özelliği olan saç beyazlığı ve cildin kırıışması, yaşlı bireylerin fiziksel ve bilişsel yapılarında belli bir etkiye sahip değildir. Fakat toplumsal roller ve ilişkilerde bir ölçüte sahip olmaktadır (Morgan ve Kunkel, 1998, s. 6; aktaran Taşkesen, 2017, s. 99).

Toplumsal anlamda roller ve beklentiler, toplumlar arasında benzerlik veya farklılık gösterebilmektedir. Örneğin; rolleri aynı olan toplumlarda aynı beklentiler olabildiği gibi farklı beklentilerde söz konusu olabilmektedir. Kültürel etmenler rol değişimini etkileyen kaynak unsur olmaktadır. Toplumsal roller, toplumun istek ve beklentilerine göre yapılmadığında, bireyler toplumsal tepkilerle karşı karşıya gelmektedir (Taşkesen, 2017, s. 99).

Geleneksel davranışların özellikle yaşlılık konumunda toplumun kabul edilir bir unsuru olmaktadır. Yaşlı bireylerin toplumsal konumunda geleneksel davranışlar önemli bir yer almaktadır. Fakat bireysel özelliklere göre bu durum farklılık göstererek, beklenen davranışlar dışına çıkılabilmektedir. Yaşlı bireylerden beklenen toplumsal roller Türk toplumunda; aile içerisinde bütünlük sağlama, hastalandığında, bakıma muhtaç olduğunda bakmakla yükümlü olan aileler vb. durumlar olmaktadır. Yaşlı bireylerin giyimlerinde renkli kullandıklarında toplum tarafından olumsuz tepkilerle karşılaşma durumu olmaktadır. Çünkü yaşlı bireyler toplumda daha sade kıyafetler giymesi beklenilir. Çok renkli giyinmesi beklenen bireyler ise gençler olmaktadır (Taşkesen, 2017, s. 99).

Toplumsal rol ve beklentiler, bireylerin yaşadığı mekânlara, farklı kültürlere, sosyoekonomik ve aile yapılarına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bireylerin mekâna göre değişen rol ve beklentileri kır ve kent yaşamına göre de farklılık göstermektedir. Hatta bireylerin yaşadığı il veya ilçelere göre de değişiklik söz konusu olabilmektedir. Kültürleri farklı olan toplumlarda bireylerin toplumsal rol ve beklentileri de farklı olmaktadır.

Weber 'in yaşlılık statüsüne bakış açısı, geleneksel topluma oranla içine kapalı olan toplumlarda hayat bulan, yaşlılık dönemindeki bireyleri mekân ve zaman değişimini dikkatle ele alarak, bireylerin topluma sunduğu işlevsel katkılar grubu olarak görmektedir. Parsons 'a göre ise; toplumsal yaşlılık sınıflamasını geleneksel toplumların yaşam biçimi ve örgütsel şekli açısından, sistem içindeki birim ya da gerçekliklerdir. Buradan yola çıkarak yaşlı bireylerin sistem içerisinde yer aldığı ve bu sistemdeki kural ve statülere göre şekillendiği düşünülebilir (Özkul ve Kalaycı, 2017, s. 95).

3.YAŞLILIK OLGUSUNUN TOPLUMDAKİ YERİ

3.1.Yaşlılık Dönemi Problemleri

Yaşlılık dönemi başladığında çeşitli problemler kendini göstermektedir. Bunlar sosyal, psikolojik, fiziksel, ekonomik yönde olmaktadır. Bireyler yaşları ilerledikçe farklı sağlık problemleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Tansiyon, şeker, romatizma, astım ve benzeri rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Bu hastalıklar yaşlanan bireylerin beslenmelerine etki etmektedir. Örneğin şeker hastası olan bir birey şeker ve şeker barındıran yiyeceklerden uzak durmaları gerekmektedir. Yaşlı bireylerin hayatında olan bir başka farklılık da bakım ve barınma sorunlarıdır. Yaşlanan bir bireyin bakım ve barınması; çocukları, eşi ya da yaşlı bakım evlerinde olmaktadır. Emeklilik dönemine giren bir yaşlı birey çalışmadığı için emeklilik maaşı ile giderlerini karşılamaktadır. Bu durumda da gelir gider oranı değişerek bireyin ekonomik yönde sorun yaşamasına sebep olmaktadır. Orta ve üst düzey emeklilerde bu değişim daha az olmaktadır. İş hayatından emekliliğe geçerken birey arkadaşlarından uzaklaşarak yalnızlaşmaktadır. Bu durumda da psikolojik ve sosyal sorunlar yaşamaktadırlar. Birey yaşlandıkça yakınlarını kaybetmekte, çocukları okul ve evlilik ile yanlarından ayrılmaktadır. Bu da bireyde psikolojik olarak sıkıntılar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin yakınlarını kaybeden bir bireyi ölüm korkusu sarmakta ve psikolojik bir çöküş yaşamaktadır.

Yaşlı bireyler sanayileşmeden önce bilgi aktarımında bulunarak kuşaklar arası etkileşimde etkin rol oynamaktadır. O dönemde yaşam süreleri kısa olduğu için sosyal bir sorun olarak görülmemektedir. Sanayileşme sonrası teknolojinin gelişmesi ve sağlık alanında oluşan değişimlerle birlikte yaşlı bireylerin yaşam süreleri uzayarak, sayıları artış göstermektedir. Yaşlılığın sosyal bir sorun olarak ortaya çıkmasının başlangıcı aile içerisindeki yaşlı bireyin bakımında oluşan sınırlılık ve maliyetinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır. Sanayileşme ve kentleşmenin hızlı olması yaşlı nüfusun ailedeki rol ve statüsünde farklılıklara sebep olmaktadır. Yaşlı bireylerin sorun yaşamasına kaynak olarak fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal

çevrelerinin etkisi görülmektedir. Bu durumda yaşlılık döneminde yaşanan sorunlar hem bireysel hem de sosyal olarak ele alınmaktadır (Şahin, 2020, s. 59).

3.1.1.Kır Kent Toplumunda Yaşlıların Sağlık ve Bakım Problemi

Sağlık sorunları her yaş grubunda olsa da en çok yaşlı bireylerin karşılaştığı bir sorun olmaktadır. Bireylerin yaşı arttıkça sağlık sorunları ve bakıma olan ihtiyaçları artmaktadır. 2019 TÜİK verilerine göre, insanların sağlık durumlarının kötü olduğu en yüksek oran 65 yaş üzeri ve erkeklere göre kadınlarda daha fazla olduğu görülmektedir. 65 yaş üstü bireylerin bir bireye ihtiyaç duyarak merdiven çıktığı, indiği, yürüdüğü tespit edilmektedir. Yaşlı bireylerin sağlık sorunları ve bakıma ihtiyaç durumları yaşadıkları mekândan etkilenmektedir. Yaşlı bireylerin kırsal ve kentsel alanda farklı sorunlarının olduğu görülmektedir. Yapılan incelemelerde genel olarak kırsal alandaki yaşlı bireylerin kentsel alana göre daha çok sağlık sorunu yaşadıkları görülmektedir. Bu sağlık sorunları “*hastalık, işlev bozukluğu, engellilik, kronik rahatsızlıklar*” ve benzeri yer almaktadır. Anlaşılabileceği üzere kentsel ve kırsal alanda farklı sağlık sorunları gözlenmektedir (Işıkoğlu, 2023, s. 5431).

Çin’de Zhang vd. tarafından yapılan çalışmada, kırsal ve kentsel alanda sağlık sorunları arasındaki ilişki ve farklılıklar incelenmektedir. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda kırsal da yer alan bireyler daha az erişim sağlamak ve bu da bireylerin sağlık sorunu yaşamasına etki etmektedir. Engellilik, bilişsel bozukluk ve bütün nedenlere dayalı ölüm oranları arasındaki ilişki Çin’de sağlık hizmetlerinde yetersiz kaldığı daha yüksek oranda etkili olduğu vurgulanmaktadır. Kentsel alanda bu ilişkilerin sağlık hizmetlerine erişimde kırsal alana göre daha güçlü olduğu görülmektedir. Sağlık sorunlarında kırsal ve kentsel alandaki farklılığa etki eden bir diğer husus, yaşlı bireylerin sosyoekonomik statüsüne yönelik olmaktadır (Zhang vd. 2017, s. 9-10).

Shahar vd. yaşlı bireylerin kırsal ve kentsel alanda sosyoekonomik statüsünü Malezya’da incelemektedir. Burada fiziksel, bilişsel, beslenme ve diyet faktörleriyle sosyokültürel statü ilişkilendirilip ele alınmaktadır. Buradan yola çıkarak

alışmalarında yaşı bireylerde statüsü düşük olanların, orta ve yüksek gelire sahip olanlara göre daha kötü sosyokültürel statüye sahip oldukları vurgulanmaktadır. Sosyoekonomiği düşük olan bireylerin beslenme durum ve alışkanlıkları kötüdür. Kırsal ve kentsel alanda bu durum farklılık göstermektedir. Kırsal alandaki yaşı bireyler, kentsel alana göre yetersiz beslenme ve yetersiz fonksiyon işlevleri ve sağık hizmetlerine daha az ulaşım nedeni ile yüksek sağık sorunu olduğı belirtilmektedir. Bu durumda kırsal alanda olan ve geliri az olan yaşı bireylere iyileşmeye yönelik politika ve programlara ihtiyaç duyulmaktadır (Shahar vd. 2019, s. 11).

Kırsal ve kentsel alan bireylerin fiziksel sağık açısından etkilidir. Bireyler yaşıllık döneminde hareket kısıtlılığı, hareket kabiliyeti gibi fiziksel sağık sorunları yaşamaktadır. Yaşam biçimine etki eden kırsal ve kentsel alanda bu durum farklılık arz etmektedir. Sarkopeni adı verilen yaşılanmaya bağı fiziksel yetersizlik ve kas erimesi durumu Efe, Mazocco ve pongchaiyakul vd. alışmalarında yer almaktadır. Efe vd. kırsal ve kentsel alanda sarkopeni'yi incelediğinde yaşı bireylerin kentsel alanda sarkopeni'nin daha yaygın olduğunu ve bu durumun kırsal alandaki yaşı bireylerin daha aktif bir fiziksel harekete sahip olup, kentsel yaşamda kısıtlı fiziksel hareket yapılması etkili olmaktadır. Burada yaşı bireylerde sarkopeni kentsel alanda daha yaygındır. Çünkü yaşı bireyler fiziksel olarak yetersizlik yaşamaktadır. Mazocco vd. göre, sarkopeni'nin yaşı kadınlar üzerinde etkisini incelemektedir. Kırsal alandaki yaşı kadınlar, kentsel alandaki yaşı kadınlara göre sarkopeni'nin daha sıklıkla grldğı ortaya çıkmaktadır. pongchaiyakul vd. sarkopeni'nin belirleyici faktörü olarak kentsel çevreyi, yüksek vücut kitlesini ve yaşı faktörünü ortaya koymaktadır. Genel olarak bakıldığında sarkopeni de diğerk etkenler gibi kırsal ve kentsel alanda farklılıklar göstermektedir (Işıkoğılu, 2023, s. 5431-5432).

Yaşı bireylerin yaşıdığı sağık problemleri yanında bakım ihtiyaçlarını da ortaya çıkarmaktadır. Oluşan yaşı bireylere bakım ihtiyacı beraberinde farklı sorunları da getirmekte ve bu durum kırsal ve kentsel alan arasında da değışiklikler meydana getirmektedir. Yaşı bireylerin bakım ihtiyaçlarında kırsal ve kentsel alan incelemesinde yapılan araştırmaya göre, bakım verme tecrübeleri ve yaşılanmanın coğrafi alana olan etkisinin olduğı vurgulanmaktadır. Yaşı bireylerin kırsal alanda informal bakım alma olasılığının kentsel alana göre daha çok olduğı belirtilmektedir.

İnformal bakım, aile, eş, dost ve benzerinin yaşlı bireye yaptığı bakımdır. Wimo vd. İsveç’te bu konuda yaptığı çalışmada, informal bakımın kırsal alanda daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Geleneksel aile yapısında fazla görülen informal yapı, yerini bazı hastalık durumları ile birlikte formal bakım hizmetinin aldığı görülmektedir. Bu durumda bakım hizmetinin kırsal ve kentsel alan içerisinde farklılık göstermektedir. Kentsel alanda yaşlı bireylere verilen informal bakımda yaşlı bireye uzak mesafede yaşamak, çalışma hayatında olmak gibi durumlar kırsal ve kentsel alanın farklılıkları değerlendirilmektedir (Işıkoğlu, 2023, s. 5432).

Yaşlı bireyler genç bireylere oranla daha çok sağlık kuruluşuna gitmektedir. Bu durumda sağlık alanında sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar hem maddi yönden hem de manevi yönden olmaktadır. Yaşlı bireyler çok sık sağlık kuruluşuna gittikleri için maddi yönden genç bireylere bakılarak daha fazla masrafları olmaktadır. Yaşlılar için sağlık alanında hizmetler bulunmaktadır. Fakat yaşlı bireyler bu hizmetlerden yararlanmak konusunda maddi ve manevi zorluklar çekmektedir. Hatta bazı yaşlı bireylerin bu konuda hiçbir bilgisi yoktur. Bireyler yaşlarından dolayı birçok hastalığa sahiptir. Bu hastalıklar ile birlikte psikolojik problemler yaşanmakta ve bu sebeple de iyileşmeleri güç olmaktadır. Psikolojisi yerinde olan bir birey daha hızlı bir şekilde iyileşmektedir. Fakat psikolojik yönden zayıf düşen bir bireyin iyileşmesi daha zor olmaktadır. Yaşlı bireyin hayatındaki problemlerden en büyüğü sağlık sorunları olmaktadır (Zastrow, 2015, s. 650-652; aktaran Şahin, 2020, s. 60).

Yaşlı bireyin sağlığında oluşan sorunlar ile bakıma muhtaç olan bireyler ortaya çıkmaktadır. Yaşlanan bir birey hastalıklar ile bakıma ihtiyaç duymaktadır. Bazı hastalıklar yaşlı bireyin kişisel ihtiyaçlarını karşılayamamasına sebep olmaktadır. Bu durumda da birey başkasına ihtiyaç duymaktadır. Yaşlı bireyin bakımını üstlenecek çocuğu, eşi ya da yakını bakımını üstlenebileceği gibi bakım merkezleri veya huzurevleri olabilmektedir. Bireye çocuklarının ya da yakınlarının bakma zorunluluğu yoktur. Huzurevlerinde de kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilir ve hayatlarını devam ettirebilirler. Fakat bakım merkezleri ve huzurevlerinin hizmetleri eksik ve orada çalışan kişiler bakımından, eksiklik yaşanması sebebi ile yeterli düzeyde bakım sağlanamamaktadır (Şentürk, 2017, s. 367; aktaran Şahin, 2020, s. 60).

Bireyler sağlıklı bir şekilde hayatlarını geçirmek için düzenli ve dengeli beslenmeleri gerekmektedir. Bireyin sağlıklı olması kendi elinde olan bir durumdur. Sağlıklı beslenme özellikle yaşlı bireyler için oldukça önemlidir. Bireyler yaşlılık döneminde sağlık sorunları yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin hastalıkları artmakta, bağışıklıkları ve yeme içme düzenleri değişmektedir. Bazı bireyler yaşlandıklarında ekonomik nedenlerinden dolayı beslenmelerine dikkat etmemektedir. Yaşlı bireylerin beslenmelerinde meydana gelen yetersizlik birçok hastalığı da beraberinde getirmektedir. Tansiyon hastalığı, şeker hastalığı, kalp rahatsızlıkları, kanser ve benzeri hastalıklar meydana gelmektedir. Bu hastalıklar düzensiz, dengesiz beslenme ile ortaya çıkmaktadır. Düzensiz beslenme sonucunda malnütrisyon denilen besinlerin eksik veya fazla tüketilmesi ile oluşan kötü beslenme durumu ortaya çıkmaktadır. Yetersiz beslenme ile zayıflık, fazla beslenmeyle ise, obezite gibi sağlık sorunları yaşanmaktadır. Bu durum ileri yaşlılık döneminde dişlerde oluşan sorunlar ile dişlerin kaybedilmesi ile ortaya çıkabilmektedir. Yaşlı bireyler iştahsızlık ile az beslenmektedir ve bu durumda da kilo kayıpları meydana gelmektedir. Tuzlu ve yağlı gıdaların tüketimi ile tansiyon ve kalp hastalığı görülebilmektedir. Bireylerin bünyesine uygun gıdalar seçilerek, düzenli ve dengeli beslenmesi ile sağlık sorunları ortadan kaldırılabılır veya en aza indirilebilir. Sağlıklı beslenmek için sebze ve meyvelerin tüketimine ağırlık verilmektedir. Kalsiyum içeren besinler ile kemiklerin erimesine engel olunabilmektedir. Şekerli ve yağlı yiyecek içeceklerden uzak durulmalıdır. Yaşlılık döneminde sağlıklı ve düzenli beslenmek, yaşamlarının sağlıklı ve verimli geçmesine yardımcı olacaktır (Aslan, 2012, s. 38-40; aktaran Şahin, 2020, s. 61-62).

3.1.2.Kır Kent Toplumunda Kuşaklararası Çatışma Problemleri

Toplumsal değişme ve kentleşmeyle birlikte kuşaklar arası değer ve görüşlerde farklılıklar meydana gelmektedir. Bireylerde hem manevi hem de şekil yönünden değişimler görülmektedir. Bu değişimlere ek olarak dinde, inançlarda ve kıyafet giyimlerinde de farklılıklar olmaktadır (Sevil, 2005, s. 115; aktaran Kurt, 2008, s. 62).

Kırdan kente göç, yaşlı bireylerin statülerinin değişmesine etki etmektedir. Kentte yaşlı bireyleri, eskimiş yapan unsurlar bulunmaktadır. Bunlar; kültürel değerlerinin değişmesi, yatay veya dikey olan sosyal hareketlilik ve teknolojinin gelişmesi etkili olmaktadır. Sosyal hareketlilik, bir sosyal statüden diğerine geçmektir. Buradaki yatay hareketlilik, bireylerin statülerinin benzer statüde olan statüye geçmesi iken; dikey hareketlilik, farklı bir statüye geçmektir. Sosyal hareketlilik aslında bir toplumsal değişmedir (Bozkurt, 2015, s. 202-203).

Yaşlı bireylerin eskiye bağlı olması sebebi ile eskiye özlem duymakta ve yeniliklere kapalı olmaktadır. Bu durum kuşaklar arasında mesafe oluşmasına sebep olmaktadır. Gençler ile yaşlılar arasındaki ilişkilerde belli bir uzaklık vardır. Bazı yaşlı bireyler gençlerden şikâyetçi olarak onları beğenmemektedir. Yaşlı bireyler geçmişte genç kuşakların yaşlıların gözünde saygılı ve sevgi dolu olduklarını ifade etmektedirler. Yaşlı bireyin yaşadığı sorunlar ile gençlerin yaşadıkları sorunlar farklılık göstermekte, bu durumda ortak yönlerinin düşük olması ile aralarında bir mesafe söz konusu olmaktadır (Kurt, 2008, s. 62).

Kuşaklararası çatışma ve mesafede, gençler ve ebeveynleri arasında, “*değer, tutum ve yaşam biçimi*” farklılıkları olmakta ve burada gelişimsel ve tarihsel olarak farklı yorumlamalar yapılmaktadır. Gençler ve ebeveynler, büyüme, gelişme ve soyların birbirini izlemesi ile bir döngü içerisinde farklı evreler ile hayatlarını sürdürmekte ve gelişimsel olarak, kuşaklar arasında farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Erikson’a göre, genç bireyler kendilerini merak ederek, tutum ve değerlerini bulmak için toplumun değerlerini araştırır ve ebeveynlerin değerlerinin bir kısmını reddeden evre içerisinde bulurlar. Anne babalar çocuklarının gelişim evresinde, ekonomik ve duygusal olarak toplum değerlerini aktarmaya çabalar ve devamlılık sağlamak için çocuklarına izler bırakma isteğindedir. Evreleri farklı olan ebeveyn ve çocuk ilişkisinde çatışmalar insanlık hali olarak kabul edilmekte ve insanlık tarihinde eski bir durum olmaktadır (Onur, 1991, s. 12-13; aktaran Kurt, 2008, s. 63).

Yaşlı bireylerde bakım problemi kuşak çatışmasında en çok konu olarak ele alınmaktadır. Yaşlı bakımı aile içi ve kurumda olmak üzere ikiye ayrılmakta ve aile içi yaşlı birey bakımına sıcak bakılırken, kurumda bakıma toplum olumsuz bakmaktadır. Günümüzde yaşlı bireylerin ömrünün uzun olması, aileleri ile birlikte

kalma sürelerini uzatmaktadır. Ailenin yaşlı bireyle beraber hayat sürmesi aile temelleri bakımından sağlam olduğu söylenmemektedir.

“Dıştan bakıldığında ne kadar istikrarlı görünürse görünsün “üç-dört kuşağın birlikte yaşaması, kuşakların yaş farklılıkları, norm ve değerleri algı düzeylerinin farklılığı nedeniyle birbirlerini anlama durumları ister istemez farklılık göstermekte ve bazı sıkıntıların yaşanmasına yol açmaktadır”” (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2005, s. 23).

Yaşlı bireylerin ekonomik sıkıntılar çekmesi, herhangi bir sağlık sorununun olması ve bakıma ihtiyacı olması durumunda, yetişkin olan çocukları ile birlikte yaşamaktadırlar. Bu durumda yaşlı birey ve çocukları hayatında değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Kuşaklararası ilişkileri yıpratmamak için bireylerin bazı niteliklere önem vermesi gerekmektedir. Genç kuşağın ekonomik durumu kötü ise, yaşlı bireylerin bakımını üstlenmesinde aile içi çatışmalar meydana gelmektedir (Tufan, 2006, s. 27; aktaran Kurt, 2008, s. 63).

Genç ve yaşlı nesiller arasında karar alma süreçleri konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Yaşlı bireyler genellikle aile içi kararların dışında bırakılır ve karar verme hakları kısıtlanabilir. Bu durumda bazen çocuklar, yaşlı ebeveynlerin sorumluluk duygularını ve katkı sağlama potansiyellerini göz ardı edebilir. Ayrıca, bazı durumlarda yaşlı ebeveynlerin varlığı, çocuklar tarafından bir yük olarak algılanabilir (Geçtan, 1978, s. 106; aktaran Kurt, 2008, s. 64).

Toplumsal değişmelerin hızlı olması ile değerlerinde değişmesini etkileyerek kuşaklararası ilişkilerde çatışmaları arttırmaktadır. Çatışmanın şiddetlenmesi ile ailenin, yaşlı bireyinin yerine getirmesi gereken sorumluluğuna engel teşkil etmektedir. Ekonomik olarak sosyal güvenliğin sınırlı olması yaşlı bireyin bakımında aileyi güç duruma getirmektedir. Değişen toplum yaşlı bireyin çeşitli problemler yaşamasına yol açmaktadır. Bu problemlerin oluşmasında değerlerin, rollerin, statülerin, alışkanlıkların, davranışların değişmesi ile beslenme, barınma gibi sağlık sorunlarını, sosyal ilişki sorunlarını, boş zaman değerlendirme sorunlarını meydana getirmektedir. Yaşlı bireylerin, “sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçları” da değişim göstermektedir (Emiroğlu, 1996, s. 37-39; Bilir, 1996, s. 16-24; aktaran Kurt, 2008, s. 64).

Kuşaklar birbirleri ile ne kadar çatışma içerisinde olsa da aynı zamanda bir beraberlik içerisinde. Aile içerisinde yaşlı ve gençler, çift yönlü ve karşılıklı bağlılık içerisinde. “ *Aile kurumu bu yönü ile tampon kurum işlevini görmektedir.*” Yaşlı ve genç bireylere ilişkin kuşaklararası yapılan bir çalışmada, ailenin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ailenin en büyük rolü, aile üyeleri olan yaşlı ve gençlerin refahını sağlamaktır. Yaşlı bireyler ekonomik olarak elde ettiği geliri, çocuklarına yani gençlere pay ederken, kendi geleceklerine yatırım yapmaktadır.

“Moral ve duygusal aktarım ve kültürel destekler de yine hem yaşlılar için bir işe yarama duygusu yaratmakta hem de yaşlılara sosyal güvencenin yanı sıra hastalandığında bakabilme, sağlığında yalnız kalmama gibi destekler kazandırmaktadır” (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2001, s. 73; aktaran Kurt, 2008, s. 64).

Günümüzde bireysel ve toplumsal hayatın hızla değişmesi, nesiller arası farklılıklara neden olmaktadır. Aynı dönem içerisinde yer alan bireyler yaş ve birikimlerine bağlı olarak bu dönem içerisinde toplumsal alışkanlıklarında farklılık yaşayarak, nesiller arası farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Bu alışkanlıklar ile birlikte değer ve bakış açılarında da değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler ile kuşak çatışması ortaya çıkmaktadır. Yaşlılık dönemindeki bir birey, bu dönem içerisinde birçok kuşakla hayatını sürdürmektedir. Yaşlı bireylerin gençlikteki alışkanlıkları ile şimdiki dönemdeki gençler arasında farklılık vardır. Burada yaşlılar gençleri, gençler ise yaşlıları alışkanlıklarının farklı olması sebebiyle nesiller birbirlerine farklı gelmektedir. Örneğin; gençler, yaşlı bireyleri işe yaramaz olarak görür iken, yaşlı bireyler ise gençleri saygısız ve değerleri bilmemek ile itham etmektedir. Bu durum da nesiller arası kuşak çatışmasında bir yoğunluk olmaktadır (Ekinci, 2021, s. 21).

Kır ve kent yaşamı arasında, nesiller arasında farklılıklar görülmektedir. Kent toplumlarında hızlı değişimler olmakta ve bunu etkileyen faktörler yer almaktadır. Bu faktörlere örnek olarak teknolojinin ulaşılabilirliği ve sosyal etkileşimin hızla değişmesi verilebilmektedir. Yaşlı birey bu hızlı değişime ayak uydurmakta zorlandığı için sorunlar yaşamaktadır. Yaşlı bireyler kent yaşamına göre eskimiş veya demode olarak görülmektedir. Geçmişe özlem duyan yaşlılar genç nesillere karşı olumsuz düşüncelere sahiptir. Yaşlı bireyler genç bireyler ile kendi gençlik

dönemlerini karşılaştırmaktadır. Farklılıkların çok olması sebebiyle nesiller arasında bir mesafe ortaya çıkmaktadır (Üçok, 2018, s. 41-42).

Modernleşmenin etkisi ile bireylerin rolleri her ne kadar değişse bile, geleneksel rollerini sürdürmeye devam etmektedir. Yani modernleşmiş toplumda gelenek, rol oynamayı ilerletmektedir. Yaşlı nesil ve genç nesil arasındaki ilişkide farklılık meydana gelmektedir. Buradaki farklılık yaşlı nesillerin modernleşme içerisinde geleneği temsil etmesi ve gelenekle yeni oluşumlar oluşturmaya çalışması ile ifade edilirken, genç nesillerin geleneği toplumsal yaşamda meydana gelen değişimin çıkarttığı bilgi ile yorumlayıp, bilginin destek ve katkısına yönelik bir değer yükleme durumu olduğunu belirtmektedir (Kalaycı ve Özkul, 2017, s. 96).

Bilginin farklılaşan etkisi ile insanlar arasındaki ilişki ortak anlamlılığı, çeşitlendirir veya bireyin farklı gruplar referans alınmasına sebep olarak ayrışmaktadır. Referans alınan anlam grupları, yaşlı nesillerin toplumsallaştığı ortamlarda homojen, genç nesillerde ise heterojen özellik göstermektedir. Bu farklılıklar, nesiller arası anlaşmazlık ve uyumsuzluğun temel nedeni olarak gösterilmektedir. Aile içerisindeki değer ve davranış değişiklikleri de bu süreçte açıklanabilmektedir. Bireylerdeki birikimler hem toplumsallaşmanın etkisi ile oluşan benzerlikleri hem de modernleşme ile birlikte gelen uzmanlık bilgilerinin oluşturduğu farklılıklar ile ilişkilidir. Yaşlı nesil ve genç nesil arasında oluşan ilişki toplumsal bağlamda uzaklık veya yakınlıkta, benzerlik ve farklılıkların etkisi ile orantılıdır (Kalaycı ve Özkul, 2017, s. 97).

3.1.3. Kır Kent Toplumunda Yaşlıların Çalışma Hayatı ve Emeklilik Sonrası Yaşanan Sorunlar

Bireyler emekli olduklarında iş hayatından geri çekilmekte ve bunun etkisiyle geliri azalmakta aynı zamanda iş arkadaşlarından uzaklaşmaktadır. Bireyler emeklilik sürecinde eskisi kadar arkadaşlarıyla görüşmemekte ve ekonomik durumlarında azalmalar meydana gelmektedir. Bazı emekli bireyler bu durumun farkında olup kabullenerek kendilerine farklı bir yol çizmektedir. Özellikle bireylerin emekli

olmasında istekli ve gelirin yeterli olduğunun farkında olması emekliliğe uyum sağlamasında etkili olmaktadır. Emekli olmaya etki eden bireysel ve toplumsal koşullar bulunmaktadır. Toplumsal koşullar, bireyin iş yerindeki konumu, niteliği, çalışmaya verdiği anlam, emeklilik ortamının niteliği ve emekliliğe hazır olması iken, bireysel koşullarda çalışma hayatının niteliği, çalışma ve emeklilik olgusudur (Taşkesen, 2017, s. 105-106).

Emeklilik öncesinde bireyin çalışma hayatında yaşadığı olumsuzluklar, bireyin kendini emekliliğe hazır hissetmemesi, emeklilikten sonra bireyin nasıl bir yol izleyeceğini bilmemesi vb. durumlar bireyi olumsuz ve yıkıcı bir duruma getirmesi muhtemeldir. Kendisini üretken gören bir birey, çalışma hayatında kendini aktif olarak görmekte ve emeklilik planı yapmamaktadır. Birey fiziksel ve psikolojik olarak kendini çalışma hayatında yeterli olarak görüyor ise, emeklilik onun için bir yıkım olabilmektedir. Bireyin böyle bir düşüncede olması gelirden azalma ve boş zamanını nasıl değerlendireceğinin bir planını yapmamış olması anlamına gelmektedir (Taşkesen, 2017, s. 106).

Bireyler çalışma koşullarına göre erken ya da geç emekli olabilmektedir. Yeteri kadar çalışma hayatında bulunan ve ekonomik gücünün istediği düzeyde olması bireyi erken emekliliğe yönlendirmektedir. Erken emekli olmak isteyen bireyler genellikle boş zamanı olmayıp istediği planları gerçekleştiremeyenlerdir. Örneğin; bireyin çalışma hayatı içerisinde yoğunluğundan dolayı katılmak istediği bir etkinliğe katılamayıp, emekli olduktan sonra o etkinliği yerine getirmek istemesi. Yaşlılık dönemi sorunlarından bir diğeri de bireylerin ekonomik yetersizlikleridir. Yaşlılıkta bu durumlar depresyona sebep olmaktadır.

Bireylerin erken emekliliği toplumsal sorun meydana getirmektedir. Bireylerin “sosyal güvenlik sistemlerinde” sorun yaşanmasına sebep olarak yaşlı bireyin toplum içerisindeki konumunu zedelemektedir. Kendini emekliliğe hazırlayan birey, emeklilik sonrası için yapacağı planları oluşturmaktadır. Örneğin; bireylerin emeklilik sonrasında torunlarıyla daha fazla vakit geçirmeleri ve çocuklarına yardımcı olmaları. Emeklilik sonrasında rolü değişen kadın ve erkeklerin rolleri de farklılık göstermektedir. Örneğin; kadınlar çocuklarının temizliğini yaparken, erkekler torunlarını oyun oynaması için parka götürmektedir. Bireyler çalışma hayatı

sonrasında eski arkadaşlarından uzaklaşırken, yeni arkadaşlıklar edinmektedir (Taşkesen, 2017, s. 107).

Bireylerin emekli olmaları kır ve kent toplumunda farklılık göstermektedir. Hatta bu durum bölgeden bölgeye de değişmektedir. Kent yaşamında çalışan bir birey yaşlılık ve emeklilik sürecini kırdan yaşamak isteyebilmektedir. Birey özlediği köy yaşamını kırdan bahçeye sebze meyve ekerek veya hayvanlarla ilgilenerek emekliliğini orada geçirmek isteyebilmektedir. Yaşlı bireyler kent'in dört duvarından sıkılarak kendilerini doğaya atmaktadır. Emeklilik sonrası 65+ bireylerin planları arasına boş vakitlerini nerede ve nasıl geçirecekleri yer almaktadır. Kent toplumunda bulunan bir birey kentin soğuk duvarları arasında sıkıldığı için kırdan yaşama planı yapabilmektedir. Kırdan bulunan bir yaşlı birey ise; çocukları kentte yaşadığı, eşinin vefat etmesi ve bakımını üstlenecek kişilerin sadece çocukları olması sebebi ile kırdan kente geçişi görülebilmektedir.

Bireyler yaşlandıklarında emekliliğe ayrılmaktadır. Emekliliğe ayrılan bireylerin ekonomik olarak gelirinde azalma meydana gelmektedir. Bu durumda da aile bireylerine olan rol ve sorumluluklarına karşı olumsuz bir etki oluşmaktadır. Bireylerin gelirinde olan azalma ile geçmiş dönemlerindeki gibi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Bireyler özellikle yaşlılık döneminde ekonomik gelirine sağlık alanında ihtiyaç duymaktadır. Toplum içerisinde de birey statüsünü kaybettiği için psikolojik olarak bir çöküş durumundadır. Statüsü yüksek olan bir birey bu durumdan daha az etkilenmektedir. Yaşlı bireyler erken emekli olduklarında ek iş aramaktadırlar ve bulmakta zorluk çekmektedirler. Gelir yetersizliğinden dolayı zor işlerde çalışarak yıpranmaktadırlar (Şentürk, 2017, s. 369; aktaran Şahin, 2020, s. 62).

3.1.4.Kır ve Kent Toplumunda Yaşlıların Sosyal Uyum ve Ayrımcılık Problemleri

3.1.4.1. Sosyal Uyum

Sosyal uyum, bireyin çevresi ile olan etkileşiminde uyumlu ve olumlu bir denge içerisinde hayatını devam ettirdiği bir süreçtir. Bu uyum sosyal bağlamda gerçekleşmektedir. Bireylerin yaşamlarında değişimler görülerek bu süreçte güçlükler meydana gelmektedir. Bu güçlükler daha çok yaşlılarda görülmektedir. Burada yaşlı bireylerin yakın çevresinin vefatı, sosyal rol ve statü değişiklikleri etkili olmaktadır. Yaşlılık sürecine giren bireylerin emekliliği ile gelirindeki azalma ve sosyal ilişki ve rollerin değişimi olumsuz olarak etkilenmekte ve sosyal uyumu güçleştirmektedir (Pettibon vd., 1996, s. 12-16; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433).

Bireylerin sosyal uyumu adaptasyon süreciyle ilişkilidir. Sosyal adaptasyon güçlü ve dengeli olduğunda sosyal uyum başarılı olmaktadır. Dinamik ve süreklilik içeren süreç, sosyal uyumda karmaşık bir olgu olmaktadır. Dinamiklik ile birlikte değişime uğramakta bu da karmaşıklığa sebep olmaktadır. Yaşlıların topluma uyum sürecinde bireyler arası ilişkiler ve becerilerin etkili olduğu belirtilmektedir. Homojen bir grup olmayan yaşlı bireyler, sosyal uyum sorunlarında etkilenme dereceleri farklı olmaktadır (Zheleva, 2013, s. 235). Buradan yola çıkarak yaşlıların sosyal uyumunda gelir, meslek, eğitim faktörlerinin yanında kentsel ve kırsal mekânların yaşamlarının da etkili olduğu belirtilmektedir (Kurt, 2008, s. 28; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433). Burada yaşlı bireyin sosyal uyumunun kırsal ve kentsel alanda etkili olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Yapılan bir çalışmada kentsel alandaki yaşlı bireylerin daha çok sosyal uyum sorunu yaşadıkları görülmektedir. Kentsel alanda yaşayan yaşlı bireyler, ailesi ile birlikte kaldığında dışarıdaki bireyler ile etkileşim ve iletişiminin az olduğunu ve bu nedenle de sosyal uyum sorunu yaşadıkları tespit edilmektedir (Burnette vd., 2021, s. 475-476; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433). Bir başka çalışmada kırsal ve kentsel alandaki sosyal uyuma bakıldığında, kırsal alanda insanların birbirlerine bağlılığı ile oluşan

topluluk algısı, komşuluk ilişkilerindeki güven ve yardım isteğinin yüksek olması sosyal uyumda daha az sorun yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Avery vd., 2021, s. 536; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433-5434).

Yaşlı bireylerin yaşadığı sosyal sorunlardan bir diğeri eş kayıplarıdır. Sosyal uyum sorunun da kırsal ve kentsel alana göre eş kaybı yaşayan bireylere bakıldığında; kırsal alanda yaşlı kadınlar ve yaşlı erkekler arasında farklılık gösterdiği ileri sürülmektedir. Kırsal alandaki yaşlı kadınlar eşlerinin vefatından sonra ekonomik güçlük çekmekte, yaşlı erkeklerin ise, sağlığında bozulmalar meydana gelmekte ve yaşamının azalması durumları görüldüğü tespit edilmektedir (Berardo, 1967, s. 28).

Yaşlı bireylerin sosyal uyumdaki diğer sorunu teknolojiye uyum sürecinde meydana gelmektedir. Değişen ve yenilenen teknolojiye uyumda yaşlı bireyler zorluk çekmektedir. Yaşlı bireylerin kırsal kesimde teknolojiye uyumu yeni teknolojideki deneyim ve becerilerinin eksikliği etkili olurken, kentsel kesimde yaşlı bireylerin dijital bölünmesi etkili olmaktadır. Kırsal alanda yaşlı bireylerin dijitalliği kullanan ve kullanmayan arasındaki uçuruma katkısı olan sosyal kısıtlamaları da kötüleştirmektedir. Örneğin internete erişimin kırsal alanda kentsel alana göre az olması durumu (Hodge vd., 2017, s. 476; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5434).

İsveç'te yapılan çalışmada, yaşlı bireylerin kırsal ve kentsel alanda internet kullanımı incelenerek, kentsel kesimde yaşamını sürdüren yaşlı bireylerin kırsal kesimdeki yaşlılara göre daha çok internet kullanımına sahip olduğu tespit edilmektedir. Yaşlı bireylerin internet kullanımı kırsal ve kentsel alanda, yaş ve eğitim düzeyinin fazla olması etkili faktörler olmaktadır. Burada eğitim seviyesi yüksek olan ve yaşlı bireyler içerisinde daha genç olanlar interneti daha etkin kullanmaktadır. Bireylerin interneti etkin kullanımının daha çok büyük şehirlerde olduğu görülmektedir. Yaşlı bireylerde internet kullanımına cinsiyet olarak bakıldığında erkek bireylerin, kadınlara göre fazla internet kullandığı ve eğitim yönünden yüksek eğitilmiş bireylerin daha çok kullandığı belirtilmiştir. Kırsal ve kentsel alanda yaşlı bireylerin sağlığını etkileyecek bir durum olduğunda buna internet üzerinden erişim noktasında bakıldığında bir eşitsizlik söz konusu olmaktadır. Yaşlı bireyler toplum içerisinde uzun süre var olduklarında farklı sosyal rolleri olduğu için internet kullanımını ve internete bağlanmayı istememektedirler (Berner vd., 2015, s. 245-246).

3.1.4.2. Sosyal Ayrımcılık

Farklı bir sosyal sorun olan ayrımcılık; olumsuz tutum, davranış ve tavırları içermektedir. Yaşlıların karşılaştığı ayrımcılığı, olumsuz ön yargılar ve belirli kalıplar oluşturmaktadır. Yaşlı bireylerin ayrımcılığa maruz kalmasında etkili olan bazı kalıp yargılara bakıldığında; yaşlı bireylerin toplumda güçsüz, zayıf, hasta, bağımlı bireyler olmaları, teknolojiye ayak uyduramamaları, üretkenliklerinin az olması durumlarının etkili olduğu görülmektedir (Islam, 2014, s. 100-101; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5435).

Yaşlı bireylere yapılan ayrımcılıkta, sosyokültürel, mesleki, medeni, cinsiyet durumlarının da etkili olduğu ifade edilmektedir. Kırsal kesim ve kentsel kesimde de yaşlı bireylerin ayrımcılık yaşadığı benzerlikler ve farklılıklarla önem taşımaktadır. Brezilya’da yapılan ayrımcılığın yaşlı bireylerin kentsel ve kırsal kesimde etkisi incelendiğinde, her iki alanda da sağlık hizmetleriyle en çok karşılaşıldığı vurgulanmaktadır. Kırsal alanda bu durumun oranı daha yüksek olmaktadır. Sağlık hizmetlerinin bulunduğu ortamlarda deneyimler fazla yaşanmakta ve kentsel çevrede ayrımcılık algısı temelde rol almaktadır (Bragavd., 2019, s. 1).

Yaşlı bireylerin yaşadığı ayrımcılığa yönelik Çin’de yapılan bir diğer araştırmaya göre, yaşlı bireylere sunulan sağlık hizmeti içerisinde yer alan hastaneye yatış hizmetinde yaşa bağlı olarak eşitsizlik ve ayrımcılıkla karşılaşıldığı tespit edilmektedir. Bu durum iyileşme ve ölüm oranları, piyasa amaçlı yönetim, hastanenin performansı ile ilişkilendirilebilmektedir. Yaşlı bireyler iyileşme süreçlerinin ve hastane yatışının uzun olmasından dolayı bir ayrımcılık yaşamaktadır (Liao ve Wang, 2018, s. 1-24).

Yaşlı bireylerin yaşadığı kırsal ve kentsel kesimdeki gelir düzeyi eşitsizliklerinin, yaşlılar arasında ayrımcılığa sebep olabileceği ifade edilmektedir. Kentsel ve kırsal alanda yaşlı bireylerin hizmet kaliteleri farklılık göstermektedir. Yaşlı bireyler kentsel kesimde, kırsal kesime oranla daha iyi sağlık hizmetine sahip olmaktadır. Bu durumda da kentlerde bireylerin daha sağlıklı olduğu belirtilmektedir. Eşitsizlik sağlık hizmetinde, kırsal ve kentsel alana göre farklılık göstermekte ve önem arz etmektedir (Sun vd. , 2020, s. 405).

Ayrımcılık ile yaşamın her alanında karşılaşılabilir. Ayrımcılığa maruz kalma durumu mekânsal olarak da bir ilişki içerisinde. Bir diğer etken ise teknolojidir. Burada yaşlı bireylerin genç bireylere göre teknolojiye ayak uyduramaması ve yetkinliklerinin eksik olması sebebi ile bir ayrımcılık yaşadığı görülmektedir. Kırsal ve kentsel mekândaki ayrımcılık bu durum üzerinde önem arz etmektedir (Işıkoğlu, 2023, s. 5436).

Kırsal ve kentsel alanda dijital uçurum söz konusu olmaktadır. Çünkü yapılan bir araştırmaya göre yaşlı bireyler, kırsal kesimde yaşayan bir birey internete ulaşmakta zorluk çekerken, kentsel kesime göre bilgisayar sahibi olma ve internet aboneliğinde daha az bir seviyededir (Yaakob vd., 2016, s. 65-79).

Birey toplum ile bir bütünlük halindedir. İnsanlar bulundukları toplumun değerlerine uyarak bütünlük sağlamaktadır. Bu bütünlük bireyler yaşlandığında tamamen ya da kısmen bozularak onların sosyal olarak dışlanmasına sebep olmaktadır. Yaşlı bireylerin toplum tarafından dışlanması, bireylerin yaşları gereği bedensel fonksiyonları ve psikolojik değişikliklerinden dolayı olmaktadır. Sosyal dışlanma farklı nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Bunlara örnek olarak; işsiz kalmak ya da emekli olup arkadaşlarından uzaklaşmak, gelir sıkıntısı çekmek, yaştan dolayı hastalık ve fonksiyon kayıplarının yaşanması verilebilmektedir. Yaşlı bireyler pasif birey olarak görülmekte ve eğitim, sağlık ve benzeri birçok alandan dışlanmaktadır (Şahin, 2020, s. 60-61).

Kırsal alanda yaşlı bireyler, kentsel alana göre daha çok saygı görmektedir. Bunun sebebi kırsal alanda yaşayan bireylerin bilgi sahibi olmalarıdır. Küreselleşmenin etkisiyle yaşlı bireyler kentte sosyal hayattan dışlanmaktadır (Çunkuş, Taşdemir Yiğitoğlu ve Akbaş, 2019, s. 62). Yaşlı ayrımcılığının ortaya çıkmasında birey ve toplumun tutum ve davranışları etkili olmaktadır. Bu ayrımcılık düşünce ve davranışların ön yargı içermesinden kaynaklanmaktadır. Yaşlı ayrımcılığı, cinsiyet ve ırk ayrımcılığı gibi en büyük ayrımcılıklardan birisi olmaktadır. Toplumdan dışlanan yaşlı bireyler yaşamlarında kendi bakış açılarını değiştirerek, dış toplumdan kendilerini soyutlamaktadır (Duru ve Kalaycı, 2017, s. 1395; aktaran Şahin, 2020, s. 61).

3.1.5.Kır ve Kent Toplumunda Yaşlıların Yalnızlık ve Sosyal İzolasyon problemleri

Birbirlerinin yerine kullanılan sosyal izolasyon ve yalnızlık kavramları farklı anlamlara gelmektedir. Sosyal izolasyon kavramı bireyin toplumla daha az ilişki içinde olmasını ve bu toplumsal yaşama daha az dahil olduğunu ifade etmekten ziyade yalnızlık kavramı ise kişinin kendi sosyal ilişkilerinde sosyalleşme düzeyini daha geri planda görmesidir. Sosyal izolasyon nesnel iken, yalnızlık öznel tecrübelerdir. Yalnızlık sosyal hayattan izole olmayan kişilerin kendini hala yalnız hissetmesi şeklinde görülebildiği gibi tersi bir durum olarak sosyalliği, sosyal ilişkileri çok az olmasına rağmen yalnız hissetmemesi şeklinde de görülebilmektedir (Grenade ve Boldy, 2008, s. 469).

Yaşantı boyunca kişinin sosyal izolasyon ve yalnızlık süreci farklılık gösterilebilmektedir. Özellikle bu farklılık yaşlılık döneminde daha belirgin olarak görülür. Yaşlı bireylerin yaşadığı süreçleri eş kaybı ve bunun getirdiği yalnız kalma olasılığı, emeklilik gibi faktörler bununla beraber yaşanan sağlık sorunları sosyal izolasyon ve yalnızlığı arttırmaktadır (Işıkoğlu, 2023, s. 5434).

Sosyal izolasyon ve Yalnızlık kır ve kent yaşamına göre de farklılık göstermektedir. Havens vd. yaptığı çalışmada kırsal bölgede tek başına, akrabalarından uzak bir şekilde sosyal İzolasyon halinde yaşamayan bireyde, yaşamdan aldığı tatminin düşük olmasına sebep olmaktadır. Bununla beraber bilişsel bir gerilim yaşamamasına ve akabinde de birden fazla fonksiyonel sağlık sorunlarıyla karşılaşmaya neden olurken, kentsel yaşamdaki 85 yaş ve üzeri bireyin tek başına yaşamasıyla fonksiyonel sağlık sorunlarının görüldüğü tespit edilmektedir (Havens vd. ,2004, s. 135-137).

Yaşlı bireylerin kırsal alanda yalnız kalmaları halinde saygı duyulmadığını hissettiklerinde yaşamlarındaki tatminin azalması gelecekteki ekonomik zorluk beklentisi kronik hastalıklarının artmasıyla etkili olmaktadır. Kentte ise eşin vefatı, ayrılma, kronik hastalıkların artması belirleyicidir. Bazı etkenler kır ve kent yaşamında anlamlı ilişkiler oluşturmaktadır. Aralarındaki benzerlikleri de ortaya koymaktadır (Işıkoğlu, 2023, s. 5434).

Bazı çalışmalarda yalnızlık durumu ile ilgili kırsal ve kentsel toplum ilişkisi incelenmektedir. Burada kentleşme oranı bireyin yalnızlığında önemli bir etken olmaktadır. Broesevan Groenouvd'nin Hollanda'da yapmış olduğu çalışmada kırsal ve kentsel alandaki yaşlıların yalnızlık durumuna ilişkin çalışmasında, kırsal alandaki ve daha az kentleşmenin görüldüğü alanlarda yaşlı bireylerdeki yalnızlaşmanın daha düşük olduğu görülmüştür. Kentleşmenin artması ile yalnızlığında artmakta olduğu belirtilmektedir (Broesevan Groenou vd., 1999, s. 235-242,).

Nzabonavd 'nin Uganda'da yapmış olduğu çalışmasında, yaşlı bireylerdeki yalnızlığı incelemiştir. “ *Kentsel alandaki yaşlı bireylerin kırsal alandaki yaşlı bireylere göre iki kat daha fazla yalnızlık sorununu deneyimledikleri ortaya konmaktadır.*” Bunun sebebinin ise kentte yaşayan bireylerin birbirlerini tanımamalarıdır. Bu çalışmaya göre kentte yaşayan bireylerin yalnızlık düzeyinin fazla olmasıyla birlikte, kırsal alanda yaşayan yaşlı bireylerin bir kısmında da yalnızlık sorunu yaşandığı ifade edilmektedir. Yaşlı bireylerin yalnızlaşmasında kırsal yaşamın etkili olduğunu kentte ise bu yalnızlığı giderebilecek birçok faktör olduğu belirtilmektedir. Örnek olarak Radyo, televizyon vb. medya araçları verilebilir (Nzabonavd. , 2016, s. 875-876; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5435).

Kır ve kentin karşılaştırmalı değerlendirildiği bu çalışmalarda sorunun bir alanda toplandığı kanısına varılmaktadır. Kır ve kentsel alanda yaşayan yaşlıların yaşamış olduğu problemlerde farklı faktörlerin de etkisi olduğu belirtilmektedir. Çin'de Kırsal alanda yapılan bir çalışmada çoğu yaşlı bireyin yalnızlık sorunu yaşadığı ve bunda meslekleri, yaşları ve cinsiyetlerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Burada ailenin görevi en güçlü belirleyici iken bunun akabinde sosyal desteğin etkisinin de olduğu vurgulanmaktadır. Yaşlı bireylerin sosyal özellikleri ve nüfuz özellikleri kaldıkları kırsal veya kentsel toplumlarda yaşadıkları sorunlarda etki etmektedir (Wang vd. , 2011, s. 1167).

3.1.6. Kır ve Kent Toplumunun Yaşlılarda Yoksulluk Problemi

Yaşlı yoksulluğu bireyleri birçok açıdan etkilemiştir. Bu faktörler yaşlı bireylerin yaşam kalitesini, sosyal ve ekonomik refahını etkilemektedir. Bu soruna acil çözüm bulunması gerektiği belirtilmektedir.

“ Nitekim TÜİK İstatistiklerle Yaşlılar 2021 Raporuna göre yaşlı nüfusun yoksulluk oranının yıllar itibari ile giderek arttığı ortaya konmaktadır. Buna göre 2016 yılında %16 olan yaşlı yoksulluk oranının 2020 yılında ise %16,7' e yükseldiği; cinsiyete göre incelendiğinde ise yoksulluğun yaşlı kadınlar arasında daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda 2020 yılında yaşlı erkeklerin yoksulluk oranı %15,6 iken yaşlı kadınlarda %17,6 şeklinde daha yüksek oranlarda gerçekleşmektedir. Benzer şekilde Tufan vd. tarafından gerçekleştirilen Türkiye GeroAtlas Araştırması sonuçlarına göre de yoksulluk yaşlılık dönemindeki önemli riskler arasında yer almakla birlikte bu durumdan en çok yaşlı kadınların etkilendiği tespit edilmektedir.” (Işıkoğlu, 2023, s. 5436).

Yaşlı nüfusundaki yoksulluk gün geçtikçe artmaktadır. Kadın-erkek yoksulluğuna ayrı ayrı bakıldığında, yaşlı kadınlarda fazla oranda olduğu gözlenmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin yansıması yaşlı kadın nüfusunu negatif yönde etkilemektedir. Özellikle istihdam durumu ve eğitim düzeyi buna olumsuz etki etmektedir. Bu durumdan en fazla yaşlı kadınlar etkilenmektedir. Yaşlı bireylerin yaşamlarındaki dezavantajlarının sonucu olarak yoksulluğun olduğu belirtilmektedir. Bu durum yoksulluğa karşı bazı bireylerde daha fazla risk oluşturmaktadır. Risk taşıyan grup ise göçmenler, kadınlar, sağlık durumu kötü olan yaşlı bireyler yoksulluk problemi açısından riskli durumdadır (Işıkoğlu, 2023, s. 5436).

Yaşlı bireylerin hayatını sürdürdüğü alanlar yoksulluğa etki etmektedir. Yapılan çalışmalarda Çin'de yaşayan yaşlı bireylerin kentsel kesimde kırsal kesimde yaşayanlara göre eğitim, sosyal güvenlik, gelir gibi birçok alanda daha avantajlı oldukları belirtilmiştir. Kentteki yaşlıların geçinebilmek için sosyal güvencesi

varken, kırsal toplumlarda yaşayan yaşlılarda ise çalışmak durumunda ya da nafaka ile gelir sağlamaları gerekmektedir. Burada kırsal toplumlarda yaşayan yaşlı bireylerin ekonomik açıdan zorluk yaşamalarına ve yoksulluklarına sebep olduğu belirtilmektedir (Zhu vd. , 2020, s. 13).

Yaşlı nüfus yoğunluğu kırsal alanlarda giderek artmaktadır. Metropol alanlarından küçük toplum alanlarına yönelme hâkimdir. Kırsal toplumlarda yoksulluk oranı şehirli yaşlılara oranla fazladır. Bu yoksulluk beraberinde yaşlı bireylerin barınma ve iletişimlerinde sorunlar meydana getirmektedir. Yaşlı bireylerin beslenme yetersizliği ve iletişime ulaşma sorunları yoksulluğa etki etmektedir. Burada kırsal ve kentsel toplumlara göre bakıldığında kırsal toplumlarda bulunan yaşlı bireyleri daha çok etkilemektedir. Yoksulluk kentsel alana göre kırsal alanda daha yaygın bir şekilde görülmektedir. Kırsal alanlar sınırlı bir yapıda görülse de belli hizmetler olsa da yaşlı insanlar ve eski şehirliler de dâhil, kırsal kesim ve küçük kasabalarda yaşamayı tercih etmektedir (Glasgow ve Beale, 1985, s. 26).

Masud ve Haron tarafından Malezya'daki yapılan çalışmalarda kırsal alanda yaşayan yaşlı bireylerle kentsel alanda yaşayan yaşlı bireyler arasındaki gelir dağılımına bakıldığında kırsal alanda yaşayan yaşlı bireylerin kentte yaşayanlara göre yoksulluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir (Masud ve Haron, 2014, s. 125).

Yapılan bir çalışmaya göre yoksulluktan kurtulma durumunun, kentsel kesimde yaşam sürdüren yaşlı bireylere oranla kırsal kesimde yaşayan yaşlı bireyler için daha az olduğunu belirtmektedir. Politika açısından bakıldığında yaşlı bireylerin çoğunluğunun günden güne yoksulluğa girip çıktıkları görülmektedir. Bu durum sistematik değişikliklerde önemli iken, risk durumunda daha az önemli olmaktadır. Politikaların değişik analizleri ile incelendiğinde yoksul yaşlı bireylerin yoksulluktan kurtulmasını engelleyen faktörler bulunmaktadır. Örneğin; bireyin rengi, eğitim durumu ve medeni durumu etkili olmaktadır. Bu durum birikmiş bir tabakalaşma sonucu gibi görülebilmektedir (Jensen ve McLaughlin, 1997, s. 467).

Genel olarak bakıldığında kırsal alanda yaşayan yaşlı bireylerin kentte yaşayanlara oranla daha fazla yoksulluk yaşadıkları belirtilmektedir. Bununla beraber kırdaki ve kentte yaşayan yaşlı bireylerin yoksullukla ilgili algılarında da değişiklik görülmektedir (Işıkoğlu, 2023, s. 5436).

Türkan ve Sezer yaptığı çalışmada kırsal kesimde yaşam süren yaşlı bireylerin kendilerini yoksul olarak nitelendirmediklerini belirtmektedir. Burada yoksulluğu kırdaki ve kentte yaşayan bireylerin nasıl algıladığı, nasıl nitelendirdiği önem taşımaktadır (Türkan ve Sezer, 2017, s. 54-55). Davran vd'nin yaptığı çalışmalarda Şanlıurfa'da yaşayan yaşlı bireylerin yoksulluk algılarını etkileyen belli başlı faktörler olduğu belirtilmiştir. Bunlar; Sağlıklı bireyler olma, başkalarına ihtiyaç duymama, beslenmesine dikkat etmek gibi etmenlerdir. Bu faktörleri karşılayabilen birçok yaşlı bireyin kendini yoksul olarak görmedikleri ifade edilmektedir (Davran vd. 2020, s. 11-12).

3.1.7.Kır ve Kent Toplumlarında Yaşlıların İhmal ve İstismar Problemleri

Yaşlı bireylerin savunmasız olmaları, ihmal ve istismar sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Onlara yapılan istismar; fiziksel, psikolojik ya da duygusal olabilmektedir. Kötü muamele olarak görülen ihmal ve istismar, sözlü olabileceği gibi fiziksel de olabilmektedir. İstismarın mali ya da maddi şekilde de olduğu görülmektedir. Yaşlı bireyler kendilerini ihmal etme durumunda zihinleri yerinde olduğunda kendilerini dinleyerek bilinçli karar vermektedir. Yaşlı bireylerin haklarının ihlal edilmesi, yaşlı bireye yönelik kasıtlı veya kasıtsız davranışlar da bu durumu ifade etmektedir. Yaşlı bireyin ihmali ise bireyin sorumluluklarını yerine getirememesi veya yükümlülüklerini reddetmesi olarak açıklanmaktadır (Gorbien ve Eisenstein, 2005, s. 281).

Bireylerin özellikle başkaları tarafından kasıtlı veya kasıtsız davranışlarda bulunmaları istismar iken, kendi sorumluluklarını yerine getirememeleri ihmalden kaynaklanmaktadır. İhmal de başkalarına muhtaç olan yaşlı bireylerin örneğin ilacını kullanırken bakımına yardımcı olan birey saatli kullanılan ilacı yaşlı bireye vermediğinde bu da bir ihmal durumu ortaya çıkarmaktadır.

İhmal ve istismarın ortaya çıkmasında yaşlı bireylerin bazı risk etmenleri taşıması onları daha çok savunmasız hale getirmektedir. Riski arttıran şey hem yaşlı birey hem de karşısındaki istismarda bulunan kişi özellikleriyle bağlantılı olmaktadır. Bu

özellikler; hastalıklar, yaş, cinsiyet, sağlık sorunları ve benzeri olmaktadır. Bireylerin aile yapısının değişmesi, çekirdek ailenin artması, kadınların iş hayatında yer alması, yaşlı bireylerin statü ve rol kaybı yaşaması da bu özellikler arasındadır (Kalaycı vd. , 2020, s. 362; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5432).

Sanayileşme ile birlikte yaşanan göçlerin etkisi ile kırdan kente göç yaşlı bireyler üzerinde etkili olmaktadır. Sanayileşme, kentleşme, yeni ve eski nesillerin farklılaşması, değerlerin değişimi ile aile içerisindeki yaşlı bakımının kabul görülmemesi ihmalleri, yaşlı bireye yönelik istismarı etkileyerek arttıracığı vurgulanmaktadır (Gholipour vd., 2020, s. 140). Buradan anlaşılabacağı üzere ihmal ve istismar üzerinde kır ve kent alanlarının da etkisi bulunmaktadır.

Yaşlı bireylerin istismarının kırsal alanda olmasında bireyin saygı ve statü kaybından etkilenmesi ve kırdan göç olayları etkili olmaktadır. Bireyin saygı ve statüsünü kaybetmesi toplumsal değişimin olduğunu göstermektedir. Kırsal alanda hayatını sürdüren yaşlı bireylerin çocuklarının kente göç ettiğinde kendilerini yalnız ve dışlanmış hissederek aile desteğinden mahrum kaldıkları belirtilmektedir. Kentsel alanda yaşlı bireylere yeteri kadar ilgi gösteremeyen ve vakit ayıramayan, yoğun yaşama sahip olan bireyler görülmektedir. Vakitlerinin çoğunu iş yaşamına ve yoğun hayata harcayan bireylerin yaşlı bireylere bakamamaları istismarda etkili olduğu vurgulanmaktadır (Patel ve Mishra, 2018, s. 114-115; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5432). İstismarın kırsal ve kentsel alanda farklılık ve benzerlikler gösterdiği aynı zamanda farklı derecelerde etkilediği belirtilmektedir.

Hindistan’da yapılan bir araştırmaya göre, kentsel alanda yaşamlarını sürdüren yaşlıların kırsal alandaki yaşlılara göre daha fazla istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Bu çalışmada yaşlı bireylerin engellilik ve istismarı arasında da bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Kentsel ve kırsal alanda istismarın etkisi farklılık göstermektedir. Bu farklılığa kentsel alanda bakıldığında sadece eğitim durumu ve sağlık durum ilişkisi etkili iken, kırsal alanda medeni durum, din, tütün kullanımı ilişkisi yaşlı bireyin istismarında etkili olan faktörlerdendir. Yaşlı kadınların istismar riskinin kentsel alanda fazla olduğu tespit edilmektedir (Sathya ve Premkumar, 2020, s. 5-6; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433).

İstismarın farklılık gösterdiği kır ve kent alanında istismar sıklığının da farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Yapılan çalışmada istismar ve sosyal ihmal arasındaki

farklılıklara, kır ve kent içerisinde bakıldığında, kentsel alana oranla kırsal alanda fiziksel istismarın fazla olduğu ve eşini kaybetmiş, okuma yazma bilmeyen ve bakıma ihtiyacı olan yaşlı kadınlarda daha çok görüldüğü tespit edilmektedir. Kırsal alanda daha çok fiziksel istismar görülürken, kentsel alanda psikolojik, finansal ve sosyal ihmalin daha yüksek olduğu ortaya konmaktadır (Kaur vd., 2015, s. 375; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433). Yaşlı bireylerin kırsal ve kentsel alanda finansal bir istismarın farklılık göstermediğini, fakat fiziksel, duygusal ve yoksunluk istismarının kırsal alanda, ihmalin ise kentsel alanda yaşlı kadın bireylerde daha çok olduğunu Dimah ve Dimah çalışmalarında ele almaktadır (Dimah ve Dimah, 2003, s. 88-90; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433).

Yaşlı bireylerin istismarında mekân olarak kırsal ve kentsel alanda farklılıklar olmaktadır. Bu durumda engellilik, eğitim seviyesi, sağlık durumu, sosyal statü, ekonomik statü gibi etkenler etkili olmaktadır. Çin’de yapılan araştırmada, yaşlı bireylerin kırsal alanlarda ve ekonomik statünün düşük olduğu yerlerde bireylerin farklı şiddet risklerinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Kırsal ve kentsel alanda sosyal refah, gelir ve istihdamın Çin’de önemli eşitsizleri beraberinde getirdiği tespit edilmektedir (Chen ve Chan, 2022, s. 17; aktaran Işıkoğlu, 2023, s. 5433).

“İhmal ve istismar, kişinin iyilik halini riske sokan, zarar veren tutum ve davranışlardır.” Yaşlı birey bakıma muhtaç olduğu için yakınlarının yardımına ihtiyacı vardır. Birey yaşı gereği güçsüz bir durumdur. Bu durumda yaşlı bireyin bakımını sağlayan bireyler ya da sosyal çevrelerinde bulunan kişilerden zarar görebilir. Yaşlı bireyler bu konuda endişe duymaktadır. İstismar, ekonomik, sosyal ya da psikolojik olabilmektedir. İstismara uğrayan yaşlı bireylerin diğer bireylere olan güvenleri azalmakta ve problem yaşamaktadırlar. İstismara örnek olarak, bakımını üstlenen bireyler, yaşlı bireyin ilaçlarını vermemesi, tedavilerine yardımcı olunmaması, şiddete başvurmaları veya aldıkları maaşa izinsiz sahip olunmaya çalışılması verilebilir (Şentürk, 2017, s. 368; aktaran Şahin, 2020, s. 60).

3.2.Türkiye'nin Yaşlı Nüfusa Bakış Açısı

Türkiye nüfus yapısı ülkenin geçmişindeki toplumsal, demografik ve iktisadi yapılarını yansıtmaktadır. Nüfus yapısının şekillenmesi politikalar temelinde olmaktadır. Bu politikalar nüfusun demografik yapısında etkili olmaktadır. Demografik davranışlardaki değişimler dönüşümlere sebep olmaktadır. Bu dönüşümler ülkede ekonomik, coğrafi, sosyal farklılıklar çerçevesinde farklı zamanlarda olmaktadır. Bu durum kırsal ve kentsel yerleşim yerlerinde de görülmektedir (Kalkınma Planı, 2019-2023, s. 14-15).

Türkiye'nin demografik özellikleri, son yıllarda yaşanan toplumsal, ekonomik ve küresel değişimlerle büyük bir dönüşüm haline gelmektedir. Özellikle yaşlanma sürecine girmiş olan ülke nüfusu, artan yaşlı nüfusun etkisiyle büyük bir değişime uğramıştır. Doğurganlık oranının düşmesi ve insanların daha uzun yaşam sürelerine sahip olması, Türkiye'nin yaş yapısının önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur. Bu değişim, 21.yüzyıl'ın başından itibaren daha da belirgin hale gelmiştir. Doğum oranlarının düşmesi ve yaşam sürelerinin artması, Türkiye'deki yaşlı nüfusun giderek artmasının ana nedenlerindendir (Kalkınma Planı, 2019-2023, s. 21).

Yaşlı nüfusun demografik, sosyal ve ekonomik özelliklerinin önemi ile plan ve programlar yapılarak hizmetler hayata geçirilmektedir. Türkiye'de nüfus başta kırsal yerleşim yerinde fazla iken bu oran 20.yy ortalarından sonra kentleşmeye geçmektedir. Yani kırsal yerleşim yerlerinden kentlere yerleşim olmaktadır. Bu değişimle birlikte sosyal, toplumsal ve ekonomik farklılaşmalar da meydana gelmektedir. Geride kalan bireylerin çoğunluğu yaşlı nüfus olmaktadır. Kırsal alanlarda ekonominin aktif ve ortaklaşa yürütülen etkinlikleri genç nüfus ile yapılırken kente göç ile birlikte kırsal yerleşim yerinde kalan yaşlıların üzerine kalmaktadır. TÜİK 2017 verilerine göre Türkiye'de nüfusun %92'den fazlası merkezde yaşamaktadır (TÜİK, 2017c). 2022 yılı verilerine bakıldığında da yoğun kentte yüzde oranı yüksek bir şekilde yer almaktadır. Bu durum yaşlı bireylerin toplumsal bağımsızlığının önünü açmak için yaşlı dostu kentler ortaya çıkarmaktadır. *“DSÖ, yaşlıların toplumda aktif ve sağlıklı yaşlanmasını sağlayacak yaşlı dostu kentler için belirlediği çerçeveyi sekiz başlık altında toplamış ve Ülkelerin bu konuda*

alt yapı oluşturmasının 6nemini vurgulamıştır.” Bunlar; “ulaşım, konut, sosyal katılım, bilgi edinme ve iletişim, toplum desteği ve sağlık hizmetleri, kentsel dış mekânlar, vatandaşlık görevini yerine getirme ve iş gücüne katılım, toplumsal yaşama dâhil olma ve toplumun yaşlıya saygısıdır” (2020, Baskın ve Yamaner, s. 960). Dünya Sağlık Örgütü yaşlıların refah bir yaşam sürmesi için alt yapılar oluşturmaktadır. Yaşlı dostu kent, yaşlıların aktif katılımını destekleyen, yapı ve hizmetler sağlayan ve yaşlı bireylere güvenli ortamlar oluşturabilen kenttir (Kalkınma Planı, 2019-2023, s. 24-25).

Yapılan araştırmalarda yaşlı nüfusun eğitim düzeyi başta düşük iken, yeni ve iyi nesillerin gelmesiyle yaşlı bireylerin eğitim düzeyleri artmaya başlamıştır. Yeni kuşaklar ile birlikte eğitim düzeyleri de yükselmekte ve yaşlı bireylerin de eğitim seviyesi artmaktadır. Okuma yazma bilmeyen bireylerin oranı ilkokul mezunu olan bireylere göre giderek azalmaktadır. Yaşlı bireylerin ilerleyen zamanlarda eğitim oranları git gide artmaktadır. Yaşlı nüfusun eğitiminde cinsiyete göre değişimler görölmektedir. Yaşlı kadınların nüfusunda eğitim oranı, yaşlı erkeklerin eğitim oranına göre daha düşüktür (Kalkınma Planı, 2019-2023, s. 26).

4.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın yöntemi, araştırmanın modeli, araştırma soruları, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin analizi ve araştırma sınırlılıkları yer almaktadır.

4.1.Araştırmanın Konusu

Araştırma konusu, “Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır ve Kent Toplumlarında 65 Yaş ve Üstü Bireyler ile Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin: Sosyolojik Araştırması” ‘dır. Araştırmada nesiller arası ilişkiler göz önünde bulundurularak modernleşme kuramı çerçevesinde, kır ve kent toplumları karşılaştırılarak sosyolojik bir inceleme yapılmıştır. Araştırmada 15 kırdaki ve 15 kentte yaşayan 65 yaş ve üstü bireyler ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelere katılanların bir kısmı hem kırdaki hem de kentte ikamet etmektedir. Yüz yüze görüşme sağlanamayan bireylerle aracı kişiler ve telefon yardımı ile görüşme sağlanmıştır.

Araştırmanın başında 65 yaş ve üstü bireyler ve kır- kent olgusu sosyolojik olarak incelenmiştir. Akabinde sosyolojik yaşlanma kuramlarından yaşamdan geri çekilme, aktivite, süreklilik, rol bırakma, modernleşme, sosyal alışveriş ve eksiklik teorisi üzerine durulmuştur. Buradaki kuramlardan modernleşme kuramı ele alınarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Ayrıca 65 yaş ve üstü bireylerin değer, kültür, norm, toplumsal statüler, roller, beklentiler yer almaktadır. Aynı zamanda yaşlıların yaşadığı bazı sorunlar incelenmiştir.

Modernleşme, 65 yaş ve üstü bireylerin hayatında hem olumlu hem de olumsuz olarak etki etmektedir. Olumlu olarak teknolojinin gelişmesi ile sağlık alanındaki hizmetlerin de gelişmesi 65 yaş ve üstü bireylerin ömürlerini uzatmaktadır. Olumsuz olarak ise, geleneksel yapının yerini modernleşmenin alması ile 65 yaş ve üstü bireylere olan saygınlığın azalması, tecrübelerinin göz ardı edilmesi, toplumun ve ailenin bakış açısının değişmesi vb. etkilidir. Örneğin; bazı genç bireyler 65 yaş ve

üstü bireylerin tecrübelerini alırken, bazıları almamaktadır. 65 yaş ve üstü bireyler kır ve kent toplumlarında farklı bir yerde olmaktadır. Kimi yaşlılar kır da el üstünde tutulurken, kentte ise göz ardı edilebilmektedir. Bu durum değişiklik gösterebilmektedir.

4.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 65 yaş ve üstü bireylerin modernleşmenin etkisi ile kır ve kent yapılarında aile içi ve aile dışı ilişkilerde yaşadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. 65 yaş ve üstü bireyler toplum ve aile içindeki rol ve statüleri, kent ve kır toplumu karşılaştırılarak, modernleşme kuramıyla ele alınmaktadır. 65 yaş ve üstü bireylerin toplum ve nesiller arasındaki ilişkisinin sonucunda meydana gelen sorunlara çözüm önerileri amaçlanmaktadır.

4.3.Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Ankara ve Çankırı da kır ve kentte yaşayan 65 yaş ve üstü bireyleri kapsamaktadır. Araştırmaya katılan bu bireylerin hem kurdukları toplumsal ilişkiler bağlamında hem de yaşadıkları mekânlar özelinde tecrübe ettikleri ilişkisel ve mekânsal zorluklar anlaşılmaya çalışılmıştır. Kuramsal olarak yaşlı bireylerin geleneksel toplum ile modern toplum arasında nasıl bir yaşam değişikliği görüldüğü incelenmektedir. İlişkisel olarak 65 yaş ve üstü bireyler ile diğer nesillerin arasındaki dayanışma ve çatışmanın araştırılması yer almaktadır. 65 yaş ve üstü bireylerin yaşadıkları mekâna bakıldığında ise; kır ve kentte yaşayan bireylerin farklı sorunlarla karşılaştıkları üzerine durulmaktadır. Bunun yanında 65 yaş ve üstü bireylerin kültür, değer, norm, aile ilişkileri, rol ve statüleri konu içerisinde incelenerek daha kapsayıcı bir bilgi sunulmaktadır. 65 yaş ve üstü bireylerin toplum içerisindeki yeri ve önemi üzerine durulmaktadır.

4.4.Araştırmanın Yöntemi

Bu tezde, 65 yaş üstü bireylerin kır ve kent toplumundaki yaşadığı sorunlar, nesiller arasındaki ilişkinin modernleşme kuramı çerçevesinde görüşlerinin alınmasıyla araştırma verileri nitel araştırma yöntemi ile ele alınmaktadır. Katılımcıların görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplar ile araştırma verileri toplanmıştır. Araştırmada bütün kuramlara yer verilmektedir. Fakat niteliksel olarak ele alınan araştırmada katılımcı görüşlerinin yer almasında modernleşme kuramı çerçevesinde belirtilmektedir. Mülakat ile 65 yaş ve üstü bireylerin görüşleri, yaşadığı sorunlar, beklentiler, zorluklar, etkiler, öneriler derinlemesine araştırılmış, incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Mülakat ile görüşme tekniği kullanılarak, açık uçlu sorular sorulmuştur.

Bu tezde, ilk olarak literatür araştırması yapılarak, yaşlı bireyler sosyolojik olarak incelenmektedir. Burada 65 yaş ve üstü bireylerin toplum içinde yaşadığı sorunlar, nesiller arasındaki çatışma ve dayanışma, 65 yaş ve üstü bireylerin toplum içindeki yeri, kır ve kent toplumundaki 65 yaş ve üstü bireyler, yaşlılara yönelik kuramlar yer almaktadır. İkinci olarak ise bulguların değerlendirilmesi için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelere katılanlar Ankara ve Çankırı da bulunan kır veya kentte yaşayan 65 yaş ve üstü bireylerden oluşmaktadır. Elde edilen bulgular ile 65 yaş ve üstü bireylerin kır ve kentte modernleşme kuramı çerçevesinde nesiller arası ilişkisi ve sorunlarını derinlemesine görüşme tekniği ile değerlendirilmiştir.

4.5.Araştırmanın Modeli

Bu tezde 65 yaş ve üstü bireylerden ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla nitel araştırma tekniği kullanılmakta ve araştırma deseni olarak fenomenolojiden faydalanılmaktadır. Nitel araştırma da görüşme ve mülakat yapılarak gerçek veriler elde etmek amaçlanmaktadır. Bu teknik, insanların toplum içerisindeki davranışlarını anlamaya ve yorumlamaya yönelik olmaktadır (Bozkurt, 2015, s. 77-78). İnsanların

duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışılması ile betimsel bir bakış açısı ve olayları olduğu gibi aktarmak hedeflenmektedir. Bu durum karşımızdaki insanları anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Fenomenolojik araştırma desenine baktığımızda; fenomenoloji bilincin algıladığı olgular, nesneler, olaylar olarak ifade edilmektedir. Fenomenoloji, *“bilinç tarafından deneyimlenen her şeyi analiz eden ve insanların bilinçleri ile içinde yaşadıkları dünyayı nasıl anlamlandırdığını inceleyen bir yaklaşımdır.”* . Fenomenolojiye göre birey bilinci öznel gerçeklikte iken, toplum bilinci göreceli gerçeklikte. Burada deneyimlenen olaylar zihin ile sınıflandırılır ve evrensel olarak algılanmaktadır. Fenomenoloji de varsayımlar dikkate alınmayarak, deneyimler ile bilinci arındırarak öz gerçeğe ulaşmak amaçlanmaktadır. Fenomenolojik sosyoloji, insanların günlük yaşamdaki toplumsal gerçeklikleri ve olguların inşa edilmesini yorumlayarak incelemektedir. Fenomenolojik desende anlaşılacağı üzere, özne gözüyle deneyim ve gündelik hayatı esas alarak yorumlamak, değerlendirmek ve betimlemeye çalışılmaktadır (Çarpar, 2020, s. 694-695). Bu araştırma modeli ile araştırmanın derinlemesine ve katılımcıların deneyimlerinden izlenimlerinden yararlanmaya olanak sağlamaktadır.

4.6.Araştırma Soruları

Araştırmada “ Modernleşmenin Çankırı ve Ankara illeri özelinde 65 yaş ve üstü bireylerin yaşamlarında ne gibi değişimler yapılmıştır?” ve “Çankırı Ankara illeri özelinde nesiller arası alt ve üst soy ilişkisi hangi nedenler üzerinden nasıl gerçekleşmektedir?” soruları üzerine durulmaktadır. Bu sorular temel alınarak amaca yönelik aşağıdaki sorular sorulmuştur:

Kır ve Kent Yaşamına Yönelik sorular

- *Kent \kır da olmaktan mutlu musunuz? Mutlu değilseniz nasıl bir yerde yaşamak isterdiniz? Neden?*
- *Kır toplumlarındaki avantaj ve dezavantajlar sizce nelerdir?*
- *Kent toplumlarındaki avantaj ve dezavantajlar sizce nelerdir?*
- *Kır ve kentte yapabileceğiniz aktiviteler nelerdir? Bu aktivitelerden hangilerini tercih ediyorsunuz? Tercih sebebiniz nedir?*
- *Kır \ kent de yaşadığınız sorunlar oluyor mu? Ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Bu sorunlara nasıl çözümler üretiyorsunuz?*
- *Emekli olduktan sonra neler planladınız, sonrasında neler ile karşılaştınız?*
- *Emekli olmanızın avantaj ve dezavantajları nelerdir? Bu süreçte nerede ve nasıl yaşamak istersiniz?*
- *Şuan ki yaşadığınız ortamda gençliğinizden, yaşlılık döneminize kadar ne gibi değişimler meydana gelmiştir?*
- *Bulunduğunuz mekânı değiştirdiğinizde herhangi bir sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşadığınız oluyor mu? Oluyorsa bunun sebebi nedir?*
- *Çalışma hayatınızda bulunduğunuz ortamı emeklilik sonrasında değiştirmek istediniz mi? Neden?*
- *Kır ve kent alanlarında yaşlılara toplumun bakış açısı sizce nasıldır? Nasıl olmalıdır?*

Modernleşme Etkisi İle Nesiller Arası İlişkilere Yönelik Sorular

- *Sizce yaşlı bireylere toplumun bakış açısı geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında bir farklılık meydana getirmiş midir? Bunun sebebi nedir?*
- *Siz yaşlı birey ve gençler arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu durum geçmişte nasıldı şimdiki zamanda nasıldır?*

- Sizce yaşlıların birbirleriyle ve diğer yaş gruplarıyla olan iş birliği ve dayanışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Kırsal yaşamın getirdiği değerler ve kent yaşamının sunduğu fırsatlar arasında denge kurmak sizce neden önemlidir?
- Teknolojik ilerlemeler ve kentleşme, yaşlı bireylerin aile içindeki rolünü nasıl etkilemiştir?
- Eski zaman ile şimdiki zamana baktığımızda aile içerisinde, söz hakkınız, saygınlığınız, konumunuzda herhangi bir değişim oldu mu? Oldu ise bu değişime sizce neler etkili olmaktadır?
- Tecrübelerinizle kazandıklarınızı genç nesillere aktarmakta neler ile karşılaştınız? Genç nesiller bu tecrübeleri edinmekten memnun oluyor mu?
- Gelecekte hayattan beklentileriniz nelerdir?
- Günümüz toplumlarında aile ilişkileri sizce nasıldır? Ve nasıl olmalıdır?
- Ailede nasıl bir değişim görüyorsunuz? Ailenin zamanla küçülmesi hakkındaki düşünceleriniz nasıldır?
- Sizce geleneksel toplumlarda yaşlı bireylere verilen görev ve sorumluluklar, günümüzde nasıl değişmiştir?
- Toplumdaki değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Sizce her şey eskiden daha mı güzeldi yoksa şimdi mi daha güzel? Niçin?
- Toplumda var olan bu değişme sizce zorunlu bir değişme midir yoksa insanların bir tercihi mi?
- Hayatınızın geri kalan kısmını nerede ve kimlerle geçirmek isterdiniz? Kır\ kent?
- Şimdi geçmişe gitme imkânı olsaydı bugün nerede ne yaparak yaşamak isterdiniz?
- Sizce genç ve yaşlı insanların yaş grubu açısından en uygun yaşam alanı neresidir? Niçin?

Bu sorular ile 65+ bireylerin izlenimleri ve görüşleri derinlemesine araştırılmıştır.

4.7.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evreni, Ankara ve Çankırı da bulunan 65 yaş ve üstü bireyleri içermektedir. 15 kırdaki bulunan 65 yaş üstü birey ve 15 kentte bulunan 65 yaş ve üstü birey olmak üzere toplum 30 kişi ile mülakat yapılmıştır. Katılımcılardan alınan demografik bilgiler sunulmuştur. Katılımcı olan 65 yaş ve üstü bireylere araştırmanın amacına yönelik sorular sorulmuştur.

Örneklem içerisinde yer alan katılımcılar, kır ve kentte yaşayan 65 yaş ve üstü bireylerin karşılaştıkları değişimler, nesiller arası ilişkiler ve modernleşmenin etkisinin incelenmesi için uygun bir şekilde oluşturulmuştur. Örneklemde, 65 yaş ve üstü bireylerin Çankırı ve Ankara da olmaları aynı zamanda kır ve kentte ikamet etmeleri dikkate alınmıştır. Çalışmanın örnekleminde, Çankırı ve Ankara da bulunan 65 yaş ve üstü yaşlı bireylerden, geçmiş zamanı hatırlayan, konuşma bozukluğu olmayan, kendisini ifade edebilen bireylerle görüşme sağlanmıştır.

Araştırmaya katılan 65 yaş ve üstü bireylere araştırma konusu ve amacı hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcıların kişisel bilgilerinin gizli kalması için belirlenen kod numaraları tablo 4.1 ve demografik bilgileri tablo5.1 de sunulmuştur.

4.8.Veriler Toplama Araçları

Bu çalışmada, 65 yaş ve üstü bireylere toplumun ve nesillerin davranışları, yaşadıkları değişimleri ve sorunları araştırmak amacı ile nitel araştırma tekniği kullanılmaktadır. Veriler görüşme formu ile görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu 65 yaş ve üstü bireylerin kır ve kent yapılarındaki yaşamları üzerine ve modernleşme etkisi ile nesiller arası ilişkilerine yönelik soruları içermektedir. 65 yaş ve üstü bireylerin kır ve kent yaşamına yönelik olan soru sayısı 11, modernleşme kuramının nesiller arasındaki ilişkiye etkisine yönelik soruların sayısı ise 17 olmaktadır. Sorulan bazı sorulardan kod ve temalar oluşturulmaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcılara yöneltilen sorular, temalar ve kodlar

Katılımcılara Yöneltilen Sorular	Kodlamalar		Tema
Kır \ kent de yaşadığınız sorunlar oluyor mu? Ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Bu sorunlara nasıl çözümler üretiyorsunuz?	<i>Kent</i> <i>Köyün itici sebepleri</i>	<i>Hizmetlere erişim sorunu</i> <i>Çevresel faktörler</i>	Mekânsal farklılaşmanın birey üzerine etkisi
	<i>Kır</i> <i>Sosyal imkânlar</i> <i>Aile yapısı</i>		
Şuan ki yaşadığınız ortamda gençliğinizden, yaşlılık döneminize kadar ne gibi değişimler meydana gelmiştir?	<i>Kent</i> <i>Maddi imkânlar</i> <i>Toplumsal ilişkiler</i> <i>Tecrübe ve bilgi birikimi</i>	<i>Çevresel değişimler</i> <i>Teknolojik değişimler</i> <i>Fiziksel değişim</i>	Gençlikten yaşlılığa geçiş sürecindeki değişimler
	<i>Kır</i> <i>Sağlık durumu</i> <i>Toplumsal değerler</i>		
Kır ve kent alanlarında yaşlılara toplumun bakış açısı sizce nasıldır? Nasıl olmalıdır?	<i>Kent</i> <i>Toplumsal dışlanma</i> <i>Sosyal etkileşim</i>	<i>Toplumsal değerler</i> <i>Toplumsal önyargılar</i>	Toplumun yaşlı ve yaşlılık olgusuna bakışı teması
	<i>Kır</i> <i>Eğitim durumu</i> <i>Dayanışma</i>		
Sizce yaşlı bireylere toplumun bakış açısı geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında bir farklılık meydana getirmiş midir? Bunun sebebi nedir?	<i>Kent</i> <i>Birincil ve ikincil ilişkiler</i> <i>Kültürel değişimler</i> <i>Eğitim durumu</i>	<i>Toplumsal değerler</i> <i>Teknolojik gelişmeler</i> <i>Yaşam şartları</i>	Toplumdaki yaşlıya bakışın değişim ve farklılaşması
	<i>Kır</i> <i>Çalışma durumu</i>		
Teknolojik ilerlemeler ve kentleşme, yaşlı	<i>Kent</i> <i>Sosyal değerler</i> <i>Yalnızlaşma</i>	<i>Yabancılaşma hissi</i> <i>Teknolojik</i>	Modernleşme sürecinde gelişen

bireylerin aile içindeki rolünü nasıl etkilemiştir?	• <i>Aile içindeki rol</i>	<i>gelişmeler</i>	yeniliklerin aile içi ilişkilere etkisi ve yaşının değişen konumu
	<i>Kır</i> • <i>Sosyal ve aile içi ilişkiler</i> • <i>Aile içi sorumluluk</i>		

4.9. Analiz Tekniği

Çalışmada kullanılan yöntemle göre, verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmaktadır. Bu tekniğe göre, katılımcılardan elde edilen görüşme ve yorumlar sunulmaktadır. Katılımcıların verdiği cevaplar, 65 yaş ve üstü bireylerin kırsal ve kentsel alanda yaşadığı sorunlar, aile içi ilişkiler ve değişim, geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamana yönelik olmaktadır. Konuya uygun hazırlanan sorulara, görüş ve gözlemlere dayalı olarak verilen cevaplar ve aynı zamanda yapılan yorumları içermektedir. Çalışma içerisinde alıntılara yer verilmektedir. Betimsel analizde katılımcıların doğrudan cevapları da yansıtılmaktadır. Burada amaç elde edilen bilgilerin düzenlenip, yorumlanarak sunulmasıdır.

Betimsel analiz yönteminde elde edilen veriler, sistemli, açık ve net bir şekilde betimlenerek ifade edilmektedir. Betimlemeler açıklanıp, yorumlanıp sonuca ulaşılmaktadır. Betimsel analizde bir çerçeve oluşturulur, buraya veriler işlenir, bulgular tanımlanıp, yorumlanarak bir sonuca ulaşılır. Analizin sonucunda tahmin ve önerilerde bulunmaktadır. Çalışmada verilerin analizi aşamalar halinde gerçekleştirilmektedir. Görüşme formundaki veriler bilgisayara aktarılarak yazılmıştır. Daha sonrasında okunup belirlenen konular doğrultusunda veriler, belirlenen başlıkların altında kısaltılarak betimsel analiz yapılmıştır.

4.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda ifade edilmektedir:

- *Araştırma sadece Ankara ve Çankırı illerinde ve ilçelerinde yapılarak sınırlandırılmakta ve bu nedenden dolayı bulguların genelleştirilmesi farklı bölgelerde bulunan 65 yaş ve üstü bireyler için geçerli olmayabilir.*
- *Araştırma, yalnızca 65 yaş ve üstü yaşlı bireyleri içermektedir. Diğer yaş gruplarını içermemektedir. Bu durum çalışmayı sınırlandırmaktadır.*
- *Araştırmada 30 katılımcı ile mülakat yapılmakta ve bu katılımcıların 15' i kırı 15'i kenti içermektedir. Burada hem kentte hem de kırdaki yaşayan bireylerin görüşleri de yer almaktadır. Bu durum araştırmanın bir diğer sınırlılığını ifade etmektedir.*
- *Araştırmada yapılan görüşmeler, sonucunda elde edilen nitel verilerle, betimsel analiz yapılarak sınırlandırılmaktadır.*
- *Araştırmada kırdaki ve kentte yaşayan 65 yaş ve üstü bireyler ile görüşülerek bilgi alınmaktadır. Diğer kişilerin görüşlerine yer verilmemektedir. Burada da çalışmanın kapsamı sınırlandırılmaktadır.*

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI: MODERNLEŞME KURAMI PERSPEKTİFİNDE KIR VE KENT TOPLUMLARINDA YAŞLILAR İLE GENÇ NESİLLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN: SOSYOLOJİK ARAŞTIRMASI

Araştırmanın bu bölümünde, 30 yaşlı bireyin deneyimlerini ifade ettiği, araştırmanın bulguları yer almaktadır. Katılımcılara araştırma konusu ve içeriği hakkında bilgi verilerek, sorulara verdikleri cevaplarla veriler elde edilmiştir. Burada yaşlı bireylerin kente ve kırdaki olan bakış açıları ve geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında gözlemledikleri değişimler ifade edilmiştir. Bazı yaşlı bireylerden benzer cevaplar alındığı gibi farklı cevaplarında alındığı görülmektedir.

Araştırmada sorular üç gruba ayrılmıştır. Birinci grupta katılımcılara sorulan demografik sorular yer almaktadır. Bu sorular, bireyleri tanıyarak araştırmaya daha iyi sonuçlar elde etmek için hazırlanmıştır. İkinci grupta ise, kır ve kent yapılarına yönelik sorular yer alarak, bireylerin burada kır ve kente dair görüşleri alınmaktadır. Üçüncü olarak ise, modernleşme etkisi ile nesiller arası ilişkilere yönelik sorular yer almaktadır. Bu başlık altında, bireylerin geçmiş zaman ve şimdiki zaman arasında aile, yaş grupları ve toplum içerisinde yaşanan değişim ve ilişkiler bulunmaktadır. Çalışmaya katılan 30 katılımcının görüşleri aşağıda belirtilmiştir. Katılımcıların kimlik gizliliğinin sağlanması için kod numaraları ile cevapları sunulmuştur.

5.1. Yaşlılara İlişkin Bulgular

Bu bölümde çalışmaya katılan yaşlı bireylerin sosyodemografik özelliklerinin analizi, kır ve kent yaşamına yönelik değerlendirmeler, modernleşme ve kuşaklar arası ilişkilerin değerlendirilmesine ilişkin bulgular yer almaktadır.

5.1.1. Yaşlıların Sosyodemografik Özelliklerin Analizi

Çalışmanın sosyodemografisine yönelik 10 soru sorulmaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır. Bu sorular katılımcının demografik özelliklerini iyi bir şekilde ortaya çıkarmak için önem arz etmektedir. Çalışmada katılımcılara yönelik sorulan sorular; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, evlilik süreleri, çocuk sayısı, yaşanılan yer ve birlikte kalınan kişi, meslek ve aylık kazanç olmaktadır. Bu demografik özellikler ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

5.1.1.1. Yaşlı Bireylerin Genel Demografik Özellikleri

Tablo 5.1. Katılımcıların genel demografik özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaşı	Eğitimi	Yaşanılan Mekan	Medeni Durum	Evlilik Süresi	Çocuk Sayısı	Kimle Yaşadıkları	Mesleği	Aylık Gelir
K1	Erkek	80	İlkokul	Kent	Evli	60	4	Hanımıyla	Emekli	8.000
K2	Erkek	72	Ortaokul	Kent	Evli	49	2	Oğluyla	Emekli	11.500
K3	Kadın	66	İlkokul	Kent	Evli	49	2	Oğluyla	Ev Hanımı	Yok
K4	Kadın	65	İlkokul	Kent	Dul	21	3	Yalnız	Ev Hanımı	6.000
K5	Kadın	66	Ortaokul	Kent	Dul	30	3	Oğluyla	Aşçı emekli	7.500
K6	Kadın	67	Ortaokul	Kent	Dul	45	2	Ailesiyle	Ev Hanımı	7.500
K7	Kadın	65	Üniversite	Kent	Evli	37	2	Ailesiyle	Öğretmen emekli	12.000
K8	Erkek	66	Üniversite	Kent	Evli	38	2	Eşi	Memur	25.000
K9	Kadın	67	İlkokul	Kent	Evli	47	3	Eşi	Ev Hanımı	Yok
K10	Erkek	66	İlkokul	Kent	Evli	47	3	Eşi	Döşemeci	7.500
K11	Kadın	67	Yüksek okul	Kent	Dul	32	2	Yalnız	Emekli Öğretmen	12.000
K12	Kadın	68	İlkokul	Kent	Dul	42	2	Oğluyla	Ev Hanımı	8.000
K13	Kadın	65	İlkokul	Kent	Evli	52	3	Eşiyle	Ev Hanımı	Yok
K14	Erkek	76	Yüksek okul	Kent	Evli	52	3	Eşiyle	Öğretmen	15.000

K15	Kadın	67	İlkokul	Kent	Dul	45	3	Yalnız	Ev Hanımı	9.000
K16	Erkek	72	Ortaokul	Kır	Evli	55	5	Eşiyle	Çiftçi	7.500
K17	Erkek	65	İlkokul	Kır	Dul	42	3	Yalnız	Serbest Meslek	8.000
K18	Erkek	68	İlkokul	Kır	Evli	50	5	Ailesiyle	Çiftçi	10.000
K19	Kadın	67	İlkokul	Kır	Evli	55	4	Ailesiyle	Ev Hanımı	7.500
K20	Erkek	69	İlkokul	Kır	Evli	53	4	Ailesiyle	Serbest Meslek	10.000
K21	Erkek	67	Yüksekokul	Kır	Evli	43	2	Eşiyle	Eczacı	10.000
K22	Kadın	66	Yüksekokul	Kır	Evli	43	2	Eşiyle	Emekli Öğretmen	9.000
K23	Erkek	65	Fakülte	Kır	Evli	46	2	Eşiyle	Kamu Görevlisi	33.000
K24	Kadın	65	Lise	Kır	Evli	43	2	Eşiyle	Ev Hanımı	Yok.
K25	Kadın	72	İlkokul	Kır	Evli	53	3	Ailesiyle	Ev Hanımı	9.000
K26	Erkek	65	Lise	Kır	Evli	41	3	Ailesiyle	Tornacı	30.000
K27	Kadın	68	Okumadı.	Kır	Dul	54	4	Yalnız	Ev Hanımı	-
K28	Kadın	75	İlkokul	Kır	Evli	57	3	Eşiyle	Ev Hanımı	7.500
K29	Erkek	76	İlkokul	Kır	Evli	57	3	Eşiyle	Serbest Meslek	7.500
K30	Erkek	65	Lise	Kır	Evli	43	2	Eşiyle	Astsubay Emekli	17.000

Araştırma kapsamında, 30 yaşlı bireyle görüşme yapılmıştır. Katılımcıların kod numaraları ile yaşları şu şekildedir: 8 kişi 65 yaşında (K4, K7, K13, K17, K23, K24,K26, K30), 5 kişi 66 yaşında (K3, K5, K8, K10, K22), 6 kişi 67 yaşında (K6, K9, K11, K15, K19, K21), 3 kişi 68 yaşında (K12, K18, K27). 1 kişi 69 yaşında (K20), 3 kişi 72 yaşında (K2, K16, K25), 1 kişi 75 yaşında (K28), 2 kişi 76 yaşında (K14, K29), 1 kişi 80 yaşında (K1). 65 yaşında ve üzerinde olan farklı yaş grupları ile görüşme sağlanmıştır.

Araştırma, 14 yaşlı erkek ve 16 yaşlı kadınla gerçekleştirilmiştir. Kır ve kentte cinsiyet dağılımına bakıldığında, çalışmada 5 erkek ve 10 kadın kentte, 9 erkek ve 6 kadın ile kırdaki görüşme yapılmıştır. Toplam 30 kişi ile görüşme sağlanmıştır.

Araştırmada katılımcıların büyük bir bölümünün İlkokul mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim seviyelerine göre katılımcılara bakıldığında: 15 kişinin ilköğretim mezunu, 4 kişinin ortaokul mezunu, 3 kişinin lise mezunu, 7 kişinin üniversite mezunu ve bir kişinin de okumadığı görülmektedir. Burada bireylerin eğitim seviyeleri incelenmiştir. Araştırmada yapılan 30 mülakatın yarısının ilköğretim mezunu

olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşlı bireyler yaşadığı dönemin etkisi ile üniversiteye, fakülte ve yüksekokul ifadelerinde bulunmaktadır.

Araştırma 15 kent ve 15 kır toplam 30 kişi ile yapılmıştır. Yukarıda belirtilen tabloda ilk 15 kişi kentte, son 15 kişi ise kırdadır. Bireylerin bazıları hem kırdaki hem de kentte yaşamaktadır. Kışın kenti, yazın ise kırı tercih eden bireyler bulunmaktadır. Katılımcı K26 ve katılımcı K27, hem kırdaki hem kentte yaşamakta çoğunlukla kırdaki yaşadığı için kırdaki yaşayanlar içerisinde yer almaktadırlar. Katılımcı K12 de hem kentte hem kırdaki yaşamakta en çok kentte yaşadığı için kentte yaşayan bireyler içerisinde yer almaktadır.

Çalışmada katılımcıların medeni durumuna bakıldığında, toplam 22 evli, 8 dul katılımcı bulunmaktadır. Bunlardan 6 dul katılımcı ve 9 evli katılımcı kentte, 2 dul katılımcı ve 13 evli katılımcının kırdaki yaşadığı görülmektedir. Kırdaki daha çok evli bireyler görülmektedir. Bu verilerle katılımcıların medeni durumu ifade edilmiştir. Katılımcılara “Kaç yıllık evlisiniz?” Sorusu yöneltilerek kaç yıllık evli oldukları belirtilmektedir. Katılımcılar en düşük 21 yıllık, en fazla 60 yıllık evlidir. Katılımcıların evlilik süreleri şu şekildedir; 21, 30, 32, 37, 38, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 57 ve 60’dır. Bu verilerle katılımcıların evlilik süreleri belirtilmiştir.

Çalışmada katılımcılara “ Kaç çocuk sahibisiniz?” sorusu iletilerek katılımcıların kaç çocuğunun olduğu tespit edilmiştir. Bu soruya 12 kişi 2, 12 kişi 3, 4 kişi 4 ve 5 kişi 2 çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir. Araştırmada katılımcılara “ Kim ile birlikte yaşıyorsunuz?” sorusu sorularak, kimle yaşadıklarının bilgisine ulaşılmıştır. Burada 14 kişi eşile, 7 kişi ailesiyle, 4 kişi oğluyla, 5 kişi yalnız yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin çoğunun eşile yaşadığı görülmektedir. Katılımcı K6, K7, K18, K19, K20, K25, K26 ailesiyle yaşamaktadır. Katılımcı K2, K3, K5, K12 oğluyla birlikte kalmaktadır. Katılımcı K4, K11, K15, K17, K27 yalnız kalmakta ve diğer katılımcılar eşleri ile yaşamaktadır.

Araştırmada katılımcılara meslekleri sorularak meslek dağılımları belirtilmiştir. İçlerinde aşçı, öğretmen, astsubay ve diğer meslek alanlarından emekli olan toplam 7 emekli, 12 ev hanımı, 1 memur, 1 kamu görevlisi, 1 döşemeci, 1 öğretmen, 1 eczacı, 1 tornacı, 2 çiftçi ve 3 serbest mesleğin yer aldığı görülmüştür. Katılımcılar farklı mesleklerde yer almaktadır. Araştırmada katılımcıların ortalama gelir

durumuna bakıldığında; katılımcıların 6.000 üzerinde gelirlerinin olduğu görülmektedir. Fakat bazı bireylerin aylık geliri yoktur.

5.2. Katılımcıların Kır ve Kent Yaşamına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcıların kır ve kent yaşamına yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Burada katılımcılara, kır ve kent yaşamına yönelik sorular yöneltilerek, kır ve kentin avantajları, dezavantajları, toplumun yaşlı bireye bakış açısı, emeklilik öncesi ve sonrasında yaşanan durumlar, yaşlı bireylerin geçmiş dönem ile modern dönem arasında meydana gelen değişim ve farklılık değerlendirmeleri yapılmıştır. Aynı zamanda kırdan kente, kentten kıra geçildiğinde yaşanan sosyal uyum, ayrımcılık ve yalnızlık hissi durumları ele alınmıştır.

5.2.1. Kır ve Kent Alanlarında Toplumun Yaşlı Bireye Bakış Açısı

Çalışma kapsamı doğrultusunda, Yaşlı bireylerin bulunduğu ortamdan memnuniyet durumlarını belirlemek amacıyla, “Kent \kır da olmaktan mutlu musunuz? Mutlu değilseniz nasıl bir yerde yaşamak isterdiniz? Neden?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Bu soru ile Yaşlı bireylerin bulunduğu ortamdan mutlu olup olmadıkları ve mutluluk nedenlerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Çalışmada alınan cevaplar genel olarak insanların yaşadıkları yerde memnun kaldıkları ve orada olmaktan mutlu oldukları yönündedir. 1-15 arası katılımcılar kentte yaşamakta, 16-30 arası katılımcılar ise kırdan yaşamaktadır. Alınan cevaplarda bireyler kentte bulunan ulaşım hizmetlerinin kolaylığından, kentin imkânlarının çok olduğundan bahsederek kentin kendine göre olan avantajlarının olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Hatta bu “*kent çekiciliği*” göç teorilerinde önemli etken olarak ifade edilir. Dünyada ve özellikle Türkiye’de var olan göçlerinde en belirgin

sebepleri arasında sayabileceğimiz kent konforu ve çekiciliği olgusu, nitel olarak yapılan çalışmada da önemli bir etken olarak görülmektedir. Bunun yanında kırdaki yaşayan katılımcılardan hem kırdaki hem de kentte yaşayan katılımcıların dışında kalan katılımcılardan çoğunun kıra ait duygularının daha güçlü olduğu görülmektedir. Doğaya yakın olmak köydeki kişisel ilişkilerin daha yoğun olması gibi birincil ilişkilerin daha yoğun yaşanması, doğayla iç içe olunması gibi faktörlerin yanında şehrin sıkıcı, dört duvar arasında olması, kalabalık ve bunaltıcı olması durumları bireyleri kıra çekmektedir. Özellikle günümüzde yaşanan hayat pahalılığı, insan ilişkilerinin samimiyetten uzak olması gibi etkenler bireyleri şehirden uzaklaştırarak kıra yöneltmektedir. Kırın masrafsız, doğal, temiz bir ortama sahip olması da bireyleri kıra çekmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların bir kısmı kentte yaşamaktan mutlu iken, bir kısmı mutlu olmamaktadır. Kentte yaşayan 9 katılımcı (K1, K2, K3, K6, K9, K11, K13, K14, K15) kentte yaşamaktan mutludur. Kentte yaşamaktan mutlu olan bu katılımcıların bazılarının kentte kalma sebeplerine bakıldığında *“kentte her imkânın olması, sosyal hizmet, hastane, cami ve etkinliklere ulaşımın hızlı olması”* yer almaktadır. Katılımcılardan bazıları ise sağlık sorunları ile kıra gidememekte ve kırda kimsesinin olmaması sebebiyle kentte yaşamaktan mutlu olduklarını ifade etmektedir. Kentte yaşayan katılımcıların bazılarının kırı tercih etmemesinin sebebi *“tarla bahçe işleriyle uğraşmayı sevmemeleri”* olmaktadır. Bazı katılımcılar ise tam tersi olarak doğayı, sessizliği ve huzuru sevdikleri için kırdaki yaşamayı tercih etmektedir. Kırdaki yaşamak isteyip yaşları sebebi ile kıra gidemeyen katılımcılar da bulunmaktadır.

5 katılımcı (K4, K5, K7, K8, K10) kentte yaşamakta, fakat kentte olmaktan mutlu değildir. Bu katılımcıların görüşlerine bakıldığında; *“kentte binalardan bunaldıkları ve kendilerini dört duvar arasında hissettikleri; kırdaki ise bağ, bahçede, doğada olmaktan mutlu oldukları ve kırın huzur verdiği, kentin konforu olmasına rağmen kırı tercih ettikleri”* görülmektedir. Buradan yola çıkarak kentin konforunun olmasına rağmen binalardan sıkıldıkları ve bu sebeple kırın huzurlu ve doğal ortamını tercih ettikleri belirtilmektedir.

Çalışmada kentte kalan bir diğer katılımcı K12, “*Hem kırdan hem de kentte olmaktan mutluyum. Kırdan yazın iyi oluyor. Kentte kışın iyi oluyor*” şeklinde bir yorumlama yaparak hem kentte hem de kırdan olmaktan mutlu olduğunu ifade etmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların görüşlerine genel olarak bakıldığında kentte yaşamaktan mutlu olmalarının asıl sebebinin ulaşım ve imkânların kolay olduğu yönündedir. Kentte mutlu olmayan bireylerin mutsuzluk sebebi olarak binaların içinde kapalı kaldıkları ve kendilerini doğada huzurlu hissetmeleri olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra hem kenti hem de kırsal seven bireyin de olduğu ve yazın kırsal, kışın ise kenti tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada kırdan yaşayan bireylerin görüşlerine bakıldığında birçoğu kırdan olmaktan mutludur. Katılımcı K25’in görüşüne göre;

“*Köyde daha mutluyum. Ama rahatlık olarak şehirde mutluyum. Bahçemde tavuklarımla oyalanıyorum. Çiçeklerime bakıyorum*” şeklinde kendini ifade etmektedir. Kentin rahat olmasından dolayı sevmesine rağmen katılımcı K25 kırdan olmaktan mutludur.

Kırdan olmaktan mutlu olan katılımcı K26 “*Kırdan olmaktan mutluyum. Masrafsız, doğal ve ekonomik bir yaşam*” diyerek kırdan neden mutlu olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde katılımcı K20 görüşü ise; “*Kırdan olmaktan mutluyum. Temiz hava, bol gıda var. Kenti tercih etmem*” demektedir.

Kırdan mutlu olup, kentte mutlu olmayan katılımcı K27, K19 ve K29 görüşlerinde benzer yorumlamalar yapmaktadır. Bu yorumlar şu şekildedir; “*kentin sıkıcı bir havada olması, temiz havasının olmaması, insanlara dört duvar gibi gelmesi*” sebebiyle şehirde mutlu değildir.

Çalışmada hem kentte hem de kırdan olmaktan mutlu olan katılımcı K30 “*Her ikisinde de mutluyum. Ama daha çok burada yani kırsal hayatında olmayı tercih ediyorum*” görüşünü dile getirmiştir. Genel olarak katılımcı görüşlerine bakıldığında kırdan olan bireylerin kırdan olmaktan mutlu oldukları görülmektedir. Kentin sıkıcı bir ortam olmasını, temiz havasının olmamasını söyleyen katılımcılar kendilerini kırdan daha mutlu hissetmektedir.

Çalışma kapsamı doğrultusunda kırsal ve kent toplumlarının yaşlı bireylere olan bakış açısını öğrenmek amacıyla; “Kırsal ve kent alanlarında yaşlılara toplumun bakış açısı

sizce nasıldır? Nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile yaşlı bireylere kır toplumunun ve kent toplumunun bakış açısının nasıl olduğu ortaya konmaktadır. Katılımcıların bir kısmı haricinde bazıları toplumda gördükleri sevgi ve saygıya yönelik cevaplar vermiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar kendi içlerinde farklılıklar meydana getirmektedir.

Kentte yaşayan bireylerin bu konuda görüşlerine bakıldığında;

Katılımcı K1, *“Kentsel alanda yaşlılara eskisi gibi saygı yok. Yaşlılara bazı şeylere öncelik verilmesi gerekir. Toplu taşımada yer verilmesi gibi. Sevgi saygı bekliyoruz. Hürmet bekliyoruz”* demektedir. Bir diğer görüş olan katılımcı K3, *“Kırda eskiden saygı daha fazlaydı. Gençler yaşlılara saygıda kusur etmezdi. Şimdi ise bu durum tam tersi bir hal aldı. Bence bunun değişmesi lazım”* yorumunu dile getirmektedir. Katılımcı K1 ve K3’ün görüşlerinden toplumun değiştiği görülmektedir. Eskiden olan saygınlığın şimdiki zamanda değiştiği ifade edilmektedir. Yaşlı bireyler özellikle gençlerin kendilerine saygı göstermesi gerektiğini söyleyerek eskiden olduğu gibi şimdi de üzerilerine düşen görevi yapmalarını istemektedir. Hem saygı hem de sevginin var olmasını ve bunun yanında hürmette kusur edilmemesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Buradan yola çıkarak modern zamana geçişte en önemli etkenin yaşlılar için saygı ve sevgi olduğu görülmektedir. Katılımcı K11, K8 ve K7’nin görüşleri benzerlik göstermektedir.

Katılımcı K11, *“Yaşlılara toplumun bakış açısı genellikle saygıya dayalı olmalıdır. Yaşlıların deneyimleri ve bilgeliği topluma katkı sağlar. Maalesef bazen yaşlılara karşı ayrımcılık ve ön yargılar olabiliyor. Bu daha fazla farkındalık ve eğitimle aşılmalı”* yorumunu ifade etmektedir. Katılımcı K8, *“Bence maalesef küçümser bir bakış açısına sahip. Hiçbir şey bilmez gibi. Bence yaşının vermiş olduğu tecrübelerden yararlanılmalı”* yorumunu yapmaktadır. Bu görüşe yakın olan bir diğer görüş ise; katılımcı K7, *“Yaşlı insanlar, kent yaşamında toplum tarafından daha çok dışlanıyorlar. Bir aktivitem olmadığında kendimi değersiz hissediyorum”* görüşünü ifade etmektedir. Katılımcı K11 ve K8’in görüşlerine göre yaşlı bireylerin bilgelik ve deneyimlerinin topluma faydalı olacağı ifade edilmektedir. Katılımcı K11’in yorumu olan yaşlılara karşı bir ayrımcılık ve ön yargıların olmasının eğitimle aşılabileceği dile getirilmektedir. Bu görüşe katılımcı K7 yaşlı bireylerin kentte toplum tarafından dışlandığını ve kendisinin bir aktivitesi, sosyalliği olmadığı için kendini

değersiz hissettiğini ifade etmektedir. Katılımcı K8 de toplumun bakış açısının yaşlı bireye küçümser şekilde bakılmasından rahatsız olduğunu söylemektedir.

Araştırmada katılımcı K14 ve K5 herhangi bir şeyle karşılaşmadıklarını söylemektedirler. Tam tersi görüşe sahip olan Katılımcı K13, “*Bana göre iki yerde de biraz değişim oldu. Eskisi gibi gençlerde pek saygı yok*” yorumu ile her iki toplumda da saygının olmadığı ve bu yönde bir değişim olduğunu ifade etmektedir.

Araştırmada kır ve kent karşılaştırması yaparak cevap veren katılımcı K2, K4, K6, K9, K10, K12, K15 şu şekilde görüşlerini belirtmektedirler; “*kırda sevgi ve saygının kente göre daha fazla olduğu, kentte saygının azalıp, yitirildiği, bakım yönünden yaşlıya bakımın daha çok kır yaşamında olduğu*” ifade edilmektedir. Katılımcı görüşlerinden yola çıkarak, kentte yaşayan 65 yaş ve üstü bireylerin toplumun yaşlı bireye bakış açısına bakıldığında, kentte kıra oranla saygının az olduğu görülmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre, kentte saygı ve sevgi yitirilirken, bu durumun kırdan daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Bu durumun dışında yaşlı bireylere bakmakla yükümlü olan bireylerin kentte daha az olduğu ve kırdan yaşlıya iyi bir şekilde bakılırken, kentte bakmak istemedikleri belirtilmektedir.

Araştırmada kırdan yaşayan katılımcılar K16, K25, K26 ve K29’un ortak yorumu eskiden olan saygının, sevginin zaman içerisinde yitirildiği yönündedir. Bunda sosyolojik olarak modernliğin etkisi olduğunu ifade etmemiz doğru olacaktır. Geleneksel toplumda yaşlı bireye saygı ve sevgi var iken, modern zamanda bu durum kaybolmaya başlamıştır.

Araştırmada kırdan yaşayan bireylerin içlerinde farklı bir cevap olarak katılımcı K18’in görüşü; “*Kırdan oturanlara toplumda daha böyle küçümser gibi bakıyorlar*” şeklinde olmaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere kentteki bireylerin kırdan yaşayan bireylere toplum içerisinde küçümser bir bakış açısı sergilediği belirtilmiştir. Toplumun yaşlı bireye bakış açısını katılımcı K23, “*Yaşlılara bakışı eğitimle ilgili olduğunu düşünüyorum*” cevabını vermektedir. Katılımcı K27 ise, “*Yaşlılara her zaman saygı gösterilmeli*” ifadesinde bulunmaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere yaşlılara her zaman saygı duyulmalı ve bireylerin eğitiminin topluma bakışını etkilediği görülmektedir.

Çalışmada katılımcı K21 ve K22 yaşlı bireylere toplumun bakış açısını ifade etmek için hemen hemen aynı cevabı vermektedir. Her iki katılımcı da kırsal alanda

yaşlılara saygının daha iyi olduğunu fakat gençlerin biraz daha saygılı olmaları gerektiğini söylemektedir. Katılımcı K19, K20 ve K24'ün ortak yorumuna bakıldığında, bireylerin her iki toplumda da bir değişim görmedikleri ortaya çıkmaktadır. Katılımcı K17, K28 ve K30'a göre yaşlı bireylere olan saygı kırdan fazla iken, kentte sevgi az ve saygı yoktur.

Bazı bireylerin cevapları farklı olsa da katılımcılar genel olarak hem kentte kalan bireylerin hem de kırdan kalan bireylerin görüşleri göz önünde bulundurularak, yaşlı bireylere olan saygının kırdan fazla olduğu, fakat kent toplumlarında bu saygının azaldığı hatta yitirildiğine dair görüşler ifade edilmektedir. Özellikle geleneksel toplumdan modern topluma geçiş ile saygı ve sevginin yitirildiği görülmektedir. Toplumun yaşlı bireye bakış açısında bazı farklı durumlar görülmektedir. Toplumda yaşlı bireye küçümser gözle bakılmakta, ayrımcılık ve ön yargılar görülmektedir. Yaşlı bireyler bu durumun eğitim ile ilgili olduğunu dile getirmektedir. Bireyler kendilerine saygı ve sevgi gösterilmesini istemektedir. Bunun yanında yaşlı bireylerin tecrübelerinden yararlanılmasının bireylere faydalı olacağı ifadesi de yer almaktadır. Toplum içerisinde yaşlı bakım görevini kentteki bireylerden çok kırdaki bireylerin daha iyi bir bakım gösterdikleri ifade edilmektedir.

Toplumsal değerlerin köyden kente göç ile değişmesi ve küreselleşmenin etkisi sebebi ile değer değişimleri ve aktarımlarında farklılıklar meydana gelmektedir. Özellikle teknolojik değişimlere uyum sağlamak bireylerin topluma uyum sağlamasında etkilidir. Aile içerisindeki bireyler geçmişte öğrendiği bilgileri bir kenara bırakarak yeni değer ve anlamlara yönelip değişim içerisine girmektedir. Burada küçükken kazanılan değerler zor değişirken, gündelik hayattaki maddi değerler kolay değişebilmektedir (Canatan, 2008, s. 66).

Araştırmada katılımcıların görüşlerine göre toplumun yaşlılık ve yaşlılık olgusuna bakışı temasında oluşan kodlamalarda hem kentte hem de kırdan, toplumun yaşlı bireylere bakış açısına bakıldığında; toplumsal değerler ve ön yargılar yaşadığı her iki toplumda da görülmektedir. Burada toplumsal değerler, yaşlı bireylere gösterilen saygı ve sevgidir. Yaşlı bireylere olan saygının kırdan fazla olduğu, fakat kent toplumlarında bu saygının azaldığı hatta yitirildiğine dair görüşler ifade edilmektedir. Toplumda yaşlı bireye ön yargıyla yaklaşılmakta, ayrımcılık yapılmakta ve küçümser gözle bakılmaktadır. Kırdaki katılımcıların bazıları bunun eğitimle ilgili olduğunu

ifade etmektedir. Kentteki yaşı bireyler toplumsal bir dışlanma içerisinde. Toplum içerisinde yaşı bakım görevini kentteki bireylerden çok kırdaki bireylerin daha iyi bir bakım gösterdiklerini ifade edilmektedir.

5.2.2. Kır Toplumunun Avantaj ve Dezavantajları

Araştırma kapsamında, yaşı bireylere göre kırdaki yaşamın avantaj ve dezavantajlarını anlamak amacı ile “Kır toplumlarının avantaj ve dezavantajları nelerdir?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Alınan cevaplara bakıldığında görüşmecilerin bazıları haricinde, çoğunluğu kır yaşamının avantajlarını şu şekilde ifade etmektedirler; temiz havada olması, organik besinlerin bulunması ve yetiştirilmesi, sakin olması, sağlıklı bir ortam olması, dostlukların güzel olması ifade edilmektedir. Katılımcılar kır yaşamının dezavantajlarını ise şu şekilde ifade etmektedir; ihtiyaçların zor karşılanması, ulaşımın zor olması, küçük yerler olması, su ile ilgili yaşanan sorunlar ve doğalgazda yaşanan sorunları belirtmektedir. Verilen bu cevaplar dışında farklı cevaplar da bulunmaktadır.

Kentte yaşayan katılımcılar arasında katılımcı K2 Kır yaşamında nüfusun az olmasını avantaj olarak görmektedir. Kentte yaşayan katılımcılardan K3, K4, K5, K7 ve K9’un ortak görüşüne göre kırdaki yaşamın avantajı sebze ve meyveyi kendileri yetiştirerek organik besinler elde ettikleri yönündedir. Buradan anlaşılacağı üzere yetiştirilen sebze ve meyvelerin organik olması kır yaşamı için bir avantajdır. Kentte yaşayan katılımcı K13 ve K14 kır yaşamının avantajı olarak sağlıklı bir ortam olduğunu dile getirmektedir.

Kentte yaşayan yaşı katılımcılardan kırın avantajına yönelik alınan farklı cevaplar şu yöndedir. Katılımcı K8, “*Kır toplumunun avantajı huzur, mutluluktur.*” demektedir. Bir diğer katılımcı K10 ise, “*temiz hava, oksijen, tere yağ, süt taze taze oluyor. Temiz bir ortamı var*” şeklinde ifade etmektedir. Katılımcı K11 kır yaşamının avantajı olarak “*doğa ile iç içe olması.*” diye cevap vermektedir. Katılımcı K12 kır yaşamının “*sakin bir ortam*” olmasının avantaj olduğunu söylemektedir. “*kır yaşamı bol oksijenlidir*” şeklinde kır yaşamının avantajını ifade eden katılımcı

K15'dir. Kentte yaşayan katılımcıların birçoğu kır hayatının temiz havaya sahip olmasını avantaj olarak görmektedir.

Kırda yaşayan katılımcılardan kır yaşamının *“temiz havasının”* olmasını avantaj olarak söyleyen katılımcılar K16, K18, K24, K25, K28 ve K30'dur. Kır yaşamının temiz hava olmasının dışında katılımcı K16, *“sessiz sakin, huzurlu bir ortam olmasını”* da avantaj olarak görmektedir. Kır yaşamı yaşlı bireylere göre sessiz, sakin ve huzurlu bir ortam olmaktadır. Bir diğer katılımcı olan K18, *“kırda hürüm kendi başımdayım. Kır rahat bir yaşama sahip”* görüşünü belirtmektedir. Yaşlı bireyler kendilerini kırda daha rahat hissetmektedir. Katılımcı K24 *“samimi ilişkilerin”* kır yaşamının bir avantajı olduğunu ifade etmektedir. Kır yaşamında insan ilişkileri kente göre daha samimi ve yakın olmaktadır. Katılımcı K25 kır yaşamının avantajı olarak şunu söylemektedir; *“rahatım, serbestim, tavukları hayvanları seviyorum. Çıkıp hava alıyorum, dolaşıyorum. Temiz hava, bol güneş”* burada kır yaşamının avantajı olarak hayvan sevgisine ve serbest dolaşım alanına sahip olduğu belirtilmektedir. Katılımcı K28 kır yaşamında *“temiz hava. Sebze ve meyve yetiştirmek. Ama ben artık bunu yapamıyorum. Çünkü yaşım baya ilerledi. Çocuklar yapıyor ben yiyorum”* temiz havanın yanında sebze ve meyve yetiştirmeyi avantaj olarak görmektedir. Katılımcı K30 ise, *“sağlıklı bir yaşamı”* kır yaşamının avantajı olarak dile getirmektedir.

Kırda yaşayan katılımcılardan bazıları kır yaşamına yönelik farklı cevaplar vermektedir. Katılımcı K17, *“havadar, serbest, rahat bir ortam. Köy yaşamında balık tutmayı seviyorum”* diyerek kır yaşamının avantajını ifade etmektedir. Katılımcı K19 ise kır yaşamının avantajını *“bahçe ekiyorum. Tavuklarım var. Köpeğim var. Burayı istiyorum. Kenti sıkıntılı buluyorum”* şeklinde söylemektedir. Katılımcı K19'un görüşüne göre, kırda bahçe ekmek, hayvanlarla uğraşmak bir avantajdır. Kır yaşamının avantajı olarak katılımcı K20 *“gürültü yok. Ses yok. Sakin bir toplum. Rahat bir yaşam”* şeklinde ifade etmektedir. Kır yaşamının sessiz, sakin ve rahat bir yaşama sahip olduğu belirtilmiştir. Katılımcı K27 kır yaşamının avantajını şu şekilde ifade etmektedir; *“ekmeğimi kendim yapıyorum. Hepsi doğal. Ateşi yakıp dışarıda yapıyorum. Kendi yemeğimi yapıyorum. Tüpe bile fazla ihtiyacım yok”* katılımcı K27'nin bu görüşünde kırın avantajı olarak bireyler kendileri doğal gaza ihtiyaç duymadan yemeklerini yapabilmektedir.

Kırda yaşayan katılımcılardan K26 ve K29 “*kır yaşamında organik ve doğal besinler elde etmenin*” bir avantaj olduğunu belirtmektedirler. Benzer cevap veren katılımcı K23 “*üretim yapmanın*” kır yaşamında bir avantaj olduğunu ifade etmektedir.

Kır yaşamında insan ilişkilerine yönelik cevap veren katılımlardan K21 ve K22 “*sakin huzurlu bir ortam. Herkesi tanıyabiliyorsun. Dostluklar çok iyi, anlayışlılar*” yorumunda bulunmaktadır. Kır yaşamındaki insan ilişkilerinde dostlukların güzel ve toplumdaki herkesin tanınması katılımcılar için bir avantajdır.

Çalışmada kırın avantajları olarak; sakin, huzurlu, insan ilişkilerinin iyi olması, doğal organik sebze ve meyveler yetiştirilmesi, doğa yürüyüşleri yapılması görülmektedir. Yapılan literatür çalışmalarında kentleşme ve iç göç hareketleri ile yaşlı bireylerin kentten uzaklaşarak, kırı tercih etmeleri önemli bir konu olmaktadır. Kentten uzaklaşmayı bazı bilim insanları hırsızlık, işsizlik, kültür çatışmaları olarak görmektedir. Kırı tercih etme sebeplerini ise; sakin, huzurlu, sessiz bir ortam olması ve bireylerin kendi yiyeceklerini üretmelerinin sebebi ile düşük maliyetin olması durumu görülmektedir. Bazı bireyler iç göç ile kentten köylerine mevsimlik gitmektedir. Bu göçte yaşlı bireyler ağırlık göstermektedir. Amerika’da yaşlı bireylerin kentten uzaklaşmalarını konu alan Wiseman ve Roseman, yaşlı bireylerin kent dışına itildiğini ve buna sebep olarak kentin stresli koşulunu öngörmektedirler. Yapılan bu araştırmada “*yazlıkçı göçü*” adı verilen Türkiye’deki mevsimlik iç göç eğilimleri uyarlanmaktadır. Bu iç göçün yaşlı bireyler için emeklilik sonrasında olduğu ifade edilmektedir. Yaşlı bireylerin şehirden uzaklaşması durumu şehirdeki çevresel koşullar dışına çıkarak rahatlama amacı taşımaktadır. Wiseman ve Roseman bu iç göçün kır ve kent arasında bulunan küçük şehirlere de olduğunu belirtmektedir (Tekten Aksürmeli, 2017, s. 706).

Kentte yaşayan katılımcıların kır yaşamına yönelik dezavantajlarına verilen bazı cevaplar; ihtiyaçların karşılanamaması, ulaşımın zor olması, küçük yerler olması, ulaşım ve hizmetlerin kısıtlı olması yönündedir. Kırda yaşayan bireylere göre ise kır yaşamının dezavantajları; ihtiyaçların zor karşılanması, su kesintilerinin olması ve doğal gazın olmaması, hastaneye, markete uzak olması şeklindedir. Kırda yaşayan bazı katılımcıların görüşlerine göre gördüğü herhangi bir dezavantaj olmamaktadır.

Kentte yaşayan katılımcılardan K2, K3, K4, K9, K11, K12 ve K15’in kır toplumundaki dezavantajdaki ortak görüşleri “*ulaşım ve hizmetler gibi ihtiyaçlara*

ulaşımın zor olması” yönündedir. Kır toplumlarının “ *küçük yerler olmasını*” dezavantaj olarak gören katılımcılar şunlardır; katılımcı K5, K13 ve K14’dür. Katılımcı K8 ve K10 kır toplumlarında herhangi bir dezavantaj görmediklerini söylemektedirler. Farklı cevap veren katılımcılar içerisinde K1 kır toplumunun dezavantajı olarak “ *fırının ve doktorun olmamasını*” söylemektedir. Bir diğerk farklı cevap veren katılımcı K6, “*kırda bağ bahçe ile uğraşmanın*” bir dezavantaj olduğunu dile getirmektedir. Kente yaşayan bir diğerk katılımcı olan K7 ise; “*şehir hayatının konforunun olmamasının*” bir dezavantaj olduğunu ifade etmektedir.

Kırda yaşayan katılımcıların kır yaşamına yönelik dezavantajlarına bakıldığında; “*Bazı ihtiyaçların zor karşılanması ve yaşamın zor olmasına*” yönelik cevap veren katılımcılar K15, K16 ve K30’dur. İhtiyaçların zor olmasına yönelik Katılımcılardan K25 “*doğal gazımız yok zorluk çekiyoruz*” ve benzer şekilde cevap veren katılımcı K26 “*hastaneye ve diğerk ulaşımlara zor olması*” görüşünü ifade etmektedir. Yakın görüşte bulunan bir diğerk katılımcı K27 ise, “ *sularımız her gün düzenli akmıyor. Market sıkıntısı çekiyoruz. Hastanemiz uzak*” demektedir. Kır toplumlarında özellikle hastanelere, markete ulaşımda sıkıntı yaşandığı ve her evin ihtiyacı olan su, doğalgaz gibi ihtiyaçların karşılanmasında sıkıntı çekildiğı görülmektedir. Farklı bir cevapta bulunan katılımcı K29, “*küçük yerleşim yerleri. Fakat şimdi imkânları daha iyi*” diyerek gelişen imkânların küçük yerleşim yerlerini de etkilediğini ifade etmektedir. Katılımcılardan K23 kır toplumunun dezavantajı olarak “ *bedenen yorulmak ve karşılığını alamamak*” şeklinde ifade etmektedir. Farklı bir görüşte bulunan bir diğerk katılımcı K24, “*sosyal hayatın az olması*” durumunu söylemektedir. Kır toplumlarında herhangi bir dezavantaj görmeyen 7 katılımcı bulunmaktadır.

Türkiye’de ulaşım olanakları, alt yapı hizmetleri ve sağık gibi yaşlı bireylerin önem verdiğı konular kır ve kent ayrımında etkilidir. Bu olanaklar kentten kıra geçişi zorlaştırmaktadır. Kırda sebze ve meyvelerin organik, doğal ve maliyetsiz oluşu yaşlı bireylerin küçük kentlere dönüşüyle yaşam kalitelerini arttırmaktadır. Yaşlılar için önem teşkil eden sağık, ulaşım ve alt yapının kırsal bölgede kötü olmasına rağımen yaşam kalitesi yüksek olduğı için kentten kıra göçün etkisi sınırlıdır. Kırın temiz havada olması ve çevresel koşullarının kaliteli olması ön plandadır (Tekten Aksürmeli, 2017, s. 707).

5.2.3. Kent Toplumlarının Avantaj ve Dezavantajları

Araştırmada, yaşlı bireylere göre kent yaşamının avantaj ve dezavantajlarını anlamak amacı ile “ Kent toplumlarının avantaj ve dezavantajları nelerdir?” sorusu katılımcılara yönlendirilmiştir. Alınan cevaplara bakıldığında görüşmecilerin bazıları hariç çoğunluğun kent yaşamının avantajlarına verdiği cevap şu yöndedir; her şeyin ellerinin altında olması, yaşamın rahat olması, hastane, banka, alışveriş gibi yerlere ulaşımın rahat olması, yaşam kalitesinin yüksek olması, sosyal imkânların olması. Katılımcıların kentin dezavantajlarına yönelik cevapları ise şu şekildedir; kalabalık olması, sıkıcı olması, binalarla çevrili olması, binalarda komşuluğun olmaması, gürültülü olması, hava kirliliğinin olması, trafiğin yoğun olması, çevre kirliliğinin olması. Ulaşılan verilere farklı cevaplar da verilmektedir.

Kentlerde yaşlı bireyler “*yaş dostu kent*” ile diğer yaş grupları gibi kentin imkânlarından yararlanmalarını sağlamaktadır. Yaşlı bireylerin orta yaşlı ve genç bireyler gibi kentten faydalanma olanakları bulunmaktadır. Bu durumun kısıtlanması ile toplum engellenmektedir. Kentsel alanların yapılması aşamasında yaşlı bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır (Köse ve Erkan, 2014, s. 39).

Kentte yaşayan 4 katılımcı (K2, K3, K4, K12) kent toplumunda “*rahat bir yaşam ve yüksek yaşam kalitesini*” avantaj olarak ifade etmektedir. Bu yaşam kalitesini ve rahatlığı teknolojiyle bağdaştıran katılımcı K13 ve katılımcı K14’dür. Kentte bulunan imkânlar ile her şey insanların elinin altındadır. Kentte yaşayan 6 katılımcı (K1, K5, K6, K9, K10, K15) kentin avantajı olarak “*hastanelerin, taşıtların, marketlerin yakın olmasını ve bu imkânlardan yararlanmanın kolay olduğunu*” dile getirmektedir. Kentte yaşayan katılımcı K7 “*alışveriş ve sosyal imkânların*” olmasını kentin avantajı olarak görmektedir. Katılımcı K8 ve katılımcı K11 kentte “*iş imkânlarının olması*” durumunu avantaj olarak görmekte ve katılımcı K11 buna ek olarak kent toplumlarında “*çeşitli kültürel etkinliklerin olmasını*” kentin bir diğer amacı olarak gördüğünü ifade etmektedir.

Kent toplumunda yer alan katılımcıların görüşlerine bakıldığında, kentin avantajı olarak rahat yaşam alanı olması ve imkânlarının özellikle teknoloji ile gelişmesi sayesinde

yüksek yaşam kalitesine sahip olduğu görülmektedir. Kent toplumunda bunun yanında iş imkânları ve kültürel etkinliklerinde olması bir avantajdır.

Kırda yaşayan katılımcıların kent yaşamına yönelik avantajlarına bakıldığında; *“kentte yaşamın köy yaşamına göre daha rahat olduğunu”* dile getiren katılımcılar K16, K17, K18 ve K26’dır. Kentin rahat bir yaşama sahip olmasına ek olarak katılımcı K17 *“teknoloji gelişmiş, rahat bir yaşama sahip. Fakat bana göre değil”* görüşünü ifade etmektedir.

Katılımcılardan 6 kişi (K22, K26, K27, K28, K29, K30) kentte ulaşımın yakınlığının avantaj olmasına yönelik benzer yorumlarda bulunmaktadır. Bu yorumlara bakıldığında *“hastanelerin, bankaların, marketlerin ve sosyal yaşam alanlarının yakın olması”* kentin avantajlarından. Kırda yaşayan katılımcı K21 kentte *“müze ve anıtkabirin”* kent için bir avantaj olduğunu söylemektedir. Kırda yaşayan bir diğer katılımcı K25 *“kente gittiğimizde rahatız. Kapı süpürme yok. Çöpün atılıyor. Soba derdin yok. Dairede market sorunun yok”* şeklinde kentin avantajına farklı bir yorum getirmektedir. Kentin sosyal avantajı olarak katılımcı K23 ve K24 *“sosyal imkânların bol olmasını”* ifade etmektedir. Kentin herhangi bir avantajını görmeyen katılımcılar ise katılımcı K19 ve katılımcı K20’dir.

Kırda yaşayan bireylerin kent yaşamında olan avantajları sorulduğunda, kentin rahat olduğu fakat bazı katılımcıların rahat olmasına rağmen köyü tercih ettikleri görülmektedir. Kır yaşamında bir dezavantaj olan ulaşım, hastane, market ve bankaya ulaşımında yaşanan sıkıntıların, kent yaşamında bu yerlere ulaşımın rahat olması bir avantaj niteliğindedir.

Araştırmada kent toplumunda yaşayan katılımcıların kentin dezavantajına yönelik bazıları hariç çoğu katılımcıların görüşleri şu şekilde olmaktadır; kentte kalabalık bir ortamın olması, hava kirliliği, gürültü ve trafiğin olmasıdır. Kentin *“kalabalık olmasını”* dezavantaj olarak gören 9 katılımcı (K2, K3, K4, K8, K9, K12, K13, K14, K15) bulunmaktadır. Katılımcı K2 ve K3 kentin kalabalık olmasının yanında *“stresli bir ortam olmasını”* da bir dezavantaj olarak görmektedir. Katılımcı K13 aynı zamanda kentin *“sıkıntılı bir yaşama sahip olması”* görüşündedir. Buradan anlaşılabileceği üzere kentin kalabalık olması stresli ve sıkıntılı bir yaşamı da beraberinde getirmektedir. *“çevre kirliliği, egzoz gazının yoğunluğu ile oluşan hava kirliliği, gürültü kirliliği, trafik ve yoğun yaşam temposunun”* kentin dezavantajı

olarak gören 5 katılımcı (K1, K7, K8, K10, K11) bulunmaktadır. Bu dezavantajların hayat şartını zorladığını katılımcı K8 dile getirmektedir. Katılımcı K5 ise; kentte *“aşırı pahalılığın”* bir dezavantaj olduğu görüşünü söyleyerek farklı bir yorum yapmaktadır. Katılımcı K6 kentte herhangi bir zorlukla karşılaşmadığı ifade etmektedir.

Çalışmada kentte yaşayan bireyler kentin kalabalık olmasından rahatsızlık duymaktadır. Bu kalabalık beraberinde insanların strese girmesine sebep olmaktadır. Kentin çevre, ses ve hava kirliliğine sebep olmasının bir dezavantaj olması da unutulmamaktadır.

Araştırmada kırdaki yaşayan yaşlı bireylerden kent yaşamının dezavantajlarına yönelik görüşleri şu şekilde olmaktadır. Kırdaki yaşayan 7 katılımcı kentin *“kalabalık, sıkıcı, sıcak ve stresli”* olduğunu dezavantaj olarak görmektedir. Katılımcı K27 kente yaşamının çok kalabalık olması yanında *“Okumuşluk ve yazmışlığım olmadığından istediğim yere kendim gidemiyorum. Çocuklarım müsait olduğunda götürüyor”* görüşünde bulunmaktadır. Katılımcı K23 ve K24 kent yaşamına yönelik dezavantajı *“gürültü ve hava kirliliği”* olarak belirtmektedir. Kentin bir diğer dezavantajı *“Büyük şehirde yaşamının zor ve sıkıcı, küçük yerde yaşamının ise daha kolay olduğunu”* ifade eden katılımcı K20 ve katılımcı K19’dur. Kırdaki yaşayan görüşmecilerin kentteki sosyallik ve insan ilişkilerinin dezavantajına katılımcı K18’in yorumu; *“kentte emir altında yaşıyor”* şeklinde olmakta ve katılımcı K25 ise, *“binalarda komşuluk yok”* diyerek insanların komşuluk yapmadığını ifade etmektedir. Katılımcı K17 ve K22 kentin dezavantajlarına bir cevap vermemiştir.

Araştırmada kırdaki yaşayan bireylerin kentteki dezavantaj görüşleri, kentte yaşayan bireyler ile yakınlık göstermektedir. Hem kentte yaşayan katılımcılar hem de kırdaki yaşayan katılımcılar ortak olarak kentin kalabalık olmasını, gürültülü olmasını, hava kirliliğinin olmasını, gürültü kirliliğinin olmasını dezavantaj olarak görmektedir. Kentin avantajlarına bakıldığında, hem kentte bulunan katılımcılar hem de kırdaki bulunan katılımcıların ortak görüşleri şu şekildedir; kentte hastane, banka, market vb. yerlere ulaşım ve imkânların iyi olması yönündedir.

Kentin dinamik ve değişen yapısına gençler ayak uydururken, yaşlı bireyler bu duruma yabancı olmaktadır. Kentte yaşayan bireyler yaşlandığında bulundukları ortama dair özel ihtiyaçları vardır. Kentte yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının

karşılanmaması durumu yaşlıların sosyal dışlanmasına ve yabancılaşmasına sebep olmaktadır. (Tekten Aksürmeli, 2017, s. 712-713). Modern hayatın yabancılaştırıcı yönlerine odaklanan bir sosyolog olan George Simmel'dir. Özellikle metropol hayatı ve onun yabancılaştırıcı güçleri onun sosyolojik çözümlemelerinin merkezinde yer alır. Simmel'e göre kentteki iktisadi ve mesleki sosyal hayatın hızı ve çeşitliliği ile taşranın arasında derin bir karşıtlık söz konusudur. Bunun nedeni de metropol hayatının insandan, taşra hayatına göre daha farklı bir bilinçlilik miktarı talep etmesidir. “*Taşra hayatına özgü ilişkiler, ruhun daha bilinçsiz katmanlarına kök salmıştır.*” Oysa metropol insanı “*yüreğiyle değil, zihniyle tepki gösterir*”. Çünkü “*metropol hayatı, metropol insanındaki yüksek bilincin ve zihnin hakimiyetinin temelini oluşturur.*” (Simmel, 2012, s. 84-85).

5.2.4. Kır ve Kentte Yapılabilecek Aktiviteler

Araştırmada yaşlı bireylerin kır ve kentte yaptıkları aktiviteleri öğrenmek amacıyla katılımcılara “Kır ve kentte yapabileceğiniz aktiviteler nelerdir? Bu aktivitelerden hangilerini tercih ediyorsunuz? Tercih sebebiniz nedir?” sorusu yönlendirilmiştir. Bu soru ile bireylerin kır ve kent hayatında yapabilecekleri aktiviteler açığa çıkarılmaktadır. Bazı katılımcılar haricinde genel olarak kırdaki yapılan aktiviteler sebze meyve yetiştirmek ve hayvanlarla uğraşmaktır. Kentte olan aktiviteler ise; yürüyüş yapmak, spor yapmak ve kuran okumaktır. Tabii ki bu cevaplar bazı katılımcıların bir kısmının görüşleridir. Farklı cevaplar da yer almaktadır.

Çalışmada kentte yaşayan katılımcıların kırdaki yapabilecekleri aktivitelere bakıldığında; 10 katılımcı (K2, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K12, K13), “*bir hobi bahçesi ile uğraşarak meyve sebze yetiştirip, toprakla oyalanmakta*” olduklarını yorumlamaktadır. Kırdaki yapılabilecek aktivitelere bir diğer ortak yorumda bulunan katılımcı K2, K8, K7 ve K11; “*kırdaki temiz havada yürüyüş yapılabilir*” aktiviteleri görüşündedir. Katılımcı K2 ve katılımcı K3 kırdaki yapılacak aktivitelerde ek olarak “*hayvanlarla ilgilenmek*” görüşünde bulunmaktadır. Katılımcı K12 de hayvanlarla ilgilenmek olarak “*tavuklara bakmayı*” aktivite olarak görmektedir. Kırdaki yapılan

aktivitelere farklı bir yorum getiren katılımcı K1 “*piknik yapma*” ifadesinde bulunmaktadır. Katılımcı K9’un kırdaki yapabileceği herhangi bir etkinliğin olmadığı görüşünü dile getirmektedir. Kentte yaşayan katılımcılardan bazıları kırdaki aktivitelere hiçbir cevap vermemiştir.

Araştırmada kentte yaşayan katılımcıların kentte yapabilecekleri aktivitelere yaptığı görüşlerin bazıları hariç çoğunluk yürüyüş yapma yorumunda bulunmaktadır. Kentte yaşayan 7 katılımcı (K4, K6, K7, K9, K10, K11, K15) “ *kentte yürüyüş yapmak*” görüşünü ifade etmektedir. Kentte yürüyüş yapmanın yanı sıra katılımcı K6 “*spor salonuna gitmekte*” ve katılımcı K10 “*dernek toplantılarına gitmektedir.*” Kentte yaşayan katılımcı K7 ve K11 yapılan yürüyüşlerin doğada olmasını tercih etmektedir. Katılımcıların bazıları farklı cevaplar vermektedir. Katılımcı K1 kentte yapılacak aktivitelere “*Kentte güreşleri ve yemek yarışmasını izlemeyi*” farklı bir cevap olarak ifade etmektedir. Katılımcı K7, K8 ve K11’in ortak yorumu “ *kentte tiyatroya gitmek, sinemaya gitmek, sergilere gitmek, kültürel etkinliklere katılmak*” şeklinde olmaktadır. Katılımcı K12, K13 ve K15 kentte yapılacak aktivitelere “ *kuran okumak, el işi yapmak, aile gezilerinde bulunmak*” yorumunu yapmaktadır. Katılımcı K14 “*Emekliyim, kitap okumak ve camiye gitmek. Ve benzeri aktivitelerde bulunuyorum*” şeklinde farklı bir yorum ifade etmektedir. Kentte yaşayan fakat hiçbir aktivitesi olmayan Katılımcı K2, K3, K4’dür.

Araştırmada kırdaki yaşayan katılımcıların kırdaki yapabileceği aktivitelere bakıldığında; yürüyüş yapmak, sebze meyve yetiştirmek ve hayvanlarla uğraşmak gibi aktivitelere bazı katılımcılar haricinde genellikle bu görüşler görülmektedir. 6 Katılımcı (K19, K20, K21, K22, K26, K30) kırdaki yapılacak aktivitelere “ *sebze meyve yetiştirerek bahçe işleriyle uğraşıyorum*” yorumunda bulunmaktadır. Katılımcı K26 ve K16 sebze meyve yetiştirmenin yanında farklı bir aktivite olarak kırdaki yeşil alanlarda yürüyüş yapmaktadır. Katılımcı K22, kışlık yiyeceklerini kendisinin hazırladığını dile getirmektedir. Katılımcı K30 ise, kırdaki yaptığı bir diğer aktivitenin “*arıcılık*” olduğunu ifade etmektedir. Benzer yorumda bulunan katılımcı K18 arıcılık yanında kırdaki buğday ekip biçmektedir.

Kırsal alanı tercih eden 5 katılımcı (K16, K17, K25, K27, K29) olmaktadır. Bu katılımcıların görüşleri şu şekildedir; Katılımcı K16; “*Kentte tercih ettiğim bir aktivite yok. Kırdaki tercih ediyorum çünkü orada kendimi daha rahat ve özgür*

hissediyorum. Şehir stresinden ve gürültüsünden uzak dayatılan görevler olmadan rahat bir yaşam sürüyorum. Bu yüzden tercihim kır oluyor” yorumunda bulunarak şehir hayatını stresli ve gürültülü olduğu için istememekte ve şehirde bireylere zorla görevler verilmesinden memnun olmayarak, kır yaşamının özgür ve rahatlığını tercih etmektedir.

Katılımcı K17; *“Kırı tercih ediyorum. Çünkü istediğim her şeyi yapıyorum. Kırdaki balığa gidiyorum. Sebze yetiştiriyorum. Kentte bir aktivitem yok”* görüşünü ifade ederek kentte aktivitesi olmadığı için kırdaki istediği her şeyi yapmasından dolayı kırı tercih etmektedir. Katılımcı K25; *“Kırdaki civciv çıkarıyorum. Taze taze yeşillik meyve oluyor. Şehirde market yakın. Fakat kırdaki kadar yürüyüşe çıkamıyorum. Bahçede rahatça geziyorum. Temiz hava alıyorum”* yorumunu yaparak kırın rahatlığını ve temiz havasını sevdiği kırı tercih etmektedir. Benzer yorumda bulunan Katılımcı K27; *“Kırdaki yaşamak kendimi rahat, sakin ve sağlıklı hissettiriyor. Havası, suyu, toprağı dinlendiriyor. O yüzden kırdaki yaşamak daha güzel”* demektedir. Katılımcı K29 ise; *“Kırdaki camiye gidiyorum. Küçük bir bahçemiz var. Oraya gidip oyalanıyorum. Kentte bir yere çıkmıyorum. Sadece hastanelere çıkıyorum”* yorumunu yapmaktadır. Katılımcı kırda oylanmakta ve kente sadece sağlık ihtiyacı için gitmektedir.

Kırdaki yaşayan katılımcı K23; *“Kırsal kesimde gündelik yaşam için çalışmak lazım, çalışmak üretime katkı ve zinde olmayı getirir. Kentte bunun için spor salonuna gitmek gerekir”* yapılan aktivitelere üretim ve çalışmak adına farklı bir yorum getirmektedir. Katılımcı K28 ise *“Evde yapabildiğim, kuran okumak, yemek yapmak olduğu kadar”* sağlık durumunun el verdiği kadar aktivitelere bulunarak bir başka farklı yorum yapmaktadır. Katılımcı K24 ise kırsalda herhangi bir aktivitesinin olmadığı görüşünü belirtmektedir.

Kırsal kesimde yaşayan katılımcıların kentteki aktiviteleri şu yöndedir; katılımcı K19, *“Kentte kuran okuyorum. El işi yapıyorum”* görüşünde bulunmuştur. Farklı bir cevap veren katılımcı K21 *“Kentte, eczanede vakit geçiriyorum”* mesleği gereği eczaneye giderek orada vakit geçirmektedir. Katılımcı K26 aktivite olarak kentte kıraathaneye gitmektedir. Kentte yapılabilecek aktivitelerin çokluğunu dile getiren katılımcı K24 ‘dür. Bu yoruma tam tersi görüşte bulunan katılımcı K18 ve K20 *“kentte herhangi bir aktivitenin olmadığı”* söylemektedir.

Çalışmada kentte yapılan aktivitelerde katılımcıların görüşlerine genel olarak bakıldığında; yürüyüş yapmak, sinemaya gitmek, kültürel faaliyetlere katılmak, el işi yapmak, kuran okumak gibi yorumlar yapılmaktadır. Kırdaki aktivitelere bakıldığında; meyve sebze yetiştirmek, hayvanlarla, tarımla uğraşmak, doğal temiz havada yürüyüş yapmak görülmektedir. Hem kentte hem de kırdaki ortak yapılabilecek aktivite olarak katılımcılar yürüyüş yapma yorumunda bulunmaktadır. Fakat yürüyüşü bazı katılımcılar hariç bir kısmı doğada yapılmasının insanı sakinleştirdiği ve huzur verdiği görüşünde bulunmaktadır. Katılımcılardan bazıları kırdaki ya da kentteki aktiviteleri tercih etme sebeplerini belirtmemişlerdir. Genel olarak bakıldığında tercih yapan bireylerin bazıları hariç bir kısmı kırı tercih etmektedir.

5.2.5. Kır ve Kentte Yaşanılan Sorunlar ve Üretilen Çözümler

Araştırmada katılımcıların kır ve kentte yaşadığı sorunları ve üretilen çözümleri öğrenmek amacıyla, “Kır \ kent de yaşadığınız sorunlar oluyor mu? Ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Bu sorunlara nasıl çözümler üretiyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan kentte yaşayan 9 katılımcı herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır. Kentte yaşayan katılımcı K5 elektrik kesintisi gibi nadir sorunlar olduğunda aramadan çabucak çözümlendiği için kentte herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır.

Kentte bulunan katılımcı K3 “*kentte bazı ulaşım imkânlarının zor olmasının*” sorun olduğunu dile getirmektedir. Bu görüşe katılımcı K2 de katılmaktadır. Katılımcı K8 kentteki yaşanılan sorunları şu şekilde yorumlamaktadır; “*Tabii ki kentte sorunlar oluyor. En önemli sorun trafik, gürültü, kalabalık vb. trafik için toplu taşıma çözüm olabilir*” demektedir. Bu yoruma yakın bir yorumda bulunan katılımcı K11 de katılımcı K8 gibi gürültü ve trafikten rahatsız olmakta ve bu durumu farklı bir çözüm yolu olan sakin yollardan ulaşım ile sağlamaktadır. Kentte ses kirliliğinden etkilenen bir diğer katılımcı K7 olmaktadır. Katılımcı K10 ise kentte her şey elinin altında olduğu için herhangi bir sorun yaşamamaktadır.

Kentte yaşayan bireylerin kıra gittiklerinde yaşadığı sorunların başında elektrik kesintisi, su kesintileri ve ulaşım sıkıntısı görülmektedir. Burada su sıkıntısı pınarlardan karşılanırken, elektrik sıkıntısını gerekli yerler aranarak çözümlenmektedir. Farklı bir sorun olarak katılımcı K7 *“Kır yaşamında hayvan fobimden dolayı tedirgin oluyorum”* yorumunda bulunarak kişisel bir sorun yaşadığını ifade etmektedir. Katılımcı K10 *“Köyde her şeyi bulamıyorum. Bir şeye ihtiyacım olduğunda arabamın olması gerekiyor. Çünkü her zaman istediğim şeyleri almak için servis olmuyor”* görüşünde bulunarak ulaşımında yaşadığı sorunu dile getirmektedir.

Kırda yaşayan katılımcı K16 yaşanan sorun ve çözümü *“Kırda bazen elektrik ve telefon sinyalinde sorun oluyor ama gerekli yerleri arayarak çözebiliyoruz”* şekilde ifade etmektedir. Katılımcı K19 *“Kırda köpeğimi vurdular. Bu benim için bir sorun. Çözüm olarak ise veterinerine götürdük”* şeklinde farklı bir yorumda bulunmaktadır. Burada kırda hayvanlara ne kadar önem verdikleri görülmektedir. Katılımcı K25 kır yaşamındaki sorununu *“Güneş enerjisi var. Kışın su soğuk oluyor. Ev soğuk oluyor. Her yer soba istiyor”* şeklinde ifade etmektedir. Kışın kırda yaşandığında ısınmak için soba kullanması bir sorun olarak görülmektedir. Katılımcı K27 kırdaki yaşadığı ulaşım sorununu;

“ Uzak mesafelere gidip gelmek burada zor oluyor. Kırda yaşarken gideceğimiz yere başkasının arabasıyla rica ederek gidiyoruz. Kışın soba yakmak zor oluyor. O yüzden şehirde yaşayan çocukların yanına gittiğimizde bazı işleri yapmıyoruz. O yönden rahatız. Ama evde sıkılıyoruz” şeklinde ifade etmektedir.

Kırda ulaşım ve kışın şartlarının zorluğu sebebiyle kente giden yaşlı bireylerin kentte rahat oldukları fakat sıkıldıkları görülmektedir. İnsan ilişkilerine yönelik görüşte bulunan katılımcı K24 *“Kırsal kesimde sosyal imkânlar sınırlı. Bu kişisel fedakârlıkla çözülebilir”* yorumunda bulunmaktadır.

Kırda yaşayan katılımcı K21 ve K22 kırda yaşanan sorun ve çözüme yönelik *“Yalnızca hastane işlerim oluyor. Bunu da Ankara da ya da Çankırı da halledebiliyorum”* şeklinde aynı görüşü ifade etmektedirler. Bu yorumda sağlık sorunlarını kente giderek çözümlediklerini belirtmektedirler. Kırda herhangi bir sorun yaşamayan 6 katılımcı (K17, K18, K20, K28, K29, K30) bulunmaktadır. Bu

katılımcılardan K18 *“İki tarafta da su göletimiz var. Sudan yana bir sıkıntımız yok”* özellikle su yönünden sıkıntı çekilmediğini söylemektedir. Katılımcı K30 *“Kırda yaşamak kente göre biraz daha zor ama güzel”* şeklinde kendini ifade ederek kırdaki yaşamın zor fakat güzel olduğu üzerinde durmaktadır.

Araştırmada kırdaki yaşayan fakat kentte yaşadığı sorun ve çözümü dile getiren katılımcı K23, *“Kentte gürültü, hava kirliliği, sıra beklemek, güven sorunu yaşamak. Bunların çözümü aile bireyleri ile kaynaşmaktır. Çekirdek aileyi oluşturmak”* yorumunda bulunmaktadır. Katılımcı görüşüne göre yaşanan sıkıntıların aile kaynaşması ile çözümleneceği belirtilmektedir. Kente gitmeyip herhangi bir sorun yaşamayan katılımcı K17 ve katılımcı K26’dır.

Kentte yaşayan katılımcılardan bazıları trafik, ulaşım, gürültü ve ses kirliliğini sorun olarak görmekte ve bu sorunlara farklı çözümler üretmektedir. Kırdaki yaşayan katılımcıların yaşadığı sorunların bir kısmı elektrik kesintisi, su kesintisi ve ulaşım alanında olmaktadır. Bu durumlara belli yerleri arayarak çözümler üretilmektedir.

Yaşlı bireylerin kentteki ulaşım imkânlarına sahip olmasının önemi, yaşlılıkla beraber gelen yoksulluk ile toplu taşımaya yönelmektir. Yaşlı bireyler için kentin yoğun bir kalabalığa sahip olması kaldırımlarda yaşanan sorunlar gibi bazı toplu taşıma araçlarının da yaşlı bireylere uygun olmadığı belirtilmektedir. Otobüslerin yüksek olması ve eski olması yaşlı bireyler için sorun teşkil etmektedir (Tekten Aksürmeli, 2017, s. 710).

Yaşlı bireyler kırdaki yaşadığı ulaşım sorunlarını, kentte daha az yaşamaktadır. Fakat kentteki alt yapı çalışmaları yaşlı bireylerin yürürken dengesinin bozulmasına, düşmesine sebep olmakta ve kalabalık ortamın zorluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. Yaşlılar tarafından kullanılan kaldırımlar, yaya ve üst geçitler, dinlenme alanları temel alt yapı unsurlardır. Kentte yaşlı bireyler kalabalık ortamlarda kaldırımda yürürken bisikletin veya insanların çarpmaları sebebi ile yürürken denge sorunu yaşamaması ve düşmesi ile dışarı çıkmaktan vazgeçmektedir. Özellikle tekerlekli sandalye ile dışarı çıkan ve denge problemi yaşayan yaşlı bireyler için bu durum sorun teşkil etmektedir. Bu durumda kentte alt yapı hizmetlerinin yaşlı bireylerin sorunsuz hizmet alabileceği şekilde yapılması gerekmektedir (Finkelstein ve Netherland, 2010, s. 99). Kentte bina ve dış mekânlarında yaşlı bireylere uygun olması yaş dostu kent için önem arz etmektedir.

Katılımcı görüşlerinden elde edilen kodlardan hizmetlere erişim sorunu kentte; bireylerin yaşamış olduğu hastaneye, bankaya, marketlere ulaşım sorunlarıdır. Bu hizmete erişim sorunu kırdaki elektrik kesintilerinin çok olması, suların kesilmesi, ulaşımında yaşanan sıkıntılar, telefon kesintilerinin olması gibi faktörlerdir. Suyu pınar veya göletler aracılığı ile çözümler bulunurken, elektrik kesintisine telefon aracılığı ile çözüm bulunmaktadır. Çevresel etmenler kentte trafiğin yoğun olması, gürültü ve kalabalık bir ortamın bulunması bir sorundur. Kentteki bireyler sessiz, sakin yollardan gitmeyi çözüm olarak bulmaktadır. Kırdaki çevresel etmen olarak, bireylerin hayvanlarına zarar verilmesi onlar için bir sorundur. Kırdaki güneş enerjisi kullanılmaktadır fakat kışın sıcak sudan çok soğuk suyun bulunması bireylerin sorun yaşamasına sebep olmaktadır. Kentte yaşayan katılımcıların köy hayatına yönelik yaşlarının ilerlemiş olması ve fobilerden dolayı köyde bulunan hayvanlardan korkmaları aynı zamanda toprak ile uğraşmayı sevmemeleri köyün iticiliği olarak ifade edilmektedir. Sosyal imkânlar kırdaki sınırlıdır. Kırdaki ailede kaynaşma olması ile bireyler arası sorunların en aza indirileceği ifade edilmektedir.

5.2.6. Emekli Olduktan Sonra Yapılan Planlar ve Karşılaşılan Durumlar

Araştırmada katılımcıların emekli olduktan sonra yaptıkları planları ve karşılaştıkları durumları öğrenmek amacı ile “Emekli olduktan sonra neler planladınız, sonrasında neler ile karşılaştınız?” sorusu katılımcılara yönlendirilmiştir.

Katılımcı K1’in emeklilik sonrasında “*Emekli olduğumuzda evimizi aldık, bahçemize bir şeyler yaptık, tavuk beslemeye başladım. Bahçede geziyorum tavukları seviyorum eve geliyorum*” yorumunda bulunarak yapmak istediğini gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Benzer yorumda bulunan Katılımcı K7 ve katılımcı K8, emeklilik planlarının kır yaşamı olduğu, fakat bunu gerçekleştiremediklerini ifade etmektedirler. Köy yaşamını hayal edip o hayali gerçekleştiren katılımcı K16, K20 ve katılımcı K26’dır. Katılımcıların bir kısmının emeklilik döneminden sonraki planları arasında kır yaşamını tercih ettikleri görülmektedir. Bazı katılımcılar kentte olmaktan sıkılıp bahçeli yerlere gitmeyi tercih etmektedir. Katılımcı K5, K10 ve

K12, emeklilik sonrası hayali köy olup, o planı gerçekleştiremedikleri yorumunda bulunmaktadır.

Katılımcılardan K13, K14, K19, K28 ve K29 emeklilik sonrası planı olarak *“hacca gitmeyi”* hedeflemişlerdir. Bu planı yapan katılımcıların hepsinde planını gerçekleştirmiştir. Katılımcı K29 bu planı gerçekleştirdikten sonra parasının bir kısmını çocuklarına vermiştir. Katılımcı K2 ve katılımcı K3 emeklilik sonrasında daire almayı planlamış ve bu planı gerçekleştirmiştir.

Emeklilik sonrasında yapılan planlar arasında farklı yorumlar bulunmaktadır. Katılımcı K4, *“Eşim vefat ettikten sonra ondan kalan maaş ile para biriktirdim. Sonrasında oğlumun düğünü için harcadım”* yorumunu yaparak para biriktirip oğlunun düğünü yaptığını ifade etmektedir. Emeklilik sonrasında farklı bir diğer yorumu katılımcı K6, *“Emekli olduktan sonra deniz kenarında bir ev alıp orda oturmak isterdim”* diyerek deniz kenarında oturma isteğini dile getirmektedir. Katılımcı K18’in emeklilik sonrası planı, *“Emekli olduktan sonra dükkânı bıraktım. Bakkalım vardı. Oğluma devrettim. Çiftlikle uğraşıyorum evde de hanımla uğraşıyorum”* şeklinde yorum yapmaktadır. Katılımcı K18 kırdaki yaşadığı için çiftlikle uğraşmaktadır. Katılımcı K23 emeklilik sonrası planını *“Sağlıklı yaşam, çocukları torunları ziyaret etmek”* şeklinde olmaktadır. Katılımcı K25, *“Eşim emekli olunca elimize geçen para belli oldu. Önceden belli değildi. Kredi ödemeleri falan oluyordu”* diyerek emekli olan eşinin maaşını emeklilik sonrasında ne kadar olduğunu öğrenmiştir. Fakat plan olarak herhangi bir planının olduğunu belirtmemektedir. Katılımcı K27, *“Rahat yaşadım, ihtiyacımı karşıladım. Sonunda çok mutlu hissettim kendimi”* şeklinde farklı bir yorum dile getirmektedir. Emeklilik sonrası yapmak isteyip de bu planı gerçekleştiremeyen katılımcı K30, *“Bir iş yeri açıp uğraşmak istiyordum. İmkânlar el vermedi”* yorumunu yapmaktadır.

Katılımcı K11 emeklilik sonrası planını, *“Emekli olduktan sonra seyahat etmeyi ve yeni hobiler edinmeyi planlamıştım. Henüz bunları yeteri düzeyde gerçekleştiremedim. Bu yüzden deneyimle ilgili herhangi bir şey söyleyemem ne derece anlamlı olur bilemiyorum”* şeklinde yorumlamaktadır. Bir diğer gezme planını gerçekleştiremeyen katılımcı K15, *“Gezmeyi planladım. Ama gezemedim. Oğlumu kaybettim”* yorumunu yaparak oğlunun vefatından dolayı bu planı

gerçekleştirememiştir. Katılımcı K17 de benzer bir durumla karşılaşmakta ve eşi vefat ettiği için herhangi bir plan yapamamıştır.

Katılımcı K9, K20 ve K24'ün emekliliği olmadığı için bir planı yoktur. Katılımcılardan K21 ve K22 emeklilik planlarını istedikleri şekilde gerçekleştirmişlerdir.

Yaşlı bireylerin emeklilik planları içerisinde, hacca gitmek, kırsal alanda yaşamak, seyahat etmek vb. yer almaktadır. Görüşmecilerden bazıları yaptıkları planları gerçekleştirirken, bazıları gerçekleştirememektedir. Bazı katılımcılar ise; plan yapmamaktadır. Yaşlı bireyler planlarını maddi imkânlarının el vermemesi ve yakınlarını kaybetmeleri durumuyla gerçekleştirememişlerdir. Bazı katılımcılar emeklilik sonra planlarını hala gerçekleştirmeyi istemektedir.

5.2.7. Emekliliğin Avantaj ve Dezavantajları

Araştırma kapsamında yaşlı bireylerin emekliliğinde yaşadığı avantaj ve dezavantajları belirlemek amacıyla katılımcılara “Emekli olmanızın avantaj ve dezavantajları nelerdir? Bu süreçte nerede ve nasıl yaşamak istersiniz?” sorusu yönlendirilmiştir. Bu soruya katılımcılardan bazıları emekliliğin rahat bir yaşam olduğunu, işe gitmeden para almanın bir avantaj olduğunu, zaman kısıtlaması olmadan serbest bir yaşama sahip oldukları görüşünde bulunmaktadır.

Katılımcı K1 emekliliğin avantajını *“huzurlu olmak, kafamın dinlenmesi, kendi hürriyetimle yaşamak iş stresi yok, sorumluluk yok. Aynen olduğum mekânda sakin bir alanda yaşamak isterim. Sessiz olacak. Gürültü olmayacak”* şeklinde ifade etmektedir. Katılımcı K25, *“Çok rahat, sessiz, sakin bir yerde yaşamak isterdim”* yorumunda bulunarak katılımcı K1 ile yakın görüşte bulunmaktadır. Katılımcı K2 ve katılımcı K20 emekliliğin *“rahat bir yaşam sağlamasını”* avantaj olarak görmektedir. Emekliliğin avantajını *“çalışmadan para kazanmak”* olarak gören katılımcı K3, K6 ve K16'dır. Katılımcı K6, emekliliği süresinde deniz kenarında yaşamak istemektedir. İşe gitmeden para almayı dezavantaj olarak gören katılımcı K2, K3 ve K5'dir. Bu durumda katılımcı K3 işe gitmeden para kazanmayı hem

avantaj hem de dezavantaj olarak görmektedir. Katılımcı K5 “*kendi maaşımı almayı avantaj olarak görüyorum ve köyde yaşamayı istiyorum*” yorumunu yapmaktadır.

Katılımcı K7 emekli olmanın avantajını “*emeklilik daha düzgün bir yaşam gerektiriyor. Süre açısından özgürlük bir de istediğimiz zaman istediğimiz aktiviteyi yapabiliyoruz*” şeklinde yorumlamaktadır. Özgürlükten bahseden bir diğer katılımcı K11 “*daha fazla zaman ve özgürlük*” görüşünde bulunmaktadır. Farklı bir yorumda bulunan katılımcı K8 “*iş stresi olmadan tamamen kendi isteğim için yaşamak*” görüşü ile iş stresinden kurtulmayı bir avantaj olarak görmektedir. İsteddiği gibi yaşayan bir diğer katılımcı K23’dür. Katılımcı K10, “*emekli olduktan sonra bir garantin var. Ama çalışırken böyle bir avantajım yok*” yorumunu yapmaktadır. Bir diğer katılımcı K12 “*eşimin emekliliğiyle rahat bir yaşam sürmek isterdim. Eşimle birlikte. Köyde yaşamak isterdim*” görüşünde bulunmaktadır. Emekli olmayı seven fakat çalışma hayatını özleyen katılımcı K14, “*emekli olmayı seviyorum ama öğretmenlik günlerimi de özliyorum. Şimdiki yaşamımdan memnunum*” yorumunu yapmaktadır. Katılımcı K18, “*Biraz daha rahatım. Şimdi rahat bir yaşam sürüyorum. Her zamanki gibi kırdaki yaşamak isterim*” hem emekliliğin avantajını hem de yaşamak istediği yeri belirtmektedir.

Kırdaki yaşayan katılımcı K17, “*kimse karışmıyor. Serbest yaşıyorum*” şeklinde emekliliğin avantajını ifade etmektedir. Bir diğer katılımcı K19, “*her şeyde yararı var. Kimseye minnet etmiyorum. İyi oluyor*” demektedir. Emeklilik öncesinde eczanede çalışan ve sonrasında da orda çalışmaya devam eden katılımcı K21’dir. Katılımcı K22 yaşantısından gayet memnundur. Maddi olarak sıkıntı çekmeyen ve istediğini alan katılımcılar K26, K28 ve K29’dur. Katılımcı K28 ve K29 köyde yaşamak istediklerini belirtmektedir. Benzer görüşte bulunan katılımcı K30 iş stresinden uzak kalmayı da avantaj olarak görmektedir. Katılımcı K27 “*Rahatça ve sağlıklı yaşamının*” emekliliğin avantajı olarak görmektedir. Emekli olmayıp daha önce çalışmayan katılımcı K4, K13, K15 ve K24’dür. Katılımcı K15 eşinin emekliliğini almakta ve çocuklarıyla yaşamak istemektedir.

Emekliliğin dezavantajı konusunda katılımcıların bazıları cevap vermemekte bazıları herhangi bir dezavantaj görmemektedir. Emekliliğin dezavantajını maddi olarak yetersizlik yaşayan 5 katılımcı (K1, K9, K11, K16, K27) bulunmaktadır. Katılımcı K9 “*kentte yaşamak istiyorum*” görüşünü belirtmektedir. Katılımcı K11 “*maddi*

sıkıntılar ve bazen sosyal etkileşimde sıkıntılar çıkabiliyor. Küçük bir sahil kasabasında sakın bir yaşam sürmeyi tercih ederim” yorumunda bulunarak emekliliğin dezavantajından bahsetmektedir. Katılımcı K27 maddi sıkıntıyı “para ile de olsa kırdaki istediğimiz bazı ihtiyaçlarımızı almakta zorlanıyoruz” kırdaki yaşamının etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Eşlerinin vefatı durumuyla maaşlarını almanın dezavantaj olduğunu katılımcı K4 ve katılımcı K17 söylemektedir. Katılımcı K17 kırdaki yaşamakta ve orda yaşamaya devam etmeyi istemektedir. Katılımcı K21, K23 ve K26 emekliliğin herhangi bir dezavantajını görmemektedir. Farklı bir yorumda bulunan katılımcı K20 “rahatlıktan akşam yatıp, sabah kalkıyoruz. Biraz bundan dolayı tembellik yapıyoruz. Köyde yaşamak isterdim. Yaşıyorum” görüşünde bulunarak emekliliğin verdiği rahatlığın tembelliğe sebep olduğunu belirtmiştir. Katılımcı K26 kırdaki yaşamak istemekte ve yaşamaktadır.

Çalışmada yaşlı bireylerin emeklilikte çalışmadan para almasının hem olumlu hem de olumsuz olduğu görülmektedir. Emeklilik ile maddi olarak bol bol harcama yapmanın yanı sıra az maaş alıp maddi sıkıntı çeken yaşlılar görülmektedir. Avantaj olarak yaşlı bireyler aldıkları maaşı istedikleri gibi kullanmakta ve işin stresinden uzak oldukları için özgür ve rahat bir ortama sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmada yaşlı bireylerin çalışma hayatını emeklilik sonrasında değiştirmek isteyip istememe durumlarını öğrenmek amacıyla katılımcılara “Çalışma hayatınızda bulunduğunuz ortamı emeklilik sonrasında değiştirmek istediniz mi? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile bulundukları ortamı değiştirip değiştirmemek durumlarını öğrenmek amaçlanmaktadır.

Araştırmada kentte yaşayan 7 katılımcı (K3, K4, K6, K9, K12, K13, K15) çalışma hayatında bulunmamakta ve bunlardan bazıları eşlerinin emeklilik maaşını almaktadır. Katılımcı K6’nın özel sigortası bulunmakta ve daha rahat bir yaşam sürdüğünü dile getirmektedir. Kırdaki yaşayan katılımcı K24 ve K28 de benzer şekilde çalışma hayatında bulunmamışlardır. Kentte yaşayan 5 katılımcı (K1, K2, K7, K10, K11) çalışma hayatındaki ortamı değiştirmek istememişlerdir. Mesleklerini sevmekte ve çalışmaktan mutlu olmaktadır. Katılımcı K7 “kırdaki fobilerim var ne kadar kırdaki kalmak istesem de fobim buna engel oluyor” sebebini belirterek çalışma ortamını değiştirmek istememektedir. Katılımcı K10 “yaşlandıkça hayat daha zor, emeklilik hayatı daha güzel” ifadesi ile yaşlılığın gittikçe hayatı zorlaştırdığını dile getirmiştir.

Benzer şekilde kırdaki yaşayan katılımcı K29 da yakın görüşte bulunmaktadır. Kentte yaşayan katılımcılardan K11 çalışma hayatında aynı ortamda kalmak istemesini *“alışkanlıklarımı seviyorum. Emeklilik sonrasında da değişim düşünmedim”* diyerek sebebini dile getirmektedir.

Araştırmada kentte yaşayan katılımcı K5 ve katılımcı K14 çalışma hayatını istemektedir. Fakat katılımcı K1 gençlik zamanında olması durumunda çalışma hayatındaki ortamı istemektedir. Katılımcı K5 iş hayatında daha mutlu olduğunu ve şimdiki zamanda mutlu olmadığını söylemektedir. Katılımcı K8 *“Evet çalışma ortamımı değiştirmek isterdim. Nedeni ise huzurlu ve doğa ile iç içe bir yaşam”* yanıtını vererek kent yaşamında çalışmak yerine kırdaki yaşamayı tercih ettiğini belirtmektedir.

Çalışmada kırdaki yaşayan katılımcılardan (K16, K18, K19, K21, K22, K23, K29) bazıları çalışma ortamını değiştirmek istememektedir. Katılımcı K16 *“çünkü gençliğimin ilk yıllarından itibaren buradayım ve buraya alıştım düzenimi burada kurdum”* diyerek sebebini ifade etmektedir. Katılımcı K20 *“Çalışma hayatını tercih ederdim. Çünkü sabah kalkınca gidecek bir yerim olmasını isterim. Şimdi kalktığımda ne yapacağım belirsiz”* görüşünde bulunarak çalışma hayatında yapılacak işlerin belli olmasını tercih ettiğini ifade etmektedir. Katılımcı K17, K27 ve K30 rahat bir yaşam için emeklilik sonrası ortamın değişmesini istemektedir. Farklı bir görüşte bulunan katılımcı K25 *“Eşim çalıştı bende hayvancılık, besicilik yaptım. Sonrasında eşim emekli olunca evde ev işleri yaptım”* ifadesiyle çalışma hayatında kırdaki olduğunu belirtmektedir. Bir diğer farklı ifadede bulunan katılımcı K26, *“Ben emekli olmak istedim ve oldum. Kırdaki yaşamak istedim. Kırdaki da yaşıyorum. Kentte işim olduğunda oraya gidip orda da kalıyorum. Kır kışın soğuk oluyor. Kent kışın daha rahat oluyor”* diyerek hem kent hem de kır ile ilgili görüşünü belirtmektedir.

5.2.8. Gençlik Döneminden Yaşlılık Dönemine Kadar Oluşan Değişimler

Araştırmada, yaşlı bireylerin gençlik döneminden şimdiki zamana kadar yaşadığı değişimleri öğrenmek amacıyla “Şuan ki yaşadığınız ortamda gençliğinizden, yaşlılık döneminize kadar ne gibi değişimler meydana gelmiştir?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği cevap ile yaşlı bireylerin gençlik dönemleri ile yaşlılık dönemi arasındaki farklılıklar belirtilmiştir.

Çalışmada kentte yaşayan katılımcı K1, *“Hayat mücadelesi ile başladık, öyle bitirdik. İşle başladık işle bitirdik. Karnımızı doyurmanın ekmek peşinde idik”* diyerek gençlik döneminde işle başlayıp ilerleyen zamanlarda da iş yapmakta olduğunu ifade etmektedir. Benzer görüşte bulunan katılımcı K6, *“Gençliğimde her şeyi kolay alamıyorduk. Şimdi ise bir telefonla kapına kadar geliyor. Bu yönden iyi oluyor”* ve katılımcı K10, *“Önceden para azdı, alamıyorduk. Ama şimdi her şey daha iyi paramı güzel alabiliyorum”* görüşünde bularak eskiden maddi imkânların olmadığını ve her şeyin kolaylıkla alınamadığını ifade ederek yaşamlarında gençlik dönemlerinde zorluk çektiklerini ifade etmektedirler. Katılımcı K9, *“Gençliğimde biraz rezillik çektim. Şimdiki dönemde daha rahatım”* diyerek gençlik döneminde sıkıntı çektiğini söylemektedir.

Araştırmada kentte yaşayan katılımcılardan bazıları gençlik döneminden yaşlılık dönemine kadar meydana gelen değişimi yaşadıkları evlere yönelik görüşlerinde ifade etmektedir. Bunlardan katılımcı K2, K4 ve K3 yaşlılık dönemlerinde binaların eskiye göre daha fazlaştığını ifade etmektedir. Benzer görüş de bulunan katılımcı K12, *“Çok değişiklikler oldu. Eskiden sobalı evlerde oturuyorduk. Şimdi ise doğalgazlı beton evlerde. Eskiden saygı sevgi vardı. Şimdi bunlar daha az”* diyerek eskiden sobalı evlerin olduğunu ve şimdi ise binalarda doğalgaz olduğunu ve aynı zamanda eskiden sevgi ve saygının olup şuan bunun daha az olduğunu belirtmektedir. Burada aynı zamanda ev halkının gençlik döneminde daha fazla olduğu fakat şimdiki zamanda daha az olduğu ifade edilmektedir.

Araştırmada kentte yaşayan katılımcılardan bazıları teknolojinin değişimine yönelik cevaplarda bulunmaktadır. Katılımcı K7, K13 ve K14 teknolojinin “insan ilişkilerini azalttığını, şimdiki gençlerin eskisi gibi olmadığını, oturdukları yerden

kalkmadıklarını, gençlerde bir çökme olduğunu ve teknolojinin hayatı kolaylaştırdığını” ifade etmektedirler. Burada modernliğin etkisi olarak modernleşen dünya ile gelişen teknolojinin insan ilişkilerini etkilediği görülmektedir.

Araştırmada kentteki katılımcılar bireylerin beden yorgunluğuna yönelik bazı görüşlerde bulunmaktadır. Katılımcı K8, *“Öncelikle bedenen bir çöküş yaşadım. Emekli olduktan sonra düzenli bir yaşam ve huzur”* ve katılımcı K11, *“Yaşlandıkça enerji seviyemde düşüş oldu. Daha fazla dinlenmeye ihtiyaç duyuyorum. Ancak yaşam tecrübelerim ve yaşam bilgeliğim arttı”* görüşünü ifade etmektedir. Benzer bir görüş olarak katılımcı K5, *“Gençliğimde çocuklarla çok güzel bir hayat yaşadım. Kendim kazandım. Şu hayatımdan hiç memnun değilim. Neden dersin 30 yaşında hayatımı kaybettim”* demektedir. Bireyler yaşlandıkça bedenen bir çöküş yaşadıklarını fakat yaşlandıklarında emeklilik ile huzurlu yaşam sürdürdükleri ve aynı zamanda bilgeliklerinin arttığını ifade etmektedir. Katılımcı K5’in hayatından memnun olmamasının asıl sebebi oğlunu kaybetmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu görüşlere farklı bir yorum getiren katılımcı K15, *“Yaşlılardan çok gençlerle anlaşıyorum. Tüm sevdiklerimden kötülük gördüm. Yaptığım iyilikler kötülük olarak geri döndü”* görüşünde bulunarak insanlarla olan ilişkisinden bahsetmektedir.

Araştırmada kentte yaşayan yaşlıların gençlik döneminden şuan ki yaşlılık dönemlerinde meydana gelen değişimlerdeki görüşleri; teknolojik değişimler, insanlar arası ilişki, bedensel bir çöküş, binaların artması, maddi imkânların olmaması durumuna yöneliktir. Teknolojik değişimler beraberinde insan ilişkilerinin azalmasını meydana getirmektedir. Bedensel çöküşün sebebi bireylerin yaşları itibari ile eskisi gibi dinamik olmamalarından kaynaklanmaktadır. Maddi olarak bireylerin geçmişte sıkıntı yaşadıkları ve her şeyi istedikleri gibi alamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada kırdaki yaşayan bireylerin geçmiş ve şimdiki zaman karşılaştırmasına bakıldığında, bireylerin gençlik döneminde daha dinç olduğu, yaşam koşullarının zor olduğu, çalışarak bir yerlere geldikleri, sevgi ve saygının eskiden daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcı K16, *“Gençliğimde yaşadığım yerde hane sayısı şu ana göre daha azdı, gittikçe arttı eski evlerin yerini daha yeni evler aldı”* diyerek eski evlerin değiştiğini ifade etmektedir. Katılımcı K17 sürekli bir rezillik yaşadığını ifade etmektedir. Katılımcı K20 hayatının yoğunluğundan hayatın nasıl geçtiğini

anlamamaktadır. Katılımcı K19 yaşanan değişimlere “*Çok değişiklikler oldu. Hastalıklar meydana geldi. Gençliğimden bu yana hala da devam ediyor*” yorumunu yapmaktadır. Farklı bir görüşte bulunan Katılımcı K18, “*Gençliğimde daha pratiktim. Şimdiki zamanda daha zor oluyor*” diyerek gençliğindeki pratikliğin şimdi kalmadığını ifade etmektedir. İlçeye yakın yerde bulunan katılımcı K21 ve K22, yaşadıkları ilçenin büyüyüp geliştiğinden memnun olduklarını dile getirmektedir.

Araştırmada kırdan yaşayıp farklı cevaplarda bulunan katılımcılar olmaktadır. Katılımcı K23, “*Gençliğimde yaşam koşulları zordu, teknoloji yoktu. Şimdi koşullar iyi teknoloji var*” diyerek teknolojinin eskiden olmamasının yaşam koşullarını zorlaştırdığını ifade etmektedir. Katılımcı K24, “*Gençliğimde tarlada çalışıyordum. Şimdi yaşlılığimde evimde çalışıyorum. Ev işlerimi yapıyorum*” yorumunu yaparak gençlik döneminde tarlada çalışırken yaşlılık döneminde de evinin işleriyle uğraştığı görülmektedir. Katılımcı K25;

“Eskiden tezeği sobaya atar, yakar, ekmek yapardık. Şimdi ekmek yapma, çamaşır bulaşık yıkama yok. Şimdi makineler yapıyor. O yönden rahatız. Hayvancılık da işçi çoktu. Şimdi yok. Her şey hazır. Koy cebine parayı git al marketten. Ulaşım yoktu eskiden. Otobüs, dolmuş, vesayet yoktu” diyerek eskiden olmayan bazı şeylerin şimdiki zamanda olduğunu ve bunun ile birlikte rahatlığında geldiğinden bahsetmektedir.

Modern dönemle birlikte endüstrinin gelişimi sayesinde makinelerin çıkmasıyla ev işlerinde bulaşık, çamaşır gibi işler kolaylıkla yapılmaktadır. Bireylerin beden gücündeki değişimine yorum yapan katılımcı K26, “*Gençliğimde her yeri gezip dolaşabiliyordum. Şimdi ise, o yerlerde gezmek beni yoruyor*” diyerek gençlik dönemindeki beden dinçliğini yaşlandığında yorgunluk olarak ifade etmektedir. Ve tam tersi görüşte bulunan katılımcı K27, “*Gençliğimizi iş yaparak beden gücümüzü kullanarak yaşadık. Yaşlandığımızda da, gençlikte yaptığımız çalışma bedenimizi dinç tutuyor*” diyerek gençlikteki gücünün şuanda da devam ettiğini ve çalışmanın vücudu dinç tuttuğunu ifade etmektedir.

Çalışmada kırdan yaşayan katılımcıların gençlik ve yaşlılık döneminde yaşanan sevgi ve saygı bağlamında yaptığı yorumlara bakıldığında; katılımcı K28, K29 ve K30 “*Eskiden gençlik dönemlerinde büyüklere sevgi ve saygının olduğunu, fakat şimdi*

yaşlıya saygının olmadığını ve iş bulma konusunda eskiden güçlük çekerken şimdi rahatlıkla bulduklarını” ifade etmektedirler.

Gençlikten yaşlılığa geçiş sürecindeki değişimler temasından elde edilen kodların açılımına bakıldığında; kentteki ve kırdaki katılımcıların ortak görüşlerine göre çevresel değişimler, eski köy evlerinin yerini binaların alması ile ortamın değişmesi ve aynı zamanda hane sayılarında değişimlerin de meydana geldiği görülmektedir. Teknolojik değişimler hem kentte hem de kırdaki insan ilişkilerinde değişimler meydana getirmektedir. Kentte ve kırdaki fiziksel olarak bir beden yorgunluk ve çöküş yaşansa da bilgi ve tecrübelerin arttığı görülmektedir. Kentte maddi olarak bireylerin eskiden alamadıkları şeyleri şimdi rahatlıkla aldıkları ve bir telefonla evlerinin önüne kadar getirdikleri belirtilmektedir. Kırdaki katılımcıların görüşlerine göre bireylerin sağlık durumu gençlikte daha az hastalıklar görülürken, şuan daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Toplumsal değerlerde saygı ve sevginin eskiye oranla azaldığı fakat kırdaki kente göre daha az olduğu belirtilmektedir. Sosyal ilişkilerde kentte farklılıklar olmaktadır.

5.2.9. Mekân Değişiminde Yaşanılan Sosyal Uyum Sorunu, Ayrımcılık ve Yalnızlık Hissi

Araştırma kapsamında, yaşlı bireylerin mekân değiştirdiğinde sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşayıp yaşamadığını belirtmek amacıyla “Bulunduğunuz mekânı değiştirdiğinizde herhangi bir sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşadığınız oluyor mu? Oluyorsa bunun sebebi nedir?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların bazıları herhangi bir sorun yaşamamaktadır. Fakat bazı katılımcılar sosyal uyum sorunu yalnızlık hissi yaşamaktadır.

Araştırmada kentte bulunan yaşlı bireylerin birçoğu herhangi bir sorunla karşılaşmadığı görüşünde bulunmaktadır. Kentte yaşayan 13 katılımcı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15) herhangi bir sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşamamaktadır. Farklı cevapta bulunan katılımcı

K7, “*bence insanların fikirlerine göre daha çok ayırım yaşıyor. Buda sosyal uyum sorununu ortaya çıkardı*” yorumunu yaparak insanların fikir ayrılıklarının sosyal uyum sorununa neden olduğunu dile getirmektedir. Bir diğer farklı yorumda bulunan katılımcı K11, “*farklı bir mekâna taşındığımda başlangıçta uyum sorunu yaşayabiliyorum. Ancak açık fikirli olmak ve yeni insanlarla iletişim kurmak bu sorunları aşmama yardımcı oluyor*” diyerek bulunduğu farklı ortamda insanlarla iletişime girdiğinde oraya uyum sağlayıp sorunları aştığını söylemektedir.

Araştırmada kırdaki bulunan katılımcılardan bazıları kentte bulunan katılımcıların bir kısmı gibi herhangi bir uyum sorunu yaşamamaktadır. Kırdaki bulunan 12 katılımcı (K16, K17, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K26, K28, K29, K30) herhangi bir sosyal uyum sorunu, yalnızlık hissi ve ayrımcılık yaşamamaktadır. Yalnızca katılımcı K16 ve K17 yalnızlık hissi yaşamaktadır. Katılımcı K16 ailesi ve sevdiklerinden uzak olduğunda, katılımcı K17 ise tek başına kaldığı için yalnızlık hissi yaşamaktadır. Katılımcılardan bazıları farklı görüşlerde bulunmaktadır. Katılımcı K18, “*babam ileri görüşlü değildi. Bu yüzden onun sözünden çıkamıyordum. Mekân değiştirdiğim için ayrımcılık yaşadım*” diyerek yaşadığı sorunu babasının görüşlerinden kaynaklandığını dile getirmekte ve ortamı değiştirdiğinde ayrımcılıkla karşı karşıya olduğu görüşünü ifade etmektedir. Katılımcı K25, “*Sosyal uyum sorunu oldu. Komşuya, ortama uyum sağlayana kadar*” diyerek ortama uyum sağlayana kadar bu sorunu yaşadığını, uyum sağladıktan sonra bu durumun geçtiğini dile getirmektedir. Katılımcı K27 ise, “*Sosyal uyumda mecbur apartmana ve şehirdeki insanlara uyum sağlıyoruz. Fakat farklı insanlarla karşılaştığımızda dillerinden anlamıyoruz. Yalnızlık hissi olarak kimseye yaklaşılmıyoruz. Dertleşemiyoruz*” yorumunu yaparak bulunulan ortama uyumun mecbur olduğunu fakat insanların farklı bir dili olduğunda anlaşmakta sıkıntı çektiğini belirtmektedir.

Yaşlı bireyler bulundukları ortamı değiştirdiklerinde hem kentteki hem de kırdaki katılımcılardan bazıları hariç birçok kişinin herhangi bir sorun yaşamadığı, bulundukları ortama uyum sağladıkları görülmektedir. Sorun yaşayan bireylerin daha çok yalnız kaldıklarında yalnızlık hissine kapıldığı görülmektedir.

5.3. Katılımcıların Modernleşme Etkisi İle Nesiller Arası İlişkilere Yönelik Görüşlerinin Değerlendirmesi

5.3.1. Yaşlı Bireylere Toplumun Bakış Açısının Geçmişten Bugüne Değerlendirilmesi

Araştırmada yaşlı bireylere toplumun bakış açısını öğrenmek amacıyla katılımcılara “Sizce yaşlı bireylere toplumun bakış açısı geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında bir farklılık meydana getirmiş midir? Bunun sebebi nedir?” sorusu yöneltilmektedir. Yaşlılara karşı toplumun bakış açısının geçmiş zamandan şimdiki zamana kadar nasıl olduğunu öğrenmek amacıyla bu soru katılımcılara sorulmuştur. Burada geleneksel toplumlarda yaşlı bireylere toplumun davranışı iletişimi ve modern zaman ile birlikte meydana gelen farklılıkların neler olduğu katılımcı görüşlerinde ifade edilmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların bazılarının gözlemlerine göre, yaşlı bireylere toplumun bakış açısı saygı ve sevginin geçmişte daha fazla olduğu yönündedir. Bunun yanı sıra milli örf ve adetlerin değişen toplum yapısıyla birlikte yitirildiği görülmektedir. Değişen değerlerle katılımcıların ifade ettiği gibi “ *küçüğün büyüğü, büyüğün küçüğü tanımadığı*” bir toplum görülmektedir. Katılımcı K2 “*Eskiden büyüklere saygılıydılar ama şimdiki zamanlarda anne babasını döven evlatlar da var. Saygı yitirilmiş durumda*” diyerek toplumun olumsuz değişimler gösterdiği görülmektedir. Toplumda yaşanan değişimler yozlaşmayı da beraberinde getirmektedir. Yozlaşma toplumda, huzursuzluk ve çatışmayı ortaya çıkarmaktadır.

Kentte yaşayan katılımcı K4 insanlar arasındaki ilişkiyi “*Eskiden daha sıcak ve samimi davranıyorlardı. Şimdi ise daha soğuk insanlar var. Kapının önünde gördüklerinde selam vermeden kapıyı kapatıp gidiyorlar*” şeklinde ifade etmektedir. Burada Cooley ’in birincil ve ikincil ilişkilerinden bahsetmek doğru olacaktır. Cooley’in birincil ilişkileri gelenek, göreneklere hâkim kişisel, yakın ve samimi ilişkileri içerirken, ikincil ilişkiler hukuki kanunların hâkim olduğu kişisel olmayan, bir amacı gerçekleştirmek için insanların ilişki kurduğu gruplardır. Birincil ilişkiler aile, arkadaş, komşuluk ilişkilerinden oluşurken, ikincil ilişkiler şirket grupları,

siyasal gruplar, partiler, dernekler ve benzeri ilişkilerden oluşmaktadır (Bozkurt, 2015, s. 154-155).

Kentte yaşayan katılımcılardan bazıları gençlerin otobüste önceden yer verdiğini, fakat şimdi yer vermeyerek saygısızlık yaptığını dile getirmektedir. Hatta uyuyor numarası yapan gençler ile karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Katılımcı K11 *“Geçmişte yaşlı bireylere genellikle daha fazla saygı gösteriliyordu. Şimdiki zamanın hızlı tempolu yaşam tarzı, teknolojik değişimler ve kültürel dönüşümler yaşlılara yönelik bakış açısını etkilemiş gözüküyor”* diyerek saygısızlığın neyden etkilendiğini ifade etmektedir. Değişen hızlı toplum yapısına yaşlı bireyler ayak uydurmakta güçlük çekmektedir. Eskiden olan saygı ve şimdiki zamanda olan saygıyı bir başka şekilde ifade eden katılımcı K12;

“Eskiden yaşlılara bir saygı vardı. Şimdikilerde böyle bir saygı yok. Oturmakta kalkmakta dikkat etmiyorlar. Biz eskiden büyüklerin önünden geçmezdik. Önce onların yoldan geçmesini beklerdik. Sonra biz geçerdik. Önce sen geçersen saygısızlık olarak görülürdü. Evimize geldiklerinde babamız diğer odaya gitmemiz için göz ederdi. Yanlarında oturmazdık” eskiden büyüklere olan saygının nasıl olduğunu dile getirmektedir.

Katılımcı K13 ve K14 sevgi ve saygının eskiye oranla daha az olmasının sebebini çevre ve eğitime bağlamaktadır.

Kırda yaşayan katılımcılardan bazıları *“geçmiş zamanda sevgi ve saygının daha iyi olduğunu, şuanda sevgi ve saygının olmadığını, fakat şehir hayatında bu saygı ve sevginin kıra göre daha az olduğunu”* söylemektedir. Şimdiki zamanda *“ ne küçük büyüğü ne de büyük küçüğü tanıyor”* ifadesi kullanılmaktadır. Sevgi ve saygının toplum içerisinde değiştiği gibi aile içerisinde de değiştiği görülmektedir. Aile içindeki yaşlı bireylere saygının eskiye göre daha az olduğu belirtilmektedir. Katılımcı K27 bu durumu; *“Geçmişte biz iş yapardık, büyüklerimiz bize yaptırırdı. Bir saygı vardı. Yapmazsak saygısız olarak görülürdük. Şimdi ise insanlar büyüklere iş yaptırmaya çalışıyor”* şeklinde açıklamaktadır. Görüldüğü üzere geçmişte bazı yapılan şeyler saygısızlık olarak görülürken şimdiki zamanda bu durum farklılık göstermektedir. Geçmiş ve şimdiki zaman arasındaki farklılığı katılımcı K25 *“Toplum eskiden yaşlıya saygıyla bakardı. Değer verirdi. Şimdi o değer kalmadı.*

Eskiden her şey organikti. Şimdi ise hormonlu. Eskiden elbiselerimizi kendimiz dikerdik. Şimdi hazır giyiyoruz” şeklinde ifade etmektedir. Geleneksel dönemde insanlar her işlerini kendileri yaparken, modern dönem ile birlikte hazır olanı alma durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. İnsanların bu değişim süreci ile birlikte yaşlı bireylere bakımı üstlenme konusunda eskiden daha iyi bakılırken şimdiki zamanda çok fazla bakmak istemedikleri gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Kentte yaşlı bireylere toplumun bakış açısı toplumsal değerler olarak sevgi ve saygının azaldığı yönündedir. Bu çerçevede yaşlı bireylerin toplumdan dışlandığı görülmektedir. Toplumsal ön yargılar ile ayrımcılıklar meydana gelmektedir. Toplumun burada bireye küçümser bir bakış açısıyla baktığı da görülmektedir. Sosyal etkileşim ile yaşlı bireylerin bilgi ve tecrübelerinden yararlanılması toplum açısından yararlı olmaktadır. Yaşlı bireylere bakımın toplum açısından kentten çok kırdan istekli bir şekilde yapıldığı görülmektedir.

Kırdan yaşlı bireylere toplumun bakış açısı toplumsal değerler olarak kentteki katılımcıların da dediği gibi sevgi ve saygı yönündedir. Bunun yanında eğitim durumunun toplumun yaşlıya bakışını etkilediği görülmektedir. Toplumsal ön yargılar ile yaşlı bireye karşı toplumun küçümser bakış açıları dikkat çekmektedir. Toplumsal dayanışma olarak toplumun bakış açısına bakıldığında yardımlaşmanın eskisi kadar olmadığı görülmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların görüşlerinden oluşan toplumdaki yaşlıya bakışın değişim ve farklılaşması temasında yapılan kodlamalar çerçevesinde, toplumsal değerlerde saygı ve sevginin eskiye göre daha az olduğu görülmektedir. Fakat bu durumla kırdan daha az karşılaşılmaktadır. Birincil ve ikincil ilişkilerin kentte insan davranışlarının eskiden samimi ve sıcak olduğu fakat git gide yerini mesafeli ilişkilere bıraktığı görülmektedir. Kentte toplumun bakış açısının değişmesi ile toplumsal yozlaşmalar meydana gelmektedir. Kırdan yaşam şartları insanların bakış açısında etkilidir. Kentte teknolojik değişimler ile sosyal ilişkilerde farklılıklar meydana gelirken, kırdan insanların toplum içindeki bakış açılarına etki etmektedir. Kentte kültürel değişimlerin insan ilişkilerini etkilediği görülmekte ve çevresel değişimler ile birlikte meydana gelen değişimlerin olumsuzluğunun eğitimden etkilendiği ifade edilmektedir. Kırdaki Çalışma durumunda eskiden bireyler

küçüklere iş yaptırırken, şu zamanda küçüklerin büyüklere iş yaptırmaya çalıştığı görülmektedir.

Araştırmada katılımcıların geleneksel dönem ile modern dönemden hangisini daha güzel bulduğunu ve nedenini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Sizce her şey eskiden daha mı güzeldi yoksa şimdi mi daha güzel? Niçin?” sorusu yöneltmiştir. Burada katılımcıların geçmiş zaman ve şimdiki zamanda en çok hangisini güzel bulduğu analiz edilmektedir.

Kentte yaşayan 9 katılımcı ve kırdaki 10 katılımcı eskiden her şeyin daha güzel olduğunu söylemektedir. Eskiden güzel olmasının sebebini şu şekilde açıklamaktadırlar;

“Eskiden saygı, sevgi, görenek, anlayış, bolluk, doğal ve organik besinler, kalabalık aile ortamları, samimi, saf insan ilişkileri, hastalıkların daha az olması, sohbetlerin güzel olması, büyüklere saygı, küçüklere sevginin olması yönünden daha güzeldi. Fakat şimdiki zamanda sevgi, saygı yok, hormonlu ve ilaçlı besinler bulunmakta, monoton bir yaşam vardı.”

Şimdiki zamanın daha güzel olduğunu kentteki 4 katılımcı ve kırdaki 1 katılımcı söylemektedir. Şimdiki zamanın güzel olmasının sebebini katılımcılar “*maddi imkânın olması ile şimdiki zamanı yaşamak güzel, her şeye erişim daha kolay*” şeklinde ifade etmektedir. Bir katılımcının şimdiki zamanın güzel olduğunu söylemesinin sebebi “*gençliğinde eşinden dayak yemesidir*” her dönemin ayrı güzellikleri olduğunu, iki döneminde güzel olduğunu ve her dönemin kendine özgü zorlukları olduğunu söyleyen kentte iki katılımcı ve kırdaki 3 katılımcı bulunmaktadır. Farklı bir katılımcı olan K23 güzelliğin konuya göre değiştiği yorumunu yapmaktadır.

5.3.2. Yaşlı Birey ve Gençler Arasındaki İlişkinin Geçmiş İle Şimdiki Zamana Göre Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında yaşlı bireyler ile gençler arasındaki ilişkinin geleneksel zaman ve sonrasına ilişkin değerlendirmesini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Siz yaşlı birey ve gençler arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu durum geçmişte nasıldı şimdiki zamanda nasıldır?” sorusu yöneltilmektedir. Burada yaşlı bireyler ile gençler arasında geleneksel dönem ile modern dönemdeki iletişimleri, birbirlerine olan tutum ve davranışların nasıl olduğunu öğrenmek amaçlanmıştır.

Kentte bulunan katılımcılar yaşlı bireyler ve gençler arasındaki ilişkiyi;

“Gençlerin eskisi kadar saygılı olmadığı, eskiden gençlerin yaşlılara yardım ettiğini fakat şimdiki zamanda tam tersi bir hal aldığını, eskiden duyarlı olan gençlerin şimdi duyarlı olmadığını ve vurdumduymaz olduklarını, eskiden gençlerin olgun olduğunu şimdiki zamanda olgun olmadıklarını” ifade etmektedir.

Geçmiş zamanda yaşlı bireylere verilen saygı, hürmet, sevgi gençler tarafından modern dönemde görülmemektedir. Katılımcı K1’in görüşü “*Geçmiş dönemde yaşlılara hürmet daha çoktu. Bir şey getirildiğinde gençler gider elinden alır yardımcı olurdu. Saygı hürmet vardı. Şimdiki zamanda ise, gençler yaşlılara taşıtmakta*” demesi ile yaşlılar ile gençler arasındaki ilişkiyi dile getirmektedir. Geleneksel dönemde yaşlı bireylerin sözü dinlenirken, modern dönemde gençler yaşlı bireyleri dinlememektedir. Geleneksel dönemde bir otoriterlik, olgunluk hâkim olduğundan yaşlı bireyler ön planda idi. Fakat modern dönemle birlikte “*büyükler küçük, küçükler büyük*” olarak görülmekte ve bireyler birbirlerine ayak uydurmak durumundadır. Uyum sağlanmadığı durumda bireyler arası tatsızlık olabileceği ifade edilmektedir. Yaşlı bireye karşı sevgi ve saygının olmaması olumsuzluk ortaya çıkarabilmektedir. Geleneksel dönemde yaşlı bireyler ile gençler arası sert bir ilişki bulunarak, bireyler arasındaki otorite sağlanmaktaydı. Katılımcı K2 “*Eskiden kültürleri olmasa bile otoriter insanlardı*” yorumunu yaparak insanların bir otoriter sahibi olduklarını dile getirmektedir. Gençlerin modern zamanla birlikte özgür

yaşama istekleri ve yaşlıların yanından geçerken selam bile vermedikleri katılımcılar tarafından ifade edilmektedir.

Geleneksel dönemde yaşayan yaşlı bireyler, modern dönemde teknolojiyle yetişen gençler arasında farklar bulunmaktadır. Dönem ve yaş olarak insanlar değişen dünyaya uyum sağlamak durumunda olduklarında olumlu etkileri görülürken, uyum sağlanmadığında zıt karakterler ortaya çıkmaktadır. Bu durumu katılımcı K7; *“Kuşak çatışması kaçınılmazdır. Sosyal bir gerçekliktir. Geçmiş zamandaki ilişki daha azdı bir mesafe vardı. Şimdi biraz daha yakın ilişkiler var”* şeklinde ifade etmektedir. Kuşak çatışmasının olduğunu fakat geçmiş zamanda genç bireyler ile yaşlı bireyler arasında bir mesafe var iken şimdiki zamanda bu mesafe yakın ilişkiye dönüşmektedir.

Aile bağları ve teknolojinin ortaya çıkmasıyla değişen bireyleri katılımcı K11, *“Gençlerle yaşlı bireyler arasındaki ilişki günümüzde daha az. Eskiden daha sıkı aile bağları vardı. Şimdi gençlerin daha bağımsız ve teknolojiye yönelmiş olmaları ilişkileri değiştirdi”* ve katılımcı K12, *“Bir şey söyleyince 10 katı karşılık veriyorlar. Şimdi daha zor bir zamandayız. Eskiden bir şey sorulunca düşünür de cevap verirdik. Şimdi nerde o zamanlar”* yorumunda bulunmaktadır. Geleneksel dönemde aile bağları kuvvetliken, teknolojinin ortaya çıkmasıyla birlikte aile bağlarında bir çözülme görülmektedir.

Kırda yaşayan katılımcıların görüşleri, bazı konularda kentte yaşayanlarla benzerlik göstermektedir. Benzer olan bu faktörler;

“Geçmişte saygının olduğu fakat şimdi saygının az olduğu, geleneksel dönemde gençler ile yaşlılar arası ilişkinin şimdiki zamana göre daha sert olduğu ve şuanda arkadaş ilişkisi gibi sıcak ilişkide bulundukları, kuşaklar arası farklılık bulunduğu, gençlerin şimdiki zamanda yaşlıları dinlemediği, eskiden gençlerin yaşlılara yardımcı olduğu” şeklindedir.

Bazı katılımcılardan alınan görüşlere göre *“büyükle büyük, küçükle küçük olurum”* diyerek her yaş grubuna uyum sağlayan bireyler de görülmektedir. Katılımcı K21 ve katılımcı K22 aile yapısını *“geçmişte dolu dolu bir yaşam ve geniş aile yer alırken, şimdi yerini çekirdek ailenin almasıyla yalnızlaşmaların meydana geldiğini”* ifade

etmektedirler. Geleneksel dönemde yer alan geniş aile yapısı, yerini modern dönemle birlikte çekirdek aileye bırakmaktadır.

Genç bireylerin kente, yaşlı bireylerin ise kıra göç ettiği görülmektedir. Türkiye’de iç göç ile birlikte dış göç de meydana gelmekte ve bu durum kırdaki bulunan yaşlı bireylerin nüfusunun artmasına sebep olmaktadır. Terör sebebi ile olan zorunlu göçlerde yaşlı bireyler her ne kadar kırdaki isteseler de gençlerin imkân sebebi ile kenti tercih etmeleri ile gençlerle birlikte yaşlı bireylerin de kente göçleri olmaktadır. Çünkü bu durumda yaşlı bireylerin köyde kalması onların ekonomik durumuna olumsuz etki edecektir (Tekten Aksüremeli, 2017, s. 705).

5.3.3. Yaşlıların Birbirleri ve Diğer Yaş Gruplarıyla Olan İş Birliği ve Dayanışması

Araştırmada yaşlı bireylerin diğer yaş grupları ile olan birlik ve dayanışmasını öğrenmek amacıyla, “Sizce yaşlıların birbirleriyle ve diğer yaş gruplarıyla olan iş birliği ve dayanışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların hem kendi yaş grupları ile olan iletişimleri hem de kendilerinden küçük bireylerle olan iletişimleri verilen cevaplar ile analiz edilmektedir.

Yaşlı bireyler ve diğer yaş gruplarının iş birliği ve dayanışması kentte yaşayan katılımcılara göre “*yaşlı bireyler kendi yaş grupları ile güzel anlaşmakta, kültürleri dilleri uyum sağlamakta, bir sorun olduğunda çözümünü üretebilmekte, sohbet ortamlarında dayanışma, yardımlaşma içinde olmakta, birbirlerini daha iyi anlamaktadır*” şeklindedir. Yaşlı bireyler sohbet konusu olarak ekonomi ve benzeri konuşmakta ve ortam olarak ise camiler, parklar ve sohbet alanlarını tercih etmektedir. Kentte her yaş grubuyla anlaşılan bireyler de bulunmaktadır.

Kentte yaşayan katılımcı K1 dayanışmanın “*kişiden kişiye değişmekte*” olduğunu söylemektedir. Toplum açısından anlayışlı olmanın iş birliğine faydalı olacağını ifade eden katılımcı K2 “*Her zaman anlayışlı insan olursa toplum olarak anlayışlı oluruz. İşbirliği dayanışma da güzel olur*” ifadesinde bulunmaktadır. Benzer şekilde katılımcı K11, “*Yaşlılar arasındaki dayanışma genellikle daha güçlü. Farklı yaş*

grubuna bakıldığında iş birliğinde zaman zaman anlayış eksikliği nedeniyle zorlayıcı olabiliyor” yorumunda bulunmaktadır.

Anlayış farklılıklarına değinen kentte yaşayan katılımcı K3 ve kırdaki yaşayan katılımcı K16, “ *yaşlıların birbirlerini daha iyi anladığını, gençlerin anlayışının farklı olduğunu, anlayış şekilleri farklı olduğu için anlaşmazlıkların ortaya çıktığını*” ifade etmektedirler. Burada yaşlı bireyler ve gençlerin anlayış farklılıklarından dolayı aralarında anlaşmazlık olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Kırdaki yaşayan yaşlı bireylerin görüşleri göz önüne alındığında, “ *herkesle yardımlaşma, dayanışma, uyum içinde olunduğu, aynı yaş gruplarının daha iyi anlaştığı özellikle yaşlı bireylerin kendi aralarında uyum içinde olduğu, gençlerin ise her şeyi ben bilirim havasında olması ile anlaşmazlıkların olduğu*” görülmektedir. Farklı bir yorumda bulunan katılımcı K30, “*Yaşlılar kendi aralarında zaman zaman anlaşmazlık içinde oluyor. Bu da yaşlılığın getirdiği bir şey*” demektedir. Yaşlı bireylerin yaş itibarı ile ara sıra anlaşmazlıklar yaşadıkları görülmektedir. Geleneksel dönemde yaşlı bireylere gençler yardım ederken, şimdiki zamanda yaşlı bireylerin gençlere yardım ettiğini katılımcı K17 ifade etmektedir.

Kırsal alanda yaşayıp hem kentsel hem de kırsal alana yönelik yorumda bulunan katılımcı K21 ve K22 dayanışmanın “*Kırsal bölgede daha güzel, kentsel bölgede daha zor*” olduğunu ifade etmektedir. Kırdan şehre gittiğinde insan ilişkilerinde yaşadığı sorunu katılımcı K27, “*Şehre gidince diğer insanlarla fazla kaynaşamıyorum. Çünkü köydeki gibi bir kaynaşma yok. Her derdimi şehirdeki bir insana anlatamıyorum*” şeklinde ifade etmektedir. Burada Durkheim’in mekanik ve organik dayanışmasından söz etmek doğru olacaktır. Mekanik dayanışmada gelenek, göreneklerin hâkim olduğu, toplumun aynı veya benzer değerlere sahip olması kolektif (ortak) bilinç ile ortak bir dayanışma içinde olmaktadır. Organik dayanışmada ise farklı toplumların yer alması ile bireysel kişiliklerin hâkim olduğu görülmektedir (Bozkurt, 2015, s. 34-36).

5.3.4. Kırsal Yaşamın Getirdiği Değerler ve Kentsel Yaşamın Sunduğu Fırsatlar Arasındaki Dengenin Önemi

Araştırma kapsamında, yaşlı bireylerin kırsal kesimdeki değerler ve kentsel kesimdeki fırsatlardaki görüşlerini analiz etmek amacıyla katılımcılara “Kırsal yaşamın getirdiği değerler ve kent yaşamının sunduğu fırsatlar arasında denge kurmak sizce neden önemlidir?” sorusu yöneltilmiştir. Yaşlı bireylerin kırsal yaşamdaki değerlere ve kentsel yaşamdaki fırsatların önemini öğrenmeye yönelik görüşleri analiz edilmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların kır yaşamının getirdiği değerlere ilişkin görüşleri; *“kırsal yaşam alanlarında her şeye ulaşımın zor olduğu, imkânların daha az bulunduğu, her şeyin organik olduğu, huzurlu, temiz ve sessiz bir ortam olduğu”* yönündedir. Kentte yaşamının sunduğu fırsatlara bakıldığında; *“alışveriş merkezleri, hastanelerin olması, ulaşımın kolay olması, ihtiyaçların çabuk karşılanması”* görülmektedir. Bunun yanında hormonlu yiyeceklerin ve trafiğin kalabalığın olmasının kentin olumsuz yanı olduğu görülmektedir. Kır ve kent arasında denge kurmak önemlidir. Fakat katılımcı K6 ya göre kır ve kent arasında denge kurmak zordur. Katılımcı K10 ve K14 *“her iki ortama da ayak uydurmamız”* demektedir.

Katılımcı K12 *“Kentın büyüüne kapılıp kendi değerlerimizi yaşamak önemli”* yorumunu yaparak kentın fırsatlarının ne kadar göz alıcı olursa olsun, kendi öz değerlerimizi unutmamamız gerektiğini ifade etmektedir. Kırdaki yaşayan benzer görüşte bulunan katılımcı K16;

“Kırsal yaşamda tüm kolaylıklardan fırsatlardan uzak ilkel bir yaşam sürmek kesinlikle mantıksız bu fırsatlardan yararlanmak lazım. Fakat özümüzü unutmadan. Kentın büyüüne kapılıp kendimizi asıl benliğimizi unutmadan yaşamamız gerekir. Bu dengeyi oturtmak bu yüzden önemli” yorumunu yapmaktadır.

Kırsalda bulunan katılımcı K26 da özümüzü kaybetmeden fırsatlardan yararlanmamız gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Eski değerlerin öneminin şimdiki zamanda farklı olduğunu ifade eden katılımcı K13, “*Eski değerlere pek saygı duyan yok. Kent yaşamının sunduğu fırsatları değerlendiriyorlar*” görüşünde bulunmaktadır. Katılımcı K11, “*Değerler ve fırsatlar arasında, yaşam kalitesi arttırılabilir. Kırsal yaşamın huzuru ve kentsel yaşamın olanakları bir araya geldiğinde, yaşlı birey açısından daha zengin bir yaşam sürmeye yardımcı olabilir*” yorumunu yaparak yaşlı bireyler için kırsaldaki değer ve kentteki fırsatların yaşam kalitesini arttırdığını ifade etmektedir.

Kırsal yaşamda bulunan katılımcılardan bazıları kentin sunduğu fırsatların güzel olmasına rağmen kırsal yaşamı tercih ettikleri görülmektedir. Kırdaki katılımcıların kırsal yaşamın değerlerine yönelik görüşleri; “*kırsal yaşamın değerlerinin her zaman üstün olduğu, havasının temiz olduğu, kolaylıklardan uzak bir yaşam alanı*” olması yönündedir. Kent yaşamının sunduğu fırsatlar kırdaki katılımcıların görüşlerine göre; “*kentin rahat bir yaşam alanı olması, teknolojinin sunduğu fırsatların bulunması, güzel bir yaşam alanı olması*” şeklindedir. Bazı katılımcılar kent yaşamının getirdiği fırsatlarla ilgilenmemektedir. Kentte yaşayan katılımcılardan bazıları gibi kırdaki yaşayan katılımcılar da her iki ortama da ayak uydurmak durumunda olduğunu söylemektedir. Farklı bir yorum olarak katılımcı K23 ve K24 “*kırsal ve kentsel alandaki dengenin ortak kültür oluşturacağını*” ifade etmektedir. Kır ve kent yapılarının denge içerisinde olmasının kültürleri etkileyip ortak kültür oluşturacağı ortaya çıkmaktadır.

5.3.5. Teknolojik İlerlemeler ve Kentleşmenin, Yaşlı Bireylerin Aile İçindeki Rolüne Etkisi

Araştırmada teknolojik ilerlemelerin ve kentleşmenin, yaşlı bireylerin ailedeki rolüne etkisini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Teknolojik ilerlemeler ve kentleşme, yaşlı bireylerin aile içindeki rolünü nasıl etkilemiştir?” sorusu yöneltilmektedir. Yaşlı bireylerin aile içindeki rolünde modernleşmenin ve teknolojik gelişimin etkisini öğrenmek amaçlanmaktadır.

Kentte yaşayan katılımcıların teknolojik ilerlemeye yönelik yorumları; “ *teknolojinin yaşam kalitesini yükselttiği, rahat bir yaşam sunduğu, genç bireyleri değiştirdiği*” yönünde olmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle yaşlı bireyler, “*yalnızlık hissi yaşamakta, kendilerini yabancı hissetmekte ve ailedeki rolleri değişmektedir*” aile içindeki değişimi telefon, televizyon gibi teknolojik iletişim araçlarının hayata girmesi ile aile bireyleri arasında sohbet muhabbetin azalmasına sebep olmakta ve özellikle bu durum yaşlı bireylerin yabancı ve yalnız hissetmelerine ve uyum sağlayamamalarına neden olmaktadır.

Teknolojik ilerlemeleri kentteki katılımcılar gibi kırdaki katılımcılar da bazı yaşlıların teknolojiden anlamayıp, sohbet ortamları içerisinde eskisi gibi muhabbet edilmediği, herkesin elinde telefonla gezdiği, insan ilişkilerini ve aile içi ilişkileri olumsuz etkilediği yorumları yapılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı yaşlı bireylerin ise teknolojik iletişim araçlarını çocukları, torunları yardımıyla kullandıkları görüşleri bulunmaktadır. Yaşlıların teknolojiye uyum sağlayamamalarının nedeni teknolojinin ilerlemesiyle kentleşmenin çoğalmas ve buna bağlı olarak yaşlı bireylerin teknolojiyi kullanmakta zorlanmalarıdır. Kırdaki yaşayan katılımcılara göre teknolojinin ilerlemesi yaşlı bireyleri kenarda bırakmakta ve yok saymakta, aile bireyleri içerisinde herkes kendi görev ve sorumluluklarını üstlenmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların görüşlerinden oluşan modernleşme sürecinde gelişen yeniliklerin aile içi ilişkilere etkisi ve yaşlının değişen konumunda yapılan kodlamalar çerçevesinde; teknolojinin gelişmesi ile birlikte yaşam kalitesinde bir artış meydana gelmekte ve aile içi ilişkilerde meydana gelen değişimler ile birlikte yalnızlaşma ve yabancılaşma hissi ortaya çıkmaktadır. Kentte sosyal değerlerde eskiden aile içi sohbetlerin yerini teknolojik iletişim araçlarının aldığı görülmektedir. Ailedeki yaşlının rolü değişmektedir. Kırdaki yaşayan katılımcıların görüşlerine göre modernleşme ile birlikte gelişen teknoloji bireyler arası ilişkilerde ve aile içi ilişkilerde olumsuz etki göstermektedir. Ailedeki sorumluluklar kişisel sorumluluk haline gelmektedir. Bireyler teknoloji ile yalnızlaşarak bulundukları ortam içerisinde yabancılaşmaktadır.

5.3.6. Geçmiş ve Şimdiki Zamanda Yaşlı Bireyin Aile İçindeki Söz Hakkı, Saygınlığı ve Konumu

Araştırma kapsamında yaşlı bireylerin aile içindeki söz hakkı, saygınlığı ve konumunun, geleneksel toplumdan modern topluma ne gibi değişimlerin olduğunu analiz etmek amacıyla katılımcılara, “Eski zaman ile şimdiki zamana baktığımızda aile içerisinde, söz hakkınız, saygınlığınız, konumunuzda herhangi bir değişim oldu mu? Oldu ise bu değişime sizce neler etkili olmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Geleneksel toplumdan modern topluma aile içindeki değişime nelerin etkili olduğunu öğrenmek amacıyla katılımcıların görüşleri analiz edilmektedir. Bu soruda bazı katılımcılar haricinde geneli aile içindeki söz haklarına yönelik görüşlerini söylemektedir.

Kentte ve kırdaki yaşayan katılımcıların yaşlı bireylerin aile içindeki söz hakkı, konumu ve saygınlığında ortak görüşler ele alınmaktadır. Bunlar; *“söz hakkı eşinde ve kendinde olan bireylerin, saygınlıklarının olduğu ve konumlarında değişim olmadığı ve herhangi bir değişim olan bazı bireyler üzerinde teknolojinin etkisinin olduğu”* görülmektedir. Yaşlı bireylerin geleneksel dönem ve modern dönem arasında oluşan söz hakkı, saygınlık ve konumundaki değişimler hakkında bazı katılımcılar görüşlerde bulunmaktadır. Kentte yaşayan katılımcı K4 *“Eskiden söz hakkım yoktu şimdi ise söz hakkım biraz daha fazla”* yorumunu yaparak geleneksel dönemde söz hakkının olmayıp modern dönem ile bu durumun arttığını ifade etmektedir. Özellikle kır yaşamında bulunan katılımcıların şimdiki zamanda daha çok saygınlık gördüğü ve bazı bireylerin kendi konumlarını oğullarına bıraktıkları ifade edilmektedir. Tam tersi görüşte bulunan bazı katılımcılar geleneksel dönemde büyüklerin söz hakkı ve saygınlığı olurken, modern dönemde yaşlı bireylerin söz haklarında ve saygınlıklarında azalmaların olduğu görülmektedir. Katılımcı K1; *“Eski zamanda yaşlılar konuşurken dinlenirdi. Şimdi dinleme yok. Herkes karışık konuşuyor. Yaşlıya saygı yok. Eskiden yaşlının sözü geçerdi şimdi buna riayet edilmiyor”* yorumu ile geleneksel dönemde yaşlı bireye verilen saygının modern zamanda verilmediği ifadesi yer almaktadır. Katılımcı K25 genç bireylerin telefon, televizyon ve internetten bazı bilgilere ulaştığını ve yaşlı bireylerin bilgilerinden yararlanmadığına değinmektedir.

Kentte yaşayan katılımcı K7 söz hakkı, konumu ve saygınlığını “*Mesleki konumum hayat tecrübelerime olumlu yansdı. Orda kazandığım saygınlık ve konumum şuanda da devam ediyor*” diyerek saygınlık ve konumunu mesleğiyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Kırdaki katılımcı K17 “*teknolojik iletişim araçlarını*” bu durumun sebebi olarak görmektedir. Katılımcı K21 ve K26 eşi ile birlikte ortak “*saygınlık ve söz hakkına*” sahiptir.

5.3.7. Yaşlı Bireylerin Gençlere Aktardığı Tecrübelerde Karşılaşılan Durumlar

Araştırmada yaşlı bireylerin gençlere aktardığı bilgi ve tecrübelerinin memnuniyet durumlarını öğrenmek amacıyla katılımcılara “Tecrübelerinizle kazandıklarınızı genç nesillere aktarmakta neler ile karşılaştınız? Genç nesiller bu tecrübeleri edinmekten memnun oluyor mu?” sorusu yöneltilmektedir.

Kentte yaşayan 8 katılımcı tecrübelerini çocuklarına aktarmakta ve bu tecrübelerinden memnun kalmaktadır. Katılımcı K10 “*şimdiki neslin farklı olduğu için tecrübeleri her ne kadar aktarsalar da memnun olunmadığı*” yorumunda bulunmaktadır. Katılımcı K3 zamanın değişmesinin gençler üzerinde etkisinin olduğunu ve bu etkide eskiden zor olan şeyleri şimdiki gençlerin daha kolay yaptığını dile getirmektedir. Katılımcı K4 ve K8 tecrübelerini aktaramadıklarını ve bunun sebebinin genç nesillerin yaşlı bireylerin tecrübelerini ve bilgi paylaşımını kullanmak istemedikleri görüşünde bulunmaktadır. Tecrübelerin aktarımında karşılaştığı durumu katılımcı K1, “*tecrübelerimizi aktarırken bazen tepki alabiliyoruz. Sevende oluyor. Yeter diyen de oluyor. Bıktık seni dinlemekten diyen de olabiliyor. Sen artık kocamışsın diyen de oluyor*” şeklinde ifade etmektedir. Benzer cevapta bulunan katılımcı K11, “*Tecrübelerimi genç nesillere aktarırken, bazen ilgi eksikliğiyle karşılaşabiliyorum. Ancak isteyen gençler için bu tecrübelerin değeri büyük olabilir*” diyerek her iki katılımcı da yaşlı bireylerin bilgi ve tecrübelerinin bazı bireyler tarafından olumlu karşılaşıırken bazı bireyler tarafından olumsuz olarak geri dönüş yapıldığı görülmektedir.

Kırda yaşayan 7 katılımcı genç nesillere tecrübelerini aktarmakta ve gençler bu tecrübeleri kullanmaktadır. Katılımcı K17 gençlere tecrübelerini aktarmakta fakat kendi bildiklerini yaparak memnun kalmadıkları görüşünde bulunmaktadır. Katılımcı K16;

“Tecrübelerimi tabii ki aktarıyorum. Fakat artık zaman değişti bizim için zamanında zorluk olan şeyler şimdiki gençler için zorluk olmaktan çıktı. O yüzden ben tecrübelerimi paylaşıırken çok da kafalarına yazdıklarını, ders aldıklarını sanmıyorum.”

Yorumu ile gençlere ne kadar bilgi verilse de çok fazla bilgi almadıklarını düşünmektedir. Bu görüşe yakın olan katılımcı K23 “ *gençler hikâye dinlediklerini sanıyorlar. Anlattıklarımızı ders olarak alıyorlar*” demektedir. Farklı bir yorumda bulunan katılımcı K25;

“Bazısı dinliyor, bazısı dinlemiyor. Eskileri anlattığımızda uyum sağlayanı da var, sağlamayanı da. Yaşlıların söylediğini şimdi gençler, duymazlıktan, anlamazlıktan geliyorlar. Küçük çocuğa söz geçiremiyoruz şimdi. Eskiden büyüğe hürmet, saygı, sevgi vardı. Büyükler de şimdi genç oluyor. Ama gençler yaşlı olmuyor.”

Görüşü ile eskiden yaşlıların sözünün geçtiği fakat şimdiki zamanda genç nesillerin yaşlı bireyleri önemsemediği görülmektedir. Kentte yaşayan bir katılımcı ve kırdaki yaşayan 3 katılımcı gençlerin isteklerine bağlı tecrübelerinden yararlandıklarını dile getirmektedir. Genç nesillerin yaşlı bireylerin bilgilerinden daha az yararlandığını söyleyen katılımcı K19, “*Genç nesiller bizden daha fazla uyuyorlar, daha hastalar. Bizim tecrübelerimizin az bir kısmını aldılar*” görüşünde bulunmaktadır.

5.3.8. Yaşlı Bireylerin Gelecekte Hayattan Beklentisi

Araştırmada yaşlı bireylerin gelecekte beklentilerini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Gelecekte hayattan beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmektedir.

Katılımcılardan bazıları hariç genel olarak bu soruya sağlık, huzur ve mutluluk cevapları verilmektedir.

Yaşlı bireylerin gelecekte hayattan beklentileri hem kentte hem de kırdaki yaşayan bireylerde genel olarak *“huzurlu ve sakin bir ortam, sağlıklı bir yaşam, huzur, mutluluk”* dur. Kentte yaşayan katılımcıların verdiği farklı cevaplara bakıldığında; *“hayatın pahalılıktan ucuzluğa geçmesi, maaşa zam yapılması, kendi başına ev istemeleri, topluma faydalı birey olmak, Allah ve peygamber yoluna gitmek, yeni deneyimler kazanmak, sevdikleriyle beraber olmak ve barış”* yaşlı bireylerin gelecek beklentileri arasında yer almaktadır. Kırdaki yaşayan diğer katılımcıların görüşleri ise; *“insanların birbirini dinlediği, hukukun üstün olduğu, demokrasinin yaşandığı bir ortam, saygı, sevgi, hizmet, hürmet beklentileri, sorunsuz bir yaşam ve torunlarının büyüdüğünü görmek istemeleri”* şeklindedir.

Araştırmada katılımcıların hayatlarının geri kalan zamanını kimlerle ve nerede geçirmek istediklerini öğrenmek amacıyla “Hayatınızın geri kalan kısmını nerede ve kimlerle geçirmek isterdiniz? Kır\ kent?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bir kısmı kırdaki yaşamak isterken bir kısmı da kenti tercih etmektedir.

Kentte yaşayan katılımcıların 7’si kentte, 7’si ise kırdaki eşi ve çocuklarıyla yaşamak istemektedir. Kentte yaşamak isteyen iki katılımcı deniz kenarında yaşamak isterken, kentte yaşayan katılımcı K1 *“Kırdaki ölürsek kimsenin haberi olmaz. Burada ambulans geliyor. Kırdaki daha zor bu durum. Sevdiklerimle geçirmek isterim bana yakın yüzü gülenlerle yaşamımı geçirmek isterim. Yüzü gülmeyeni istemem”* şeklinde kendini ifade ederken, kırdaki yaşamak isteyen iki katılımcı tek başına yaşamak istemektedir. Kentte yaşayan katılımcı K14 hem şehirde hem de kırdaki ailesiyle birlikte yaşamak istemektedir. Kırdaki yaşayan 13 katılımcı kırdaki yaşamaya devam etmek istemekte ve eşi ve çocuklarıyla yaşamak istemektedir. Kırdaki bulunan katılımcı K25 ise, *“Çocuklarımla huzurlu, sağlıklı, sıhhatli yaşamak isterim. Rahatlık olarak kenti isterim”* yorumunu yapmaktadır. Katılımcı K24 ailesinin olduğu her yerde yaşamayı tercih etmektedir.

Araştırmada katılımcıların geçmiş döneme gitme istekleri ve geçmiş döneme gittiklerinde nerede ve ne yapmak istediklerini analiz etmek amacıyla “Şimdi geçmişe gitme imkânı olsaydı bugün nerede ne yaparak yaşamak isterdiniz?” sorusu

yöneltmiştir. Burada katılımcıların bazıları geçmişe gitme isteğinde bulunurken, bazıları da geçmişe gitmek istememektedir.

Kentte geçmişe gitmek isteyen 11 katılımcı, istemeyen ise 4 katılımcı bulunmaktadır. Kentte geçmişe gitmek isteyen katılımcılar şu görüşlerde bulunmaktadır;

“Gençliğinde yüksek tahsil yapmak, şehirde yaşamaya devam ederek şeytana uymadan ibadetlerini yerine getirmek istemekte. Memleketlerine gitmek, küçük bir kasabada yaşamak, aynı işine devam etmek isteyen, seyahat etmek, yeni beceriler kazanmak, ailesiyle fazla vakit geçirmek, öğretmen olarak çalışmak ve eşinin vefatından önceki” hayatlarını istemektedirler.

Geçmişe gitmek istemeyen katılımcılar ise *“gençliğinin sıkıntılı ve zorluklarla geçtiğini, deniz kenarında ve balık tutarak yaşamak”* istedikleri yorumunu yapmaktadırlar.

Kırda yaşayan 13 katılımcı geçmiş döneme gitmeyi istemekte, 2 katılımcı ise geçmişe gitmeyi istememektedir. Geçmişe gitmeyi isteyen katılımcılar;

“Kırda hayvanlarıyla, bahçeleriyle ilgilenmeyi, hayatını çobanlık yaparak geçirmeyi, mutlu zamanlara dönmeyi, çocuklarıyla beraber yaşamayı, hastalısız bir hayat geçirmeyi, iş hayatına dönmeyi, oymacılık, nakkaş olarak hayat sürmeyi, şehirde rahatça yaşamayı istedikleri” görüşlerinde bulunmaktadır.

Geçmişe dönmek istemeyen katılımcıların geçmişte zorluklar yaşadığı görülmektedir.

5.3.9. Günümüz Toplumlarında Aile ilişkileri

Araştırmada yaşlı bireylere göre günümüzdeki aile ilişkilerinin nasıl olduğunu öğrenmek amacıyla katılımcılara “Günümüz toplumlarında aile ilişkileri sizce nasıldır? Ve nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltmiştir. Burada katılımcıların günümüzdeki aile içindeki ilişkilere dair görüşleri analiz edilmektedir.

Kente yaşayan katılımcıların çoğu;

“Aile içi ilişkileri sevgi ve saygı ile huzurlu bir ortam oluşturduğunu, günümüzde aile ilişkilerinin kopuk, karmaşık ve donuk olduğunu, günümüzde küçüklerin sınırı aştığı, kitle iletişim araçlarının çoğalması ile iletişim eksikliğinin meydana geldiği ve bu duruma çözüm olarak iletişimin kuvvetli olması gerektiğini” söylemektedir.

Bunun yanı sıra;

“Aile ilişkilerinin kötü olduğu, bazı toplumlarda aile içi kavgalar ile birlikte boşanmaların meydana geldiği, eskisi kadar güçlü aile bağlarının olmadığı ve bu durumun aile üyelerini uzaklaştırdığı, çözüm olarak aile bağlarının güçlendirilmeli, paylaşımlar olmalı, aile bireyleri ve komşular arasındaki sıkı bağın azalıp yerini soğuk ilişkilere bıraktığı” görülmektedir.

Katılımcı K10 ise bu görüşlerin dışında farklı olarak günümüzde aile ilişkilerinde herhangi bir sıkıntı olmadığı yorumunu yapmaktadır.

Kentte yaşamakta olan katılımcı K12;

“Eskisi gibi sohbet ortamları yok. Herkes kendince odasında geçiriyor. Eskiden televizyonumuz yokken, komşuya televizyon izlemeye giderdik. Ben özellikle bir komşum vardı, onun sohbetleri çok hoşuma giderdi. Onu dinlemek için yorgunda olsam gidip sohbet etmeyi severdim. Şimdi yok o sohbetler” yorumu ile eskiden olan komşuluk ilişkilerinin günümüzde değiştiğini ifade etmektedir.

Kırda yaşayan ve benzer görüşte bulunan katılımcı K27;

“Aile içinde çocuklar ellerinde birer telefon var. Bizimle sohbet etmeyi istemiyorlar. Bir şey sorduğumuzda ellerindeki telefonu bırakıp dediğimizin cevabını vermiyorlar. Biraz saygısızlar diyebilirim. Saygılı olmaları ve bizim bir şeye ihtiyacımız olduğunda yardımcı olmalarını düşünüyorum” diyerek telefonun bireyleri sohbet ortamından uzaklaştırdığını ve yaşlı bireylerin istek ve ihtiyaçlarına yardımcı olmadıklarını ifade etmektedir.

Kentteki katılımcılar gibi kırdaki katılımcılar da;

“Aile ilişkilerinin günümüzde kopuk, karmaşık, soğuk ve iletişim sorunları yaşandığı, küçüklerin saygı sınırını aşan davranışlarının olduğu ve bunun olmaması gerektiği, teknolojiyle birlikte karmaşık bir hal aldığı, aile ilişkilerinin eskisi gibi küçüklere sevgi büyüklere saygı, sıcak, samimi, sohbet, muhabbet ortamlarının olması gerektiği” yorumunda bulunmaktadır.

Katılımcı K23 *“Çekirdek aile yapısının güçlenmesi, aile içi ilişkileri güçlendirmiştir”* diyerek farklı bir yorum yapmaktadır. Kırdaki yaşayan 4 katılımcı eskiye göre şimdinin daha iyi ve bireylerin daha özgür olduğunu ifade etmektedir.

5.3.10. Ailelerin Küçülmesi Hakkındaki Değerlendirmeler

Araştırmada katılımcıların aile içindeki değişimlerine ve küçülmelerine yönelik görüşlerini almak amacıyla *“Ailede nasıl bir değişim görüyorsunuz? Ailenin zamanla küçülmesi hakkındaki düşünceleriniz nasıldır?”* sorusu yöneltilmektedir. Burada geleneksel aile yapısı olan geniş ailenin yerini çekirdek ailenin alıp almadığı ve ailelerde ne gibi değişimlerin olduğu analiz edilmektedir.

Ailenin zamanla küçülmesini kentteki katılımcılardan 3 kişi *“ eskiden geniş ailede olduklarını ve mutlu olduklarını, şimdiki zamanda ise çekirdek aileye geçilince mutluluğun azaldığı”* yorumunu yapmaktadır. Katılımcılardan kentte olanların 9’u kırdaki olanların ise 10’u ailelerin küçülmesini çocuklarının evliliği ve büyüklerin vefatına bağlamaktadır. Katılımcı K7, *“Çekirdek ailede de bölünmeler yaşanıyor. İnsanlar yalnızlaşıyor”* diyerek geniş aileden çekirdek aileye geçilmesi ile birlikte aynı zamanda çekirdek ailenin de kendi içinde parçalandığını ifade etmektedir. Kentte yaşayan ve ailede değişim gören katılımcı K8 ve K11 *“ saygı, sevgi, hürmetin olmadığını, zamanla küçülen ailenin bağlarının zayıflamaması için değişen topluma ayak uydurmanın önemli olduğunu”* ifade etmektedir.

Kırdaki katılımcı K16, “Eskisi gibi geniş aile kalmadı. İmkânlar geliştikçe insanlar bireyselliğe önem vermeye başladı. Çoğu kişi artık aile kurmak bile istemiyor. İsteyenler ise küçük bir aile kurma derdinde. Bence bu olumsuz bir değişim” ailenin küçülmesinin olumsuzluğundan bahsetmektedir. Bu küçülmeyi katılımcı K23 “teknoloji ve iletişim araçlarının gelişmesinin sonucu olduğu” görüşündedir. Ailedeki büyüme ve küçülmeyi yaşam şartlarının etkisi olarak düşünen katılımcı K21’dir. Katılımcı K18 ailede değişim olmadığını, katılımcı K24 ise değişimi normal olarak görmektedir.

Yaşlı bireylerin Türkiye’deki geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçmesinin sonuçlarına bakıldığında, yaşlı bireylerin aile içerisinde bulunan iş bölümlerini kaybetmeleri ve bu sebeple iç göçün dışına çıkarıldıkları görülmektedir. Sonuç olarak yaşlılar bu durumda iç göçle bir yalnızlaşma sürecine girmektedir. Bu durum “Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü” tarafından ele alınmıştır (Tekten Aksürmeli, 2017, s. 705). Çekirdek aile yapısına geçilmesi ile birlikte yaşlı bireylerin geleneksel olarak bakımını üstlenen aile bu sorumluluğunu yitirmektedir (Tekten Aksürmeli, 2017, s. 707).

5.3.11. Geleneksel Toplumlarda Yaşlılara Verilen Görev ve Sorumlulukların Günümüzdeki Etkisi

Araştırmada yaşlı bireylere verilen görev ve sorumlulukların, geleneksel toplum ve modern toplumda ne gibi değişim olduğunu öğrenmek amacıyla katılımcılara “Sizce geleneksel toplumlarda yaşlı bireylere verilen görev ve sorumluluklar, günümüzde nasıl değişmiştir?” sorusu yöneltilmektedir.

Geleneksel toplumlarda yaşlılara verilen görev ve sorumluluklar kentte yaşayan 3 katılımcı ve kırdaki yaşayan 4 katılımcı tarafından günümüzde çok değiştiği düşünülmektedir. Kentte yaşayan katılımcı K1 yaşlılara verilen görev ve sorumluluklara yönelik “Gençler yalnız yaşamayı çok sevdiklerinden büyüklerine itaat etmiyorlar. Güzsüzler yurdunun çoğalması sebebi ile yaşlılar gençlerin yanında durmuyor. Yaşlıları güçsüzler yurduna gönderiyorlar” görüşünde bulunmaktadır.

Geleneksel dönemde yaşı bireylere çocukları ve aileleri bakarken, günümüzde yaşı bireyler yaşı bakım evlerine bırakılmaktadır. Gençlerin sorumluluğu yaşlılara bakmak yerine huzur evlerine verildiğini kentte yaşayan 3 katılımcı ifade etmektedir. Kentte yaşayan katılımcı K7 ve K15 *“Günümüzde alınan kararlar daha bireysel, tecrübelerden eskisi kadar yararlanılmıyor ve telefonda her şeyi öğreniyorlar”* diyerek geleneksel dönemde yaşı bireylerin tecrübelerinden yararlanılırken, modern dönemle birlikte bireylerin her şeyi kitle iletişim araçları yardımıyla öğrendikleri belirtilmektedir. Kentte yaşayan 4 katılımcı;

“Geleneksel toplumda yaşlılara daha fazla saygı ve sorumluluk verilirdi. Günümüzde ise modernleşme adı altında yaşam tarzları ve görevler değişti. Eskiden düven sürmek, harman yapmak vardı. İş makinelerinin çıkmasıyla yaşlıların sorumlulukları biraz rahatladi” diyerek benzer görüşünde bulunmaktadır.

Yaşı toplum olarak torunlarına bakmakla yükümlü olduklarını söyleyen bir kentte iki kırdan olmak üzere üç katılımcı bulunmaktadır. Kırdan yaşayan 6 katılımcı *“eskiden ailenin sorumluluğu üzerimdeydi. Şimdi ise oğlumda olduğu için hafıfledi. Yaşlıların saygınlığı şimdiki zamanda azaldı. Geleneksel dönemde yaşlılarda olan sorumlulukların bazıları teknolojiye bağı cihazlara bırakılmıştı”* şeklinde benzer görüşlerde bulunarak yaşlıların sorumluluklarının azaldığı ve modernleşme ile teknolojik cihazlar kullanılarak yaşlıların görevlerinin azaldığı görülmektedir. Geleneksel dönemde olan sorumlulukların çok değiştiğini ifade eden katılımcı K25, *“Sorumluluk genelde büyüklerde oluyor. Herkesin işi, aşısı ayrı şimdi. Önceden hep birlikte oluyordu. Bağı bahçe tarla tapan işler çoktu. Şimdi herkes ayrı. Okuyup ekmeğini eline alıyor”* görüşünde bulunarak geleneksel dönemle birlikte yapılan işlerin modern dönemde bireylerin kendi işlerini kendilerinin yaptığını ifade etmektedir.

5.3.12. Toplumdaki Değişimin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında yaşlı bireylerin toplumdaki değişime yönelik görüşlerini analiz etmek amacıyla katılımcılara “Toplumdaki değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ikisi kentte biri kırdaki olmak üzere 3 katılımcı cevap vermemiştir.

Toplumdaki değişimi 3 katılımcı;

“Değişim kaçınılmaz. Fakat bütün bunlar yaşanırken Türk toplumu olarak örf ve adetlerimizi unutmamalıyız. Toplumdaki değişimi hem olumlu hem de olumsuz yanlarıyla değerlendiriyorum. Değişim fırsatlar sunar, ancak bazen değer kayıplarına da yol açabilir. Gençlerde bir batılaşma hayranlığı görüyorum. Batının örf ve adetlerini alıp kendi örf ve adetlerimizi unutuyorlar. Müziği bile batı tarzında dinleyerek Türkçeyi kullanmıyorlar” şeklinde değerlendirmektedirler.

Burada toplumdaki değişim olumlu ve olumsuz olarak ele alınmaktadır. Kentteki katılımcı K6 ve kırdaki katılımcı K21 ve K22 bireylerin toplumun gelişiminin etkisi ile hayat şartlarına göre mecburiyetten ayak uydurmaya çalıştıklarını söylerken, katılımcı K2 ve K3 ise iyi düşünüldüğünde iyi şeyler olacağını ifade etmektedir.

Kentteki katılımcı K8 ve kırdaki katılımcı K30 toplumdaki değişimi teknolojik değişime bağlamaktadır. Kentte yaşayan 4 katılımcı ve kırdaki yaşayan 4 katılımcı; *“bireylerin artık eskisi kadar birbirlerine girip çıkmadığını, samimiyetsiz, içi boş, mutsuz bir toplum olduğunu, eskiden komşuluğun olduğunu şimdi ise komşuların görüp selam bile vermediği bir toplumun olduğunu”* söylemektedir. Geleneksel dönemde samimi ortamlar olurken, modern dönemde bireylerin samimiyetsiz, insan ilişkilerinin uzak olduğu görülmektedir. Katılımcı K15, *“Akıl arttı, bereket kalktı. Sevgi saygı yok. Hep bir asabiyet mevcut”* yorumunda bulunmaktadır. Katılımcı K12 kendini beğenmiş insanların bulunduğunu ifade etmektedir.

Toplumsal değişime yönelik kırdaki yaşayan 3 katılımcı geleneksel dönemde yaşlıya olan saygı ve sevginin modern dönemde kalmadığı görüşünde bulunmaktadır. Toplumsal değişimin toplumun yararına olmadığını düşünen iki katılımcı (K23-K24)

vardır. Eskiden her şeyin beraber yapıldığı, yemeklerin, insan ilişkilerinin güzel olduğunu katılımcı K25 ve K26 söylemekte ve insanların artık her şeye bir sigorta yaptığından söz etmektedir.

5.3.13. Toplumdaki Değişmenin Zorunluluk Ya Da Tercih olmasının Değerlendirilmesi

Araştırmada toplumdaki değişimin zorunluluk ya da tercih olması durumunu analiz etmek amacıyla katılımcılara “Toplumda var olan bu değişme sizce zorunlu bir değişme midir yoksa insanların bir tercihi mi?” sorusu yöneltilmektedir. Katılımcılar burada “zorunlu değişme” veya “tercih” şeklinde görüşlerini bildirmektedir.

Kentte bulunan 12 katılımcı ve kırdaki bulunan 11 katılımcı toplumdaki değişimi insanların tercihi olarak görmektedir. Kentte yaşayan 1 katılımcı ve kırdaki yaşayan 3 katılımcı ise toplumdaki değişimin zorunlu bir değişim olduğunu söylemektedir. Toplumdaki değişimin insanların tercihi olmasının sebebini “*zamanın değişmesi ve buna insanların ayak uydurması durumu*” olarak açıklamaktadır. Zorunlu olmasının sebebi ise; “*değişimin kaçınılmaz olduğu fakat değişirken yozlaşmanın olmaması gerektiği, Zorunlu bir tercih olması insanların farkına varmadan çağa ayak uydurmak adına kendini değiştirken bulmasıdır*” şeklinde ifade etmektedir. Farklı bir yorumda bulunan kentte yaşayan katılımcı K11, “*Toplumdaki değişme zorunlu bir sonuç olabilir. Ancak insanların tercihi de değişimi şekillendirir*” demektedir. Bir diğer farklı cevaba sahip olan katılımcı K23, “*Toplumun yararına olmasını temenni ediyorum*” diyerek toplumdaki değişimi toplumun faydasına olmasını istemektedir.

5.3.14. Genç ve Yaşlı İnsanların Uygun Yaşam Alanları Değerlendirmesi

Araştırma kapsamında yaşlı bireylerin ve genç bireylerin uygun yaşam alanlarının nere olduğunu analiz etmek amacıyla katılımcılara “Sizce genç ve yaşlı insanların

yaş grubu açısından en uygun yaşam alanı neresidir? Niçin?” sorusu yöneltilmektedir. Burada katılımcıların yaşlılara uygun gördüğü yaşam alanları ile gençlere uygun gördüğü yaşam alanları belirtilmektedir.

Yaşlı ve genç insanların uygun yaşam alanları hem kırdaki hem de kentteki katılımcılar için genel olarak gençleri kent yaşamına yaşlıları ise kır yaşamına uygun bulmaktadır. Nedenlerine bakıldığında gençlerin kent yaşamına uygun olmasında teknolojiyle aralarının iyi olması ve teknolojiyi sevmeleri, kent yaşamına uyum sağlamalarıdır. Yaşlı bireylerin kır yaşamına uygun olmasının sebebi ise; kırım sessiz, huzurlu, sakin bir yaşam sağlaması, havasının ve suyunun temiz ve ortamının yeşillikli olmasıdır. Fakat bir katılımcı sağlık hizmetlerine ulaşımında kolay olması gerektiğini ifade etmektedir.

Kentte yaşayan katılımcı K1, yaşlı bireylerin ahrete yönelerek ibadet yerlerine yakın yaşamak istediğini, gençlerin ise gezme ve eğlence mekânlarını tercih ettiklerini ifade etmektedir. Kentteki bir diğer katılımcı olan K3 *“bireylerin rahat ettikleri yere göre yaşamalarının uygun olacağını”* söylemektedir. Katılımcı K7 farklı bir cevap olarak *“ kasaba hayatı kuşaklar arasındaki iletişim açısından daha idealdir”* görüşünde bulunarak kuşakların iletişim açısından sağlıklı olacağı ortam olarak kasabayı öne sürmektedir. Kentteki katılımcı K15 şehir hayatını tercih etmekte fakat gençlerin köy hayatını bilmediğini dile getirmektedir.

Kırda yaşamakta olan katılımcı K20 *“bence gençleri köye göndermek gerekir. Çünkü onlar köy yaşamını bilmiyorlar. Yaşlılarda kent yaşamını bilmedikleri için kentte olmalı”* diyerek farklı bir yorumda bulunmaktadır. Bireylerin her yaşama uyum sağlanması için oralarda yaşaması gerektiğini ifade etmektedir. Katılımcı K21 ve K22 *“mutlu olunan her yerin güzel olduğu”* görüşünde bulunmaktadır. Farklı bir diğer katılımcı K23 *“insanların davranışlarını, becerileri serbest icra edebildikleri, ortamın her yaş grubu için uygun olacağını düşünüyorum”* sözü ile insanların becerilerini rahatlıkla gösterebildikleri alanların onlar için uygun olduğunu ifade etmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre günümüzde teknolojik değişimler ile geleneksel dönemden modern döneme geçişle birlikte yaşlı bireylerin hayat şartlarında değişimler meydana gelmiştir. Kentte yaşayan katılımcıların bazıları kentte yaşamaktan mutlu iken, bazıları mutsuz olmaktadır. Kentin ulaşım ve imkânlarının fazla olması mutluluk sebebi olurken, binaların ve kapalı alanların olması yaşlı bireyler için mutsuzluk sebebidir. Kırdaki doğal bir ortamın bulunması, organik taze besinler üretilmesi ve tüketilmesi, ekonomik olması yönünden yaşlı bireyler kırdaki olmaktan mutludur. Kentin bunalıcı olmasından dolayı kırdaki yaşayan yaşlı bireyler daha çok kır tercih etmektedir. Yaşlı bireylere göre kır toplumunda yaşamak yaşlılara, kent toplumunda yaşamak ise gençlere uygun yaşam alanıdır.

Bu çalışmada kır ve kent toplumunda yaşlı bireylere toplumun bakış açısı daha çok sevgi ve saygıya yönelik olmuştur. Kent toplumunda yaşayan yaşlılar saygı ve sevginin eskisi kadar olmadığını ve gençlerden hürmet, saygı ve sevgi beklediklerini ifade etmektedirler. Yaşlı bireylerin deneyim ve bilgeliğinden yararlanıldığında topluma faydalı olacağı düşünülmekte, fakat bazen yaşlılara karşı ön yargı ve ayrımcılıkların olduğu görülmektedir. Yaşlı bireyler özellikle kent toplumunda kendilerine küçümser gözle bakıldığını ve kendilerini dışlanmış hissettiklerini ifade etmiştir. Yaşlılara toplumun bakış açısında bazı katılımcılar eğitim ile ilgili olduğunu düşünmektedir. Kır toplumunda yaşlıya karşı sevgi ve saygının kent toplumuna göre fazla olduğu ve geleneksel dönemde yaşlıya olan saygının, modernleşme ile azaldığı çalışma analizi sonucunda ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların görüşlerine göre kır toplumunun avantajı olarak; temiz, sağlıklı bir havasının olması, organik besinlerin bulunması, sakin bir ortam olması ve insan ilişkilerinin sıcak ve samimi olması olarak görülürken, dezavantajı olarak ise ihtiyaç ve ulaşımın zor olmasını görülmektedir. Yaşlı bireylerin kent toplumunda gördüğü avantajlar; ulaşımın kolay olması, yaşam kalitesinin yüksek olması ve sosyal imkânların bulunması iken, dezavantajları ise; kalabalık ve binalarla çevrili olması, gürültü, trafiğin yoğun ve hava kirliliğinin olmasıdır.

Yaşlı bireyler kır toplumunda temiz havada yürüyüş yapmakta, sebze yetiştirmekte, hayvanlarla uğraşmakta, piknik yapmakta, kent toplumunda ise, yürüyüş ve spor

yapmakta, kuran ve kitap okumakta, dernek toplantılarına, tiyatroya, sinemaya, camiye gitmekte, sergiye, kültürel etkinliklere katılmaktadırlar. Yaşlı bireyler kendilerini daha çok kırdan huzurlu ve mutlu hissetmektedir. Kırsal kesimin getirdiği değerler, kentsel yaşamın sunduğu fırsatlar arasında dengenin ve ortak kültürün olması toplum için faydalı olacaktır.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre kentte yaşayan yaşlı bireylerin birçoğu emeklilik sonrasında kırdan yaşamayı istemekte, kırdan yaşayanlar ise, kırdan yaşamlarına devam etmektedir. Köyün huzurlu ve sakin bir ortama sahip olması yaşlı bireylerin kırdan yaşam isteğini arttırmaktadır. Bazı yaşlı bireyler eşlerinin vefatı sonrasında çocuklarının yanında kentte kalmak durumundadır. Yaşlılıkların emeklilik sonrası planları içerisinde hacca gitmek, seyahat etmek ve deniz kenarında yaşamak da vardır. Yaşlı bireyler bazı emeklilik planlarını gerçekleştirirken bazılarını ise gerçekleştirememektedir. Yaşlı bireyler yakınlarını kaybetmeleri ya da maddi imkânlarının olmamasından dolayı emeklilik sonrası planlarını gerçekleştirememiştir.

Katılımcı görüşlerinden yola çıkarak yaşlı bireylerin emekliliklerinde işe gitmeden para kazanmalarını, iş stresinin olmamasını ve serbest bir yaşama sahip olmalarını avantaj olarak görmektedir. Yaşlı bireyler emeklilik sonrasında kendilerine daha fazla vakit ayırmakta ve kendilerini özgür hissetmektedir. Bunun yanı sıra dezavantaj olarak yaşlı bireyler emeklilik maaşının az yatması sebebi ile maddi sıkıntılar yaşadıklarını belirtmektedir.

Araştırma analizlerine göre yaşlı bireyler, gençliğinde sıkıntılar çekerken, yaşlılık döneminde rahat bir yaşama kavuşmuştur. Gençliklerinde kerpiç evlerde oturan ve küçük mahallelerde yaşayan yaşlı bireyler yaşlandıklarında eski binaların yerini büyük binaların aldığını ifade etmiştir. 65 yaş ve üstü bireylerin evlerinde eskiden soba bulunurken, şimdi doğalgaz kullanıldığı ve pınarlardan su ihtiyaçlarını karşılarken, şimdiki zamanda evlerinde suların aktığı görülmektedir. Yaşlı bireyler teknolojinin gelişmesi ile insan ilişkilerinin azaldığı görüşünde bulunmuştur. Gençlerin de bu durumdan etkilenerek eskisi gibi olmadıkları ve monoton bir hayat yaşadıkları görülmektedir. 65 yaş ve üstü bireyler yaşlandıkça bedenen bir çökmüş yaşamakta, enerjileri düşmekte fakat yaşam tecrübeleri ve bilgileri artmaktadır. Yaşlı bireyler eskiden daha çok sevgi ve saygı görürken şimdi daha az görmektedir. Hem

kentte yaşıyan hem de kırdı yaşıyan katılımcılar gençlikten yaşıllık dönemine kadar yaşıyan değişimlerde benzer görüşlerde bulunmuşlardır.

Kentte ve kırdı yaşıyan 65 yaşı ve üstü bazı katılımcılar sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşamamaktadır. Bazı kentte yaşıyan yaşı bireyler özellikle mekân değişimi yaşadıklarında, yeni insanlarla tanıştıklarında sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşamaktadır. Kırdan kente geçen bazı katılımcılar etrafındaki insanların kendilerini anlamadığını düşünerek kendilerini yalnız hissetmektedir.

Yaşı bireyler eskiden sıcak, samimi ilişkiler yaşarken, şimdiki zamanda soğuk insan ilişkileri ile karşılaşmaktadır. Geleneksel dönemde küçüğün büyüğü, büyüğün ise küçüğü bildiğı bir toplum var iken, modernleşme ile birlikte büyüğe olan saygının yitirildiğı görölmektedir. Bu durumda toplumsal yozlaşmaya sebep olmaktadır. Yaşı bireyler eskiden her şeyi kendileri yaparken modern zamanda hazır almaktadır. Geleneksel dönemde geniş aile yapısı yer alırken, modern dönemde çekirdek aile yapısı hâkimdir. Yaşı bireyler diğer yaşı gruplarıyla hem çatışma halinde hem de bir dayanışma içerisinde. Yaşı bireyler bazen kendi aralarında daha iyi anlaşmakta, gençlerin modern döneme uyum sağlaması ile onları anlayamamaktadır. Yaşıların ve gençlerin hayattan beklentileri ve geçmiş zamanın gençliğı ile şimdiki zamanın farklılığı bireyler arası anlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Kır toplumunda bireyler arası dayanışma kent toplumuna göre fazladır.

Teknolojinin ilerlemesine yönelik kentte yaşıyan 65 yaşı ve üstü katılımcıların görüşlerine göre, teknolojinin yaşam kalitesini yükselttiğı, gençleri değiştirdiğı, rahat bir yaşam sunduğı görölmektedir. Yaşı bireyler teknolojinin gelişimi ile kendilerini yalnız ve yabancı hissetmekte, ailedeki rollerini değiştirmektedir. Teknolojik gelişimlerin insan ve aile ilişkilerini olumsuz etkilediğı görölmektedir. Yaşıların teknolojiye uyum sağlayamadığı ve teknolojik iletişim araçlarını kullanmakta zorlandıkları görölmüştür. Kır toplumunda yaşıyan yaşıllara göre teknoloji yaşıların diğer bireyler tarafından yok sayılmasına sebep olmaktadır.

Yaşı bireylerin yaşadığı bir diğer sorun da ihmal ile fiziksel, psikolojik ya da duygusal istismarlar olabilmektedir. Araştırma bulgularına göre yaşı bireylerin ihmali sorumluluklarını yerine getirememesi veya reddetmesi olarak ifade edilmektedir. Burada ihmal ve istismarın ortaya çıkmasına en temel sebep olarak,

yaşlı bireylerin kendilerini savunamamaları olduğu düşünülmektedir. Yaşlı bireylerin kırsal kesimde saygı ve statü kayıplarının olması, kentsel kesimde ise yalnızlık, dışlanmışlık hissi ve aile desteğinden mahrum kalmaları da ihmal ve istismara sebep olmaktadır.

Araştırma bulgularına göre yaşlı bireylerin bazılarının geleneksel dönemde aile içerisinde söz hakkı, saygınlığı yok iken, modern dönemle birlikte aile içinde söz hakkına sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bazı yaşlı bireyler ise geleneksel dönem ile modern dönemde aile içi söz hakkında aynı konumdadır. Yaşlı bireylere verilen görev ve sorumluluklar geleneksel dönemden modern döneme geçişte değişmiştir. Geleneksel dönemde büyüklerin görev ve sorumlulukları fazla iken, modern dönemde yaşlı bireylerin torun bakmak gibi görevleri bulunmaktadır. Günümüz toplumunda aile ilişkilerini yaşlı bireyler karmaşık görmekte ve aile içinde olumsuzların yaşandığını belirtmektedir. Yaşlı bireylere göre aile bağları geleneksel dönem kadar güçlü değildir. Modern dönemle oluşan teknolojik gelişimlerin aile içerisinde sorunlara, iletişim eksikliklerine sebep olmaktadır. Geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişi yaşlı bireyler, insanların yalnızlık yaşadığı, aile bağlarının zayıfladığı, bireyselleşmenin meydana geldiği ve bu değişimin kaynağının teknolojik gelişimler olduğu şeklinde ifade etmektedir.

65 yaş ve üstü bireylerin tecrübe ve bilgilerinden bazı genç bireyler yararlanmak isterken, bazıları istememektedir. Yaşlı bireyler tecrübelerini aktarırken bazen gençlerden tepki görmekte, ilgi eksikliği yaşamaktadır. Bazı genç bireylere yaşlıların sunduğu tecrübeler ders olarak görülmektedir. Yaşlı bireylerin hayattan beklentisi sağlık, huzur, sevgi, saygı, hürmettir.

Sanayi ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte insanların, yaşlı bireylere karşı bakış açısı değişmekte ve bu durumda yaşlı bireyleri olumsuz etkilemektedir. Toplum tarafından dışlanan yaşlı bireyler yaşamdan geri çekilmektedir. Aile içerisinde yaşlı bireyler emeklilik sonrası rol kayıpları yaşamaktadır. Bireyler emekli olduklarında çevresindeki iş arkadaşlarıyla daha az görüşmekte ve yeni arkadaşlıklar edinmektedir. Emekliliğe hazır olan yaşlı bireyler emeklilik aşamasında planlı bir emeklilik geçirecekleri için fazla sıkıntı yaşamazken, diğer emekliliğe hazır olmayan yaşlı bireyler, emeklilik sonrasında daha çok sorun yaşamaktadır. Bazı yaşlı bireyler emeklilik sonrasında planladıklarını uygularken, bazıları planlarını

gerçekleştirememektedir. Teknolojinin değışmesi ile birlikte aile içerisindeki sohbetlerde azalma olduğu gör÷lmektedir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. ve Yıldız, R. (2017). *Yaşlılarla sosyal hizmet*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akça, F. ve Şahin, G. (2008). Huzurevinde yaşayan yaşlılar ile aile ortamında yaşayan yaşlıların psikolojik belirtilerinin yaşam kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 11(4), 190-199.
- Alptekin, D. (2011). Geronto sosyoloji ekseninde yaşlılık sürecinin sosyoekonomik boyutları. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2 (3), 7-15.
- Artan, T. (2018). *Yaşlılarla sosyal hizmet*. Ankara: Sabev Yayıncılık.
- Aslan, D. (2012). *Yaşlı sağlığı: sorunlar ve çözümler*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Aslan, M. ve Hoccoğlu, Ç. (2014). Yaşlılarda intihar davranışı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(3), 294-309.
- Avery, E. E., Hermesen, J. M. ve Kuhl, D. C. (2021). Toward a better understanding of perceptions of neighborhood social cohesion in rural and urban places. *Social Indicators Research*, 157(2), 523-541.
- Bakar, C. (2013). *Çanakkale yaşlı atlası*. Çanakkale Belediyesi Yayınları, Çanakkale.
- Baran, A. G. (2004). *Yaşlılık sosyolojisi, Yaşlılık / disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler* .(Der.: V. Kalıncara), Ankara: Odak İletişim Yay., s.35 57.
- Bayrak, F. (2018). *Yaşlılık olgusuna sosyolojik bir yaklaşım*. (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Berger, T. ve Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim Dergisi*, Sayı 25: 1-3.

- Berardo, F. (1967). Social adaptation to widowhood among a rural-urban aged population. Report No: Bull689, Washington State University, Pullman, College of Agriculture.
- Berner, J., Rennemark, M., Anderberg, P., Jogr us, C., Sk ldunger, A., Wahlberg, M., Elmst hl, S. ve Berglund, J. (2015). Factors influencing internet usage in older adults (65 years and above) living in rural and urban Sweden. *Health Informatics Journal*, 21(3), 237-249.
- Bozkurt, V. (2015). *Deği en dünyada sosyoloji*. Ekin Basım Yayınları, Bursa, 1-399.
- B l kta , R. P. (2019). Ya lanma teorileri ve geriatrik değerlendirme.  stanbul  niversitesi A ık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi,  stanbul, sayfa;41-59.
- Braga, L., Caiaffa, W. T., Ceolin, A. P., Andrade, F. B. ve Lima-Costa, M. (2019). Perceived discrimination among older adults living in urban and rural areas in Brazil: a national study. *BMC Geriatrics*, 19(67), 1-1.
- Broese Van Groenou, M.I., Van Tilburg, T.G. ve de Jong-Gierveld, J. (1999). Eenzaamheid bij ouderen en kenmerken van de omgeving. *Mens en Maatschappij*, 235-249.
- Burnette, D., Ye, X., Cheng, Z. ve Ruan, H. (2021). Living alone, social cohesion and quality of life among older adults in rural and urban China: a conditional process analysis. *International Psychogeriatrics*, 33(5), 469-479.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal yönleriyle yaşlılık*. Palme Yayıncılık, Ankara.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, (1), 62-71.
- Canatan, K. (2018). * nsanın dört hali, yaşam akışı sosyolojisine giriş*.  stanbul: Ketebe Yayınları.
- Ceylan, H. (2016). *Yaşlılık ve refah devleti bakım hizmeti alan yaşlılar üzerine nicel bir araştırma*. Açılım yayınları.
-  ağlar, T. (2017). *Yaşlı bakımı modeller ve uygulamalar*. Ankara: Nika Yayınevi.

- Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide iki niteliksel desen: fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The Journal Of Social Science*, 4(8), 689-704.
- Çunkuş, N. Taşdemir, Y. G. ve Akbaş, E. (2019). Yaşlılık ve toplumsal dışlanma. *Geriatrik Bilimler Dergisi*, 2(2), 58-67.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye’de yaşlı nüfusun yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar. 20(1), 67-83.
- Davran, M. K., Sevinç, M. R. ve Cançelik, M. (2020). Şanlıurfa ili köylerinde yaşlıların demografik ve sosyoekonomik durumları ile yoksulluk ve yaşlılık algıları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 1-17.
- Dimah, K. P. ve Dimah, A. (2003). Elder abuse and neglect among rural and urban women. *Journal of Elder Abuse and Neglect*, 15(1), 75-93.
- Duru, S. ve Kalaycı, E. (2017). Yaşlı ayrımcılığının önlenmesinde sosyal hizmet uzmanının rolü. *Social Sciences Studies Journal*, 3(7), 1394-1399.
- Ekinci, A. (2021). *Yaşlılık ve kadın*. (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Emiroğlu, V. (1995). *Yaşlılık ve yaşlının sosyal uyumu*. Şafak Yayınları, Ankara.
- Finkelstein, R., ve Netherland, J. (2010). Age-friendly New York city. In D. Vlahov, J. Boufford, C. Pearson, ve L. Norris (Eds.), *Urban Health Global Perspectives*, 91- 103, San Francisco: Jossey-Bass.
- Flatt, T., ve Schmidt, P. S. (2009). Integrating evolutionary and molecular genetics of aging. *Biochimica et Biophysica Acta*, 1790(10), 951-962. DOI: 10.1016/j.bbagen.2009.07.010.
- Gençtan, E. (1978). *Çağdaş insanda normal dışı davranışlar*. Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Gholipour, F., Khalili, Z. ve Abbasian, M. (2020). definitions and theories of elder abuse. *Elderly Health Journal*, 6(2), 140-145.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınevi.

- Glasgow, N. ve Beale, C.L. (1985). Rural elderly in demographic perspective. *Rural America/Rural Development Perspectives*, 2(1), 22-26.
- Gorbien, M. J. ve Eisenstein, A. R. (2005). Elder abuse and neglect: an overview. *Clinics in Geriatric Medicine*, 21(2), 279-292.
- Gönüllü, T. C. (2017). Kırsal ve kentsel alanlarda yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar: Denizli ili örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 92-124.
- Görgün, B. A. (2018). *Yaşlanma*. Sosyoloji, (Ed.E .Burcu Sağlam-A.Gelgeç Bakacak A.Öğün Boyacıoğlu), Ankara: Siyasal Yayınları.
- Grenade, L. ve Boldy, D. (2008). Social Isolation and loneliness among older people: issues and future challenges in community and residential settings. *Australian Health Review* August, 32(3), 468-478.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı refahı: yaşlılar için sosyal hizmet*. Ankara: Kilit Yayınları.
- Havens, B., Hall, M., Sylvestre, G. ve Jivan, T. (2004). Social Isolation and loneliness: differences between older rural and urban Manitobans. *Canadian Journal on Aging*, 23(2), 129-140.
- Hodge, H., Carson, D., Carson, D., Newman, L. ve Garrett, J. (2017). Using internet technologies in rural communities to access services: the views of older people and service providers. *Journal of Rural Studies*, 469-478.
- Islam, R. (2014). Ageism and age discrimination in old age: an overview. *Philosophy and Progress*, LV-LVI (1:2), 92-108.
- Jensen, L. ve McLaughlin, D.K. (1997). The escape from poverty among rural and urban elders. *The Gerontologist*, 37(4), 462-468.
- Kalayıcıoğlu, S. ve Tılıç, H. R. (2001). Yaşlı ve genç kuşaklar arasında sosyal, kültürel, ekonomik bağların ailenin refah düzeyine etkisi. *Yaşlı Sorunlarını Araştırma Dergisi*, Ankara, 1(2), 65-75.

Kalaycı, I., Tuna Uysal, M. ve Özkul, M. (2020). Sözde saygın özde mağdur Türkiye’de ve dünyada yaşlı istismarı ve ihmali. (Ed. Deniz Say Şahin), *Yaşlanmaya Sağlık Sosyolojisi Perspektifinden Multidisipliner Yaklaşımlar* (ss.355-394). Bursa: Ekin Yayınevi.

Kalaycı, I. ve Özkul, M. (2017). Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi, *Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.

Kalaycı, I. (2015). *Yaşlılık statüsü, rolleri açısından yaşlıların toplumsal beklentileri ve sorunları (Isparta örneği)*. (Doktora Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Kalınkara, V. (2016). *Temel gerontoloji yaşlılık bilimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kalkan, M. (2008). Yaşlılık: tanımı, sınıflandırılması ve genel bilgiler. K. Ersanlı ve M. Kalkan (Ed.), *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık* (ss.1-17). Ankara: Pegem Yayınları

Kalkınma Atölyesi. (2015). Yaşlanma ve kırsal yaşlılık mevcut durum raporu. Ankara: Altan Yayınları.

Kaur, J., Kaur, J. ve Sujata, N. (2015). Comparative study on perceived abuse and social neglect among rural and urban geriatric population. *Indian Journal of Psychiatry*, 57(4), 375-378.

Koşar, N. (1995). *Sosyal Hizmetlerde Yaşlı Refah Alanı*, Ankara: Şafak Matbaacılık. *Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi, Yaşlılık*. İstanbul: Ana Yayınları.

Köse, N., ve Çolpan E., N. (2014). Kentsel mekân örgütlenmesinin yaşlıların kentsel etkinlikleri üzerindeki etkisi, İstanbul ve Viyana örneği. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 1(39), 39- 66.

Kurt, G. (2008). *Türkiye’de yaşlılık olgusuna sosyolojik bir bakış (Sivas İl örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Küçük, M. (2021), *Yaşlıların ihtiyaçları, beklentileri ve karşılaştığı sorunların çözümünde sosyal ve politik çevrenin rolü: Konya İlinin Beyşehir ve Hüyük İlçeleri örneği*. (Doktora Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

- Liao, T. F. ve Wang, C. (2018). Permanent emergency: inequality in access to hospitalisation among urban elderly chinese. *Global Public Health*, 13(8), 124.
- Masud, J. ve Haron, S. A. (2014). Income disparity among older malaysians. *Macrothink Institute, Research in Applied Economics*, 6(2), 116-131.
- Mogan, L.A. ve Kunkel, S. (1998). *Aging: the social context*, pine forge press. California.
- Müftüler, H. G. (2016). *Modernleşme sürecinde yaşlılık açısından kurumsallaşma maneviyat*. (Doktora Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Nazlı, A. (2016). Yaşlanma, birey ve toplum: yaşlanmaya sosyolojik bakış. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, *Ege Tıp dergisi*, 55, 1-5.
- Nzabona, A., Ntozi, J. ve Rutaremwa, G. (2016). Loneliness among older persons in uganda: examining social, economic and demographic risk factors. *Ageing ve Society*, 36(4), 860-888.
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Patel, A.B. ve Mishra, A. J. (2018). An empirical study of elder abuse in the state of uttar pradesh of India. *Quality in Ageing and Older Adults*, 19(2), 106 - 116.
- Pettibon, W. H., Van Hasselt, V. B. ve Hersen, M. (1996). Social adaptation in older adults. (Ed. Michel Hersen ve Vincent B. Van Hasselt), *Psychological Treatment of Older Adults An Introductory Text*, p.11-33, Plenum Press, New York.
- Sarıçam, H. (2021). *Genç yetişkinler ile yaşlıların otantiklik, yaşamda anlam, mutluluk, affedicilik ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Sathya, T. ve Premkumar, R. (2020). Association of functional limitations and disability with elder abuse in india: a cross-sectional study. *BMC Geriatrics*, 20(220), 1-11.

Say-Şahin, D. (2019). Yaşlılarda sık görülen sağlık problemleri ile tedavi ve bakım esnasında ortaya çıkan tıp etiği sorunları. U. Yanardağ ve M. Zubaroğlu Yanardağ (Ed.), *Yaşlılık ve Sosyal Hizmet* (ss.83-99). Ankara: Nika Yayınevi.

Sevil, H. T. (2005).*Yaşlılığın sosyal anatomisi*. Ankara: Sabev Yayınları

Shahar, S., Vanoh, D., Mat Ludin, A.F., Ajit Sing, D.K. ve Aizon Hamid, T. (2019). Factors associated with poor socioeconomic status among malaysian older adults: an analysis according to urban and rural settings. *BMC Public Health*, 19(4), 1-12.

Sun, J., Lyu, S. ve Zhao, R. (2020). socioeconomic inequality in health outcomes among the elderly: evidence from a cross-sectional study in China. *Risk Management and Healthcare Policy*, 13, 397-407.

Şahin, T.G. (2020). *Uluslararası sosyal bilimler ve eğitim bilimleri sempozyumu (Usves) tam metin kitabı*. Uluslararası Balkan Üniversitesi, Asos Yayın evi.

Şentürk, Ü. (2017). Çocuk ve çocukluk. (Ed.Mehmet Zencir kiran), *Davranış bilimleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Şentürk, Ü. (2020). *Yaşlılık sosyolojisi yaşlılığın toplumsal yörüngeleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Taşçı, F. (2010). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya örnekleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (1), 175-202.

Tekten S., Z. S. (2017). Yaşlılık ekseninde Türkiye’de iç göç ve kent. *Akademik bakış dergisi*, (64), 703-716.

T.C. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2005) *Yaşlı ve aile ilişkileri: Ankara örneği*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, On birinci kalkınma planı (2019-2023).Yaşlanma. Özel İhtisas Komisyonları.

- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye’de yaşlılık ve yaşlanmak: yaşlanmanın sosyolojisi*. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Tufan, İ. (2006). *Yaşlılıkta bakıma muhtaçlık ve yeni bir bakım kültürü*. Antalya: GeroYayınları.
- Tufan, İ. (2001). Yaşlanan dünyada bir delikanlı: Türkiye. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, 12(3), 27-49.
- Tunca, İ. (2023). *Teknolojinin kent hayatına etkileri: akıllı kentler üzerine bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Türkan, M. ve Sezer, S. (2017). Yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlar: Muğla örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 35-57.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2017c), Haber Bülteni: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2016. Yayın No. 24638.
- Üçok, A. (2018). Yaşlılıkta aktivite kuramı ile yaşamdan kopma kuramının karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11, (56), 451-453.
- Üçok, A. (2018). *Yaşlılık olgusuna yaşlıların bakış açısı ile sosyolojik bir yaklaşım Gaziantep’te kamu ve özel huzurevleri örnekleri ile*. (Doktora Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.
- Victor, C. R. (2005). *The social context of aging*, routledge press. New York
- Yaakob, H., Wan Hassan, W. H. ve Daud, S. R. (2016). Digital divide among elderly workers a comparative study between public and private sectors in Melaka. *Asian Journal of University Education*, 12(1), 53-81.
- Yaşa, A. Gökhan. (2018). Herbert Spencer sosyolojisinde sosyal evrimcilik ve liberalizm etkileri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10(19), 593-605.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2014). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.

- Yerli, G. (2017). Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(4), 1278-1287.
- Yıldız, R. (2017). Yaşlılık üzerine teorik yaklaşımlar. A. R. Abay ve F. Güngör (Ed.), *Yaşlılarla Sosyal Hizmet*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yumurtacı, A. (2013). Demografik değişim: psikososyal ve sosyoekonomik boyutları ile yaşlılık. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 9-31.
- Yurt, V. (1994). *Yaşlanma sürecinde yaşanan psikolojik değişimler* sağlıklı yaşlanma(iç). Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Hemşirelik Yüksekokulu Komutanlığı, Hemşirelik Yüksekokulu Yayın No:7, 31-38.
- Zastrow, C. (2015). *Sosyal hizmete giriş*. Ankara: Nika Yayıncılık.
- Zastrow, C. (2015). (Ç, Karaca, Çev.). *Yaşlanma ve yaşlılık hizmetleri, sosyal hizmete giriş*. Ankara: Nika Yayınevi, 2015.
- Zencirkıran, M. (2015). *Sosyoloji*. Dora Yayınları, Bursa
- Zhang, X., Dupre, M.E., Qiu, L., Zhou, W., Zhao, Y. ve Gu, D. (2017). Urban-rural differences in the association between access to healthcare and health outcomes among older adults in China. *BMC Geriatrics*, 1-11.
- Zheleva, E. (2013). "Psycho-social adaptation of the elderly". *Trakia Journal of Sciences*, 11(3), 234-236.
- Zhu, J., Liang, C., Lucas, J., Cheng, W. ve Zhao, Z. (2020). The influence of income and social capital on the subjective well-being of elderly Chinese people. Based on a Panel Survey, *Sustainability*, 12(11), 1-22
- Wang, G., Zhang, X., Wang, K., Li, Y., Shen, Q., Ge, X. ve Hang, W. (2011). Loneliness among the rural older people in Anhui, China: prevalence and associated factors. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 26(11), 1162-1168.

İnternet Kaynakları:

[TÜİK Kurumsal \(tuik.gov.tr\)](http://tuik.gov.tr)

[3. hafta.pdf \(ankara.edu.tr\)](http://ankara.edu.tr)

<https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8256506>

EK-1- GÖRÜŞME FORMU

Saygı değer katılımcı;

Mülakat sorularına vereceğiniz cevaplar “Modernleşme Kuramı Perspektifinde Kır Ve Kent Toplumlarında Yaşlılar İle Genç Nesiller Arasındaki İlişkilerin: Sosyolojik Araştırması” yüksek lisans çalışmam için bilimsel bir amaç olarak kullanılacaktır. Size ait bilgiler bizde saklı kalacaktır. Değerli görüşlerinizi bizimle paylaştığınız, bu çalışmada yardımcı olduğunuz ve katkılarınızdan dolayı ilginize teşekkür ederim.

Sena Nur ŞEN AKKAYA

Çankırı Karatekin Üniversitesi

S.B.E.,

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Demografik Bilgiler

Cinsiyetiniz:

Yaşınız:

Eğitim durumunuz:

Medeni durumunuz:

Kaç yıllık evlisiniz:

Kaç çocuk sahibisiniz:

Çocuğunuz\çocuklarınız kaç yaşında:

Kim ile birlikte yaşıyorsunuz:

Nerede Yaşıyorsunuz(Kır\kent):

Mesleğiniz:

Aylık kazancınız:

GÖRÜŞME SORULARI

Kır ve Kent Yaşamına Yönelik Sorular

1.Kent \kır da olmaktan mutlu musunuz? Mutlu değilseniz nasıl bir yerde yaşamak isterdiniz? Neden?

2.Kır toplumlarındaki avantaj ve dezavantajlar sizce nelerdir?

Avantaj;

Dezavantaj(zorluklar, olumsuzluklar);

3.Kent toplumlarındaki avantaj ve dezavantajlar sizce nelerdir?

Avantaj;

Dezavantaj(zorluklar, olumsuzluklar);

4.Kır ve kentte yapabileceğiniz aktiviteler nelerdir? Bu aktivitelerden hangilerini tercih ediyorsunuz? Tercih sebebiniz nedir?

5.Kır \ kent de yaşadığınız sorunlar oluyor mu? Ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz? Bu sorunlara nasıl çözümler üretiyorsunuz?

6.Emekli olduktan sonra neler planladınız, sonrasında neler ile karşılaştınız?

7.Emekli olmanızın avantaj ve dezavantajları nelerdir? Bu süreçte nerede ve nasıl yaşamak istersiniz?

Avantaj;

Dezavantaj(zorluklar, olumsuzluklar);

8.Şuan ki yaşadığınız ortamda gençliğinizden, yaşlılık döneminize kadar ne gibi değişimler meydana gelmiştir?

9.Bulunduğunuz mekânı değiştirdiğinizde herhangi bir sosyal uyum sorunu, ayrımcılık ve yalnızlık hissi yaşadığınız oluyor mu? Oluyorsa bunun sebebi nedir?

Sosyal uyum sorunu;

Ayrımcılık;

Yalnızlık hissi;

10.Çalışma hayatınızda bulunduğunuz ortamı emeklilik sonrasında değiştirmek istediniz mi?

Neden?

11. Kır ve kent alanlarında yaşlılara toplumun bakış açısı sizce nasıldır? Nasıl olmalıdır?

Modernleşme Etkisi İle Nesiller Arası İlişkilere Yönelik Sorular

1.Sizce yaşlı bireylere toplumun bakış açısı geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında bir farklılık meydana getirmiş midir? Bunun sebebi nedir?

2.Siz yaşlı birey ve gençler arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu durum geçmişte nasıldı şimdiki zamanda nasıldır?

3.Sizce yaşlıların birbirleriyle ve diğer yaş gruplarıyla olan iş birliği ve dayanışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

4.Kırsal yaşamın getirdiği değerler ve kent yaşamının sunduğu fırsatlar arasında denge kurmak sizce neden önemlidir?

5.Teknolojik ilerlemeler ve kentleşme, yaşlı bireylerin aile içindeki rolünü nasıl etkilemiştir?

6.Eski zaman ile şimdiki zamana baktığımızda aile içerisinde, söz hakkınız, saygınlığınız, konumunuzda herhangi bir değişim oldu mu? Oldu ise bu değişime sizce neler etkili olmaktadır?

Söz hakkınız;

Saygınlığınız;

Konumunuz;

7.Tecrübelerinizle kazandıklarınızı genç nesillere aktarmakta neler ile karşılaştınız? Genç nesiller bu tecrübeleri edinmekten memnun oluyor mu?

8.Gelecekte hayattan beklentileriniz nelerdir?

9.Günümüz toplumlarında aile ilişkileri sizce nasıldır? Ve nasıl olmalıdır?

10.Ailede nasıl bir değişim görüyorsunuz? Ailenin zamanla küçülmesi hakkındaki düşünceleriniz nasıldır?

11.Sizce geleneksel toplumlarda yaşlı bireylere verilen görev ve sorumluluklar, günümüzde nasıl değişmiştir?

12.Toplumdaki değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz?

13.Sizce her şey eskiden daha mı güzeldi yoksa şimdi mi daha güzel? Niçin?

14.Toplumda var olan bu değişme sizce zorunlu bir değişme midir yoksa insanların bir tercihi mi?

15.Hayatınızın geri kalan kısmını nerede ve kimlerle geçirmek isterdiniz? Kır\ kent?

16.şimdi geçmişe gitme imkânı olsaydı bugün nerede ne yaparak yaşamak isterdiniz?

17.Sizce genç ve yaşlı insanların yaş grubu açısından en uygun yaşam alanı neresidir? Niçin?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Sena Nur ŞEN AKKAYA
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Sosyoloji

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı

İŞ DENEYİMİ

Lise Staj	Özel Minik Melekler Anaokulu
Üniversite Staj	Çankırı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Fen Lisesi Felsefe Grubu Öğretmenliği

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	Orta
-----------	------

KATILDIĞI

Kurslar	T.C. BARTIN ÜNİVERSİTESİ (ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ) PEDAGOJİK FORMASYON BELGESİ
---------	---

	ÜCRETLİ ÖĞRETMENLER İÇİN ÖZEL EĞİTİM UYGULAMALARI/ ÖĞRETMENLİK VE ÖĞRETİM ALANI KURS BELGESİ
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	

